

Uudesta Maailmasta.

Hajanaisia

Matkakuvia Ameriikasta.

Kirjoitti

Aleksandra Gripenberg.

Helsingissä. G. W. Edlund'in kustantama.

Hinta 2 mk. 50 p.

UUDESTA MAAILMASTA.

HAJANAISIA

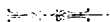
MATKAKUVIA AMERIIKASTA.

KIRJOITTI

ALEKSANDRA GRIPENBERG.

SUOMENTANUT

HILDA ASP.

HELSINGISSÄ 1891.

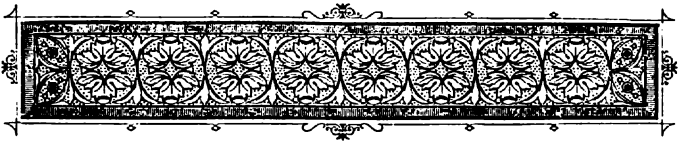
G. W. EDLUND'IN KUSTANTAMA.

HELSINGISSÄ 1891.

WEILIN & GÖÖS'IN OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA.

Sisällysluettelo.

New-Yorkissa	Siv. 1.
Pääpiirteet Washingtonin naiskokouksesta	" 14.
Orjuuden ajoilta	" 30.
Spiritistit ja salaperäisyyden harrastus Philadelphiassa	" 45.
Niagara	" 67.
Ole Bullin ja Longfellowin kodit	72.
Mark Twainin seurassa	79.
Harriet Beecher-Stowe	86.
Indianapolissa	95.
Vaalikokous Chicagossa	" 105.
„Kristillinen tiede“	" 115.
Kalliovuorten poikki	" 129.
Opettajakokous San Fransiskossa	" 146.
Tyynen meren rannalla	" 159.
Ameriikan Kiina	" 170.
Sierra Nevadan runoilija	" 183.
San Fransiskon suomalaisten luona	" 192.
Yosemite	" 202.
Mormoonien luona	" 211.
Kansalaisemme Ashtabulassa	" 230.
Kodit ja tavat Uudessa mailmassa	" 238.

New-Yorkissa.

— Ei tämä ole Ameriikka. Suomi tämä on! — tulimme ehdottomasti ajatelleeksi eräänä koleana Maaliskuun aamuna ensi kerran katsellessamme Ameriikan rannikkoa.

Rannat korkeat, vakavat, lumipeitteiset, taivaalla pohjoisen talvipäivän vaalakat värit ja eilen vielä päivänpaisteessa sinipintana välkkyvä Atlantti jääkentäksi jähmettyneenä. Jos emme olisi katselleet tuota maisemaa valtamerta kyntävän höyrylaivan kannelta, samalla kun eri kielten sekotus surisi ympärillämme, olisimme voineet luulla olevamme Kallaveden selällä tai Leppävirroilla.

Mutta Suomea ei ollut se vilkas liike, jonka kohtasimme, heti kun pääsimme niin likelle New-Yorkia, että maailmankaupungin kuohusta meihinkin hyrskettä ulottui. Pienet näppärät jäänmurtajat ruhjoivat tieltämme ohutta jääpeitettä ja niiden kölivesissä puhkui meidän suuri laivamme sataman suuta kohti. Vedellä kelluvan kaupungin näköisenä kaarteli New-Yorkin maankuulu satama tuhansine aluksineen edessämme. Ylemmäksi kaikkea muuta ympärillään kohosi jättiläismajakka „The statue of Liberty“ *) käsivarsi vakavasti taivasta kohti ojennettuna. Hänen ta-

*) Vapauden patsas.

kaansa näkyi suuren kaupungin perspektiivi kirjavine liikekuvineen yksitoikkoisine katto- ja savupiippu-jonoineen.

Päästyämme tullihuoneen kiirastulesta keinuimme mylvähtelevällä höyrylautalla Hudsonjoen yli New-Yorkiin. Viikko oli vierryt siitä kamalasta lumimyrskystä, joka 1888 talvella riehui Pohjois-Ameriikassa. Kadut olivat täynnä likaisen-harmaata lumisohjoa; päivänpuolella huuhteli vesi seinuskäytäviä, jäätävä tuuli tunkeusi päällysvaatteiden läpi ja ilma tuoksui lumelta. Kirjavina keväänmerkkinä keskellä talvikuvia olivat hedelmien myyjät kadunkulmissa; orvokkeja ja ruusuja he ohikulkeville tarjoelivat, Floridanruusuja jos jonkin värisiä, vienoimmasta punavivahduksesta tummimpiin kirsikanpunaisiin.

Meidän päämaalinamme oli Millerin hotelli, johon Washingtonin kansainväliseen naiskongressiin aikovat Euroopan edustajat olivat kutsutut asumaan. Kun meitä ei vielä ollut kahta enempää saapunut ja kun eivät juhlallisuudet, joilla New-Yorkin nais-yhdistykset aikoivat kunnioittaa kokousta ja meitä, vielä olleet alkaneet, oli meillä aikaa kaupungin katselemiseen.

New-Yorkista saisi varmaankin mahtavamman suurkaupungin vaikutuksen, jos sitä ei näkisi juuri valtamerimatkaa päättäessään. Merellä on silmä tottunut rajattomaan näköpiiriin ja muu kaikki tuntuu vesi-erämaahan verrattuna ahtaalta. New-Yorkilta puuttuu Ameriikan kaupungeista enin erityistä luonnetta. Et siellä huomaa samaa hämmästyttävää omituisuutta kuin Philadelphiassa, kveekkarien kaupungissa, jossa jokainen punaisista tiileistä rakennettu talo viheriäisine akkunaluukkuineen ja valkeine portaineen on ihan toisensa näköinen. Ei se ole, niinkuin Boston, Englannin kaupunkien jäljennös, etkä siellä tapaa mitään Italian kaupungeista muistuttavaa, niinkuin Washingtonissa. Ei ole sillä Chicagon perin ameriikkalaista tai San Fran-

siskon hurmaavan omituista leimaa. Niinä kolmena eri kertana, jolloin siellä oleskelimme, näimme sen talviasussa, kevätvihantana ja syyskesän rehevässä loistossa. Joka kerta koetimme turhaan saada siitä muista isoista kaupungeista eroavaa kokonaisvaikutusta. New-York on mielestämme vaan tavallinen suurkaupunki.

Euroopan kaupungeista sen erottaa ainoastaan katurivinässä huomattavat erilaiset ihmiskasvot. Kaikista Euroopan kansoista täällä näet edustajia ja sitten vielä sinimekkoisia kiinalaisia liikkumattomine kasvoineen ja paksuine, valkeapohjaisine jalkineineen; jaapanilaisen tunnet vilkuvista, älykkäistä silmistään, villatukkaisen, paksuhuulisen neekerin rinnalla kulkee pähkinänruskeita mulatteja, hiukan vaaleampia kvadrooneja ja oktrooneja, joiden ihon väri vaan rauhusten vivahtaa keltaselle. Noiden eri ihmisrotujen tekemää vilkasta, etelämaista vaikutusta lisäävät vielä hedelmäröykkiöt, joita tähänkin vuoden-aikaan summittain oli hedelmien myyjillä katujen kulmissa. Keltaisia banaanimppuja, sinervänviheriöitä rypäleitä, tuoksuvia oranssikasoja, jäykkiä ananashedelmiä. Entä kukkaset sitten! — ruusuja, heliotrooppeja, orvokkeja uhkumalla.

Hedelmien ja kukkien keskellä seisovat pähkinäinmyyjät vasuineen. Ameriikka on pähkinöiden luvattu maa. Siellä on kokkos- ja öljypähkinöitä, herne-, voi-, pehko- ja hikkorypähkinöitä. Erittäin suosituista ovat hernepähkinät ja katupojat osaavat niitä syödessään sujauttaa kuoret suustaan yhtä taitavasti kuin venäläiset hellittelevät pureksimalla verhot aurinkokukan siemeniltä. New-Yorkin kaduilla rätisee joka nurkassa pieniä hiilipannuja, joissa hernepähkinöitä paahdetaan. Yhtä mieluisana herkkuna pidetään „popcornia“, paahdettua maissia. Lännessä näkee usein puistojen ja yleisten kävelypaikkojen porteilla seuraavan varoituksen: — Pusseja ei saa ottaa mukaan. Syökää hernepäh-

kinänne ja paahdetut maissinne ulkopuolella! — Kärsivällisesti suvaitsee vieras ameriikkalaisen tielleen kylvämät pähkinänkuoret. Vaikeampi on katsella miesten yleistä tupakanpureksimista ja suvaita naisten ja lasten kumikaramelien imeksimistä. Onneksi ovat raittiusseurat viime aikoina alkaneet pontevasti vastustaa edellistä epäkohtaa ja koulut keottavat yhtä innokkaasti raivata pois oppilaistaan imemistapaa.

Vilkas katuelämä saa kulkijan lempeämielisemmäksi itse kaduillekin, joiden järjestys ei suinkaan ole parasta laatua. Sanottiin niitä vaan kerran viikossa lakaistavan — ja siltä ne näyttivätkin. Tunkiokasoja, posliiniastiain palasia, oljilla täytettyjä puulaatikoita ja poisviskatuita talouskaluja vetelehti katukäytävillä. Pienemmät talot olivat jokapäiväisesti yksitoikkaisia keltaisine tai vihəriöine akkunaluukkuineen. „City“-osassa*) on sanomalehti-yhtiöiden omia yhdeksän-, yksitoista- ja kolmetoista-kertaisia kivijättejä. Niitä lukuun ottamatta eivät rakennukset kuitenkaan ole yhtä suuria, eivätkä yhtä komeita kuin Chicagon Cityssä. New-Yorkin Wallstreetilla, keskellä sen melua ja vilinää alat aavistaa, millaisia ameriikkalaisten uhkarohkeat, mielettömän nopeat kauppatemput ovat. Noissa savuttuneissa, rumissa asumuksissa, joilta puuttuu sekä historiaa että runollisuutta voi yhdessä päivässä tulla miljoonamieheksi, tai keppikerjäläiseksi. Täällä et saa jokapäiväisyyden tunnolle siitäkään lievitystä, että — niinkuin Lontoon Cityssä — luulet kuulevasi historian hieroglyyfivaipassaan seuraavan askeleitasi. Täällä on kaikki uutta, kuohuvaa, kiirehtivää nykyisyyttä. Kattojen yläpuolella vetää höyryhepo liikemiehiä, työväkeä, koulunuorisoa, väkeä jos jonkinlaista eri puuhiin. Jyrkkää porrasta myöten nouset tornimaiseen ase-

*) City = se kaupungin-osa, jossa liike ja kauppa asuu ja elää.

mahuoneeseen, saat lippusi luukulta, astut asemasillalle — ja kiidät seuraavalla silmänräpäyksellä pois. Yli kattojen ja savupiippujen vie tiesi, tehden tuon tuostakin äkkijyrkän, kaarimaisen käänteeseen.

— Vaan yksi ihmishenki viikossa — vastattiin kysymykseemme, tapahtuuko usein onnettomuuksia.

Kattojen tasalla kulkeva rautatie turmelee New-Yorkin kaduilla etäisemmän näkyalan, se pimentää ja rumentaa ne. Ainoastaan Broadwaylla, Fift Avenuella ja Madison Squaren varrella on näköala avonainen. Broadway on puotikatu ja jälkimäisten varsilla asuu ylimystö. Rakennukset ovat näiden katujen varsilla kauniita, suklaatinruskeasta, vaalean vihertävästä tai harmaasta kivistä. Kun puut Madison Squarella ja Central Parkissa ovat täydessä lehdessä, on näillä kaduilla useine kauniine kirkontornineen monta viehättävää kohtaa. Central Park (Keskus puisto) New-Yorkin ylpeyden esine, ansaitseekin sille tuhlatus ylistykset. Lontoon Hyde Park on suurenmoisempi ja tarjoo kauniimpia näköaloja, mutta Central Parkissa on luonto hymyilevämpi ja vapaampi. Varhain keväällä, kun puisto on vihantana, tuntuu aikainen aamuajelu siellä oikein hurmaavalta. Täällä seisoo se kuulu obeliskikin, jonka Egyptin khediivi New-Yorkille lahjoitti. Se on 69 jalkaa korkea ja muuttokustannukset nousivat noin 600,000 dollarin paikoille.

New-York on saarelle rakennettu ja sen tulevaisuus herättää senvuoksi levottomuutta. Se kasvaa kasvamistaan joka vuosi sekä siirtolaistulvan takia että luonnollisella lisääntymisellä, eikä sillä kuitenkaan ole kasvamisvaraa. Kaupungissa on nyt jo noin 1,300,000 asukasta ja elanto-tarpeet ovat hyvin kalliit.

Mutta tämä saari-asema luo kaupungille mainioita näköaloja Hudsonjoelle ja merelle päin. Kauneimpia niistä on näköala Broklyn sillalta. Tämä insinöritieteen jättiläisteko

kantaa niskallaan kaksia rautatiekiskoja, kahta ajo- ja kahta jalkatietä. Jo vuonna 1855 eversti Adams sen rakentamista tuumi, mutta vasta 1866 työhön ryhdyttiin ja silta avattiin liikkeelle 1883. Se on 85 jalkaa leveä ja pisimmällä kohdallaan se on 5,460 jalkaa pitkä.

Ihanana, auringonpaisteisena päivänä me ensikerran seisoinme sillalla katsellen Hudsonjokea, joka vyöryttelee vesiään sen mahtavien kaarien alatse. Etäältä näkyi vapaudenjunalatar, takanansa siintävä meri. Tämän jyrkän kuvapatsaan ihanuutta kirkastaa klassillinen tyyneys. Bartholdin, patsaan luoja, sanotaan saaneen aiheensa siihen eräästä muinais-aikaisesta veistokuvasta, jonka suuruus oli vaan kolmannes luonnollisesta koosta. Nykyinen isonnettu jäljennös on jaloista soihdun ylimpään huippuun 137 jalkaa korkea, ja patsaan jalustin on 83 jalkaa korkea. On laskettu, että täysikasvuiset ihmiset voisivat puikahdella jättiläis-immen sierainten kautta ulos ja sisään, sekä että neitosen alahuulella seisova kuuden jalan mies ulottuisi täsmälleen sen silmäkulmille.

New-Yorkissa, samoin kuin kaikissa Ameriikan kaupungeissa on kauniita kauppapuoteja. Tuntee melkein taide-nautintoa kulkiessaan jonkun etevämmän kauppahuoneen varastoja katselemassa. Tapaat niissä samaa hienoa vaistia, kun ranskalaisilla on värivivahdusten sovitteluun. John Wanamakerin, erään Philadelphian suurkauppiaan jokainen puodin-akkuna, jokainen eri varastosali on palanen nykyaikaista muoto-oppia. Ameriikkalaiset tunnustavat kuitenkin itse, että kauneuden-aisti vasta viime aikoina, piirustus-, taide- ja teollisuuskoulujen tultua yleisemmiksi, on alkanut kehittyä heillä. Philadelphian näyttely v. 1877 antoi heille paljo opittavaa sillä alalla. — Ennen — sanovat he — me enin suosimme koreudellaan häikäiseviä väri-sovituksia. — —

Mutta olipa sillävälän tullut eloa ja liikettä Millerin hotelliin. Joka suunnalta tulvi edustajia, eurooppalaisia ja ameriikkalaisia. Yhdessä huoneessa sorahutteli Ranska kiel-tään; toisessa Skotlanti nukkui akkuna avoimena, vaikka ulkona laskettiin kylmä-asteita; kolmannessa luetteli Irlanti isänmaansa kärsimyksiä; neljännessä Englanti selitti Eng-lannin politiikin kristillistä suuntaa. Nais-asian ystävät New-Yorkista ja sen ympäristöltä kulkivat huoneesta hu-oneeseen ja heidän mukanaan puikki sanomalehtien tiedusta-joita ja piirtäjiä. Washingtonista saapui tulevan kokouksen sihteeri, miss Rachel Foster, ollakseen kokoustoimikunnan puolesta läsnä New-Yorkin juhlallisuuksissa.

Neljä vuorokautta oli aikaa ennenkun kokous Washing-tonissa alkoi ja sillä ajalla piti suoritettaman kolme kokousta, yhdet päivälliset, yhdet juhlat, vastaan-otot ja lukemattomia yksityisiä vierasteluja. Ei missään osata ahtaa ohjelmaa niin täyteen kuin maissa, joissa aika on rahaa.

Koko tätä puuhaavaa pikkumaailmaa johti mrs *) De-vereux Blake, New-Yorkin valtion äänestys-oikeus-yhdistyk-sen puheenjohtaja. Hän on ruhtinaallisen komea nainen, hiukan kylmämäinen olennoltaan, mutta kasvot ovat älyk-käät. Ollen etelävaltioista kasvatusmaiden-omistajan tytär, kuuluu hän niin sanoakseni Ameriikan ylimystöön. Sen huomaa hänen liikkeittensä hienosta, luontevasta suloudesta, josta Ameriikan hienon maailman naiset tuntee. Usein se sulous tosin on tyhjän pintapuolisuuden kuorena, mutta mrs Devereux Blake on maailman nainen jalostettuna. Hän on saanut ajatuksia.

Juhla Euroopan edustajille pidettiin Stuartin hotellissa. Mrs Rogers, Albanyn edustaja, johti vieraat sinne ja juhla-

*) Kirjassa tulee koko matkan käytettäväksi englantilaisia nimityksiä: *master* = herra, merkitään aina lyhennettynä *mr*; *mi-stress* = rouva, merkitään lyhennettynä *mrs*; *miss* = neiti.

salissa oli vastaan-ottajana mrs Blake. Hotellin komeissa huoneissa tungeskeli useampia satoja ihmisiä, sekä naisasian ystäviä että uteliaita muassamenijöitä; enimmästi kaupungin virkamies-, koulu-, kirjailija- ja taiteilijapiireistä. Kunnian-arvoisia tuomareita, kalpeita taiteilijoita, arvostele- van näköisiä professoreja, kevytjalkaisia, liukaskielisiä sanomalehtimiehiä; äidillisesti hymyileviä harmaahapsisia rouvia ja oikea ruusutarha nuoria tyttöjä, hienoine, kapeine kasvoineen, mustatukkaisia, mustasilmäisiä loistoruusuja.

Vieraita oli seitsemän. Skotlanti, mrs Scatcherd, oli kelpo rouva vankinta anglosaksilaisrotua, köyhien naisten hyväksi hyöriävä väsymätöin työntekijä. Hänen vieressään seiso i Englanti, mrs Ashton Dilke paksussa tummanvihreässä silkipuvussa ja kotimaansa naisten lempipäähine, niskahattu päässä. Hän oli Pohjois-Englannin vapaamielisten valtiolisten nais-yhdistysten lähettäjä. Mrs Moore, täysverinen irlannitar, oli armaassa isänmaassaan vähää ennen lähtöään istunut keveässä vankeudessa siitä syystä, että oli ottanut osaa valtiolliseen mielen-osotukseen, eikä sentään pitänyt asiasta suurempaa melua kuin moinen tapahtuma kannatti. Hänen vasemmalla olallaan heloitti irlantilaisten valkea- ja vihəriä nauharuusu.

Norja, rouva Magelssen-Groth, oli oikea norjalaisnainen, punaposkinen, kaunis ja reipas. Hänen rinnallaan hohti jotain kummallista herneviheriätä ja tiilinpunasta, joka sittemmin huomattiin mrs Zabel Barnes Gustafssoniksi, Lontoon naisten ehdottoman raittiusseuran edustajaksi. Suuren, sateenvarjonkokaisen hatunreunan alta pilkisteli kuitenkin niin herttaiset ja hymykuoppaiset kasvot, että kamala puku-kin unohtui. — Madame Bogelot Pariisista, Ranskan naisvankien innokas ja toimekas ystävä, ei kelpaisi pariisitaren kaavaksi. Hänen musta villapukunsa ei loistellut silmää ärsyttävällä sukevuudella eikä hänen hyväntahtoi-

sisä, älykkäissä kasvoissaan näkynyt veikistelemisen merkkiäkään.

Kuusi nuorta valkopukuista tyttöä, Ameriikan naisyhdistysten keltainen nauha nappilävessä, oli emäntinä ja he kuljettivat vieraiden luo vähitellen kaikki esiteltävät henkilöt. Syvä kumarrus kummaltakin puolelta, lausutaan: „very happy to see you“ sekä „how do you like America?“ *) kumarrellaan taas ja sama juttu uusitaan yhä uudestaan. Läsnaolevien joukossa oli mrs Frank Lesliekin, useampien itseansaittujen miljoonien omistaja. Hänen miehensä perusti „Frank Leslies Paper“ nimisen aikakauskirjan, mutta sairastui parantumattomaan tautiin. Vaimo ryhtyi rappiolle joutuneeseen liikkeeseen, laajensi sen ja sai sen odottamattoman kukoistavalle kannalle. Nyt hänellä on palveluksessaan satamäärin uutistenkokoojia, taiteilijoita ja kirjailijoita ja itse hän johtaa suurta kustannus-yhdistystä.

Kun esittelemiset, joita kesti melkein kaksi tuntia, olivat päättyneet, alkoivat puheet. Mrs Blake kuvasi nerokkaasti nais-asian kehitystä Ameriikassa vuoden 1848 jälkeen, jolloin ensimmäinen pieni kokous pidettiin Seneca Fallsissa. Vaikka miehet, sellaiset kuin Garrison, Frederick Douglas ja Robert Purvis kannattivat naisten asiaa, pilkattiin heitä kuitenkin. Kun Elizabeth Cady Stanton uskalsi vaatia äänestys-oikeutta naiselle, pudisteli nais-asian harras ystävä, kveekkarinainen Lucretia Mottkin päätänsä sanoen: — Elizabeth ystävä, liikoja jo vaadit! — Mutta orjien vapautuksen hyväksi työskennellessään edistivät naiset omaa kehitystään ja aika alkoi käsittää heidän vaatimuksiansa. Nyt he seisovat vaalipöydän luona vaatien oikeutenaan, että he, yhteiskunnan äidit, pääsevät mukaan laatimaan niitä lakia,

*) — „hauska nähdä teitä“ — sekä — „mitä pidätte Ameriikasta?“

joita he itse tottelevat ja joita heidän tulee opettaa lapsensa tottelemaan.

Lopuksi lausui puhuja lämpimiä tervehdyssanoja vieraille, jotka vuoronsa jälkeen niihin vastasivat, ja sitten juhla vähitellen päättyi.

Seuraavana päivänä oli kolme kokousta, yksi aamulla, yksi puolenpäivän-aikaan ja yksi illalla. Oikeimmin vietti New-Yorkin valtion äänestys-oikeus-yhdistys nyt vuosijuhlaansa ja useasta kaupungista oli saapunut edustajia. Yleisöä oli noin 600 henkeä tai enemmän. Kukkaisilla koristetun puhujalavan alapuolella istui rivissä sanomalehtien tiedustelijoita ja piirtäjiä, joiden kynät koko ajan herkeämättä rapsuttivat. Mrs Blake, tummansininen silkipuku yllään, istui korkeaselkäisessä nojatuolissa puheenjohtajan paikalla.

Vuosikertomus luetteli yhdistyksen toimet kuluneen vuoden ajalla. Tärkeinnä päämaalina oli pidetty kunnallisen äänestys-oikeuden ulottamista naisille, samaa oikeutta äidille kuin isällekkin lapseensa, sekä että saataisiin poliisimatroonia, jotka ottaisivat hoitoonsa poliisien käsiin joutuneet naiset. Luettiin myös New-Yorkin valtion eri kaupunkien nais-yhdistysten vuosikertomukset.*) Kun eri valtioilla on erilaisia lakeja, on nais-yhdistysten toiminta eri valtioissa hyvinkin eroavainen. Useimmat työskentelevät

*) Albanyn kaupungista oli toimitettu lähetystö senaatiin, mutta se oli käännetty sieltä pois sillä selityksellä, että naisilla jo oli kyllin vaikutusta, kun vaan käyttävät sitä. He voivat vaikuttaa miehiinsä, isiinsä, veljiinsä ja palkollisiinsa. — Menin kotiin — kertoi puhuja, — ja ajattelin: „nytpä koetan vaikuttaa ainakin Williamiin“. William oli nekeri ja kuskin. „William“, sanoin, „sinun pitäisi, niinkuin tiedät, ensi viikolla käyttää äänestys-oikeuttasi“ — — — William tuijotti minuun suu auki ja kysyi: „missi, uudesta hevosestako puhutte?“

kunnallisen äänestys-oikeuden saavuttamiseksi. Sitä oikeutta ei, näet, ole naisilla muualla kuin yhdessä valtiossa ja kahdessa territooriossa: Kansassissa, Wyomingissa*) ja Washingtonissa. Niillä seuduilla, joilla naisilla on jo sekä yllämainittu oikeus että kouluneuvostoihin pääsy, koetetaan kaikin tavoin kehittää naisia kansalaisvelvollisuuksien suorittamiseen. Samalla puhutaan väsymättömästi ja hyvin järjestetysti valtiollisen äänestys-oikeuden laajentamista naisille. Luonnollista onkin, että nais-asia kohdistaa tärkeimmäksi päämaalikseen tämän asian, maassa, jossa tietämättömimmällä työmiehellä on oikeus viedä äänensä vaalipöydälle. Sen lisäksi on siirtolaisten ja tietämättömien mustien lukuisuus alkanut synnyttää levottomuutta Yhdysvalloissa ja on ruvettu miettimään, eikö olisi syytä ehkäistä näiden vaikutusta antamalla naisille äänestys-oikeus. Vuonna 1880 oli Yhdysvalloissa noin $21\frac{1}{2}$ miljoonaa maassa syntynyttä naista ja siirtolaisia $6\frac{1}{2}$ miljoonaa. Kun viimeksimainitut enimmäkseen ovat miehiä, sattuu, niinkuin Minnesotassa, että heidän ääniensä määrä mainittuna vuonna 40,000 äänellä voitti synnynäisten ameriikkalaisten äänet. Samoin kuin tämä epäkohta uhkaa pohjoisvaltioita, uhkaa etelävaltioita neekerien ylivalta. Georgiassa y. m. valtioissa on mustilla usein yhtä paljo tai enemmän ääniä kuin valkeilla, joilta orjien vapautussodan aikana sortui miehiä tuhatmäärin.

*) Wyomingissa on naisilla ollut sekä kunnallinen että valtiollinen äänestys-oikeus. Jo 21 vuotta ovat naiset siellä äänillensä päässeet vaikuttamaan lakienlaadintaan. Wyoming on hiljan kohotettu valtioksi ja on siten naisten, samoin kuin muidenkin valtion kansalaisten oikeudet yhä laajentuneet, sillä *valtioilla* on Pohjois-Ameriikan Yhdysvaltojen liittohallituksessa suurempi sananvalta kuin *territoorioilla* (alueilla), joihin Wyoming tähän asti on kuulunut.

Ulkomaalaiset edustajatkin kertoelivat, miten nais-asiaa kunkin maassa oli edistetty.

Viimeisenä päivänä piti yhdistyksen puheenjohtaja vastaanotto-pidot eurooppalaisille edustajille. Myös „Sorosis“, eräs hienonhieno naisklubi, kutsui heidät vuosikokoukseensa. Sitä pidettiin Delmonicossa, New-Yorkin maankuulussa ravintolassa ja päättyi päivällisillä samassa paikassa.

Ihailtavat New-Yorkilais-emäntämme eivät heittäneet huoliensa meistä vielä toisena aamunakaan, kun kaupungista lähdimme. He seurasivat meitä Washingtoniin asti ja tiellä he keksivät lukemattomia vieraanvaraisuuden näytteitä. Monta ameriikkalaista edustajaa yhtyi meihin tiellä ja vihdoin meitä oli koko vaununlasti „keltanauhan naisia“, joiksi nais-yhdistysten jäseniä nimitetään Ameriikassa.

Hyvin hauskaa oli nähdä Ameriikan naista puhujalavalla. Onhan Euroopassa totuttu pitämään häntä äärimmäisen miesmäisyyden irvikuvana bloomerpuvussa*), mieli täynnä tuimaa sappea vahvempaa sukupuolta vastaan. Luullaksemme Ameriikan nainen kuitenkin todellisuudessa tekee eurooppalaiseen kaikista vähin sellaisen vaikutuksen, näki hänet sitten julkisuudessa esiintyvänä tai kodin piirissä. Puhuessaan hän tosin mielellään, kansalaistensa tavalla, käyttää sattuvia sukkeluksia ja toisinaan hän sirottelee sanoihinsa pieniä viattomia sutkauksia miesten hirmuvallalle. Mutta se tapahtuu mitä hauskimmalla, herttaisimmalla tavalla ja kuulijat käsittävät täydellisesti puhujan tarkotuksen.

Todellinen, hurmaava kaunopuheliaisuus on hänen kanssaan yhtä harvinaista kuin muuallakin, eikä hän luullak-

*) Tämän vuosisadan puolivälissä sovitteli eräs ameriikkalainen nainen, Amelie Bloomer naisia varten mukavan puvun, jota keksijänsä mukaan sanottiin „bloomerpukuksi“. Siihen kuului leveät housut, sellaiset, joita naiset Persiassa käyttävät ja lyhyt hame. Puku sai hyvin vähä kannatusta ja katosi pian käytännöstä.

semme siinä kohden ole muiden maiden esim. Englannin tai Ranskan naisia etevämpi. Mutta julkiseen esiintymiseen tottuminen on sen sijaan hyvin yleistä. Ameriikatar ei kuole pelkoonsa yleisön kuullen puhuessaan. Hän käyttäytyy sellaisissa tilaisuuksissa tyyneen luontevasti, usein viehättävällä sulolla. Huomattava erotus on kuitenkin vanhemmilla ja nuoremmilla naisilla. Vanhemmilla on enemmän käsiliikkeitä, heidän käyttöksensä ja lausumistapansa on levottomampaa laatua, nuoremmat seisovat tyyneinä käyttäen vaan silloin tällöin jotain sopivaa, varmaa liikettä, lausuttava on tarkemmin punnitussa muodossa ja tähtää tarkemmin asian ydintä. Vielä on tosin Amerikan naisilla perinpohjaisuuden ja aineen tarkan käsittelyn alalla paljo opittavaa maansa miehiltä. Luullaksemme heidän heikkommuutensa tässä suhteessa on täällä kuitenkin vähemmän huomattava kuin muualla, syystä että kansalle luonteen-omainen vilkkaus saa miehetkin sekoittamaan kaskuja, sukkeluuksia ja vertauksia esitelmäänsä, joka siten usein tuntuu pintapuoliselta ja keveästi harkitulta.

Enimmästi ovat nais-asiata esittelevät puhujat tummissa tai mustissa pukimissa, useimmin silkissä, päässä tavallisesti niskahattu (bonnet), sillä enimmästi heistä ovat kolmekymmentä täyttäneitä naisia. Täällä niinkuin muuallakin ottaa harva ylhäisimpien piirien nainen osaa nais-asian työhön; enimmästi sen ajajat ovat nuorenpuoleisia, perinpohjaisen kasvatuksen nauttineita naisia tai vanhoja, ennen hyväntekeväisyys- ja raittiusseuroissa, uskonnollisissa tai orjuutta vastustavissa yhdistyksissä työskennelleitä naisia. Joka paikassa viljalta tavattavissa erilaisissa naisklubeissa taas usein on jäsenenä hienon maailman naisia; siksi monessa klubbissa vallitseekin loistoisa komeus.

Pääpiirteet Washingtonin naiskokouksesta.

Se seikka jo sinänsä on onni, että saa elää aikana, jolloin suuri aate välinpitämättömyyden, nurjuuden ja enakkoluulojen peitosta tunkeutuu ilmoille.

Se ajatus varmaan oli valtavimpana meissä naisissa, jotka 24 päivä Maaliskuuta 1888 kl. 3 jälkeen puolenpäivän kokoonnuimme komean Riggs Housen ravintolan „punaisessa salissa“ Washingtonissa. Ensimmäinen kansainvälinen naiskokous oli tuonut yhteen noin 60 hiljaista, melkein juhlallisena odottavaa naista, Ameriikan naismaailman parasta. Euroopan lisä oli niin pieni, että se hukkuu joukkoon. Sekä matkanmaksut että myrskyinen Maaliskuu olivat vaikuttaneet, että ainoastaan 7 naista sieltä oli saapunut. Suurta kummastusta herätti se seikka, että syrjäiset Pohjoismaat olivat lähettäneet kolme edustajaa, ja kun Norja ja Suomi nimiä huudettaessa nousivat seisomaan, kulki aaltomainen uteliaisuuden ja kummastelemisen liike läsnäolevan naisjoukon läpi.

Jokainen siellä olevista naisista oli ihmiskunnan palveluksessa tehnyt suuremman tai pienemmän työn.

Ensimmäisenä istui mrs Elizabeth Cady Stanton, „Naisien kansallisen äänestys-oikeus-yhdistyksen“ presidentti. Mai-

nittu yhdistys oli kokouksen toimeenpanija. Mrs Stanton on 74 vuoden vanha rouva; lumivalkeat kiharat lepäelevät näppärästi järjestettyinä molemmin puolin hänen huomattavia kasvojaan, joita katsellessasi muistat menneen vuosisadan muotokuvia. Saman yhdistyksen varapresidentti, miss Susan B. Anthony johti kokousta. Nämät kumpikin ovat vanhoja ystäviä orjuudenvastustus-ajoilta, jolloin he työskentelivät yhdessä. Mrs Stanton on pelkkää filosofiaa, miss Anthony pelkkää järjestämiskykyä. Siksi he yhdessä ovat tehneet jättiläistöitä. Jos kysyt mrs Stantonilta jotain nais-yhdistysten työtä koskevaa, taputtaa hän olallesi lausuen: — kysytään Susanilta! — Jos perus-aatteellisessa pulmassa käännyt miss Anthonyilta neuvoa kysymään, vastaa hän heti: — ystäväni, mrs Stanton sen paraiten tietää. — Kumpikin he ovat vanhaa kveekkarisukua. Miss Anthony on enemmän suosiossa ja erittäinkin nuorten lemmikki; ne häntä sanovat „Aunt Susan’iksi“ (Susan-tädiksi).

Hänen vieressään istui sihteeri, miss Rachel Foster *). He kaksi ovat eroamattomat ja kaunista on katsella miss Anthonyn hopeanharmaata päätä sihteerin kukoistavien kasvojen rinnalla.

Siellä istui mrs Lucy Stone, joka jo kuudettakolmatta vuotta toimittaa „The Womans Journalia“ **) ja on yksi nais-asian etuvartioista. Pyöreine kasvoineen ja yksinkertaisine hameineen hän on suomalaisen maapapin rouvan näköinen. Siellä oli miss Frances Willard, raittius-apostoli, joka edustaa miljoonien tahtoa. Hän johtaa suurta „The Womans Cristian Temperance Unionia“ ***) sekä Kansainvälistä naisten raittius-yhdistystä. Edellisen yhdistyksen

*) Nyt mrs Avery.

**) „Naisten lehti“.

***) Naisten kristillinen raittius-yhdistys.

sanomalehdellä „The Union Signal’illa“ oli vuonna 1888 lähes 40,000 tilaajaa.

Siellä nähtiin vanha, ylhäisen näköinen mrs Julia Ward Howe, eräs Ameriikan vanhimmista ja arvokkaimmista naiskirjailijoista. Hänen rinnallaan istui mrs Mary Livermore, joka orjainvapautussodan aikana oli väsymätön sairaanhoitaja ja sairaalanjohtaja. Hänen kirjansa „Minun historiani sodasta“ kuvaa liikuttavalla tavalla sodankauhuja ja naisten sankaritöitä sotalasareeteissa ja haavoitettujen keskellä taistelukentällä. Hän on samalla etevä puhuja, erittäin uskonnollisella alalla. Nuoremmista oli etevinnä mrs May Wright Sewall Indianapolista, erään klassillisen tyttökoulun johtaja. Hän on selväjärkinen, nopeatumainen ja ponteva nainen; järjestämiskykyä hänellä on uskomaton määrä. Hän ja miss Foster asettuvat arvattavasti nais-asian johtajiksi, kun kerta vanhat muuttavat manalaan.

„The Woman’s Tribunin“ *) toimittajan, rouva Clara Colbyn siellä näki. Kun kokous päätettiin pidettäväksi, lausuttiin se toivomus, että joku Yhdysvaltojen monista naislehdistä ottaisi toimittaakseen jokapäiväiset keskustelukertomukset. Mrs Colby muutti suuria siekkailematta lehdensä toimiston Beatricen kaupungista Nebraskasta Washingtoniin — noin 3 vuorokauden rautatiematkan päähän. Täten toivottiin saatavan luotettavat ja kelvolliset keskustelukertomukset kokouksesta. Ja rouva Colbyn 12—16 sivuinen, vilkas lehti täyttikin kaikki oikeutetut vaatimukset. Lukuun ottamatta pikakirjoituksella hankittuja kokouskertomuksia oli siinä oman maan ja ulkomaalaisten edustajien sekä muiden etevien naisten ja miesten elämäkertoja, kirjeitä, sähkösanomia ja runoja sellaisilta nais-asian ystäviltä, jotka itse eivät olleet päässeet kokoukseen.

*) „Naisen puhelava“.

Miss Anthony lausui vieraille tulotervehdyksen. Eritäin hän puhui „meren takaisille vieraille“, joiksi hän muiden maiden edustajia nimitti. Nämät olivat: Englannin edustajat mrs Laura Ormiston Chant, jota sanotaan maansa kaunopuheisimmaksi naiseksi, mrs Butlerin jälkeen hän nykyään on maansa etevin työntekijä siveellisyys-asian alalla; mrs Ashton Dilke ja mrs Zadel Gustafson. Skotlannin: mrs Alice Scatcherd. Ranskan: madame Isabelle Bogelot. Norjan: rouva Sophie Magelssen-Groth. Saksan: mrs Clara Neymann. Irlannin: mrs Margaret Moore. Kanadan: mrs Bessie Keefer. Intian: Pundita Ramabai.

Tämä omituinen nuori leski herätti suurinta huomiota ja myötätuntoisuutta. Hänen kasvonsa ovat pyöreät, iho ruskeahko, poskiluut korkeat, silmät lempeät ja — niinkuin sanotaan — puhuvat. Hänen naurunsa on lapsellisen heleä ja paljastaa aina loistavan valkean hammasrivin, hänen murteellinen Englannin kielensä on sominta, mitä kuulla saa. Kotimaansa tavan mukaan on hänellä julkisesti esiintyessään valkea leskenpukunsa yllään. — Ramabai oli tullut Englantiin ja Ameriikkaan kootakseen rahoja kodin hankkimiseksi n. s. lapsileskille, joita Intiassa on niin viljalta. Jokapaikassa hän tapasi runsaasti myötätuntoisuutta ja perusti Intiaan palattuaan aikomansa laitoksen. Hänellä on laajat ja perusteelliset tiedot ja kotimaassaan hänellä on oppineen, „Sarasvatin“ arvo. Englannissa hän opetti sanskritin kieltä eräässä kollegessa.

Tässä ensimmäisessä kokouksessa „punaisessa salissa“ keskusteltiin, olisiko pysyvä kansainvälinen naiskongressi suotava. Puheenjohtaja teki tehtävänsä hyvin ja lausunnot olivat vilkkaat ja sujuvat, kenties kuitenkin vähemmän asiaan supistuvat kuin meille pohjoismaalaisille on tavallista. Kello 7 olivat valtakirjat jätetyt kokoukselle, keskustelut päättyneet ja valmistava valiokunta määrätty.

Seuraavana päivänä saarnasi viidessä kirkossa naispapat ja illalla avattiin yleinen kokous jumalanpalveluksella. Kokoushuone, Albaughn suuri opera, oli kukilla kaunistettu, lippuja liehui katosta ja rivilöiltä. Toista tuhatta ihmistä oli koolla ja harras hiljaisuus vallitsi pastori Annie Shavin esitelmän aikana samoin kuin jokaisen viiden naispapin vuoroonsa rukoillessa. Maan tapojen mukaan alotettiin sekä itse kokous että *jokainen aamu- ja iltapäivä-istunto* rukouksella ja virrenveisuulla.

Osanottoa ja innostusta, joka vallitsi maanantaina 26 p. keskusteluja aljettaessa, ei käy sanoin kertominen. Kun Mrs Stanton, 74 vuotiaan arvokkaisuudella, mustassa silkkipuvussa, valkea harsohuivi kaulassa, nousi alottajaispuhetta pitämään, tervehdittiin häntä kaikuvilla käsientaputuksilla. Miehet ja naiset nousivat seisomaan, heiluttivat nenäliinojaan ja itkivät. Mrs Stantonin puhe ei ollut loistavaa kaunopuheliasuutta, mutta sen ytimenä oli järkähtämätön vakuutus ja neron tuli sitä elähytti. Hänen muistelmansa niistä 40 vuodesta, jotka olivat kuluneet ensimmäisestä naiskokouksesta Seneca Fallsissa 1848, olivat liikuttavat. Erittäin hän kuvasi surullisen leikkisästi sitä halveksimista ja niitä solvauksia, joita nais-asian ystävät muinoin saivat pitää hyvänä.

— Lucy Stone, — sanoi hän tyynellä alttoäänellään, — miss Anthony ja minä me muistamme vielä ne ajat, jolloin yleisö tervehti meitä mädänneillä munilla, eikä kukilla ja käsientaputuksilla niinkuin tänään.

Lavalla hänen ympärillään istui tusinamäärä hänen aikalaisiansa, jotka yhdessä olivat työskennelleet nais-asian ja orjuuden poistamisen hyväksi. Mrs Stantonin lopetettua puheensa, esiteltiin ulkomaalaiset edustajat yleisölle, joka ystävällisesti tervehti kutakin. Sen jälkeen alkoi se vaatia useita lemmikkiään esille. Toinen toisensa perästä talu-

tettiin heistä näkyville hurrahuutojen ja suosion-osotusten kaikuessa. Frederick Douglas, entinen orja, sittemmin kongressinjäsen ja yksi nais-asian vanhimmista ystäväistä astui esille. Samoin Robert Purvis, aivan kuin Sauli muinoin, päättään pitempi muita ympärillään. Mary Grew sitten nähtiin, harmaassa kveekkaripuvussaan, lempeine lapsensilmineen ja valkeine kutrineen. 85 vuotias Amy Post astui tutusten, mutta suoraselkäisenä ja punaposkisena yleisön nähtäväksi. Hänen kotinsa oli muinoin ollut lukemattomien karkulais-orjien pakopaikka. Siellä näit puhujan ja kirjailijan Henry Blackwellin; hän on muuten ainoa mies Ameriikassa, joka on sallinut vaimonsa Lucy Stonen avioliitosakin pitää oman nimensä muuttamattomana. Puolisot toimittavat yhdessä tyttärensä kanssa „Naisten lehteä“. Henry Blackwellin käly, pastori Antoinette Blackwell, Yhdysvaltojen ensimmäinen naispappi, siellä myös nähtiin.

Kaikki nämä vanhukset olivat yhdessä työskennelleet orjien vapautuksen hyväksi, — työskennelleet sen aatteen palveluksessa, joka Ameriikassa raivasi alaa ja valmisti mieliä toiselle, vieläkin suuremmalle aatteelle. Tämä uusi aate ei enää koskenut yksityistä luokkaa tai rotua, — ei, se koski koko ihmiskuntaa. Liikutus valtasi mielen, kun katseli noita uskollisia työntekijöitä, jalojen aatteiden uhraavia palvelijoita, heidän noustessaan puhumaan siitä, mikä oli ollut heidän elonsa elämänä. Me nuoremmat itkimme peittelemättä, mutta me itkimme ylpeyden, toivon ja kiittolisuuden kyyneliä, tuntien sydämissämme uutta intoa kaikkeen, mikä elämässä on ylevää ja suurta. *)

Maanantain kokoukset alkoivat ja päättyivät rankan sateen huuhtoessa katuja. Illan ohjelmassa oli tärkeä aine:

*) Seuraava on kirjoitettu suullisten kertomusten ja sanomalehtien mukaan, sillä kirjoittaja oli itse sairauden takia estetty mukana olemasta.

kasvatus. Mrs May Wright Sewall esitti arvokkaan ja laajoihin tutkimuksiin perustuvan kertomuksen korkeamman naissivistyksen nykyisestä kannasta Yhdysvalloissa. Mrs Sewall on itse saanut perinpohjaisen kasvatuksen ja hänen esitelmänsä oli perusteellisuuden ja aineen tarkan tuntemisen kannalta tuomiten ehdottomasti siinä kokouksessa paras. Pundita Ramabai kertoi hindunaisen asemasta ja naissivistyksen suuresta edistyksestä viime vuosina Intiassa. Professori Rena Michaelisin eselmä yhteiskasvatuksesta oli innokas ja sujuva. Se vaikutti kahdenkertaisella voimalla, sillä puhujan suloinen ja samalla reipas esiintymistapa oli ilmi-elävä puolustus hänen aatteelleen. Hän on saanut tietonsa yhteiskoulussa ja on itse nykyään opettaja kollegessa, jossa kumpaakin sukupuolta kasvatetaan yhdessä.

Tiistain aineena oli *hyväntekeväisyys*. Keskusteluja johti mrs Harriet Shattuck, pieni Massachusettsilaisrouva, niin pyöreä, soma ja näppärä, ettei olisi uskonut hänen koskaan saastuttaneen naisellisuuttaan julkisten kokousten johtamisella. Kun hyväntekeväisyyttä jo ammoisista ajoista on pidetty naisen ominaisena alana, voi sitkeinkin vanhoillaolija hyvällä omallatunnolla kuunnella puhujien kertovan, mitä kaikkia oli toimitettu yhteiskunnan kurjien, sen lapsipuolten, hylkyrien hyväksi. Samaa voi sanoa iltakokouksesta, jossa *raittiustyöstä* keskusteltiin. Sen päiväisistä puhujista mainittakoon Clara Barton, Ameriikan Punaisen Ristin-yhdistyksen perustaja. Hänen rinnallaan kimalteli Euroopan hallitsijoiden ja Punaisen Ristin-yhdistysten lahjoittamia ritari- ja kunniamerkkejä. Mrs Quintonin esitelmää naisten työstä indiaanien hyväksi kuunneltiin hartaudella. Mutta ei mitään voi verrata siihen kiihkeään innostukseen, jonka Frances Willard herätti. Lieneekö toista naista, niin rakastettua, jumaloittua kuin hän on. Mutta harva on tehnytään niin paljo kuin hän ja hänen sielun-

jaloutta todistavat kasvonsa vaikuttavat nekin jo saarnan tavalla. Hänen sihteerinsä ja oikea kätensä miss Anna Gordon, selitti lämpimästi ja hyvästi „kuinka me voitamme lapset“, kuinka raittius-aate on saatava lapsissa eläväksi, heidän lapsellista katsantotapaansa vahingoittamatta. Mrs Barney, Maailman-Nais-raittiusyhdistyksen vankienhoito-osaston jäsen puhui liikuttavan kaunopuheisesti poliisimatroonien välttämättömyydestä.

Keskiviikkona tarkastettiin naisten toimia eri *ammattien* ja *teollisuuden* alalla. Mrs Laura Johns Kansasista oli puheenjohtajana. Eurooppalaisesta tuntui tämän päivän keskustelut kenties kaikista huomattavimmilta. Ihmeteltävältä kuului, mitä nämä naiset olivat tehneet maanviljelyksen, karjanhoidon, tehdasteollisuuden ja viininviljelyksen aloilla, samoin lääkäreinä, sanomalehtien toimittajina, lakimiehinä, pappeina ja opettajina jos minkälaisina. Kun vertasi kuulemaansa siihen mitä silmin näki näistä hauskoista, herttaisista ja ystävällisistä naisista, niin tuli entistä varmemmin huomaamaan, että käytännöllisyys on Amerikan naisen pääominaisuus. „Emansipatsioonistaan“ huolimatta on hänessä kiireestä kantapähän asti joka verenpisara käytännöllinen ja tuskin hän mitään niin syvästi halveksii kuin epäkäytännöllisyyttä.

Keskiviikon suosituin puhuja oli mrs Leonora Barry, työväenluokasta lähtenyt nainen, joka itse on hankkinut itselleen sivistyksensä ja aseman ja nykyään on yksi suuren „Työn ritarit“ nimisen työväen-yhdistyksen toimekkaimmista jäsenistä. Hänen vilkas, omituinen puhetapansa muistutti mieleen metsän huminaa, puron sointuista lorinaa, tai mitä vaan on raitista ja alkuperäistä olemassa. Eräs vanha rouva, mrs Esther Warnerkin herätti lämmintä myötätuntoisuutta kertoessaan yksinkertaisesti ja herttaisesti farmernaisten töistä.

Valpas ja huomaava kokoustoimikunta oli luultavasti peljännyt, että nämä kaksi kokouspäivää tuntuisivat yksitoikkoisilta. Ohjelmaan oli senvuoksi soviteltu viulunsoittoa ja soololaulua. Taiteilijat olivat nuoria naisia. Ei mahtanut kuitenkaan kukaan pitkästyminen valittaa kokousviikon aikana. Uudet puhujat ja uudet keskustelu-aineet ja yhä kasvava ja vaihtuva innostus estivät yleisön ikävystymästä. Kokous-ohjelmien pääkohdiksi oli aina soviteltu 20—25 minuutin pituisia esitelmiä. Muut lausunnot eivät saaneet osalleen enempää kuin 10 minuuttia kukin.

Torstai oli päivänpaisteinen ja kirkas, oikea kevätpäivä lempine tuulineen ja äskempuhjenneine lehtineen. Nytkin, auringon loistaessa, istui yleisö kuumassa, täyteen sullotussa kokoussalissa yhtä innokkaana kuin sadepäivinäkin. Päivän aineina olivat *työn järjestäminen ja naisen laillinen asema*. Frances Willard puhui taas mainiosti. Hänen yhtymiskehottuksensa naisille vaikutti mahtavasti, sillä jokainen tiesi kuinka suurenmoisen elävän koneiston kehottaja itse järjestämiskyvylään on luonut.

Mrs Louise Thomas, jo ennen mainitsemmamme new-yorkilaisen naisklubbin presidentti, kertoi klubbinsa toimista hyväntekeväisyyden, taiteen ja kirjallisuuden y. m. s. alalla. Enin huomattava oli kuitenkin mrs Devereux Blaken kuvaus niistä laillisista epäkohdista, jotka sitovat Amerikan naista. Erittäin hän kosketteli sitä luonnotonta kohtaa, että *naidulla* äidillä ei lain edessä ole mitään merkitystä lapsiansa koskevilla asioilla, mutta *naimattomalla* äidillä on täysi valta lapsiinsa. — Kahdessa eri esitelmässä intiaani- ja mormooninaisten asemasta saatiin kuulla monta uutta ja huvittavaa seikkaa. Perjantai aamuna ryhdyttiin *siveellisyyskysymykseen*, ja vakavia, liikuttavia sanoja lausui moni nainen, joka oli tutkinut asiaa usealta eri katsantokannalta. Tohtori Caroline Winslow, eräs Yhdysvaltojen vanhimmista

naislääkäreistä, puhui naisen hienolla arvokkaisuudella ja vakavasti jalomman, puhtaamman avioliittokäsitteen välttämättömyydestä. Kristityn velvollisuus on elää siveellisesti sekä avioliiton ulkopuolella että avioliitossa. Frances Willard, mrs Saxon, Ameriikan paras ja mrs Ormiston Chant, Englannin paras naispuhuja tämän aran kysymyksen alalla, liikuttivat kukin syvästi yleisöä. Kokousta johti arvokkaasti mrs Elizabeth Boynton Harbert Chicagosta. *)

Perjantai ilta kävi vilkkaaksi, sillä keskustelu-aineena oli *nainen valtiollisella alalla* ja onhan valtiollisilla asioilla se ominaisuus, että tekevät lämpimästä kuumaa ja kuumasta kiehuva. Puhe sujui kuin voideltu. Mrs Isabella Beecher Hooker, Harriet Beecher Stowen sisar, lausui voimakkaasti ja asiallisesti, millä perustuksella Ameriikan naiset vaativat Yhdysvaltojen perustuslakien nojalla itsellensä äänestys-oikeutta.

Lauvantain kokous oli viikon loistokohta. Se oli „tienraivaajien“ päivä. Lava oli kukkatarhana ja siellä istui noin 40 vanhaa naista ja herraa, 40 kaikkein armainta hopeatukkaista, reipasta vanhusta. Yleisö nousi seisomaan kuin yksi mies, nenäliinoja liehutettiin ja hurraahuudet kajahtelivat, kun kuushenkinen nuorten naisten lähetystö pastori Annie Shawin johdolla heille kantoi kauniita kukkakoreja. Mrs Sewallin puhe vanhuksille oli mestarillinen.

*) Mainittakoon tässä eräs pieni tapahtuma, joka sattui seuraavana päivänä iltamassa, johon edustajat olivat kutsutut. Eräs nuori, Washingtonin hienoimmista piireissä kasvanut nainen, pariisilaispuvussa, ilman hihoja ja hiukkasen vaan kangasta miehustana, lähestyi mrs Ormiston Chantia huudahtaen: — voi, rakas rouva, antakaa minun suudella teitä eilisestä kauniista puheestanne! — Mrs Chant lasi kätösensä neitosen lumivalkealle olkapäälle ja sanoi hiljaa merkitsevästi katsahtaen: — ei, nuori ystäväni, *en tässä puvussanne.*

Se oli kunnioittavainen, hellä, hupainen ja uhkui nuoren sukupolven vapaaehtoista, sydämmelistä kiitollisuutta poistuvalla polvelle. Vanhusten vastaukset olivat tietysti liikkuttavan juhlalliset, sillä 40 vuoden työ, kokemus, ilot ja surut lisäsivät eri painon joka sanalle.

Illalla jatkettiin keskustelua naisen valtiollisista oikeuksista. Miss Helen Gardenerin, tiedemiesten tutkimisille nojautuva esitelmä „Sukupuoleisuus aivoissa“ oli illan paras. Oppineen taidolla ja samalla ominaisesti hän todisti, että väitös naisten aivojen huonommuudesta oli olettamista, sillä uusimmat tutkimiset sitä eivät suinkaan ole todistaneet. Esitelmän mukana seurasi koko joukko hyväksymislauseita, joita tunnetut ameriikkalaiset tiedemiehet käsikirjoituksen luettuansa olivat siihen liittäneet.

Sunnuntain kokouksessa me eurooppalaiset saimme hämmästyä, kuullessamme miten laajasti, perin pohjaisesti ja tunnokkaasti Ameriikan naiset ovat tutkineet uskonnollisia asioita. Ohjelmassa oli virrenveisuuta, rukous, keskusteluja ja kolme esitelmää: „Uskonnosta ja tieteestä“, esittäjä pastori Antoinette Blackwell, „Äidinrakkaus jumaluuskäsitteessä“, esittäjä mrs Mathilda Gage sekä „Nainen ensimmäisen kristillisen kirkon aikana“, esittäjä mrs Beecher Hooker.

Illalla, kokousten lopettajaisissa, piti mrs Zerelda Wallace, erään Yhdysvaltojen lempikirjailijan Lew Wallacen äiti, ytimekkään esitelmän „Vaalilipun siveellisestä merkityksestä“. Hänen näyttäytyessään puhelavalla, alkaa yleisö heti huutaa: — the mother of Ben Hur! The mother of Ben Hur! (Ben Hurin äiti! Ben Hurin äiti! — Ben Hur on Wallacen suosituin teos). Rouva Wallace oli kauvan ollut epäselvillä siitä, pitikö äänestys-oikeutta ulotettaman naisillekin vai ei, mutta sai ratkaisevan mielipiteen seuraavalla tavalla: Indianan naiset lähettivät senaatille raittiutta koskevan pyyntökirjoituksen, joka alkoi sanoilla: „*Me allekirjoittaneet emme vaadi*

äänestys-oikeutta“ — — — Mrs Wallace oli itse pyynnön perilleviejänä, mutta senaati kohteli sekä pyyntöesitystä että sen tuojaa niin halveksivalla tavalla, että hän huudahti: — no niin, jos miehet pitävät näin vakavaa asiaa jonninjoutavana, täytyy naisen päästä lainlaadintaan! — Sen jälkeen hän on ollut „keltaisen nauhan armeijassa“ innokkaana työntekijänä.

Mrs Stanton lopetti kokouksen pitkällä, juhlallisella hyvästijättöpuheella ja siten oli tämä muistorikas, unohtumaton viikko, ensimmäinen laatuansa, muuttunut menneheksi.

Kokonaisuudessaan oli tämä kansainvälinen naiskokous onnistunut erittäin hyvin. Tosin ei Eurooppa ollut lähettänyt ainoatakaan etevimmistä naisistaan, mutta ne kertomukset eri maiden naisvapautuksen työstä, jotka kokouksessa luettiin, olivat luullaksemme huolellisesti tehdyt. Ameriikan naisilla oli loistavat edustajat, eikä ainoakaan maan etevimmistä naiskansalaisista ollut jäänyt pois. N. s. naisten itsensäjumaloimista huomasivat vaan poikkeustiloissa, eikä sillä ollut tilaisuutta ilmaantuakkaan, kun usiammat puhuivat toimista kokonaisen suunnan tai yhdistyksen hyväksi, eivätkä omia yksityisiä töitään. Eikä pikku töitä ylistetty yli arvonsa, sillä monen kokouksessa olleen naisen teot olisivat miestenkin keskuudessa täys-arvoisia. Tosin tuntui moni lause suomalaisen korvissa tyhjältä korupuheelta, mutta tuo ylistely lähti kansan tavasta, eikä ollut naisten vika. „We like to say nice things to each other“*), lausuvat ameriikkalaiset, sekä miehet että naiset. Eikä meidän tarvitse mennä pitkälle Suomen rajojen ulkopuolelle, jos tahdomme tavata kansoja, joista korulauseet ja kiitokset maistuvat yhtä hyviltä. — Kaikki tapahtui tyyneästi, ankaraassa järjestyksessä, eikä liioittelemista huomannut nimek-

*) „Me sanomme halusta pieniä mielittelyjä toisillemme“.

sikään. „Siellä näet“, sanoi eräs Washingtonin lehti, „sata-määrän vanhahkoja, ja nuorenpuoleisia naisia, kaikki ovat sievästi puetut, mutta veikistelemishalua et huomaa, arvokkaisuutta ja tyyneyttä vaan tapaat, kasvoista loistaa äly, perinpohjainen sivistys ja lähimmäisen tuskille lämmin osanotto“. Järjestys-ohjelma oli oivallinen, sitte kun oli päästy ensipäivästä monine eri suunnalta tulleine edustajineen. Koko vuoden olivat varapresidentti, miss Anthony, sihteeri, miss Foster ja toimeenpanevan valiokunnan puheenjohtaja mrs Sewall, jo tehneet valmistustöitä. Oli lähetetty 10,000 kutsumuskirjettä, 10,000 kehotusta, 10,000 ilmotuslistaa, 4,000 kirjettä, painettu 17,000 ohjelmaa, hankittu 100 muotokuvaa, suunniteltu yhtä monta elämäkerta-kirjoitusta. Menoja oli karttunut 10,000 dollaria ja ne suoritettiin vapaaehtoisilla rahalahjoilla ja sisäänpääsömaksuilla. Yhdeksän eri toimikunnan huostassa oli soitannon, koristusten ja rautatiepiljettien hankkiminen, vierasten vastaanotto ja hoito, ravintolat y. m. Naispuolinen pikakirjuri apulaisineen piti huolen keskustelukertomuksista ja mrs Clara Colby johti, valkea esivaate edessä, pientä tiedustelija-armeijaansa „Riggs Houseen“ tilapäisesti sijoitetussa toimituspaikassa. Edellisellä viikolla oli tärkeimpien puheiden pääseikat lähetetty maan etevimmille lehdille, niin että ne voivat heti seuraavana aamuna sen jälkeen, kun puhe oli pidetty Washingtonissa, painattaa sen lukijoilleen.

Yksimielisyys, hyväntahtoisuus ja innostus vallitsivat. Jokaiseksi lomahetkeksi kokoontuivat edustajat hotellinsa saliin. Siellä haettiin tuttavii, solmittiin ystävyysliittoja. Siellä yhtyi kelpo nainen yhdeltä ilmansuunnalta vertaiseensa, joka tuli toisaalta. Sitten käytiin toistensa huoneissa vieraisilla. Naiduilla naisilla oli melkein jokaisella miehensä ja lastensa valokuvat mukanaan ja niitä piti toisten välttämättä katsella. Usein sait kuulla seuraavantapaisen keskustelun:

— Minä olen mrs N. Y:stä.

— Minä olen mrs Y. N:stä.

— Eihän nyt, oletteko te naimisissa? Minä luulin teitä naimattomaksi!

— Minuako? Jolla on miesten paras miehenä (the nicest husband in the world)! — Ja sitten täytyi ystävysten tietysti katsella toistensa perhevalokuvia ja yhdessä vuodattaa pieni kyynel „vauvan“ viimeistä pikkusukkeluutta muistellessaan. Naisten sananparreksi tullutta kateutta näkyi perin vähän. Ansainneet saivat kyllä sydämmellistä ihailua ja teeskentelemätöntä kiitollisuutta osalleen. Miss Anthony kuitenkin enin, sillä hänen vaatimatoin, väsymätöin työnsä luo rakkautta yhtä luonnollisesti kuin päivänpaiste loihtii kukkia ilmoille. Jokaista varten hänellä oli lempeä sananen. Sattui kuitenkin usein, että hän kesken vilkkainta puhettaan lasi kätensä puhuteltavan olalle, tuttavallisesti kysästen: — my dear, mikä teidän nimenne onkaan? — Kymmenittäin, usein sadottain esiteltiin hänelle päivässä naisia; jokaisen muistaminen erikseen ei ollut mikään helppo asia.

Läsnäolevista olivat muutamat perin kummallisia. Muuan tohtori W., keski-ikäinen nainen, kävi miehenpuvussa ja mrs L. oli tunnettu siitä, että oli pyrkinyt Yhdysvaltojen presidentin-ehdokkaaksi. Nuo liiallisuuksien tavottelijat eivät kuitenkaan häirinneet juhلاميeltä. Kaikenlaiset nais-yhdistykset olivat lähettäneet edustajia. Kokouksella oli niin laaja perustus, että jokainen valtiollinen ja uskonnollinen suunta voi lemmeikkäästi yhtyä samalla lavalla. Sen lisäksi saapui pitkin kokous-aikaa likeltä ja etäältä tulvimalla vieraita, enimmäkseen naisia, jotka itse toimivat joko naisasian, raittiuden, kasvatuksen, lähetystoimen, sairastenhoidon tai hyväntekeväisyyden alalla.

Ensi kokouksessa valittu valiokunta oli ollut ahkerassa puuhassa koko viikon. Oli ehdotettu kansainvälistä nais-yhdistystä, joka liittäisi yhteen ja järjestäisi kokonaisuudeksi *kaikki* ja *kaikenlaiset* nais-yhdistykset. Valiokunta oli suunnitellut sen säännöt ja ohjelman ja ehdottanut sen presidentiksi mrs Millicent Garrett Fawcettia Lontoosta. „Sellainen yhtyminen“, sanoi valiokunta lausunnossaan, „auttaisi naisia välttämään oman työnsä ihailemisen vaaraa, sillä he saisivat täten vertaamistilaisuuksia, he näkisivät, mitä naiset muissa maissa ovat tehneet ja huomaisivat aina jonkun oppimista tarjoovan alan“.

Sanomalehdet olivat ylipäänsä ystävällisellä tuulella. Toisinaan tarttui sanomalehtiherroihin kuitenkin polttava ivakuume. Niin kuvasi esim. muuan lehti surkeilla valitusvirsillä sitä hamevaltaa, joka Riggs Housessa vallitsi. Kaikki miehet muka hiipivät nurkkia pitkin. Saappaidenkiillottaja oli lähtenyt tiehensä, viinikauppias mennyt hirteen ja ravintolan nostolaitosta hoitava poika mietti keinoa, miten helpoimmalla ja hauskimalla tavalla pääsisi pois täältä murheen laaksosta, — „sillä“ — niin kuului tuo marttyyri sanoneen — „olkoot nämä naiset, jos ovatkin, maailman viisainta vaimoväkeä, ei niissä siltä ole yhden yhtäkään, joka olisi mies löytämään tien omaan huoneeseensa“.

„Valkea talo“, presidentin asunto, avasi salinsa edustajille; ajanmerkki sekkin, niin vähä kuin Grover Clevelandin ja nais-asian välillä muuten lieneekin yhtymiskohtia. Kaksi upperikasta senaattoria, Palmer ja Stanford, piti kumpikin iltaman edustajille. Senaatin äänestys-oikeus-valiokuntakin vastaanotti heidät sekä muutamia etevimpiä muista kokouksen naisista. Mainioita puheita pitivät siinä tilaisuudessa rouvat Stanton, Scatcherd, Blake ja Ormiston Chant; viimeksimainittu sai vakavat senaattorit kyyneleitä vuodatta-

maan. Hänen loistava puhekykynsä hurmasi nuoret ja vanhat, oppineet ja oppimattomat.

„Riggs Housen“ omistajat mr ja mrs Spofford olivat kokouksen toimeenpanijoille erittäin ystävälliset: koko laitoksensa he antoivat naiskokouksen käytettäväksi, samalla myöntäen tuntuvaan hinnan-alennuksen. Kaksi viikkoa oli ruokasali koristettu kaikkien maiden lipuilla. Juhlamieli vallitsi joka sopessa. Ei kukaan mahtanut katua tuloansa, oli matka ollut kuinka pitkä tahansa. Itse kokous jo sinänsä oli mukanaolijalle vahvistusjuoma, se lisäsi hänessä uskoa kalliin nais-asian järkähtämättömään oikeuteen ja totuuteen. Kaivaten erosivat Euroopan edustajat uusista ystävistään, juhla-ilosta ja nyt jo kevätkoreudessaan loistelevästä Washingtonista, jatkaakseen kukin kulmallaan huomioitaan Uudessa Maailmassa.

Orjuuden ajoilta.

Ameriikan pohjois- ja etelävaltioiden välisen sodan loputtua lakkasi myös „abolitsionistien“ *) puolue olemasta. Mutta vielä nykyäänkin on vanhempien ihmisten joukossa miehiä ja naisia, jotka ihastuksella muistelevat niitä aikoja, jolloin karanneita orjia ruokittiin ja vaatetettiin heidän kodissaan ja heidän nimeensä liitettiin ivaten lisänimi „abolitsionisti“.

Niinkuin elämässä totutaan moneen muuhunkin asiaan, niin oli Ameriikassa totuttu orjuuteen ja tottumus esti huomasta sen julmuutta ja luonnottomuutta. Moni, jonka vääräys ja sorto muualla olisi saanut vimmastumaan, katseli orjuutta omassa maassaan välinpitämättömänä tai suvaitsi sitä auttamattomana asiana. Jumaliset vetosivat raamattuun. „Sallihan raamattu orjuuden“. Käytännölliset selittivät, että teollisuus ja maanviljelys etelävaltioissa kerrassaan menettäisivät merkityksensä, jos kiellettäisiin orjia pitämästä. Ilman-ala oli, muka, liian rasittava valkoisille, ja jos mustille, jotka osittain kuumuuden takia, osittain piintyneestä laiskuudesta tekivät työtä hitaasti, jos heille

*) Abolitsionisteiksi = hävittäjiksi, sanottiin niitä, jotka harastivat orjuuden hävittämistä.

maksettaisiin palkat samojen perus-aatteiden mukaan kuin valkoisille työntekijöille, joutuisivat maan-omistajat häviöön.

Neekerejä tuskin pidettiin ihmisinä. Heitä varten oli kirkossa eri penkit ja herran-ehtoollista heille annettiin eri alttarilta tai eri päivinä kuin muille. Rautateillä heidän täytyi ajaa eläinvaunuissa. Vielä vuonna 1844 sai Pohjois-Karoliinan valtiossa se, joka antoi orjalle kirjan tai sitoumuksen tai opetti häntä kirjoittamaan lain mukaan rangaistukseksi 39 paria vitsoja, jos hän oli vapaa neekeri, jos rikoksellinen oli valkea, pääsi hän 200 dollarin sakolla. „Sillä“, sanotaan mainitussa laissa, „se, joka opettaa orjia lukemaan tai kirjoittamaan, tekee heidät tyytymättömiksi heidän kohtaloonsa ja yllyttää heitä kapinaan“. Arvossa pidetyt papit ja piispat julkasivat saarnoja „sellaisia koteja varten, joissa pidettiin orjia“ ja saarnoissaan he, raamattuun vedoten, kehottivat orjia alammaisuuteen ja nöyrään kärsivällisyyteen. „Ei kukaan kristitty“, sanotaan yhdessä sellaisessa saarnassa, „uskaltane väittää, että orjuus ei ole Jumalalle otollinen laitos“. Eräessä toisessa sanotaan orjalle: „joko sinä kärsit syyllisenä tai syyttömästi rangaistustasi. Jos olet syyllinen, niin on ankarinkin rangaistus oikea. Jos olet syytön, niin olet joko tehnyt jonkun muun synnin, josta Jumala nyt sinua rankaisee, tai pitää Herra kärsimyksesi täällä maan päällä sinulle tarpeellisina. Etkö olisi Hänelle kiitollinen, Hän kun antaa sinun kärsiä rangaistuksesi täällä alhaalla, jotta sitte kuoleman jälkeen voisit astua Hänen valtakuntaansa.“ *)

Paenneitten orjien lymyttäminen ja auttaminen oli niin suuren sakon uhalla kielletty, että muutamilta toisinaan meni koko omaisuus sen suorittamiseen. Moni varakas perhe joutui mierontielle, kun sääli ei sallinut pakenevan orjaparan

*) Acts of the Anti-Slavery Apostles by Parker. Pillsbury. 1883.

ilmaisemista. Georg Washingtonkin oli niin aikansa katsantotavan vallassa, että hän säälimättömän ankarasti ajoi takaa Virginiasta Kanadaan asti erästä karannutta nais-orjaansa ja sen lasta.

Sanalla sanoen: orjuuden välttämättömänä-pitäminen oli kansanmieleistä, orjuuden vastustaminen taas oli kansalle hyvin vastenmielistä. Abolitsionisteja alussa pilkattiin, myöhemmin vainottiin. Heidän harrastustaan pidettiin mieltömyytenä, epäkäytännöllisenä innostelemisena, hulluutena ja — kenties etupäässä — sivistyneelle ihmiselle sopimattomana. Neekerit olivat niin halveksittuja ja kuuluivat muka rotuun, joka oli niin paljon valkoista rotua alempana, että heidän puolustajansa sai pitää hyvänään osan mustaparoille tulevasta ylenkatseestakin. Jos joku etevä mies liittyi orjuuden vastustajiin, huudahtivat ihmiset päätään pudistaen: sääli, sääli, että niin lahjakas mies taas on joutunut abolitsionistien hullutettavaksi! — Nykyään tuollaiset lausunnot kieltämättä tuntuvat perin omituisilta. Mutta kukin meistä on aikansa lapsi. Luultavasti on monikin hyvä ja aikanaan valistuneena pidetty ihminen tyynesti katsellut noita- ja inkvisitsioonioikeuksien tuomiopäätöksien toimeenpanoja.

Tähän yleis-inhimilliseen asiaan liittyi Ameriikassa vielä se omituinen valtiollinen pulma, johon kysymys orjien lakauttamisesta ehdottomasti oli kietova pohjois- ja etelävallat. Kysymys koski eri valtojen oikeuksia Unioonin rinnalla. Kuinka pitkälle ulottui valtioiden oma päätösvalta? Kuinka paljon sai Uniooni sekaantua eri valtioiden asioihin? Sattuu vielä nytkin että etelävaltalaisten kanssa keskustellessaan kuulee lauseita sellaisia kuin tämä: „orjuus oli kirouksena, mutta mitä se pohjoisvaltioita koski“, — ja tietämättänsä puristaa lausuja kättään nyrkiksi, samalla kun silmistä hehkuu tulisin viha. Yhdysvaltojen perustuslain n. s. „14 lisä-

pykälä“ suojeli pohjoisvaltojen mielestä kaikkien, myöskin neekerien vapautta. Etelävallat olivat toista mieltä, — ja sota oli välttämätöin. Vielä nytkin on nykyisten puolueiden, demokraattien ja republikaanien erimielisyyden ytimenä sama mielipiteitten eroavaisuus, vaikka nykyiset republikaanit ovatkin melkoisesti muuttuneet Abraham Lincolnin, — ja vielä enemmän George Washingtonin ajoilta.

Tätä nykyä ovat vanhat abolitsionistit ainoastaan menneisyyden jäännöksiä. He ovat loppuun käytetyitä työaseita, mutta nimitys, jonka ennen saivat pilkkanimenä, on muuttunut heille kunnianimeksi. „Hän kuuluu erääseen meidän vanhimmista abolitsionistiperheistämme“, kuullaan usein kunnioituksella sanottavan sekä miehistä että naisista. Tosin vallitsee vielä monta ennakkoluuloa mustia vastaan, etenkin entisissä orjavalloissa. On esim. niinkin käynyt, että eräässä suuressa kokouksessa kaksi vuotta takaperin, sanomalehtienkirjurit käskivät ilmottaa puheenjohtajalle, ett'ei yksiaikaaan heistä tule saapuville, joll'ei käsketä pois neekerityttöä, joka tungoksen takia oli sijoitettu heidän pöytänsä ääreen. Aivan äskettäin tapahtui, että muutamalla yhdistyksellä oli valittavana mustan jäsenen vastaan-ottaminen tai puheenjohtajan — vanhan abolitsionistin — eroaminen. Yhdistys luopui kernaammin puheenjohtajastaan. Mutta vaikka monella valkealla vielä onkin ennakkoluulonsa mustia vastaan, niin on *orjalaitos* semmoisenaan jo aikoja sitten tullut kansalle vastenmieliseksi. Eräs äiti, jonka lapsuus oli kulunut abolitsionismin ensi aikoina, antoi 12 vuotiaalle pojalleen „Setä Tuomon tuvan“ luettavaksi. Poika sanoi: — „äiti, kirja on hyvin hauska, mutta eihän se voi mitenkään olla tosi. Kuinka meidän vapaassa Ameriikassamme olisi voitu sellaisia julmuuksia tehdä? Sittehan me olisimme tulleet todellisesti vapaiksi vasta orjuuden lakkauttamisen jälkeen.“ —

Muutamia on Ameriikassa, jotka olkapäitään kohauttaen arvelevat, että abolitsionistit kiihotuksillaan herättivät — tosin oikeutetun — mutta tuiki tarpeettoman sodan. Ennen pitkää olisi muka orjienpito käytännöllisistä syistä tullut mahdottomaksi. Orjien omistajat olisivat, näet, itse ruvenneet huomaamaan, että orjien työ ei taloudellisesti kannattanut. Se vaan näytti edulliselta, aivan niin kuin vanhan-aikuiset maanviljelyskalut näyttävät uusia halvemmilta, mutta ajan pitkään tulevatkin kalliimmiksi, sillä niitä käytettäessä ei säästy niin paljo aikaa kuin uusilla koneilla. Sitä paitsi — sanovat nämä jälkiviisaat — on paljoa parempi kärsivällisesti odottaa yleisen mielipiteen vaatimusta, kuin mahtisanoilla yllättää muutoksiin. Enemmän tai myöhemmin olisi orjuus siveellisestikkin muka muuttunut mahdottomaksi, niin valtavasti olisi yleisen mielipiteen pakko vaikuttanut orjien omistajiin.

Kuuluvathan tuollaiset lauseet erinomaisen järkevilta ja maltillisilta, mutta olisikohan tuollaista tyyntä viisautta lausuttu, jos asia olisi koskenut puhujien omia äitejä, vaimoja ja sisaria? — --

Philadelphiassa meitä kutsuttiin tapaamaan muutamia vanhoja abolitsionisteja mr Robert Purvisin luona, joka aikoinaan on ollut orjuuden vastustajien etevimpiä johtajia, mutta nyt kunnioitettavana harmaapää vanhuksena elää rauhassa muistoineen.

Monta henkeä ei sinä iltana kokoontunut hänen kuniiseen, mukavaan kotiinsa; meitä oli vaan muutamia seurusteluystäviä, unitaaripappi, jonka seurakuntaan isäntä kuului ja kaksi vanhaa naista Robert Purvisin aikalaisista ja työkumppaneista, miss Mary Grew ja miss Adeline Thompson. Edellisellä oli lempeät, siniset lapsen silmät ja lumi-valkeat, sileästi korvien taakse kammatut hiukset. Vanhan-aikuisessa kvveekkaripuvussaan hän enemmän näytti rauhal-

liselta isoäidiltä kuin entiseltä puhujalta ja esitelmienpitäjältä. Hänen ystävänsä, miss Thompson, sitä vastoin oli suoraselkäinen kuin sotamies, hänen liikkeensä olivat uhkavarmoja ja päätään hän tuon tuostakin heitti reippaasti taaksepäin. Hänessä oli viehättävä jälkiheijastus viisikymmentä vuotta sitte kuluneista ajoista. Suuri kimppu tummia kiharia aaltoili kahden puolen ryppyisiä, mutta vieläkin miellyttäviä kasvoja ja hänen musta, kukilla koristettu silkkihameensa oli mitä kummallisinta kuosia leveine kauluksiineen ja puhkahihoineen. Muuten hän oli sekä omituinen että herttainen vanha neiti ja kertoili viehättävällä tavalla entisistä ajoista.

Illan sankari oli kuitenkin isäntä itse. Vaikka olikin sekaverinen, oli Robert Purvis nuoruudessaan ollut miehelisen kauneuden ja ritarillisuuden ihannekuva. Huolimatta 74 vuodestaan on hän vieläkin henkilö, joka ehdottomasti vetää kaikkien silmät puoleensa. Etelämaista tulta on hänen silmissään, etelämaista tulisuutta hänen mielevässä puhelussaan. Katsellessaan hänen suurta kaarevaa nenäänsä, puhtaita, jaloja kasvonpiirteitään, lumivalkeata, kiharaa tukkaa ja oliivinväristä ihoaan, ei tulisi epäilleeksikään, että hän sukuutuu halveksitusta mustasta rodusta. Nuoruudessaan hän oleskeli paljon Englannissa ja liikkui silloin ylhäisimmissä piireissä. Sieltä hän on perinyt hienon-arvokkaan käytöksensä, johon Ameriikasta on yhtynyt miellyttävä leikillisuus.

— Sanokaa minulle, — pyysi eräs läsnäolevista nuorista naisista — kuinka vanha te oikeastaan olette, mr Purvis?

— Teidän kanssanne puhuessani olen 25 vuotias, — vastasi hän hiukan veitikkamaisesti kumartaen.

Hänen vaimonsa ja tyttärensä suorittivat emännän tehtävät arvokkaalla ja herttaisella tavalla. Tytär on ainoa

lapsi vanhuksen edellisestä avioliitosta mulattinaisen kanssa ja hänellä on isän omituinen ihonväri. Hän nauttii sekä isänsä takia että itse tähtensä suurta luottamusta ja hänelle on uskottu monta luottamustointa niissä lukuisissa nais-yhdistyksissä, joita Philadelphiassa, samoin kuin useimmissa muissa Ameriikan kaupungeissa, on niin viljalta. Robert Purvisin perhe-elämää on aina kehuttu esikuvaksi kelpaavana. Heti naimisensa jälkeen vihastui hän siitä, että hänen vaimonsa ei sallittu hänen kerallaan mennä äänestämään, niin kovasti, että ei siitä päivin ole käyttänyt omaakaan äänestys-oikeuttaan, — yhtä epäkäytännöllinen kuin ritarillinen tapa käsitellä asiaa. — „Joko on meillä molemmilla äänestys-oikeus, tahi ei kummallakaan“, sanoo hän vielä nytkin ja silmästä leimahtaa äkkiä salama, „enkä tahdo minä ennen laskea vaalilippuani uurnaani, kuin vaimoni ja tyttäreni voivat seurassani astua sen ääreen“.

Keskustelu kääntyi pian muinaisiin aikoihin ja isäntää pyydettiin kertomaan jotain. Robert Purvis hymyili, mutta esteli alussa. Hän ei muka ollut mikään puhuja, parempi olisi, että hänen vanhat ystävänsä miss Grew ja miss Thompson ottaisivat kertoakseen. Mutta kun estelyt eivät autta- neet, suoristausi hän arvokkaannäköisesti ja alkoi:

— Ne olivat ne ajat, jolloin maan-alainen rautatie pantiin käytäntöön pohjoisvaltioissa. Sillä me abolitsionistit tarkotimme salaista järjestelmää kuljettaa pakenevia orjia toisesta valtiosta toiseen. Meillä oli etelässä uskotut lähettiläämme, joiden puoleen onnettomat henkipatot ensin kääntyivät. Nämä lähettivät heidät sitten pohjoiseen päin, ensiksi Philadelphiiaan, jossa Mary Grew, Adeline Thompson, Lucretia Mott, hänen miehensä James Mott sekä muita jaloja naisia ja miehiä oli valmiina vastaan-ottamaan, lymytämään ja lähettämään heidät edemmäksi. Rochesterissa oli meillä tuo nyt 80 vuotias Amy Post, jonka talossa varmaan

aina tiesi voivansa löytää yhden tai useampia pakolaisia kellariin tai ylisille kätkettyinä. Sieltä oli vielä hyvä joukko matkaa Kanadaan, mutta välitienoillakin oli avuliaita ystäviä, valmiita rikkomaan tapoja ja lakia totellakseen korkeampaa lakia, joka heidän sydämissään hallitsi.

Siihen aikaan karkasi muudan nuori, älykäs mulatti Virgiiniasta. Kätkettyään ja autettuaan häntä Philadelphiasa, lähettivät James ja Lucretia Mott hänet „rautatieä“ pohjoiseen päin. Alussa kävi kaikki hyvin ja Amy Post otti hänet vastaan avoimin sylin. Pahaksi onneksi oli orja taitava työn tekijä ja hänen isäntänsä oli ansainnut suuria summia käyttämällä häntä maksusta muilla työssä. Etsiskelemiset olivat sen vuoksi tavattoman pontevat ja viimeinen „asioitsija“, jonka piti lähettää mies rautatiellä Kanadaan, ei hädissään tiennyt muuta keinoa vaan lähetti hänet hienoreikäisessä tynnyrissä edemmäksi. Tynnyri tai astia lähetettiin parin tusinan muun, nauloilla täytetyn tynnyrin mukana Kanadaan. Mutta takaa-ajajat olivat jo tulleet niin lähelle pakolaista, että saapuivat viimeiseen piilopaikkaan vähäistä myöhemmin kuin tynnyrit olivat matkalle lähetetyt. „Asioitsijaa“ hätyytettiin, eräs rautatienmies ilmaisi salaisuuden ja samassa tuokiassa lähetettiin sähkötietä käsky, että naulatynnyrit pysäytettäisiin matkalla ja tutkitaisiin, ennenkuin ehtivät Kanadan rajalle. Niin tapahtuikin. Mutta kaikeksi onneksi olikin selittämättömästi erehdyksestä se tynnyri, johon mulatti oli kätketty, jäänyt pysäyttämättä ja lähetetty Kanadaan. Kun ei tynnyrissä ollut mitään osotetta, asetettiin se tavaramakasiiniin. Päivä kului toisensa perästä, eikä kukaan tullut sitä noutamaan, sillä „asioitsija“ oli kiireesti ilmottanut ystävilleen Kanadassa, että yritys oli rauvennut tyhjiin sekä että hänellä ja heillä ei enää ollut muuta tehtävää kuin varoa omaa nahkaansa. Vihdoin kolmen päivän kuluttua saivat ystävät tietää takaa-

ajajien pettymyksen. He alkoivat aavistaa asian todellista laitaa, kiirehtivät rautatien-asemalle kyselemään ja löysivät vihdoin miesraukan puoleksi tukehtuneena, näljästä ja janosta nääntyneenä, mutta vielä elossa ahtaassa vankikopissaan. Hänen pienet eväsvaransa olivat loppuneet jo toisen päivän aamuna, töintuskin hän voi liikahtaa istuvasta asemastaan, häntä vaivasi kamala epävarmuus kohtalostaan, mutta siitä kaikesta huolimatta ei hänen edes johtunut mieleensäkään ilmottaa olinpaikkaansa. Niin valtavasti vihasivat nämä pakolaiset orjuutta ja herrojaan, että mieluummin kärsivät kuoleman, kuin palasivat takaisin.

— No niin, mitenäs mulatin sitten kävi?

— Ooh, hän virkosi vähitellen Kanadan-ystävien hoidosta ja tuotti meille paljo kunniaa. Kertomus hänen matkastansa nauhatynnyrissä kulki ympäri maata ja tuli meille hyödylliseksi orjien-omistajia vastaan. Arveltiin, että orjia varmaankin kohdeltiin julmemmin kuin osattiin aavistaakaan, koska karanneet ennemmin olivat valmiit kuolemaan tuskallisen kuoleman kuin palasivat herrojensa luo.

— Kertokaa nuoresta P:stä — pyysi miss Grew.

Robert Purvis näytti olevan hämillään. Hän yskäsi ja alkoi uudelleen: — eräs mies Georgiassa oli kuuluisa kovuudestaan orjilleen. Yksi niistä päätti vihdoin paeta ja tuli meidän luoksemme Philadelphiaan. En tiedä, olimmeko me sillä kertaa tavallista hitaammat toimissamme, tai olivatko lain palvelijat tavallista nopeammat. Pääasia oli, että he saivat orjaraukan kynsiinsä ja veivät hänet pois. Minä olin siihen aikaan — mr Purvis hymyili — nuori ja kuuma-verinen. Vannoin pelastavani sen miehen, tapahtukoon se sitte vaikka lainvalvojain nenän edessä. Miehen karkaamiseen liittyi raskauttavia seikkoja, joten asiasta ruvettiin käymään oikeutta. Tietysti olin minäkin haastettu, pahasti kun olin asiaan sekaantunut. Kävin toisesta asian-ajajasta toi-

seen saadakseni apua. He kohauttivat olkapäitään. Asiani, eli oikeimmin neekerin asia oli toivoton, eikä heillä ollut halua siihen-ryhtyä. Huomattuani, ett'ei laista ollut avun toivoa, päätin, nuori ja rohkea kun olin, ottaa lain omaan käteeni. Mustalle ajurilleni, James Mottille ja parille muulle ystävälle uskoin salaisen tuumani ja ryhdyin valmistuksiin. Oikeudenkäyntipäivänä kohtasimme toisemme, pakolainen ja minä, silmänräpäyksen ajan lakituvan eteisessä, kun häntä vartioittuna vietiin oikeuden eteen.

— Oletko valmis valitsemaan elämän tai kuoleman?
— sain tilaisuuden hänelle kuiskata.

— Olen, massa, — vastasi mies, hampaitaan kiristäen.

Lakituvassa kohtasi minua liikuttava näky, sillä pakolaisen nuori kaunis vaimo, mukanaan heidän ainoa lapsensa, vuoden vauha poika, oli seurannut miestään ja oli tuotu lapsineen arestista yhdessä hänen kanssaan. Tuomari, kunnioitettava kelpo vanhus, oli heltymäisillään joka kerta kun sattui silmäilemään itkeentynyttä, epätoivoista äitiä, mutta monivuotinen palvelus oikeushuoneissa oli karaissut hänen sydämensä, eikä tuomiota lievennetty. Istunto loppui, kun vielä oli lausuttu muutamia nuhteita ja varoituksia tuomitulle, että hän nöyrästi kärsisi ansaitun rangaistuksen.

— Hän ei koskaan tule sitä kärsimään! — huudahtin minä. Yht'äkkiä olin syöksynyt tuomitun luo, ystäväni hänen vaimonsa luo. Silmänräpäyksessä tempasimme heidät hämmästyneen ja valmistaumattoman vartijaston käsistä ja suorastaan viskasimme heidät vaunuihin, jotka minun salaisesta käskystäni seisivat oven ulkopuolella, kaksi nopeinta hevostani eteenvaljastettuina. Ja seuraavan silmänräpäyksen kuluttua laukkasivat hevoset nuolen nopeudella pohjoiseen päin. Luonnollisesti meitä ajettiin takaa, mutta onni oli meille myötäinen, ystävät auttoivat meitä pitkin matkaa ja perhe pelastettiin.

Pappi pudisti päätään, kun Robert Purvis, melkein hengästyneenä, säihkyvin silmin, kädet elehtelevinä oli kertomuksensa lopettanut. — Niin, niin, — jatkoi hän tyynemmin, huomatessaan papin paheksivan katseen — se oli tavaton teko, muuksi en sitä sano. Mutta te, ladyt ja gentlemanit, ette käsitä, mihin vääryys ja julmat lait voivat meidät pakottaa.

— Mitenkä pakolaisten kävi?

— Miehestä tuli taitava ja suosittu koneseppä. Myöhemmin, orjien vapautuksen jälkeen hyötyi hän ja tuli rikkaaksi. Useita vuosia myöhemmin tuli luokseni nuori mies, mulatti, hienosti puettu ja kauttaaltaan gentlemanni.

— Te ette tunne minua, — sanoi hän hämillään, — mutta uskalsin tulla luoksenne, koska . . .

— Terve tultuanne — sanoin minä — kasvonne näyttävät minusta tutuilta, mutta luulempa ett'emme ole ennen tavanneet toisiamme.

— Olemme kyllä — vastasi hän — Philadelphian lakituvassa 25 vuotta sitten. Minä olen P:n, sen orjan poika, joka karkasi Georgiasta ja jota te autoitte oman henkenne uhalla.

— Teidän pitäisi puhua näille nuorille naisille Grimkén sisaruksista, — huomautti vanha miss Thompson.

Robert Purvisin korkea otsa synkistyi. Hän alkoi taas: — useita vuosia takaperin asui New-Orleansin läheisyydessä rikas kasvatukseen-omistaja Grimké molempine tyttärineen. Vaikka olivat kasvatetut etelässä, jossa orjuus joka puolella heitä ympäröitsi, tuli sisarista, Sarah ja Angelina Grimké, hartaita orjuuden vastustajia. Isänsä kuoleman jälkeen vapauttivat he haikki orjansa, myivät tilansa ja alkoivat matkustaa ympäri maata pitääkseen esitelmiä orjuutta vastaan. He olivat vielä nuoret, jokseenkin kauniit ja aikaansa nähden erittäin sivistyneitä. Suurella kaunopuheliaisuudella ja

tulisella innolla puolustivat he vapautta ja jokapaikassa tungeskeltiin heitä kuulemaan. Vihdoin he tulivat Philadelphiin. Huhu oli kulkenut heidän edellään ja mielet kaupungissa olivat kuohuksissa heidän saapuessaan. Toiset heitä puolustivat, toiset vastustivat. Molempien sisarten puhetaito oli hankkinut heille monta kannattajaa ja orjien omistajat ystävinensä olivat vimmoissaan sisarten menestyksestä. Ennenkun sisaret olivat ehtineet pitää kokouksensa, kutsuivat orjuuden puolustajat kokoon suuren rahvaan kokouksen, jossa he kaikilla mahdollisilla keinoilla yllyttivät kansaa — tai oikeimmin kaupungin roskaväkeä — näitä kahta naista vastaan. Syntyi siitä meteliä. Useimmat työn-antajat olivat helposti ärsytetyt, sillä heille oli orjuuden pysyttäminen edullista, koska he sen kautta luulivat voivansa pitää työpalkat alhaisina. Mutta kiihottajien onnistui saada puolelleen itse mustatkin sekä tietämättömät köyhät valkoiset. Mustille he uskottelivat, että suuri joukko vapautetuista neekereistä kuolisi nälkään ja kurjuuteen, koska vaan harva heistä oli kasvatettu itse itseänsä jollakin toimella elättämään. Valkoisille työmiehille taas valitettiin, että työpalkat alentuisivat uskomattomiin, jos työaloille päästettäisiin vapautettuja orjia, jotka mitättömästä maksusta suostuisivat tekemään kaikista raskaimpiakin töitä. Me abolitsionistit saimme tietää tästä kokouksesta ja kokoonnuimme James Mottin luo neuvottelemaan siitä, mitä olisi tehtävä. Useat ehdottivat, että esitelmää ei pidettäisikään, mutta sitä ehdotusta sisarukset itse vastustivat. He harrastivat palavalla innolla asiaansa ja luottivat siihen että he nyt niinkuin ennenkin voittaisivat kuulijat puolelleen juuri sillä, että oikeata asiaa puolustivat. Raskaalla mielellä me myönnyimme ja kokous päätettiin pidettäväksi seuraavana päivänä. Suuria kansanjoukkoja tungeskeli käytävissä ja sali oli täynnä paljoa ennen esitelmän

alkua. Alussa kävi kaikki hyvin, mutta sisaret eivät olleet vielä ehtineet pitkälle esitelmässään, kun ulvova, meluava ja kiviä nakkaava väkijoukko piiritti talon. Turhaan puolesti sisällä oleva yleisö sisaria. Melu kasvoi, akkunoita särjettiin. Yht'äkkiä kajahti ulkoa riemu-ulvonta, tuikea palonhaju levisi saliin, tulta ja savua alkoi tunkeutua suljettujen ovien läpi sisään. Villitty roistoväki oli sytyttänyt talon palamaan. Hädin tuskin pelastuivat Grimkén sisarukset ja heidän ystävänsä. Moni puristui pahasti tungoksessa, joka syntyi, kun tuli huomattiin.

Robert Purvis istui äänettömänä, huulet yhteen puserrettuina.

— Sisarukset — jatkoi hän lyhyen vaitiolon jälkeen — jatkoivat matkaansa yöllä ja ryhtyivät jo seuraavassa valtiossa taas lähetystyöhönsä. He elivät ja vaikuttivat vielä monta vuotta. Toinen heistä kuoli nuorena. Toinen joutui naimisiin ja sai nähdä nuoruuden-unelmansa orjuuden lakkauttamisesta toteutuvan. Philadelphian käytös näitä jaloja, uhraavaisia intoilijoita kohtaan, jotka olivat niin paljon edellä aikaansa, niin itseään muistamattomat, niin pelottomat, niin uskolliset ihanteilleen, on ollut häpeäpilkku kristilliselle sivistykselle. Grimkén sisarukset olivat kuitenkin niin paljon raakuutta korkeammalla, että se ei voinut heitä vahingoittaa. Heissä oli sitä ainesta, josta muinoin marttyyrejä luotiin. Eivätkä he siihen aikaan olleet ainoat, jotka uhrasivat kaikki edistääkseen asiaa, jota pitivät oikeana. Vuonna 1837 paistettiin muuan orja lähellä St. Louisin kaupunkia pienellä tulella kuoliaaksi. Pappi Elijah Lovejoy, tunnettu orjuuden vastustaja, toimitti samaan aikaan sanomalehteä Altonissa. Hän luki St. Louisin lehdissä lyhyen kertomuksen tapauksesta, matkusti itse paikalle, hankki tiedon kaikista tapahtuman seikoista ja julkasi lehdessään lavean, totuuden mukaisen kertomuksen rikoksesta.

Hänen vaimonsa itki ja pyysi häntä olemaan varovaisen, sillä he olivat köyhät ja Lovejoyn oli täytynyt neljännen kerran ostaa uudet painotarpeet; edelliset oli rahvasjoukko hävittänyt, raivoissaan lehden orjille ystävällisestä suunnasta. Pian hän sai tuntea, että viha ei tällä kertaa tyytynyt edes siihen uhriin. Hänen henkensä oli vaarassa, hän pysytteli kotonaan ja pyysi kaupungin hallitukselta apua. Yhtä hyvin olisi hän voinut turvautua orjan polttajiin. Järjestyksen valvojat tekeytyivät sokeiksi ja kuroiksi, kun orjuuden vastustajat tarvitsivat apua. Hänen ystävänsä neuvoivat häntä pakenemaan, mutta hän vastasi: — ei, elämäni ratkaiseva hetki on tullut ja sitä en voi paeta. Minä pelkään Jumalaa, sen vuoksi en pelkää tekoni seurauksia.

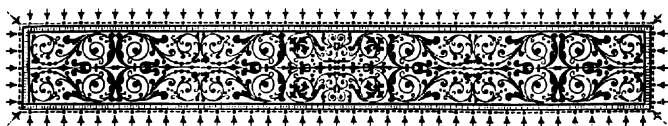
Eräänä päivänä hän työskenteli painossaan muutamien hyvien ystävien kanssa, sillä latojat olivat hänet jättäneet. Silloin piiritti roistojoukko painon ja sytytti sen tuleen. Lovejoyn astuessa ulos palavasta talostaan karkasi lauma hänen kimppuunsa. Viisi kuulaa sattui onnettomaan ja hän sortui kuolleen maahan ainoastaan 32 vuoden vanhana. Kun hänen äitinsä sai kuulla poikansa kuolleen, sanoi hän: — hyvä on. Parempi kuolla aatteilleen, kuin pettää ne...—*)

Siten kertoeli Robert Purvis, loihtien meille toisen kuvan toisensa perästä vanhojen abolitsionistien elämästä. Kaikki hänen harrastuksensa, hänen paraat muistonsa olivat muinaisuudessa. Hänen asunnostaankin sen huomasi. Huoneessa riippui Wendell Phillipsin, William Lloyd Garrisonin, Frederick Douglassin ja Toussaint L'Ouverturen y. m. kuuluisien abolitsionismin puhujain ja johtajien kuvia. Etenkin

*) Käydessään Illinoisissa Lovejoyn lesken ja tytärtien luona. kerrottiin kirjoittajalle uudestaan sama tapaus. Uhrin perhe eli yksinäistä elämää pienessä aavikkokaupungissa. Varat olivat nähtävästi hyvin pienet.

kubalaista orjaa, sotapäällikköä, puhujaa, kapinoitsijaa L'Ouverturea hän innokkaasti puolusti. Frederick Douglasista kertoi hän seuraavan hauskan jutun: — Douglas oli mulatti ja oli paennut herransa luota. Herra oli samalla hänen isänsä. Siihen aikaan oli Douglas kaunis, uljas mies ja kävi mielellään komeasti puettuna. Eräänä päivänä hän käveli Bostonin parhaimmalla kadulla puettuna oivallisiin majavannahka-kauluksisiin turkkeihin. Tämä suututti kovin erästä hienon maailman naista. — Mikä hävyttömyys! — sanoi hän. — Moni valkoinen miesraukka istuu vankihuoneessa siitä, että on varastanut esim. halvan meloonin ja tuo rehentee ihmisten silmissä majavannahka-kauluksessa, vaikka on varastanut paljoa enemmän kuin melooneja. Onhan hän varastanut itsensä! —

Robert Purvis ja Douglas ovat ainoat eloon jääneet lukuisasta, voimakkaasta ystäväpiiristä, joka aikanaan oli abolitsionistien ytimenä. Nyt on heidän aikansa mennyt, heitä ei enää tarvita. Mutta heidän muistojensa läpi väreilee voiton-ilo. He ovat päässeet pyrintöjensä päämaaliin ja ovat samalla työtänsä tehdessään kylväneet jaloja siemeniä, joista uusia, orjien vapautustyön vertaisia, vapautta ja oikeutta puoltavia aatteita taas on kasvava. Ihmis-elämälle siinä on kylliksi.

Spiritistit ja salaperäisyyden harrastus Philadelphiassa.

Kuten kaikki anglosaksit harrastavat ameriikkalaisetkin innokkaasti uskonnollisia kysymyksiä. Tämä seikka yhteydessä sen vapauden kanssa, jonka maan lait suovat eri uskontunnustuksille, on saanut aikaan vierasta hämmästyttävän joukon eri uskonlahkoja. Spiritismikin *) on täällä löytänyt suotuisaa maata. Päinvastoin kuin Saksassa, jossa spiritismiä useimmiten käsitellään n. s. tieteelliseltä kannalta, lienee sillä Ameriikassa suurin ja melkein ainoakin merkityksensä uskontona.

Lähinnä Bostonia pidetään Chicagoa ja Philadelphiää spiritismin pesäpaikkoina. Olimmekin sen tähden erittäin hyvillämme saadessamme kutsut rikkaan ja Philadelphian spiritistisissä piireissä hyvin tunnetun mrs J:n luo.

Hänen asuntonsa oli kaupungin pohjois-osassa Diamondkadun varrella, uusi vaaleanvihreä kivirakennus ihastuttavalla paikalla. Sisällä vallitsi ylellinen komeus: taidearteita, kallista kiinalaista ja japanilaista posliinia sekä huonekaluja, joista jokainen jo sinänsä oli taideteos.

*) Spiritistit luulevat n. s. „meediumien“ eli välittäjien kautta pääsevänsä vainajien ja henkimaailman kanssa yhteyteen.

Synnynnäisen philadelphialaisen silmissä oli tällä kalilla ja hienolla talolla kuitenkin hyvin vähän arvoa, sillä se ei ollut kaupungin ylimyksellisessä osassa — eteläisessä, — jossa kaikki ylhäinen veri asui ja vallitsi. Erehtyypä, jos luulee vapaassa Yhdysvaltojen tasavallassa ylenkatsottavan arvonimiä, sukua ja verta. Ja kiihkeimmillään on näiden hullutuksien jumaloiminen Philadelphiassa, rehellisen kveekkariveljen, William Pennin, perustamassa kveekkarikaupungissa. Voi niitä, jotka osotteensa jälkeen eivät saa kirjoittaa tuota tärkeätä lisäystä „Etelässä“.

Seurassa oli mr ja mrs B., molemmat innokkaita spiritistejä, mrs M., kuuluisa meediumi (välittäjä), sekä muutamia nuoria naisia ja herroja. Mrs J. itse oli noin 40 vuotias rouva, käytökseltään vakava ja arvokas, joskus tylyyteen saakka kankea; valkeat, kiharat hiukset, tavattoman vaalea iho ja vaaleansiniset, läpinäkyvät silmät; katse lakkaamatta tuijottava ja kuitenkin hajamielinen, niinkuin piintyneitten spiritistien katse aina on.

Meille sanottiin heti tultuamme, että sekä mrs M:n, välittäjän, että mrs J:n luona oli tänään käynyt niin paljon vieraita (henkiä), ett'ei voitu enää saada toimeen mitään istuntoa. Tarjoutuivat kuitenkin hyväntahtoisesti kertomaan omista kokemuksistaan saadakseen meille asian selväksi.

Keskustelu siirtyi pian henkien näkemiseen ja joku kysyi, miltä mrs J:stä tuntui näkyjä nähdessään.

— Aivan samalta, kuin elävien ihmisten kanssa puhuessani. Minä näen jotakin nyt.

— Koska?

— Nyt, tällä hetkellä. Teidän tuolinne takana.

Mrs J. kuljetti mietiskellen etusormeansa ylös ja alas pitkin käsivarrellaan olevaa timanttista rannerengasta. Hänen silmänsä näyttivät tuijottavan tuoliin, mutta mahdotonta oli selittää tuota avaruudessa leijailevaa katsetta.

— Vieressänne seisoo gentlemanni, — sanoi hän hitaasti ja yksitoikkoisella äänellä, — nuori, mustanhiveinen, kaunis, korkea, kirkas otsainen. Hyvin pitkä; kaunis, voimakas vartalo. Hän seisoo nojaten kädellään teidän oikeaan olkapäähänne . . . Hän katselee teitä . . . Nyt pudottaa hän kukkakimpun teidän helmaanne. Kauniita, ihmeellisiä kukkia . . . en ole milloinkaan nähnyt samanlaisia, enkä tiedä niiden nimestä. Hän katselee teitä hellästi ja iloisena. Nyt hän puhuu. Hän sanoo: — *nuoren rakkautemme muistoksi.*

Spiritistit kuuntelivat hartaina. Mrs M. hymyili surumielisesti hyväksymisensä merkiksi. Vilkas Mrs B . . . löi käsiään yhteen ja katseli ihmetellen Mrs J:tä.

— Niin, — hymyili tämä — moni ei usko ennenkun joku elinkysymys tulee ratkaistavaksi. Muistan kerran Washingtonissa . . . Muuan vanhanpuoleinen korkea-arvoinen mies tuli luokseni varustettuna erään ystäväni antamalla suosituskirjeellä. — Hän on suuresti teidän neuvojenne tarpeessa — oli kirjeessä. — Tehkää mitä voitte hänen hyväksensä. — Katsoin kirjeen tuojaan. Mies oli hieno, iäkäänpuoleinen, hovimiehen tapainen herra. — Tahdotteko auttaa minua Mrs J.? — kysyi hän innokkaasti. — Tarvitsen suuresti teitä. — En, — sanoin minä. — Mutta ystäväni sanoi . . . — Ystäväni ei voinut tietää, mitä minä tiedän. Teidän kätenne ovat veren tahraamat. — Hän säpsähti ja vaaleni, mutta hymyili vapisevin huulin. — Minun käteni veren tahraamat? Mrs J., tiedättekö, kenen kanssa puhutte? — Puhun murhaajan kanssa, — sanoin minä. — Takananne seisoo indiaani. Hän sanoo teidän murhanneen hänet ja vietelleen hänen vaimonsa. Mutta hän sanoo myöskin, että vaimo ei ole unohtanut häväistystään, vaan miettii kosta, ja silloin, kun te vähin sitä pelkätte, ottaa hän teiltä hengen. — Hän horjui ja ohkui, aivan kuin olisin pistänyt veitsen häneen. — Jumalan tähden, älkää hiiskahtako

siitä mitään Washingtonissa, — änkytti hän, — jos sen teette, olen hukassa.

— Mitä te teitte? Puhuitteko siitä?

— En! Minä en sano koskaan, mitä näen sellaisina hetkinä. Mainitulla miehellä on vielä korkea virkansa, eikä kukaan aavista, mitä minä tiedän hänestä. Toisen kerran — siitä on jo kauvan — seisoin eräänä iltana peilin edessä panemassa talteen 200 dollarin suuruista rahasummaa, jonka mieheni oli antanut minulle erästä matkaa varten. Silloin seisoi äkkiä vieressäni nuori, noin 18 vuotias tyttö, joka sanoi: — lähettäkää nämä rahat mr X:lle (hän mainitsi erään rikkaan philadelphialaisen nimen). Teette siten hyvän työn. — En totellut häntä, sillä minusta tuntui mieltömältä lähettää 200 dollaria miehelle, jolla oli miljooneja. Mutta ilta illalta uudistui näkyni, ja lopulta en enää voinut vastustella. Kirjoitin kirjeen mr X:lle, kerroin, mitä olin nähnyt ja pyysin häneltä anteeksi tungskelevaisuuttani. Hän vastasi, ett'ei mikään rahasumma koskaan ollut tullut sopivammin. Seikat, joita hänen täytyi pitää salassa, olivat saattaneet hänet rahapulaan, niin suureen, ett'ei kukaan olisi uskonut häntä, miljoonan omistajaa, jos hän olisi puhunut siitä. Summa, jonka olin lähettänyt, oli *juuri niin suuri, kuin hän tarvitsi*, tullakseen autetuksi satunnaisesta ahdingostaan. Tyttö oli hänen tyttärensä, joka oli kuollut kuuden vuoden ijässä ja joka nyt, jos hän olisi ollut elossa, olisi ollut 18 vuotinen.

— Minkä näköisiä ne ovat, nuo henget?

— Minä muistan — puuttui mrs B. puheeseen — kun mr B:n ja minun piti mennä naimisiin. Mr B. tahtoi saada onnentoivotuksia ensimmäiseltä vaimoltaan, joka oli kuollut kaksi vuotta ennen ja minä tahdoin nähdä isäni ja sisarukseni. Me menimme Bostoniin erään kuuluisan välittäjän, mrs K:n luo. Hän kulki koko ajan ympäri ja puuhasi

suuresta vastaanotto-salissa, jossa me ja muutamia muita istuimme. Hän ei ollut hetkeäkään hiljaa, vaan kulki levottomana edes takaisin herkeämättä. Hänen poikansa istui pienessä pimeässä kamarissa salin vieressä.

— Minkätähden ei hän istunut siellä, missä oli valoista?

— En tiedä. Lopuksi sanoi mrs K.: tuolla minun poikani luona kamarissa on joku teitä varten, miss. — Me nin sinne, ja tuskin olin avannut oven, kun useita vuosia sitten kuollut pieni veljeni suoraa päätä putosi alas tai oikeammin nousi ylös lattiasta ilmielävänä silmiäni eteen. Minä huudahdin: — Willie, Willie, Willie! Oletko se sinä? Kuinka se on mahdollista? — Hän nauroi, taputti minua molemmin käsin, tarttui kaulaani ja kuiskasi: — sisar, sisar! Olen niin iloinen. Tahdoin tulla tervehtimään sinua. — Samassa hetkessä oli hän kadonnut ja pitkä, vanhanpuoleinen herrasmies, jota minä en tuntenut, seisoi hänen sijassansa. Hän oli jotakuta muuta vierasta varten. Kuinka välittäjä olisi voinut loihkia esiin veljeni, jos Willie itse ei olisi tahtonut tulla? Kuinka hän olisi voinut tietää, miten vanha veljeni oli, millaiselta hän näytti, millaisia vaatteita hänen oli tapana käyttää — — —? Se oli merkillinen aamupäivä. Ystäviä tuli tavattoman runsaasti. Toisinaan oli koko huone täynnä niitä. Niitä oli nurkissa, pöydillä ja tuoleilla, katossa, joka paikassa.

— Sama nainen, mrs K., joksi hän itseänsä nimittää, — sanoi eräs nuori tyttö puoliääneen — on petturi. Äitini-kin uskoi häntä. Hän ja hänen poikansa tulivat Philadelphiaan ja äitini pyysi heitä asumaan meillä. Ensi iltana sanoi mrs K. tuttavallisesti äidilleni: — hyvä mrs P., olettehan te jo kauvan sitten huomannut, että meidän toimemme on elinkeino, niinkuin kaikki muutkin toimialat. Mekin noudatamme tilaamisen ja valmistamisen yleistä lakia ja minä

toivon, ett'ette hyödyttömällä ilmaisemisilla turmele meidän mainettamme.

— He ovat petturia — sanoi mrs J. yksitoikkoisesti, — ja minä tiedän mitä keinoja he käyttävät henkien maanamiseen. Mutta en tahdo pilata heidän mainettansa. He ansaitsevat hyvästi ja moni uskoo heitä.

Joku kysyi, mitä hyötyä spiritisteillä on näyistänsä.

— Oh, meillä on ihmeellinen hyöty kaikissa asioissa, sekä suurissa että pienissä, — vakuutti mrs B. — Kerran kadotin kultavitjat, muiston äidiltäni, enkä löytänyt niitä, vaikka etsin joka paikasta. Silloin menin erään välittäjän luo, jossa, kun hän on näkemisissään, on erään indiaaninaisen, sqwawin, henki.

— Kuinka sen tiedätte?

— Hänen puheestaan — vastasi mrs B. avomielisesti. — Toisinaan käyttää hän sängen kummallisia lauseparsia, kun hänen pitäisi mainita asioita ja esineitä, joita hän, indiaaninainen kun on, ei ole koskaan nähnyt. No niin, menin hänen luoksensa ja vaikka en maininnut mitään vitjoistani, sanoi hän heti: — te olette kadottanut jotakin hyvin rakasta, mutta te ette ole etsinyt sitä oikeasta paikasta. Teidän teltassanne riippuu yksi teidän *kiiltävistä nahoistanne* (hän tarkoitti silkkiläninkejäni). Tunnustelkaa tarkasti, näin — (hän kuljetti kättään pitkin hameensa lievettä). Mutta — lisäsi hän — te ette tiedä, että varas murtautuu siihen taloon, jossa te asutte. Pankaa lukon taakse tavaranne ja varokaa mustanhiveistä miestä. — No niin, menin kotia, tutkin kaikki silkkiläninkini ja kas, yhden liepeessä vuorin ja päällisen välissä oli vitjat. Ne olivat pudonneet sinne ratkenneen sauman läpi. Olin silloin naimaton ja asuin pensioonissa. 8 viikkoa keskusteluni jälkeen indiaanihengen kanssa tuli sinne muuan mustanverinen, hieno herrasmies ja pyysi päästä asumaan pensiooniin. Sekä emäntä että

me muut ihastuimme niin häneen, että hän samana päivänä otettiin vastaan ilman puoltolauseita. Mutta seuraavana aamuna oli hän ainaseksi lähtenyt ja hänen kanssansa menivät kaikki mrs S:n hopeat, enin osa naisten jalokivistä ja silkkiläningeistä ja 200 dollaria . . . Eikö se ollut ihmeellistä, että se nainen voi edeltäpäin sanoa sen?

Mr B... ja muuan nuori nainen kiistelivät Shakespearesta.

— Luuletteko, nuori ystäväni, -- huudahti mr B..., — että Shakespeare olisi tullut siksi, mikä hän oli, jos hänessä ei olisi ollut joku henki? Se viisaus, joka on hänen teoksissansa, on nähtävästi suurempi, kuin mitä yksi ihminen olisi voinut tuottaa. Hänen viisautensa on enemmän kuin 600 vuotta vanha.

— Minusta tuo tuntuu alhaiselta ja luonnottomalta, — vastasi hänen vastustajansa, — että noin koetetaan tehdä mitättömäksi kaikki korkea ja suuri, mitä ihmisnero on luonut. Jos me näkymättöminä voimme tehdä nerontöitä, miksi emme voi tehdä niitä näkyväisinäkin? Te saarnaatte aina, mr B..., että ystävämme toisella puolella ovat täydellisesti samanlaisia, että heissä ei tapahdu mitään muutosta, että heillä on samat virheet ja hyveet, sama kyky pahaan ja hyvään. Teidän väitöksissänne on ristiriitaisuutta.

— Ristiriitaisuutta tietämättömyydelle, — alkoi mr B... innokkaasti, mutta hänen vaimonsa laski hiljaa kätensä hänen polvellensa ja kutsui meitä ystävällisesti luoksensa seuraavana iltana.

Mrs J. ei luvannut tulla. Hänen miehensä oli Englannissa, hän oli useina öinä perätysten saanut sanomia häneltä ja oli valmis matkustamaan meren yli, kenties hyvinkin pian.

— Onko eversti J. lähettänyt sähkösanoman? Onko hän sairas?

Halveksivia sivukatseita spiritistien puolelta.

— Mrs J. on *nähty*, — selitti mrs B... ystävällisesti, — ja ääni on sanonut hänelle: valmistaudu pian matkustamaan.

Seuraavana iltana istuimme B:n perheen hauskan huvilan vierashuoneessa. Useimmat edellisenä iltana mukana olleista olivat nyt poissa. Meitä oli vaan kuusi. Maanviljelijä C. oli vanhanpuoleinen hyvänluontoinen mies, jolle vaatteet, kädet ja jalat näyttivät tuottavan suurta puuhaa ja vaivaa. Hänen kasvoistaan näkyi selvästi, ettei miestä liian suuri järki vaivannut. Hänen 9 vuotias tyttärensä, välittäjä, oli kalpea, mustanhiveinen, hoikka tyttö. Hänen suurissa mustissa silmissään oli kova pelon-ilmaus; hän oli sairaan eläimen näköinen, joka haluaa juosta pakoon ja kätkeytyä yksinäiseen paikkaan. Hänen pukunsa oli korea ja huoleton. Mustat kiharat valuivat järjestämättöminä tulipunaiselle röijylle, joka oli reunustettu vaaleilla turkiksilla ja hänen musta samettihameensa vivahti likaisen ruskealle. Hän istui hiljaa tuijottaen nurkassa ja vastasi yksitoikkaisesti kaikkiin kysymyksiin.

Paitsi mr ja mrs B:tä oli läsnä mr B:n poika hänen ensimmäisestä avioliitostaan, pitkä, kaunis nuorukainen sinisine silmineen, joista veitikkamaisuus pilkisteli.

Asetuimme pienen pyöreän pöydän ympäri, jonka läpimitta oli noin kaksi jalkaa, ja mrs B. ryhtyi muutamaiin valmistuksiin.

— Minkätähden laskette alas ikkunanverhot ja sammutatte lampun?

— Henget eivät tule koskaan, kun on valoista.

— Miksei?

— Well*), olisi liian pitkä sitä selittää. Lyhyesti sanoen: samasta syystä kuin muutamia nesteitäkin voidaan

*) No niin.

säilyttää ainoastaan pimeässä huoneessa, mutta haihtuvat auringonpaisteessa.

Oli tukahuttavan lämmin ilta. Ikkunat olivat auki, mutta tuskin tuulenhenkäystäkaan tuli huoneeseen. Keltävärysten, silkkisten oviverhojen lävitse virtasi viereisestä huoneesta valoa, mutta vaan niin vähän, että töintuskin ihmiset erotti.

— Tytöt ovat menneet maata, meitä tulee siis olemaan kuusi, — sanoi mr B... ja nykäytteli ruumistaan hermostuneena. Hän oli kalpea ja jännityksissään. — Kolme herraa ja kolme naista. Se on hyvä. Vuorottain nainen ja herra.

— Minkätähden niin?

— Well, sen selittäminen veisi liian paljon aikaa. Lyhyesti, siten syntyy enemmän sähköä.

Sanottiin, että ystävät rakastivat soitantoa ja pelilaa-tikko kierrettiin soimaan. Sieltä tulla helisti „Koti kallis“, „Jumala suojaa kuningatarta“, „Terve Columbia“ y. m., mutta jos henget olivat musiikinsuosijoita, mahtoi tuo soitanto enemmän ajaa heitä pakosalle, kuin houkutellessa luokseen.

— Etkö näe mitään, — kysyi mr B. välittäjältä.

— En, sir.

— Onko hän hiljan nähnyt jotain?

— Yes, ma'am*). Meillä oli eilen illalla siunattu istunto, loppui kello 2 yöllä. Kaupungista tuli meille muutamia gentlemania; tahtoivat tietää liikettään koskevia asioita. Tyttäreni näki ihmeellisiä asioita ja herrat palasivat hyvin lohdutettuina kaupunkiin. Meillä oli naputuksia ja useampia henkiä tuli puheillemme. Tyttärelläni on istuntoja toisinaan joka päivä. Hän ei sentään nykyään näe yhtä paljo kuin ennen; hän on vähä raihmainen tähän aikaan. Otin

*) Yes ma'am = kyllä rouva. Ma'am (= madame), sanovat sivistymättömät.

hänet pois koulusta ja hän lepää melkein koko päivän. Hän syökin hyvin vähän.

— Etkö näe mitään? — kysyi mr B. Hänen kätensä liikkuvat ylös alas pöydällä kuin rumpukapulat.

— Minä olen aina tällainen, — selitti hän — kun meillä on istuntoja, mutta en ole vielä saanut selville, mikä henki minun luokseni tulee tällä tapaa. Ystäväni (tytölle), näetkö mitä?

— En, sir.

— Oh, kyllä sinä näet, — kehotteli isä. — Puhu pois vaan. Mitä näet?

— En mitään, sir.

— Kun vähän odotamme, niin sinä kyllä näet jotain, — lohdutti isä.

— Naputus! — huudahti mrs B...

— Toinen! — huudahti hänen miehensä.

— Tiesinhän minä sen, — sanoi maanviljelijä tyyneesti riemuiten. — Kun tämä lapsi on mukana, lähestyvät ystävät aina. —

— Ystävät! — sanoi mrs B... hellästi, kumartuen pöydän yli. — Me olemme niin iloiset siitä, että olette tulleet. Me toivomme niin hartaasti, että Suomesta tullut, rakas ystävämme saa nähdä jotain.

— Oletteko tyytyväiset tässä huoneessa? — kysyi mrs B...

— *Yksi* naputus, se merkitsee: emme, — sanoi mr B...

— Tahdotteko istua itämaisessa huoneessa?

— Ei se ollut muuta kuin minun käteni, jota liikutin pöydällä, — huomautin minä. — Meidän kätemme ovat kosteet kuumuudesta ja me olemme kaikki hermostuneet pitkästä istumisesta.

Syntyi tyytymättömyyden suhina.

— Odottakaa, kysytään vielä kerran, — sanoi mrs B... — Ystävät, antakaa anteeksi että kysyn vielä kerran. Ystävämme ei tiedä teistä mitään ja teidän täytyy sen vuoksi antaa anteeksi, että hän ei usko meitä. Vastaatteko, jos kysyn missä tahdotte istua? Täälläkö?

Ei vastausta.

— Tahdotteko istua itämaisessa huoneessa?

Hiljaisuus.

— Ystävät, ettekö tahdo vastata? Meidän takiamme, niin että saamme ystävämme vakuutetuksi teidän olostanne.

Ei vastausta. Pöytä oli narkästynyt. Mrs B... puhui nöyrästi anteeksi anoen, mutta henget olivat kuin hemmotellut lapset. He eivät vastanneet.

— Niitä ei saa kohdella epäluuloilla, — sanoi mr B. kiivaasti. — Sitten ne eivät tule. Ne vaativat luottamusta.

— Ei ole hätää, — sanoi mrs B... sovittaen. — Tulkaa, mennään itämaiseen huoneeseen. Minä luulen ihan varmaan ystäviemme tarkottavan, että menisimme sinne.

Me menimme erääseen huoneeseen talon itäisellä puolella. Siellä oli vielä pimeämpi, vielä kuumempi, sillä vanhoja kastanjapuita seisoi akkunoiden edessä yötuulta estämässä.

Tuskin olimme sinne istahtaneet, kun pöytä jo keikahti.

— He tulevat! He tulevat! — huudahti mrs B... — Ystävät, minä olen niin iloinen tulostanne, iloinen siitä, että olette antaneet meille anteeksi!

Pöytä keikahti taas.

— Ketkä täällä ovat? — kysyi talon isäntä. — Onko Annie täällä?

Pöytä kolkutti kolme kertaa lattiaan.

— On. Oh, minä olen niin iloinen!

— Kuka Annie on?

— Minun vaimoni, — vastasi mr B.

— Pappa, nähkääs, on mormooni — selitti nuori Yrjö-herra.

— Hm . . . en suinkaan . . . no . . . niin, tavallansa, — naurahti isä. Sitten hän kumartui pöydän yli ja kysyi lempeästi:

— Annie, onko sinulla lapset mukanasasi?

Pöytä kolkutti kolme kertaa.

— Tyttäreni, jotka kuolivat pieninä, — ilmotti mr B.

— Ovatko isäni ja Willie täällä? — kysyi mrs B.

Pöytä kolkutti: ovat.

— Onko täällä ketään meidän ystäväämme varten?

Pöytä mielti. Sitten tuli vitkastellen: on.

— Suostutteko kirjoittamaan jonkun hänen ystävänsä nimen, jos mr B. luettelee kirjaimet?

Taas miettimistä. Sitten hidasteleva suostumus.

Mr B. alkoi luetella kirjaimia. Pöytä seisahutti, kun tultiin G:hen.

Seuraava kirjain oli R. Sitten tuli I. Sitten V.

— Sinä lausut ne liian nopeasti, my dear, — moitti mrs B . . . Hänen miehensä alkoi alusta; nyt saatiin G. R. I. V. X.

— Se on erehdys, — lausui mrs B. hämillään. — Sinä luettelet kirjaimet hirveän nopeasti, ystäväni.

Alettiin taas alusta. Nyt oli pöytä ihan pyörällä. Se tavasi G. R. E. W. V. X. Y. Z.

Kenties henki olisi pystynyt paremmin tavaamaan, jos se ei olisi niin nuorena lähtenyt koulusta.

— Jätetään tämä ja kysytään jotain muuta, — ehdotti mrs B. — Ystävät tahdotteko sanoa vieraamme terve-tulleeksi?

Pöytä sanoi tahtovansa.

— Näyttäkää se painautumalla häntä päin.

Pöytä syöksyi minua päin ja painausi lujasti vasenta säärtäni vastaan. Se oli edellisenä päivänä rokotettu, sillä rokko liikkui Philadelphiassa ja vaivoin sain tuskanparahdusta hillityksi. Henget olisivat voineet olla jollain muulla tavalla kohteliaat.

— Nähkääs! — riemuitsi mrs B. — Ystävät suostuteko vastaamaan, jos vieraamme kysyy teiltä jotain? Onko täällä ketään hänen ystäväänsä, joka suostuu vastaamaan?

— On, — vastasi pöytä.

— Kysykää, kysykää siis! — kehotti mrs B. innokkaasti. Mutta minä en tahtonut kysyä ja lyhyt, kenties närkästyksen hiljaisuus syntyi.

— Onko teillä meille mitään ilmoitettavaa tän'iltana? — kysyi mr B. nöyrästi pöydältä.

— On, — kolisti pöytä.

— Mrs B:llekkö?

Ei.

— Yrjöllekkö?

Ei.

— Ystävällemmekö?

Ei.

— Kysykää, pitääkö minun mennä tieheni! — pyysin minä.

Pöytä kohteliaasti kielsi menemästä.

— Minullekko? — kysyi mr B.

Pöytä kolkutti: ei.

— Saattepa nähdä, että Patterson on taas vehkeilemässä, — huomautti maanviljelijä.

Samassa keikahti pöytä ilmassa ja kolhi meidän varpaitamme.

— Kuka on Patterson?

— Eräs nuori, mr C:n renki, joka toissa vuonna kuoli lavantautiin.

— Patterson, — kysyi entinen isäntä, kumartuen pöydän yli, — oletteko täällä?

— Olen, — kolkutti pöytä.

— Arvasin minä sen, — mutisi maanviljelijä. — Sanoikaapas Patterson, onko täällä muita ystäviä tänä iltana?

— Me tahtoisimme niitä puhutella. Suostuvatko ne vastaamaan, jos mr B. kysyy?

— Eivät.

Pöytä keikkui ja pyöri, nousi lattiasta ja tanssi hauskaasti ympäri.

— Sellainen se on, se Patterson, — sanoi maanviljelijä, puoliksi harmistuneena, puoliksi tyytyväisenä. — Hän on ihan samanlainen kuin eläissäänkin. Kiivas, vallanhimoinen, oikullinen, pitää aina oman päänsä. Saatte nähdä, että hän ei anna muiden vastata. Hän tulee usein meidän istuntoihimme, eikä muut saa silloin suunvuoroakaan.

— Patterson, — sanoi mrs B. lempeästi, aivan kuin olisi koettanut rauhoittaa kiivasta lasta, — rakas Patterson, ajatelkaa ystäväämme, joka on tullut aina Suomesta asti. Me tahtoisimme, että hän saisi nähdä jonkun todistuksen, voidakseen kertoa siitä kotimaassaan. Ettekö tahdo, Patterson, antaa muiden vastata?

— En — vastasi pöytä jäykästi.

— Suostutteko itse vastaamaan?

— En.

— Sellainen hän on, — nyökkäili maanviljelijä.

— Sellainen hän on, — myönsi mr B. — Aivan yhtäläinen kuin täällä ollessaan.

Pöytä pyörähteli kannoillaan ja sätkytteli kuin nuori hevonen. Minä laskin salaa käteni mr Yrjön käsille, nähdäkseni olivatko ne molemmat pöydällä. Hän ymmärsi tarkotukseni, kumartui minua päin, pudisti moittien päätään.

— Ystäväni Patterson, — sanoi mr B., — suostutko nostamaan pöydän maasta, jos olet täällä?

Pöytä kohosi jalan verran lattiasta.

Mr B. huudahti riemusta. Pöytä kohosi taas.

— Nyt minä koetan painaa sitä alas, — sanoi mr B. Samassa hiipi mrs B. ovelle ja työnsi syrjään oviverhot. Sisään virtaava hämärä valo valaisi välittäjän, joka oli seisallaan, niin kuin me muutkin — me olimme kaikki nousseet, kun pöytä alkoi kohota, — ja tuijotti ilmaan sieluttomilla, pelkoa ilmaisevilla silmillä, huulet tiviästi yhteenpuristettuina.

Mr B. oli kalpea, katse harhaili hurjasti; koko hänen ruumiinsa vapisi. Hammasta purren hän heittäysi pöydän kimppuun. He painivat ja pöytä painui lopuksi maahan, mutta mr B. sanoi, että se tapahtui vasta sitten, kun hän oli lakannut ponnistelemasta. Vähän ajan perästä hän tahtoi uudestaan yrittää samaa, mutta mrs B. esteli.

· — Rakas Patterson, — jatkoi emäntämme pyytäen ja pöytäen päin kääntyen. — Ettekö anna jonkun ystäväistäni vastata minulle?

— En, — vastasi pöytä jyrkästi.

— Ovatko ne täällä?

— Eivät.

— Mutta ne olivat hetki sitten. Ovatko ne menneet pois.

— Ovat.

— Nyt minä olen suuttunut, — sanoi mrs B. — Te olette ilkeä Patterson, kun käyttäyditte noin. Hyvästi, nyt en huoli teistä enää. Hyvästi, Patterson.

— Katkastaan ketju, — ehdotti mr B.

M_g istuimme hetkisen käsi kädessä. Muutamia lauluja laulettiin ja pelitoosa sai helistää säveliään, mutta kun taas laskimme kätemme pöydälle oli renki heti kiusanamme. Taas

kyseltiin, puhuttiin ystävällisesti ja moitittiin hellästi. Turhaan. Renki tahtoi vaan hyppiä ja keikkua. Me otimme monta kertaa kätemme pois, lauloimme ja istuimme pimeässä mutta apua ei lähtenyt. Patterson pujahti heti esiin, kun undestaan alotimme ja mrs B. vakuutti huoaten, että renki kyllä aikoi jatkaa juoniansa kaiken iltaa. Me teimme huoneen vielä pimeämmäksi, ja mr B. kysyi tuon tuostakin tyttöltä: — etkö näe mitään? — Mutta tyttö ei nähnyt mitään, vaikka isä mutisi, että hän kyllä näki, vaikka ei tahtonut sanoa sitä.

Puoliyö oli tulossa. Maanviljelijä sanoi huoaten, että hän oli hyvin pahoillaan, mutta että heidän täytyi jo lähteä.

— Hyvästi, miss, — sanoi hän hyvästijättäessään. — Minua pahoittaa, ett'ette saanut nähdä mitään, mutta tappiokin on väliin voitoksi. Jos olisimme tahtoneet pettää teitä, olisimme kyllä voineet sen tehdä.

— Kas tässä, — sanoi mrs B. ystävällisesti tyttärelle — ota pelitoosa mukaasi. Se on sinun.

Kuusisävelinen pelitoosa yhdeksänvuotiaalle tytölle. Tuon pienen ja kiusatun lapsen-irvikuvan kasvoissa ei näkynyt pienintäkään ilon merkkiä, hän ei edes katsahtanut kalliiseen lahjaan. Hänen tuijottava katseensa tähyeli yhtämittaa akkunasta yön pimeään.

Mr Yrjö kertoi palattuaan asemalta, johon hän vei maanviljelijää tyttarineen, että tyttö matkalla oli ollut melkein kuoliaksi säikyttää hänet, yht'akkiä sanoessaan: tuossa istuu joku meidän välillämme. — Sitä hän sitten oli ker-tonut vähä väliä. — — —

Päivä paistoi heleästi toisena aamuna, kun ajoimme asemalle. Tien syrjällä rehotteli villejä kirsikkapuita mustine ryhmyisine runkoineen ja valkoisine tai vaaleanpunaisine kukkineen. Pellot ja niityt huokuivat kevät-kosteutta; aurinko lämmitteli puiden ruskeita, puhkeavia lehtisilmikoita

ja pensas-aidan vaaleanviheriätä verhoa. Tuntui kummalliselta, kun yön salaperäisten keskustelujen ja näkyjen jälkeen, pääsi tämän nuoren, raikkaan, elämän todellisuutta uhkuvan kevään helmaan.

Saattomiehemme oli omituinen kokoonpanoltaan: toinen puoli hänessä oli spiritismiä, toinen puoli maatalojenkauppaa. Edellisenä iltana oli spiritismillä ollut yksinvalta, tänään puhkesi jälkimäinen puoli ilmoille ja hänen sukkela kielensä arvosteli uskomattoman nopeasti jokaisen maatilan, jonka ohi ajoimme.

Yht'äkkiä hän keskeytti kaaren, jota piiska kädessä piirteli ilmassa, seutua minulle selvitellessään, ja sanoi puoliääneen: — ei mutta, tuollahan kulkee miss G. Hänet teidän täytyy tavata. Hän on sielutieteellinen arvoitus.

Vielä hiljemmällä äänellä:)

— Hänen laitansa ei ole aivan oikein. Hän uskoo olevansa Kristuksen henkinen äiti, niinkuin neitsyt Maaria oli hänen ruumiillinen äitinsä. Katsokaa häntä, minkä ehditte, minä annan hevosen kulkea hitaammin . . . Hyvää huomenta miss G. Työhuoneeseen matkalla, vai kuinka?

Keski-ikäinen nainen, vakavan hienossa puvussa, vastasi nyökkäämällä. Niinkuin usealla vanhanpuoleisella naisella Ameriikassa, oli hänelläkin lumivalkea tukka; kasvot olivat säännölliset, kulmakarvojen muoto ilmaisi raskasmielisyyttä. Vaikka hän oli pitkä ja laiha olivat hänen liikkeensä miellyttävät ja käytöstavassa vallitsi levollisuus, selvyys ja varmuus. Hän oli heti taipuva kutsumaan meitä käymään hänen työhuoneessaan Philadelphiassa.

— Täydellinen sielutieteellinen arvoitus — lausui mr B. uudelleen puoliääneen. — Uskoo olevansa Kristuksen äiti. Hänellä on ollut hyvin kummallisia ilmestyksiä ja nyt hän sanoo olevansa Jumalan todistaja maan päällä.

Työhuone oli erään suuren kivitalon 4:ssä kerrassa. Akkunoiden edessä riippui paksut persialaiset verhot.

Miss G. työnsi yhdet verhot syrjään ja alkoi näyttellä maalauksiaan. Ne olivat keskinkertaisia jäljennöksiä eurooppalaisten mestarien tauluista ja täyttivät huoneessa kaksi suurta seinää. Kolmaskin seinä oli täynnä tauluja, mutta niitä peitti suuret verhot, eikä „taiteilijalla“ näkynyt olevan halua niitä näyttelemään. Hän puhui sujuvasti, seurakeskusteluun tottuneen tavalla kolmivuotisesta olostaan Euroopassa. Suurempaa tai vähempää syvämielisyyttä tai omituisuutta, kuin matkakertomuksissa yleensä, ei hänenkään matkahavainnoissaan huomannut. Haaveksijaa ei näkynyt missään, tosin hän toisinaan sanoi sanottavansa hiukan konemaisesti ja hajamielisesti, ikään kuin olisi puhe ja ajatus liikkuneet eri aloilla, mutta kiihkoa tai levottomuutta ei voinut havaita. Hän oli nähtävästi seuraelämään tottunut, maailmaa matkustanut hieno nainen, tyyni ja arvokas samalla.

Vähitellen alkoivat hänen katseensa yhtenäen harhaila peräseinän verhoihin. Vähän vielä epäröittyään näytti hän tehneen varman päätöksen ja lupasi nyt näyttää meille omintakeisia maalauksiaan.

Samassa hän veti verhot syrjään.

Noin 2 neliökyynärän suuruisella taululla näkyi tummalla pohjalla 10 ympyränmuotoista esinettä, joista muutamat olivat valkeita, muutamat veripunaisia, muutamissa oli molempia värejä. Miss G. alkoi selittää tauluansa, tyynesti ja soveliaasti niin kuin ennenkin.

— Minä olen kauvan miettinyt synnin ja perkeleen valtaa ihmiseen. Vasta nyt on kysymys selvinnyt minulle. Näettekö tuota lumivalkeata palloa? Se on vastasyntyneen lapsen sielu. Perkeleessä ei ole mitään valtaa siihen, se on täydellisesti viaton. Katsokaa tätä toista palloa ja sen kapeata punaista juovaa. Se on muutaman vuoden vanha

lapsi, johon perkele jo on tarttunut. Tämä, josta kolmas osa on punainen, on kääntymätön mutta luonnosta jalo sielu. Ymmärrättehän tarkotukseni? Punainen on synti, valkea on vanhurskaus. Katsokaa kuinka synti vähitellen hiipii sieluun! Enkö ole saanut sitä silminnähtäväksi! Ja tässä ovat vastakohtat korkeimmillaan: kas tätä punaista palloa ja sen tuskin huomattavaa valkeata reunaa. Se on synnin tahraama ja ijankaikkiseen kadotukseen tuomittu sielu, jota Jumalan armon toivo ympäröi. Ja tässä on sen vastakohta, lumivalkea pallo: lunastettu sielu, uskon kautta puhtaaksi pesty synnistä. Kauvan aikaa minulta meni ennenkun sain tämän lunastusjärjestelmän havainnollisesti nähtäväksi. Ei minun tarvinne sanoakkaan, että sillä tulee olemaan valtaava vaikutus. Se on oleva tulikekäle jumaluusoppineille, mutta papit ovat jo vanhastaan vihamiehiäni, erittäin senjälkeen kun julkaisin viimeisen kirjoitukseni. Teidän täytyy lukea se. Minä sain sen aineen, niinkuin kaikki muutkin tällaiset tietoni ilmestyksessä.

Tämän hän lausui yhtä tyynellä äänellä kuin edellisetkin puheensa.

— Onko teillä usein ilmestyksiä?

— On kyllä, vaikka riippuu se ajastakin. Minä olen viime aikoina ollut sangen siunattu siinä suhteessa ja olen saanut olla sangen ahkera. Tässä esim. on hyvän ja pahan tiedon puu — hän veti esille taulun, jossa näkyi kummallinen puu, jonkunlainen jalavan ja kastanjan välimuoto — tässä on kukka ja tässä on hedelmä. Te näytätte hämmästyneeltä. Kenties luulitte tekin niinkuin minä, että hedelmä oli enemmän omenan näköinen; minäkin niin hämmästyin kun ilmestyksessä näin, että se oli persikan näköinen. Olen saanut tehdä parastani, sillä näyt tulevat uudestaan, kunnes olen ne maalannut. Rasittavin tauluni oli perkeleen kuva. Tässä se on.

Hän paljasti taulun, josta hirvittävät, tulipunaiset ihmis-kasvot luonnollisen suurina irvistelivät. Kähärä tukka oli tulipunainen, ohauksissa törröttivät pienet punaiset sarvet, korvista, sieramista, leuvasta, kaulasta ja niskasta kasvoi pitkiä tulipunaisia käärmeitä, joitten päät inhottavasti olivat yhdennäköiset kuin perkeleen punaiset kasvot. Kaikkein kama limmat olivat silmät. Ne olivat kierot, punaisen ruskeat, silmäterät suuret ja mustat, ja niistä loisti niin pirullinen häijyys, että ainoastaan hullun mielikuvitus oli ne voinut luoda.

— Miss G. esitteli pahanhengen hämmäilemättä ja tuttavallisesti, niinkuin yleensä tunnettua henkilöä esitellään.

— Niin, tällaiselta hän näyttää. Se on kummallista — eikös ole? — että hän voi hengittää käärmeiden päiden kautta? Minäkin sitä kummastelin, sillä en minä häntä ihan tällaiseksi luullut. Se oli vaikea aika, jolloin minä häntä maalasinkin; minusta tuntui kuin olisi Jumala minut hyljännyt ja jättänyt minut sielunvihollisen haltuun. Sen sijaan on minulla ollut muita suloisempiakin näkyjä. Omituista on minun tavallani elää täällä maan päällä Jumalan valittuna todistajana. Kenties on teille jo kerrottu, että minun nimeni on kirjoitettuna n. s. kuningattaren huoneessa, Keopsin pyramiidissa, siis olen minä se todistaja, josta profeetta Esaias puhuu. Jumala ilmotti sen minulle Joulukuun 15 p. vuonna 1872 ja on sen jälkeen monta kertaa ja monella tavalla todistanut sen todeksi. Hän on käskenyt minun ilmottamaan hänen varoituksensa ihmisille. Ihmiset ovat halveksineet niitä ja siten tehneet elämän minulle katkeruudeksi. Mutta minä en sure sitä enää. Väsyneenä minä vaan ihmettelen, että ihmiskunta ennemmin valitsee kärsimyksensä, kuin vastaanottaa sen ilosanoman, jota minä sille tuon.

Yksitoikkoisella, puolisuorullisella äänellä hän yhä jatkoi kertomusta tehtävästään maan päällä. Seitsemänatoista vuo-

tena oli Jumala hänelle ilmottanut tahtonsa. Nöyränä ja ihmetellen oli hän vastaan ottanut tiedon, että oli Kristuksen henkinen äiti, yhden arvoinen ja ikuinen kuin Pyhä Henki, joka hänen oli siittänyt. Ihmiset sanoivat sitä hulludeksi, mutta Jumalan viisus on lihalliselle mielelle hulluus. Vaikka hän oli ylennetty kaikkia muita, Neitsyt Mariaakin ylemmäksi, niin ei hän ollut ylpeä, sillä olihan hän aivan ilman omaa ansiotansa ylennetty Jumalassa.

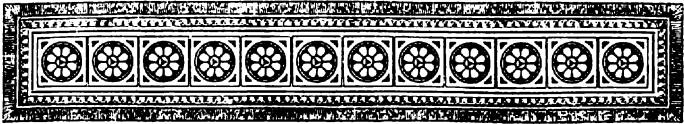
— Mutta ymmärrättehän, — jatkoi hän vakavasti hymyillen, — että korkea arvoni vaatii minulta monta uhria. Minun täytyy melkein kokonaan pysyä erilläni ihmisten seurasta. Ylpeydestä minä en sitä tee, vaan kunnioituksesta siihen Herraan, jonka lähettiläs minä olen. Ymmärrättehän minua?

Erotaessa antoi miss G. meille kirjoituksensa: „Varotus papistolle“, ja erään toisen kirjasen, jolle hän oli pannut nimeksi „Jumalan salaisuus ilmoitettuna, varotus maailmalle; kirjoittanut Elisabeth Margaret G., Jumalan, Isän kaikkivaltiaan todistaja“.

Koko ajan hän käyttäysi yhtä ystävällisesti, yhtä taiseisesti, kiitti kohteliaasti käynnistä ja pyysi tulemaan toistekin. Hänen siellä työhuoneensa ovella seisoessaan tyyne ja hienon näköisenä, ei olisi tullut uskonkiihkoilijaa ajatelleeksikaan, jos ei hänen kamala taulunsa perkeleenpäineen olisi ilkkunut huoneen perältä.

Kummallista kyllä, spiritistit sanoivat häntä heikkomieliseksi, mutta kunnioittivat suuresti erästä naista, joka uskoi sielujenvaelluksen ja piti itseään Aspasiaana. Saman naisen mies uskoi olevansa Caton uusi olemismuoto. Mitä törkeimpien petosten paljastukset eivät järkyttäneet spiritistien uskoa. Philadelphiassa istui korkeavirkainen mies vankina siitä syystä, että oli erään välittäjän, jo mainitun mrs K:n käskystä kuluttanut valtion varoja. New-Yorkissa kesti

parast'aikaa oikeudenkäyntiä, jonka päähenkilöinä olivat eräs miljoonamies ja muuan välittäjä. Nämä väittivät olevansa avioliitossa, vaikka kummallakin oli elossa laillinen avio- puoliso. Monessa kaupungissa oli spiritistilääkäreitä ja niillä oli tulvimalla sairaita; parantaminen tapahtui käten päälle- panemisella ja henkien apuun vetoamalla. Bostonissa ja Chicagossa oli monta spiritistiseurakuntaa, joilla oli omat komeat kirkot, saarnaajat ja koulut. Niissä tiesi varmaan tapaavansa todellista lähimmäisenrakkautta, köyhien ja karsivien auttajia. Spiritistit seuraavat tavallisesti innolla ajan kysymysten kehittymistä. Ja vaikka heidän salaperäiset menonsa syrjäisestä tuntuvat vastenmielisiltä, voittavat he luonteittensa ja elämänsä nuhteettomuudella tavallisesti läm- mintä myötätuntoisuutta.

Niagara.

Jos lähdet New-Yorkista sitä rautatietä myöten, joka Hudsonjokea seuraten vie länteenpäin, näet ensin ympäriläsi iloisia, hedelmällisiä seutuja. Rata kulkee ihan joen äyrästä pitkin. Jyrkkien rantojensa välissä vyöryttelee leveä virta vesiään, vuoron päivänpaisteessa hupaisesti polvitellen, vuoron taas suorana teräsharmaana viivana venytellen viljavien kotojen poikki. Pieniä, somia joki-näköaloja, jotka ovat aivan kuin pienennyskuvat naisten viuhkoissa, vilah-telee toisen vuoron ohi, ja toisen vuoron taas katselemme kauniita, vakavia vuorimaisemia.

Syys-aikaan vallitsee metsissä hurmaava väriloisto. Ameriikan syksyt ovat siitä kuulut, erittäinkin Hudsonjoen tienoilla ja Uudessa Englannissa. Välkkyvän mustan vedenpinnan yli riippuvat haavan loistavankeltaiset ja vil-lin kirsikkapuun tummanpunaiset lehdet, niiden lomista pilk-kivät kiemurtelevan viiniköynnöksen ruskeankirjavat leh-det sekä rhododendronpensasten tulipunaiset ja vaaleat värit. Noiden hekkuvien värien takana seisovat harmaat vuoret ja havumetsät. Syys ei näytä valtansa aikana muuta tekevän-kään kuin maalailevan päivät pääksytysten. Joka eri väri luontoa kaunistaa hänen isännöidessään. Hän vihaa talven yksitoikkoista pukua ja kiiruhtaa voimakkailla siveltimen-

vedoilla armastansa kirjailemaan, vaikka hän toisinaan ei ehdi muuta kuin ohimennen ripsutella punaista ja keltaista puille ja pensaille.

Alkukeväästäkin nämä seudut ovat kauniita. Joki on silloin uhkuvan rikas vesivaroista, joita sulava lumi ja lukemattomat vuoripurot sille lähettävät. Voimakkaasti kehittävässä kevät-ilmassa seisovat kevätsateen äsken huihuttomat puut vaalean viheriään sumuun kiedottuina; maissi nostaa korviaan mullasta; joka paikka vihertää; asemilla vilisee väkeä, eloa ja liikettä on kaikkialla.

Niin tullaan länteenpäin.

Vaikka asemien nimet Ithaka, Rooma, Syrakuusa ja Utika panevat etelämaiden ihanuutta odottamaan, muuttuu seutu yhä yksitoikkoisemmaksi. Metsät, joet ja järvet katoavat ja silmä näkee vaan aroa. Laajaa aroa, joka tähän vuoden-aikaan on musta tai harmaanruskea, siellä täällä vaan huomaat kevättä ennustavan viheriän heijastuksen. Pimeänä, viileätuulisena toukokuun yönä rientää juna arojen halki. Seutu muuttuu yhä autiommaksi ja yksinäisemmäksi. Buffalon kaupungin luona temmataan vaunun-ovi auki ja kumiseva ääni huutaa jyräyttää: — Niagaran matkustajat muuttavat junaa! — ja unisina, pitkästä yömatkasta rähjäntyneinä seuraavat matkustajat konduktööriä, jonka lyhty heitä johtaa asemasillalla vallitsevan vilinän läpi.

Yhä aukeampia aroja. Aamua ennustavassa hämärässä seutu näyttää ohivilahdellessaan ruskealta, aallottomalta mereltä. Aurinko nousee. Pitkinä valokuovina virtailee aamuruskon hehku arolle. Ihana, uhkuva loisto kultaa ja punaa autioita kenttiä, kevyt ruusuinen auer niitä kiertelee. Mutta päivän päästyä taivaan kannelle sammuu hehku ja aro uinuu yhtä autiona ja alastomana kuin ennenkin.

Luonto ei yritä mitään, se unohtaa joet, puut, vihanuuden. Sillä ei ole voimaa, ei väriä, ei vaihdosta tuhlat-

tavana. Huolettomalla kädellä se kyhää satoja penikulmia aroa, saadakseen sitten olla rauhassa. Se odottaa, lepää, kokoo voimia, vetää henkeään . . .

Juna seisahtuu pienen kyläpahan luona. Huomaat muutamia taloja, hiekkaisia katuja, huutavia ajureja — — — missä on putous? Kohinaa ei kuulu. Mutta kaupungin alapuolella näkyy valkeata usvaa — — —

Mahtava, hurja, valtava Niagara — — — — —
 — — — — —

Maailman vedet ovat kokoontuneet kuningatartaan palvelemaan. Täällä on kokonainen maailman-osa virtoja, koskia, putouksia, veden uurtamia saaria, särkkiä ja ruhjotuita paasia.

Tummien, tuulen reuhtomien kuusten välistä näkyy suoraan alaspäin syöksyvä kupera, vihertävä veden pinta, kolmeneljännestä englannin penikulmaa pitkä ja 175 jalkaa korkea. Siellä syöksyy minuutissa 1,500,000,000 kuutiojalkaa vettä alas 20—27 englannin penikulman vauhdilla tunnissa. Kirkkaan viheriätä vettä, jota alhaalla ympäröi korkealle karkaava vaahtoava, kiehuva, kihisevä hyrsky-penger. Aurinko paistaa valkealle ja viheriälle. Siellä kimaltelee ja säteilee kuin näkisi jalokiviä kristallilla. Toisinaan verhoo kimellystä satumainen utuvaippa; toisinaan vilahtelee vesiseinällä leveitä tummansinisiä sivellyksiä; toisinaan on koko putous vaalean sinivihreä kuin kaurapelto; toisinaan tumman synkkä kuin myrskyävä meri; toisinaan sitä peittää paksu valkea sumu ja ukkosentapainen pauhu silloin kuuluu.

Keskellä seisoo Vuohisaari, harmaantuneine hurjasti yhteen sullottuine honkineen ja ilmoille revittyine puunjuurineen, väristen vedenkuningattaren raivotessa. Niagara ei anna anteeksi Vuohisaarelle sitä, että se on asettunut hänen tielleen, siksi hän päästää kaikki petonsa jyrsimään sen

juuria. Vuosi vuodelta vähenee kerran korkea, metsäinen kalliosaari, joka saa kalliisti maksaa kuulun asemansa — elämällään, sillä sen vaativat vedenhenget. Saaren toisella puolen on Amerikan puoleinen, toisella Kanaadan puoleinen eli Hevososenkenkäputous ja molempien vesisuihkut yhtyvät saaren alapuolella.

Vuohisaaren yläpuolella koski säälimättä uurtelee maata etenemisraivossaan. „Kolmen sisarussaaren“ korkeiden kuusien välissä syöksyy valkeavaahtoinen vesiputous kallioita alas. Se on yhtä suuri kuin Ämmänkoski Suomessa, mutta sitä tuskin huomataan täällä. Se kiehuu, kuohuu, pyörtelee joka askelellaan. Vettä vaan näkee, niin pitkältä kuin silmä kantaa. Täällä se syöksee eteenpäin tyynenä, kiiltävänä, äänettömänä aivan kuin mustat, litteät käärmeet. Tuolla se kuohuu lumivalkeana, utupilveksi hajoten. Tuolla notkuu syviä aaltoja, jotka seuraavana hetkenä kieppuvat ylös ja ympäri, yhä ympäri hurjina, nopeina pyörteinä pieni reikä keskellä, rynnätäkseen lopuksi raivolla mustankiiltäviä paasia vastaan.

Ympärillä on luonto surullisen ihanaa, karua ja vakavan kaunista. Havupuita, tummaa vihannuutta, jyrkkiä, vaaleanruskeita kallioäyräitä. Vesi täällä hallitsee. Ilma tuoksuu vedeltä, vettä vaan kuulee, vettä näkee. Ei mitään muuta kuin vettä.

Itse tuo jättiläismäinen vesipatsaskin syöksyy syvyyteen valtavan tyynenä, ilman oikkuja ja pyörteitä. Niagara ei huoli ulvomalla ilmottaa etäisille seuduille olinpaikkaansa, mutta jos häntä sadan askeleen päähän lähestyt, kuulet hänen raskaan voihkauksensa. Se kumajaa kuin mahtavat kanonanlaukaukset. Tai niinkuin raskaita paasia vyöryisi vedessä ja rysähtäisi jyminällä yhteen; tai niinkuin salama iskisi alas räiskyvällä pauhulla, tai niinkuin metsän ja arojen tuhannet pedot olisivat nääntymäisillään ja ulvoisivat

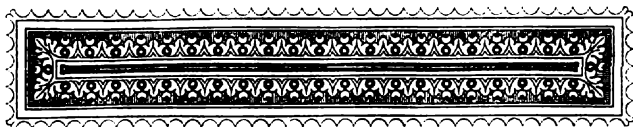
kuolontuskassa jalopeuran ärjynnällä, jättikäärmeen kähinnällä, puhvelihärjän mylvähdyksillä, suden ulvonnalla . . .

Hienoa sadetta alkoi vihmoa. Putouksen yli kohosi keveitä harmaita usvia, jotka leijailivat veden kalvossa kiertyen lukemattomiin satumaisiin muotoihin. Välin ne jättiläissuurina keijukaisina ojentelivat käsiään, välin ne peikkoina uhkailivat, välin velloivat velhoina suuret muodottomat päät hartioilla. Kanuunanjyrinä tuntui kumajavan kahta mahtavammin. Yhtä hurjasti jatkoivat näkymättömät henget ärjyntäänsä. — —

Mahtava Niagara, vetten ruhtinatar, miltä sinusta tuntuu, kun talvi sinut kovalla kouralla punoo siteisiin ja telkee aaltosi jääholviin? Tai silloin kun kuunsäteet äänetönnä kesäyönä usvakoristeellasi tanssivat? Tai kun ilta-aurinko vienosti suutelee valkeata jalkaasi — tai aamurusko sinut sulkee ruusuiseen helmaansa? — — —

Kahlehdittu ruhtinatar, mitkä ovat hurjan sävelesi sanat? Mitä merkitsee synkkä tuskasi — juhlallinen surusi? Suretko sitä, ettet siteittä saa levittää valtaasi aution maan yli? Etkö ylpeile vallastasi? Eikö maailman ihailu sinua tyydytä? — —

Tai oletko vaan kahlehditun maan tuskanvoihkaus? Luonnon hurja, kumiseva, sanaton valitus? — — —

Ole Bullin ja Longfellowin kodit.

On ihana kevätpäivä. Surinaa ja liverrystä kaikuu joka oksalta. Mrs Ole Bullin varjokkaassa puutarhassa porisi iloinen seura; Cambridgen *) raittius-yhdistys oli sinne koontunut kevätjuhlaa viettämään.

Kun me astuimme puutarhanportista sisään, oli teenjuonti ja pakiseminen hetkeksi herennyt. Vanha arvoisa Frederick Douglas seisoi kummalla pähkinäpuun alla puhetta pitämässä. Hän on hyvin suosittu ja nyt, niinkuin muulloinkin, kuunneltiin häntä tarkasti. Hänen jälkeensä puhui muuan nuori mulattijuristi, kaunis, vilkassilmäinen mies, jonka ääni oli erittäin pehmeä ja sointuva. Sitten kehoitettiin „sydänyön-auringon maasta“ tulleita vieraita lausumaan muutamia sanoja, jonka jälkeen juhlan virallinen puoli oli päättynyt ja teevesi leivoksineen ja pakinoineen pääsi taas valtaan.

Nuoria tyttöjä tepsutteli toimivina edestakaisin, tarjoten ruohokentällä ja sireenien alla virvoituksia. Apuna heillä oli muutamia nuoria herroja, jotka pitelivät teekuppeja ja leivoslautasia reippaasti ja käytännöllisesti, niinkuin ainakin nuoret ameriikkalaiset naisten toimi-alalla liikkueensa.

*) Pieni yliopistokaupunki likellä Bostonia.

Siinä suhteessa he jyrkästi eroovat Skandinaavian ja Suomen nuorista herroista, joilla tavallisesti on häpeänsekainen kauhu moisiin asioihin.

Olimme saaneet hyvät paikat, virvoituksia tarpeeksemme ja yleisöä ympärillemme. Ulkomailla on suomalainen yhtä ihmeellinen otus kuin tanssiva karhu, erittäin jos seura, johon joutuu, on, niinkuin täällä oli, enimmäkseen n. s. alhaisempien yhteiskunnan-luokkien jäseniä. Itse olimme enin uteliaat näkemään kuuluisaa emäntäämme ja tähystelimme innokkaasti häntä etsien ympärillemme.

Tuolla hän seisoi käsi kädessä kahden muun naisen kanssa. Jokainen niistä kolmesta oli tavallansa kuuluisa. Nuorin, paksuilla hopea-rannerenkailla koristettu, ruskeatukkainen nainen oli nuori Mrs Thorpe, Longfellowin tytär ja rouva Ole Bullin käly. Toinen, välinpitämättömän näköinen, oli Frederick Douglassin toinen vaimo. Douglassin vastustajat sanovat, että hän meni toisen kerran naimisiin turhamaisuudesta, sillä hänen neekeriluontonsa tahtoi muka pöyhkeillä valkealla vaimolla. Kolmas oli rouva Sara C. Bull, mainehikkaan taiteilijan leski. Tämä avioliitto herätti aikoinaan suurta melua. Ole Bull oli oleskellut talven 1868 Wisconsinissa ja tutustui siellä Madisonin kaupungissa Miss Thorpen kanssa, josta sitten 1870 tuli hänen toinen vaimonsa. Aviopuolisojen suuri ijän-erotus — Ole Bull oli silloin 60 vuotias ja hänen morsiamensa 35 vuotta nuorempi — pani kummankin ystävät levottomiksi. Yritys näytti kuitenkin päättyneen erittäin onnellisesti, eikä sitä tullut kummastelleeksikaan, kun katseli Mrs Bullin tyyniä, hyvänsuopia kasvoja ja sitä itsensä-unohtavaa tarkkuutta, jolla hän piti huolta vieraistaan.

Iltapäivä kului hupaisesti rouva Bullin viileässä, varjokkaassa puutarhassa ja sisällä hänen huoneissaan. Talo oli jo kuuluisa, ennenkun hän siihen muutti, se oli näet

ennen ollut runoilija Lowellin oma ja mrs Bull otti sen entisen omistajan jättämässä kunnossa vastaan. Käytävissä ja eteisissä riippui Lowellin perheen esi-isien muotokuvia ja kirjastossa olivat runoilijan kirjakokoelmat vielä omistajansa asettamassa järjestyksessä.

Pian kaikui soitantoa sisältä huoneista. Muuan lihava ja pyylevä saksatar oli istunut pianon ääreen ja kilisti näppäräsormisesti ja poljinta painamalla palasen Schubertia. Oikein tuntui nautinnolta, kun mrs Bull, hänen lakattuaan, hienosti ja mielevästi soitti muutamia miehensä sävellyksiä.

Kun seura teki lähtöä, kutsui herttainen emäntämme meitä seuraavana päivänä luokseen.

— Minulla on siihen kaksi syytä —, selitti hän hymyillen. — Teidän täytyy nähdä Longfellowin talo, joka on tässä aivan lähellä, ja kuulla Sæterjæntens Søndag'in *). Minä soitan sen teille . . . Olemmehan melkein kuin saman maan lapsia.

Ystävinä erosimme raittiusseuralaisista. He lähettivät mukanamme terveisiä sydänyön-auringolle, kiinnittivät päällemme valkean nauhan (Ameriikan raittius-yhdistysten merkin), syyleilivät, sepäilivät meitä. Mitä likempänä yhteiskunnallisen asteportaan alapäätä ollaan, sitä helpommin seura-elämässä päästään irti ulkonaisista kaavoista. Ja Ameriikassa on raittiusväki, niin kuin meilläkin, enimmiten n. s. alhaisempaa kansaa. Onko se sivistyneille häpeäksi tai kunniaksi, sen jätän sanomatta.

Tulisesti paahtoi sydänpäivän-aurinko, kun seuraavana päivänä istuimme ratavaunussa, joka hitaasti kyhnysteli eteenpäin pitkin vanhan, hiljaisen yliopistokaupungin katuja. Mrs Ole Bull kohtasi meitä määrätyllä paikalla. Mustassa, kveekkarimaisessa olkihatussaan ja tummanharmaassa puvussaan oli hän aivan kuin maalaisrouva Suomesta. Mutta ei puku

*) Paimentyön sunnuntai, — Ole Bullin tekemä sävellys.

ollut ainoa, joka hänessä tuntui suomalaiselta. Hänen puhelu- ja katsantotapansa, hänen harrastuksensa ja mielipiteensä, (sillä hänellä oli mielipiteitä) olivat — parhaimmassa merkityksessä — hämmästyttävästi samanlaiset kuin pohjoismaiden naistenkin.

Pian istuimme kukilla kaunistetussa päivällispöydässä. Muita vieraita ei ollut kuin mrs Bullin äiti ja eräs naisystävä. Talon ainoa tytär, kuudentoistavuotias Olea, oli kasvatuslaitoksessa. Hänen marmorinen rintakuvansa oli kodin hämärässä, viileässä salissa ihan isän fyygelin ja viulujen vieressä. Ihana tytönpää, isän taiteilijakasvot nuorennettuina, raittiina, henkevämpinä.

Pöydässä keskusteltiin ensin Skandinaavian uusimmasta kirjallisuudesta, jonka mrs Bull tunsi kummastuttavan tarkasti. Ibsenin, Björnsonin, Kristoffer Jansonin, rouva Edgrenin teokset olivat hänen kirjastossansa ja hän oli sekä lukenut ne, että punninnut niiden sisällystä. Oikein virkistyi kuunnellessaan hänen asiallisia huomautuksiaan. Jokapaikassa muualla sekä Englannissa että Ameriikassa oli vaan tottunut tapaamaan täysveristä anglosaksilaista tietämättömyyttä skandinaavilaisissa asioissa. Mrs Bull lukee, kirjoittaa ja puhuu esteettömästi Norjan kieltä, vaikka hän nauraen kieltäysi puhumasta sitä, sillä — sanoi hän — hänen norjansa oli aina kevätkuoleen huonompaa ja parani vasta syksymmällä, kun hän tyttären kotona ollessa, tai Norjassa käydessään oli saanut sitä taas puhua.

Iltapäivällä mrs Bull soitti meille „Paimentytön sunnuntain“, Ole Bullin itse suunnittelemana fyygelillä. Vuosina 1867—69 koetti taiteilija toteuttaa keksintöä, jonka tarkoituksena oli parantaa pianojen sointua. Hän uhrasi aikaa, rahoja ja tuumia aatteelleen, mutta ei onnistunut, ennenkun hänen ystävänsä, John Ericsson, sai kuulla siitä, pyysi saada kuulla suunnitelman ja toteutti sen niin, että

Ole Bull oli täydellisesti tyytyväinen. Ainoastaan kaksi soittokonetta ehdittiin valmistaa uuden keksinnön mukaan. Taiteilijan harras toivo oli ollut saada se yleiseksi, mutta kuolo teki turhaksi aiheet.

Iltapäivällä kävelimme lämpimässä päivänpaisteessa yltä ympäri puutarhassa, puistossa ja tallissa, jossa kolme hauskaa vaaleanruskeata norjalaista hevosta meitä hirnumalla tervehti. Ole Bull oli tuonut niiden vanhemmat Norjasta, viimeisen kerran siellä käydessään ja mrs Bull kertoi liikuttettuna, samalla taputellen hevosta, kuinka hänen taiteilijamiestensä oli niistä iloinnut, kuinka hän oli kesyttänyt ne ja kuinka ne olivat rakastaneet kesyttäjäänsä. Kaikkiialla talossa vallitsi järjestys ja hiljaisuus. Heisi- ja sireenipensaita, sumah- ja atsalearyhmiä seiso siellä täällä ruohokentällä aivan kuin suuria ja pieniä päivänvarjoja. Vanhat, noin satavuotiset puut varjostivat akkunoita. Talo, jossa oli yltäkyllin leveitä akkunoita, käytäviä, hiljaisille ruohokentille aukenevia lasiovia, viljalta kirjoja, tauluja ja harvinaisia esineitä, oli vanha maatalo ja taiteilija-atelieeri yhdistettyinä. Laakeriseppeleet, valokuvat, maljat, kruunut, kultaiset ja hopeiset juomasarvet puhuivat aikoja sitten menneistä riemuhetkistä. Mutta ne eivät olleet kerskumista eikä näyttelemistä varten esillä. Tuntui siltä, että ne olivat jätetyt entisille paikoilleen, kun rakastavat sydämmet eivät hennonneet luopua niiden katselemisen-iloista. Mrs Bull ei karttanut keskustelua miesvainajastaan, mutta hän ei itse vetänyt häntä puheaineeksi. Yleensä hänessä ei tuntunut olevan rahtuistakaan sitä itsetyytyväisyyttä, jolla suurten miesten omaiset, erittäinkin naispuoliset, tavallisesti katselevat puolison tai isän mainehikkaita tekoja.

Kello 4 seisoivat keltaiset hevoset keveiden vaunujen eteen valjastettuina ja me ajoimme muutamia puiden varjostamia katuja pitkin Longfellowin talolle. Runoilijan kuol-

tua siellä asuu hänen naimaton tyttärensä, joka hyvántah-
toisesti päästää yleisön kotiansa katsomaan. Talo oli suuri,
vaaleankeltainen, kaksikertainen rakennus; ulkonäkö hyvin
vanhan-aikainen. Portailta meitä oli vastaan-ottamassa miss
Longfellow ja hänen sisarensa mrs Thorpe, joka oli saanut
tiedon meidän tulostamme. Ei se ollut mikään komea tai
kallis asunto, johon nyt astuimme, mutta siellä vallitsi mu-
kavuus, värien ja muotojen sopusointu, niinkuin kaikissa
sivistyneissä englantilaisissa ja ameriikkalaisissa kodeissa.
Saman rauhallisen, muistoista rikkaan hengen, jonka Ole
Bullin kodissa tapasi, tapasi täälläkin. Samat uskolliset,
varjostavat vanhat puut. Samat viheriät maaseutu-näköalat
akkunoista. Etäällä kimalteli hopeavyönä Charlesjoki, joka
on antanut Longfellowille aiheen niin moneen runoon. Pa-
jukossa sen rannalla sanotaan Emersonin kirjoittaneen so-
man ja kuitenkin niin syvämielisen runonsa „Rhodora“.
Runoilijan kirjastohuone oli samassa järjestyksessä, johon
hän sen jätti vähää ennen kuolemaansa. Puolivalmiiksi kir-
joitettu käsikirjoitussivu, kynä, kirjoituskapineet ja kynän-
pyyhin, kaikki olivat paikoillaan, samoin kylän lasten lah-
joittama suuri, pyökkipuun juurista tehty tuoli. Vierashuo-
neessa tapasimme vanhan tuttavan: runoilijan mainiosti teh-
dyn marmorisen rintakuvan, jonka ensi kerran olimme näh-
neet Lontoossa, Westminster Abbeyn juhlallisessa hämä-
rässä. Ystävällisesti meille näyteltiin kaikki tämän suuren
talon alakerrassa olevat huoneet. Äänetön hiljaisuus val-
litsi joka paikassa. Akkunaverhot olivat kuumuuden takia
alaslasketut. Askeliemme ääni, joka lopetti hiljaisuuden, tun-
tui pyhyden loukkaamiselta. Suuri henki oli näissä huo-
neissa jättänyt maallisen verhonsa . . . —

Ole Bull ja Longfellow olivat usein yhdessä edellisen
viimeistä vuotta oleskellessa Ameriikassa. Kaksi iloista juh-
laa viettivät molemmat perheet yhdessä: Ole Bullin 70:nen

ja Longfellowin 73:nen syntymäpäivän, jotka olivat aivan likellä toisiaan. Silloin koristeltiin runoilijakodit Norjan ja Ameriikan lipuilla, ystäviä tulvi läheltä ja kaukaa ja Ole Bullin tutiseva käsi houkutteli rakkaasta viulusta suloisia säveliä. —

Pienet norjalaiset hevoset juoksivat reippaasti asemahuoneelle, josta junan piti viedä meidät takaisin Bostoniin. Erotessamme antoi mrs Bull meille puolisonsa, jo monta vuotta sitten taidematalla Kaliforniassa otetun valokuvan, sekä kertomuksen hänen elämästään, jonka hän itse on kirjoittanut. Kun silmäilee tätä kirjaa, josta eräs arvostelija on sanonut „the most admirable memoir vritten in english“*), ja nauttii siitä puhtaasta lempeästä hengestä, joka kirjassa vallitsee, vaikka ei kirjoittajaa missään näy, silloin ei kummastele sitä, että Ole Bull uudestaan avioliittoon aikoessaan ilmotti sen eräälle ystävälleen seuraavilla sanoilla: — — „korkeammat vallat ovat päättäneet kohtaloni. Minä tahdoin sulkea tien päivänpaisteelta, mutta päivää itseä en voinut paeta.“

*) Vihättävin englannin kielellä kirjoitettu elämäkerta.

Mark Twainin seurassa.

Pienellä Hartfordin kaupungilla Conecticutissa on se kunnia, että siellä nykyään asuu kolme Ameriikan tunnetuinta kirjailijaa: Charles Warner, Harriet Beecher Stowe ja S. L. Clemens, yleisimmin tunnettu Mark Twainin nimellä.

Tehdassavuun kiedotussa Connecticutissa on Hartford viehättävä, viheriä kosteikko. Vaikka sillä on 50,000 asukasta ja vaikka se on valtion-pääkaupunki, on se huvilakorttelineen, varjokkaine puistoineen ja hyvin hoidettuine pihoineen mitä miellyttävin olinpaikka kesäkuumalla. Forest Streetin varrella kaupungin ulkoreunassa asuvat kaikki äskenmainitut kuulut henkilöt.

Eräänä kauniina kesäkuun iltana kävelimme katuja alaspäin paljainpäin ja ilman päivänvarjoja, nauttien maaelämän oikeuksia. Tullessamme erään ison komean talon luo, jonka verannalla neekeripalvelija puuhaeli, sanoi ameriikkalainen seurakumppanimme: — kas, nyt muistuu jotain mieleeni! Mark Twain on lähettänyt sanan, että hänen tyttärensä on sairas, niin että hän ei voi kutsua vieraita luokseen, mutta hän ja hänen vaimonsa tulevat huomenna W:lle teitä tapaamaan.

Tietysti me pysähdyimme taloa katselemaan, saatuamme tietää että se oli Mark Twainin asunto. Se oli avara, har-

maa kivitalo. Sen rakennustapa nurkkauksineen, hevosenkengän-muotoisine akkunoineen ja leveine verantoineen on Ameriikassa nykyään yleinen ja hyvin suosittu. Korkeita tammia, kastanja- ja pähkinäpuita varjosti siistiä, ruohoista pihakenttää. Keltaisten silkiverhojen läpi virtasi valoa makuuhuoneiden akkunoista ja omistajan kirjastosta.

Toiselta puolen verantaa kaikui iloista puhetta, ja toverimme, joka oli hyvä tuttu talossa, meni sille puolelle. Kaksi vaaleapukuista tyttöä siellä katseli somaa, kukilla ja lahjoilla katettua syntymäpäiväpöytää.

— Kas tässä on miss Clemens, — sanoi ystävämme taputtaen toista tyttösistä olalle. Hän oli noin 16 vuotias, tavattoman soma tummasilmäinen tyttö, kasvot hienot, ylhäisen näköiset, liikkeet melkein liika arvokkaat, — kuka olisi uskonut häntä Mark Twainin tyttäreksi! Hän vastasi kuitenkin hyvin ystävällisesti kysymyksiimme sisarensa terveydestä ja vakuutti, että isänsä oli määrännyt huomisen illan meitä varten. Pikku sisar oli jo niin paljo terveempi, että oli tänään ollut istumassa ja itse avannut syntymäpäivämyyttynsä.

Kl. 8 seuraavana iltana menimme mr ja mrs W:n luo.

Mark Twain oli jo saapunut.

Miltä hän näytti?

Ahavoittunut ja päivänpaahtama ihan uskomattomasti ja ympärillä aina ilmakerros pintynyttä tupakinsavua. Kasvot hienot, terävät, oikeat kullankaivajan kasvot ja täynnä lukemattomia, pieniä ja suuria ryppyjä ja uurteita; neronvakoakaan ei puuttunut otsasta. Hiukset tuuheat, kiharat, harmahtavat; tutkivat silmät syvällä päässä, liikkeet jyrkät mutta samalla hitaat. Vaatteet sopivat niin näin, aivan niinkuin olisivat tienneet, että omistajasta oli yhdentekevä miltä puku näytti, ja kaulassa lepuutteli kummallisella tavalla tulipunainen silkkiliina.

Hän pudisti kättämme avosydämmisestä, mutta vähä kömpelömäisesti ja vastasi lyhyesti niihin tavanmukaisiin kohteliaisuuksiin, joita hänelle, kuten ainakin kuuluisalle henkilölle, esiteltäessä lausuttiin. Käännymme mrs Clemensiin, — häntä tulee ehdottomasti aina sanoneeksi mrs Clemensiksi, samoin kuin ehdottomasti *unohtaa* mr Clemensin Mark Twainia puhutellessaan. Sillä ketä naista tahansa maailmassa voisi ennemmin luulla Mark Twainin vaimoksi kuin mrs Clemensia, jos nimittäin ei muista, että äärimmäisyydet yhtyvät.

Aidiltä siis oli tytär saanut ylpeäntapaisen käytöksensä, hienot, kauniit, tummat kasvonsa ja pienen ylhäisyysvivahtuksen. Mrs Clemens on hyvin hyvänluontoinen, hienosti käyttäytyvä nainen ja kenties älykäskin, mutta hänet nähdessään ja nähdessään, että hän on sellainen kuin on, tulee hämmästyksissään arvostelleeksi häntä kukaties väärin. Hän ja hänen miehensä kohtelivat toisiaan ystävällisesti ja kunnioittavaisesti; rouva näytti tyytyväisenä kuuntelevan pienintäkin miehen maineen-alttarille laskettua ylistys-uhria. Heidän kotielämänsä kebutaan mallikelpoiseksi, sanotaan myös, että vaimon kylmempi katsantotapa tasaannuttelee niitä, toisinaan vähä varomattomia hyviätöitä, joihin miehen lämmän sydän aina on valmis.

Meidän huomiomme kiintyi, ymmärrettävästi kyllä, yksinomaan kirjailijaan.

Hän oli onneksi hyvällä ja vieraskernolla tuulella ja seura näytti elähyttävän häntä. Yhtä vierasta lukuun ottamatta olivatkin kaikki läsnäolevat hänen läheisiä ystäviään. Hän istui suuressa nojatuolissa kummallisessa lyykistyneessä, kierossa asemassa ja polttaa tuprutti herkeämättä. Tupakanpolttoa ei Ameriikassa suvaita, jos naisia on huoneessa, mutta Mark Twainilla on tietysti oikeus olla poikkeuksena. Ensin hän istui vaieten, kunnes keskustelu oli käynyt vilk-

kaammaksi, tarttui sitten puheeseen, ensin hitaasti, hampaiden välistä mutisten, mutta innostui innostumistaan, kunnes piippu lopuksi eksyi viittovaan käteen.

Otettiin puheeksi neekerit ja Setä Tuomon tupa ja mainittiin samalla, että Frederick Douglassin vielä 12—15 vuotta takaperin täytyi ihonvärinsä takia matkustaa eläinvaunussa rautatiellä.

— Niin, — sanoi mrs Stowen sisar, joka oli seurassa, — Harriet oli niin vihattu kirjansa takia, että moni pappi varotti seurakuntaansa karttamaan hänen turmiollista vaikutustaan; hän tahtoi muka kukistaa Jumalan maailmanjärjestystä.

— Haha, — sujautti Mark Twain väliin, — ovat ne kai jo näihin aikoihin ehtineet huomata, kuinka paljon hän muutti Herramme maailmanjärjestystä. No niin, Kopernikus ja Galilei . . . Sama juttuhan se on taas. Mutta jos hänen kylvönsä nousi vihana oraille, on sen sato ollut rakkautta. Seisoin eräänä päivänä kadunkulmassa, mrs Stowen noustessa raitiovaunuihin. Vieressäni seisoj nuori, resupukuinen mies — näytti maankiertäjältä, jätkältä. Huvittipa minua sanoa hänelle: — tiedättekö kuka tuo nainen oli?

— En, — hän vastasi kummastuneena.

— No, se oli Setä Tuomon tupa.

— Tarkotatteko, että se oli mrs Stowe?

— Sama juuri, hän itse.

Mies vilkasi minuun vähä epäillen, juoksi sitten raitiovaunun perässä ja huusi ajuria pysäyttämään. Näin hänen nousevan vaunuihin ja lähdin hymyillen tieheni. Muutaman päivän perästä tapasin sattumalta saman miehen. Hän tunsikin minut heti, nosti hattuaan ja sanoi loistavin silmin: — tehän minulle näytitte mrs Stowen, sir? Kiitän teitä, sir. Sain istua hänen vieressään ja auttaa häntä ulos vaunuista.

Mark Twainin kertomistapa oli hidasta kaunopuheliaisuutta; samaa lajia kuin Suomen talonpojan. Hänen kasvonsa olivat jutun alussa umpimielisen näköiset, mutta loppupuolella loisti joka rypystä lystillisuus ja sydämen hyvyys.

Neekereistä johtui puhe neekerilauluihin ja kaskuihin. Verrattoman lystikkäästi kertoi Mark Twain seuraavan jutun parhaalla Virgiinian murteella: — erään mustan kokin piti lähettää paisti sisään päivällispöytään, juuri kun hänen armaansa tuli häntä tervehtimään. Paisti oli oivallinen, mehevä hanhi ja hempukka heitteli siihen nälkäisiä silmäyksiä. Kiusaus voitti kokkiparan. Hän sivalsi pois hanhen toisen jalan ja työnsi sen kultansa kouraan.

Kun isäntä pöydässä ryhtyi paistia leikkaamaan, huomasi hän heti petoksen. Isäntä synkistyi, mutta ei puhunut mitään. Päivällisen jälkeen hän meni keittiöön ja kysyi kokkia. Kokki tuli vavisten.

— Kuinka sinä uskallat, Sam, varastaa jalat minun hanhiltani, ennenkun lähetät ne pöytään.

— Minä en ymmärrä, massa *) — —

— Kyllä minä sinun opetan ymmärtämään. Kuinka sinä uskalsit leikata pois jalan hanhelta, joka meillä tänään oli puoliseksi?

— En minä leikannut, massa — —

— Vai niin? Vai et sinä leikannut! Mitenkäs sillä hanhella oli vaan yksi jalka?

— Mitenkäkö — — — niin — — — arvatenkin se oli luotu sellaiseksi.

— Sellaiseksi? — sinä luulet siis, että on yksijalkaisia hanhia?

*) Neekerit käyttävät sanoista master = herra ja mistress = rouva lyhennyksiä „massa“ ja „missi“ tai „missus“.

— Niin luulen, massa.

— No hyvä, tule mukanani.

Isäntä ja kokki astuivat yhdessä kanatarhaan, jossa hanhet, kalkkunat ja kanat kilvan kaakottivat. Eräässä päivänpaisteisessa nurkassa seisoi muutamia puoliunisia hanhia toisella jalallaan ja kokki kiiruhti heti näyttämään niitä herralleen.

— Vai niin, — sanoi isäntä — sinä luulet, että ne ovat luodut yksijalkaisiksi. No, saadaanpas nähdä.

Hän taputti käsiään ja huusi: hy-ys!

Hupsis, jalat tulivat alas ja hanhet haasottivat kaakottaen tiehensä kahdella jalalla.

— Nooh? — sanoi isäntä riemuiten.

— Niin, mutta — — — massa ei tainnut huutaa paisille: hys

Tähän asti kerrottuaan, Mark Twain taukosi, tirkisteli meihin veitikkamaisesti ja vaikeni. Koko kasvot hymyilivät, joka pieninkin ryppy niissä hymyili.

Nyt kuiskuttivat naiset jotain mrs Clemensille, joka sanoi:

— My dear, etkö laulaisi meille muutamia neekerilauluja tän'iltana?

Mark Twain mutisi jotain käheydestä ja ilkeästä nuhasta, mutta istahti kuitenkin pianon ääreen. Ensin hän piippu suussa haaveillen soitteli katkonaisia säveliä, sitten alkoi hyräillä ja lopuksi, laskien piippunsa syrjään, hän lauloi kuluneella, mutta kuitenkin vielä selvällä tenoriäänellä useita neekerilauluja.

Useimmat niistä olivat tavallansa hengellisiä ja kertoivat Mooseksesta ja Faraosta, Saulista ja Taavetista, Taavetista ja Goliatista y. m. Eräs Joosepista Faraon unien selittäjänä oli puoliksi leikkisä. Seitsemästä lihavasta ja seitsemästä laihasta lehmästä siinä paljon puhuttiin. Muuten niissä, vaikka olivat yksitoikkoisia ja surullisia, oli liikut-

tavaa hurjaa runollisuutta, jonka Mark Twain sai mainiosti kuuluville.

— Mooses! Mooses! Laulakaa Mooseksesta! — pyysi usea ääni.

Mark Twain näppäytti muutamia iloisia säveliä ja alkoi hupaista laulua Mooses-nimisestä neekeristä, „joka halusi kultatohvelia, eikä voinut niitä saada“. Se oli kertosävelenä ja laulettiin oikealla ameriikkalaisella Mark-Twainin-lystillisyydellä. Satuttiin sitten puhumaan Suomesta ja joku tahtoi tietää, oliko Mark Twain suosittu kirjailija meillä. Todistukseksi kerroin, että eräs nuori mies Helsingissä oli niin ihastunut „Juttuun vanhasta jäärästä“, että hänen vaimonsa toivoi voivansa teurastaa sen, päästäkseen sitä kuulemasta. Se huvitti kirjailijaa niin tavattomasti, että hän, niinkuin itse sanoi, „nieli savun väärään kurkkuun“ ja sai lähteä toiseen huoneeseen yskimään.

Palattuaan hän taas lyykistyi matalaan nojatuoliinsa ja tarttui keskusteluun. Myöhään iltaan asti hän puheli, hauskasti, vaatimattomasti, herttaisesti ja nerokkaasti. Luuli koko ajan sanojen alla kuulevansa hänen suuren, lämpimän sydämensä sykkivän, samoin kuin hänen suuri lämmin kätensä tuntui aina olevan valmis salaa pistämään rahaa koko maailman kouraan.

Oli myöhä kun erosimme, hämäränä kesäyönä astelaksemme kukin kotiimme lemuavia, puiden varjostamia kaatuja pitkin.

Mark Twain asui vaan pari taloa meitä alempana.

Vielä samana iltana tuli hänen palvelijansa luoksemme tuoden pienen ohuen mytтын isännältään. Siinä oli Mark Twainin valokuva, jolle hän omalla, omituisella käsialallaan oli kirjoittanut: „vanhan jäärän muistoksi. Ystävänne Mark Twain s. o. S. L. Clemens.“

Harriet Beecher Stowe.

Lähellä Mark Twainin suurta, komeata rakennusta on pieni vaaleanharmaa puutalo, huvila sekkin, niinkuin kaikki asuinrakennukset Forest Streetin varrella.

Talo on kasvullisuuden helmassa. Kahden puolen ka-peata liuskakivillä laskettua tietä, joka kadulta vie raken-nukseen, seisoo vienosti suhisevia koivuja. Ruohokenttä on niitetty sileäksi ja tasaiseksi. Sitä kaunistavat loistavat leukoija-, asteri- ja lobeeliarivit, hajupapu aitaukset ja atsa-leapensaat hienoine, valkeine kukkineen. Villi viiniköynnös kapuilee pitkin verannan pylväitä.

Kaikki on hiljaista ja äänetöntä. Tuntuu kuin olisi kaikki äänet uuvutettu vaikenemaan. Äänettömyys muis-tuttaa mieleen sairashuoneen hiljaisuutta. Tämä soma, hil-jainen talo onkin todella sairashuone. Täällä viettää Harriet Beecher Stowe kaukana maailman pauhusta viimeisiä päiviänsä.

Mainitun suuren naiskirjailijan sisaren kanssa astuimme varhain eräänä kevät-aamuna tähän taloon. Harriet Beecher Stowe on ollut leskenä muutamia vuosia ja asuu yhdessä kahden naimattoman kaksoistytärtärensä kanssa; hänen poi-kansa on pappina eräässä saman kaupungin kongregatsiona-listi-seurakunnassa *).

*) Kongregatsionalistit kuuluvat reformeerattuun kirkkoon, mutta ovat jättäneet pois enimmäkseen valtakirkon menoista.

Sisar jätti meidät yksin vastaanotto-huoneeseen, menäkseen tiedustelemaan, voitaisiinko meitä ottaa vastaan. Vaikka asunto ulkoapäin tuntui sairashuoneelta, oli se sisältä aivan kuin pieni taidekokoelma. Huoneen sisustuksessa oli käytetty sinistä ja valkeata väriä, puuaine oli vaaleata. Pianokin oli vaalea ja pianotuolin ompelukset siniset ja valkeat. Samanväriset olivat matot, sohvienpäälliset, tyynyt, jakkarat, tuolit ja seinäverhot. Herttaisessa aamuauringon-valossa näytti huone värineen lempeältä ja rauhalliselta.

Kahdessa kauneilla leikkauksilla koristetussa nurkka-kaapissa olivat mrs Stowen kaikki teokset; toisessa olivat koru- ja kansanpainokset, toisessa kaikki muut, ensimmäisestä vähäpätöisen näköisestä Setä Tuomon tuvasta, viimeisiin, uuden-aikuisiin painoksiin, joiden jokaisella luvulla on otsakuva. Tulisijan yläpuolella riippui kirjailijan velivainajan, kuuluisan Henry Ward Beecherin täyssuuruinen kuva, elämän-iloa ilmaisevat kasvot, ajattelijan otsa ja silmät. Häntä vastapäätä riippui toinen kuva: professori Stowen kuva. Hienot, terävät, melkein viekkaannäköiset kasvot sieltä katseli, suun ja silmien ympärillä oli synkkyyttä ja epäluuloa ilmaisevia juovia. Monessa paikassa näkyi pojan kuva; täällä hän oli pienokaisena liehuvassa musliinimekossa, tuossa koulupoikana ja tuolta hän katseli äskenvihittynä pappina. Sitten tulivat lasten lapset, yksin tai ryhmissä, hymykuoppaisia, veitikkamaisesti silmäileviä pikku naamoja, pyyleviä kätösiä.

Useassa paikassa riippui samat naisenkasvot, valokuvana, öljy- ja liitumaalauksena. Se oli lady Byron, jonka takia mrs Stowe hankki itselleen niin monta vihamiestä Euroopassa. Monen muun korkeasukuisen lady:n kuva siellä riippui, olipa vielä pari kuninkaallistakin sukua laskevaa joukossa. Kaikki olivat niiltä ajoilta, jolloin kirjailija oli

maineensa kukkulalla, siis abolitsionistiliikkeen ajoilta. Seinillä oli vielä sen lisäksi vähemmän- ja suuremman-arvoisia öljy-maalauksia, taiteilijoiden itse lahjoittamia. Pöydillä lojui maailman eri suunnilta tuotuja elehvantinluusta, posliinista, kilpikonnansarvesta ja päärlemosta valmistettuja pikku kappineita, kulta- ja hopeaheluja. Abolitsionistiyhdistysten lähettämiä tervehdyskirjoituksia, kirjeitä ja johtajien valokuvia; kirjailijoiden lahjoittamia teoksia korukansissa; muna-, kivennäis- ja näkinkenkäkokoelmia; Euroopasta ja Ameriikasta koottuja matkamuistoja — sellaista tavaraa oli tukuttain kahdessa, kolmessa huoneessa. Monta täysinäistä kirjakaappia lisäsi tavarankäytön lukua. Kaikki oli vanhaa, entisiltä ajoilta ja Euroopasta oli verrattain enemmän kokoontunut kuin Ameriikasta.

Harriet Beecher Stowe alotti kirjailijaratansa Setä Tuomon tuvalla. Siihen asti hän oli hyvin vähä tunnettu Ameriikassakin. Kustantaja, jolle hän vei teoksensa, kohautti olkapäitään ja selaili välinpitämättömästi käsikirjoitusta. Neekereitä? Se oli karu ja kansalle vastenmielinen aine. Ja käsikirjoituspakka oli paksu. Kirja tulisi olemaan kallis. Mutta olihan tekijä kuuluisan Henry Ward Beecherin sisar. Olihan se edes jotain. Mutta yritys oli sittenkin uhkapeliä. Hän päätti lähettää käsikirjoituksen takaisin, mutta sattui puhumaan asiasta vaimolleen, joka pyysi romaania nähdäkseen. Luettuansa sen, sanoi hän miehelleen: — tiedätkö mitä, tässä kirjassa on rahaa. — Mies mietti asiaa, totteli vaimonsa neuvoa ja „Uncle Toms' Cabin“ painettiin hänen viikkoleh- tensä kaunokirjalliseen osastoon. Pian se ilmestyi kirjanakin ja herätti niin myrskyistä huomiota, että Thackerayn „Vanity Fair“, joka tuli painosta samaan aikaan, melkein jäi takapajulle. Sen kuuluisa englantilainen tekijä vastasikin, kun muuan hänen ystävänsä pahotteli asiaa: — no niin, minä teinkin tyhmyyden, kun unohdin pistää kirjaani neekerin.

Mrs Stowe liitti siis kirjallisen toimensa heti alusta yleisölle niin vastenmieliseen liikkeeseen kuin abolitionsismi oli. Moni pappi saarnasi häntä ja orjienvapautusta vastaan, se kun muka „pyrki kumoamaan Jumalan maailmanjärjestystä“. Sanomalehdet ja arvostelijat sanoivat hänen kirjaansa hävyttömäksi valheeksi ja sen luonteita tekijän vesipehmeän mielikuvituksen tuotteiksi. Viha, kiukku ja parjaukset kävivät viimein niin valtaviksi, että hänen ystävänsä neuvoivat häntä kirjoittamaan „Setä Tuomon tuvan avaimen“, jossa hän julkasi kaikki ne todelliset tapahtumat, sanomalehtien kertomukset orjamarkkinoista ja tunnetuiden henkilöiden näkemät orjienräökkäykset, jotka olivat olleet pohjana „Setä Tuomon tuvalle“.

Tietysti ei se riittänyt mieliä rauhoittamaan. Liian palavaksi oli jo kohonnut se kiihotus, joka päättyi pohjois- ja etelävaltojen välisellä sodalla; naisen ääni ei enää sitä hillinnyt. Mutta kirja ja sen tekijä pysyivät liikkeen keskustana. Mrs Stowe ansaitsi rikkauksia, hänen kustantajansa vielä enemmän. Hänen nimensä oli kaikkien huulilla, vaikka sitä ei aina lausuttu myötätuntoisesti. Siihen aikaan ei Uuden Englannin vaimoilla ollut oikeutta itse hallita ansiotansa. Mrs Stowen suuret teospalkat kuuluivat suuren, nopeasti lisääntyvän perheen talousmenoihin. Mies oli, niin kuin ameriikkalaiset sanovat „very clever“*), mutta arvokkaampia ominaisuuksia häneltä puuttui. Kun vaimo tahtoi tehdä testamentin lastensa hyväksi, kielsi hän sen. Kun tämä kielto tuli tunnetuksi, herätti se Massachusettsin valtiossa, jossa puoliset silloin asuivat, yleistä suuttumusta. Pian sen jälkeen myönsi valtion lakialaativa kokous naidulle naiselle oikeuden ansaittuun omaisuuteensa ja tapausta

*) hyvin taitava.

Stowen perheessä pidetään tämän lakipäätöksen tärkeänä vaikuttimena.

Jokainen, joka yksityisesti tunsi Harriet Beecher Stowen ja näki hänet kodin piirissä, mieltäytyi häneen. Hän oli lempeä, iloinen, kärsivällinen puolisolleen ja lapsilleen, reipas ja toimiva taloudessaan. Julkisena salaisuutena tunnettiin Ameriikassa, että hänen miehensä oli tavattoman itsevaltainen ja pikkulainen luonteeltaan ja vallitsi perhettään rautakouralla. Hänen vaimonsa oli siitä huolimatta kuitenkin niin rakastava puoliso, että sanoi loppu-iäkseen saaneensa kyllin onnea, kun mies kuolinvuoteellaan tunnusti tehneensä väärin hänelle ja sanoi tautinsa ajalla ruvenneensa hellästi rakastamaan vaimoansa.

Vielä sittenkin, kun mrs Stowe kirjailijana oli liittynyt muillekin aloille kuin orjuudenvastustajiin, pysyi hän verrattain vähä suosittuna. Vierasta kummastuttaa se seikka, että Amerikan kirjailijoista juuri niitä kahta, Bret Harte ja Harriet Beecher Stowea, jotka kenties enin ovat tehneet maansa Euroopassa tunnetuksi, omassa maassa niin vähä käsitetään. Amerikka on vielä liian nuori, siitä tuntuu vastenmieliseltä tavatessaan itsensä erämaaksi ja kullankaivajain pesäksi kuvattuna. Mutta niin todellisesti, ja uskollisesti tosiasioihin nojaten, vaikka samalla runollisesti, on Bret Harte kuvannut Kalifornian, että joka askeleella siellä luulee tapaavansa tutun paikan. Samoin huomaa vieras tuntevansa jo entuudelta Uuden Englannin *) mrs Stowen kertomusten kautta. Vanhan, puritaanisen elämän jälkeihevastukset, Uuden Englannin säännöllinen, kirkkoikäypä, kotikutonen, käytännöllinen, toimekas, vakava elämä on mrs

*) Uudeksi Englanniksi sanotaan yhteisellä nimellä Massachusettsin, Connecticutin, Rhode Islandin, Mainen, Vermontin ja New Hampshiren valtioita.

Stowessa saanut nerokkaan ja uskollisen kuvaajansa. Oleskele siellä vaan vähän aikaa, niin tapaat elämässä siellä kaikki mitä hänen kirjoissaan olet lukenut: varhaisen aamiaisen vastaleivottuine maissileipineen ja lämpöisine ruokineen, kellorattaan tavalla kulkevan arkielämän, käytännölliset miehet ja naiset, jotka kykenevät yhtä hyvin „naulaamaan maton lattiaan rautakauhalla“ (Harriet B. Stowe), kuin anomusehdotuksia kongressille kyhäämään; siellä tapaat nurkka-politiikin intoilijat, lahkolaisuuden harrastajat, tulojensalisäämis-kuumeen . . . kaikki ne tapaat täällä todellisuudessa, luettuasi ne ensin „Pikkukaupungin elämässä“ tai „Sam Lawsonin pikkukaupungin-jutuissa“. Mutta Uusi Englanti itse ei niitä näe, nuo kuvaukset koskevat sitä vielä liian läheltä. Kenties se kerran, jahka „Pappismiehen kosinta“ ja moni muu mrs Stowen teoksista on muuttunut kallisarvoiseksi kehityskertomukseksi, kenties se silloin oppii huomaamaan lämminsydämmisen tyttärensä arvon. Kerrottiin että mainittua teosta nytkin jo aletaan arvostella oikein. Gladstone, runoilija Lowell, Tennyson ynnä muut kuuluvat olevan sen innokkaita ihailijoita. Sanotaan Lowellin sanoneen vaimollensa: — my dear, missähän kummassa meidän ameriikkalaisten ajatukset silloin olivat, kun ensi kerran luimme tätä kirjaa? Tämähän on paras sielutieteellinen kuvaus puritanismin taistelusta uudempaa uskonnollista katsantokantaa vastaan, mitä Ameriikassa on kirjoitettu ja tul- laan kirjoittamaan. — —

Hiljaa kuljimme huoneissa katsellen Harriet Beecher Stowen suuruuden-ajan muistoja, kunnes hänen sisarensa palasi. Hän näytti surulliselta ja kertoi kyynelsilmin, että nyt oli mahdoton tavata hänen sisartaan, jolla yöllä oli ollut vaikea taudin puuska, niin ett'ei nyt tuntenut ketään omaisistaan.

— Mutta, — lisäsi hän lohduttaen — huomenna on sunnuntai ja oli hän kuinka sairas tahansa, ei hän laimin-

lyö kirkonkäyntiään, kun Charlie saarnaa. Siellä voimme tavata hänet.

Raskaalla mielellä jätimme kirjailijan päivänpaisteisen ja kuitenkin synkän kodin.

Kun toisena aamuna tulimme kirkkoon, oli se jo täpösen täynnä, sillä vaikka „the Reverend *) Charles Stowe“ on nuori, pidetään häntä pappina erinomaisen etevänä. Sen lisäksi oli kongregatsionalisteilla niin sanottu „lastenpäivä“, jolloin pienokaiset kastetaan ja kirkko on kaunistettu kukilla.

Me tulimme varhain, mutta edessämme olevassa penkissä istui jo Harriet B. Stowe. Hänellä oli molemmilla puolillaan kaksi tyttärtään, muuan häntä vanhempi naimaton sisar ja miniänsä lapsineen. Tyttäret olivat kauniita, ankaran näköisiä naisia; mustat silmät välkkyivät kummankin valkean hatun alta.

Meidän seurassamme oli kirjailijan toinen sisar, joka nyt kumartui eteenpäin ilmottamaan mrs Stowelle ja hänen seuralaisilleen meidän tuloamme. Nämä kääntyivät ja tervehtivät kohteliaasti, mutta mrs Stowe itse ei liikahantukaan. Hän istui kuin kivipatsas, kädet ristissä tuijottaen alttarille. Heti kun poika astui sinne, alkoi äiti katella häntä. Aamuvirttä veisattaessa nousi hän ensimmäisenä seisomaan ja kääntyi samalla meihin päin, niin että selvästi voimme nähdä hänen kasvonsa.

Niin kalpea ja kuihtunut! Iäkkäältä hän ei näyttänyt, tuskin viittäkymmentä vanhemmalta, mutta kasvonpiirteet olivat veltot ja suupielen-juovat ilmaisivat tylsyyttä. Katse oli sieluton ja harhaileva, sen loisteen oli pitkällinen tauti sammuttanut, tauti oli iholta vienyt verevyyden. Vaikka itse oli kivuloinen hoiteli mrs Stowe niin uskollisesti ja innokkaasti puolisoansa, tämän pitkällistä kuolintautiaan

*) Korkea-arvoinen.

sairastaessa, että hän laiminlöi säännölliset ruoka-ajat, unen ja liikkumiset ulko-ilmassa. Tämä säännöttömyys sekä ankara mielenliikutus miehen kuoleman jälkeen, tuottivat hänelle vaarallisen aivotaudin, jonka seurauksena on ajatusvoiman tylsistyminen ja muiston häiriytyminen.

Virrenveisuu näytti rauhoittavan häntä. Hän nousi seisomaan ja polvistui aina sen mukaan kun jumalanpalvelus vaati, haki itse rukoukset ja virret kirjastaan ja näytti hyvin hartaalta. Mutta heti saarnan alettua tuli hän levottomaksi. Hajamielisesti, toisinaan tuskallisen mieluoisesti katseli hän ympärilleen, hän käänteli ja liikahteli, availi raamatтуansa, painoi sen taas kiinni, kuiskutteli tyttärilleen, jotka tuon tuostakin varottavasti silmäilivät häntä, ja alkoi vihdoin leikkiä vanhimman pojanpoikansa, pienen viisvuotiaan mustatukan kanssa. Hän leikki hiljaa, varkain, mutta ei niinkuin vanhempi ihminen lapsen kanssa, vaan niinkuin samankäinen toverinsa kanssa. Kesken leikkiänsä hän kerran kääntyi meihin päin, näytti hämmästyneeltä huomattaessaan ihan vieraita ihmisiä läheisyydessään ja katseli meitä tutkivasti. Vähitellen tuo tarkastava silmäys muuttui yhä ystävällisemmäksi. Hän ojensi kätensä kirkon penkin yli ja pusersi käsiämme ystävällisesti hymyillen ja täysjärkisen katse silmissä.

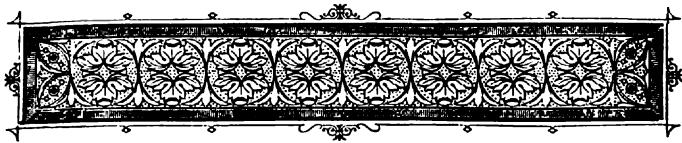
Sitte hän taas kääntyi pois päin ja entinen levottomuus alkoi. Useampia kertoja hän karkasi ylös tuskaantuneen, säikähtyneen näköisenä ja tahtoi lähteä kirkosta, mutta omaiset estivät.

Poika ei ollut ollenkaan hänen näköisensä. Hänellä oli yhtäläiset hienot kasvot, tummat hiukset ja silmät, kuin sisarillakin, mutta näytti avomielisemmältä. Hän puhui yksinkertaisesti ja innostuneesti ja suoritti kastetoimituksen viehättävän kauniilla tavalla. Kongregatsionalistien tavan mukaan otti hän jokaisen pienen valkopukuisen kastettavansa,

— joista muutamat jo kykenivät käymään — käsivarsilleen ja kastoi hänet sitten maljassa olevalla vedellä. Hänen kasvoistaan loisti isällinen osan-otto antaessaan pienokaisille nimeä, jota kantaen heidän oli taisteltava elämänsä taistelu.

Mrs Stowe katseli hartaasti jokaista poikansa liikettä, mutta heti kastemenojen päätyttyä palasi hänen levottomuutensa. Tuskalliselta tuntui katsella tuota kerran niin selvää, terävää järkeä tylsistyneenä — katsella tuota otsaa, jonka alla niin moni suuri ja ihmisystävällinen ajatus on syntynyt, tuskan ja kipujen synkistämänä. Kun väsynyt ristinkantaja jumalanpalveluksen jälkeen nousi vaunuihinsa, tunkeusi meidän rinnastamme surun ja kaipauksen, mutta samalla helpotuksenkin huokaus.

Lopun päivää vietimme papin hauskassa, iloisessa kodissa, jossa nuori vaimo ja miellyttävät lapset lisäsivät kotielämän suloa. Isäntä itse oli hauska ja herttainen, hän tunki perinpohjin oman maansa ja Euroopan kirjallisuuden ja puhui lämpimästi ja kunnioittaen äidistään, jonka elämästä hän kertoi monta arvokasta erikoiskohtaa. Mutta kaikki tuntui vaan olevan kirjailijan todellisen, lämpimän, uhraavan elämän kalpeita jälkiheijastuksia. Hänen elin-aikansa näytti jo olevan menneisyydessä, ainoastaan sen varjo oli jäljellä.

Indianapolissa.

Uuden Englannin jätettyämme, matkustimme etelään päin Indianan valtioon. Sen nimi on erehdyttävä. Ehdotdomasti luulee nimestä päättäen koko valtiota erämaaksi, jossa asuu vaan indiaaneja ja omituisia sekarotuja. Yhtä erehdyttävä on vieraalle asukasten nimitys „the Indianians“, kunnes hän tottuu huomaamaan, että ameriikkalaiset valtion nimeen lisäämällä päätteän „an“ tai „ian“, muodostavat siitä valtion asukkaille nimen. (Kansasian, Missourian, Californian j. n. e.)

Indiana, „sukankutojienvaltio“ *), on viljava tasanko ja asukkaita siinä on noin 2 miljoonaa. Sen halki matkustaessaan näkee vaan oivallisia jättiläispeltoja ja niittyjä, toisinaan vilahtelee pienten metsikköjen takaa päilyvä joen tai järven pinta. Orjasodan aikana oli valtio jakaantunut kahteen eri puolueeseen, joista toinen liittyi „pohjaan“ toinen „etelään“. Siten voi sattua että saman suvun, niin vieläpä toisinaan, että saman perheenkin miehet taistelivat vastakkaisissa armeijoissa. Ihmeellisen nopeasti ovat sodan haavat

*) Sanasutkaus. Lähtee *husher* ja *hosier*-sanojen yhtäläisyydestä. *Husher* on lännessä tappelusankarin nimitys; *hosier* merkitsee sukankutoja.

menneet umpeen, mutta vielä kuulee Indianassa usein pilapuheita sen „pohjoisesta“ ja „eteläisestä“ puolueesta.

Täällä ollaan niin lähellä entisiä kasvatustalouks- ja orjiaomistavia-valtioita, että mustien halveksiminen vielä on valalla. Vaikka eivät lait enää estä neekerejä pääsemästä kouluhin tai valtionvirkoihin, saavat he kuitenkin tuhannella tavalla tuntea rotuvihaa ja halveksimista. Usein kuulumme sanottavan: — ja noiden elukkojen takia (verrattoman halveksivalla äänellä lausuttu) tuhannet meidän parhaimmista miehistä vuotivat vertaan. — Kummallista on, että rotuviha ulottuu mulatteihin ja kvadrooneihin, joiden ihonväri ei suinkaan ole tummempi kuin meksikolaisten ja joilla tuntuu olevan neekeristä jäljellä ainoastaan sointuva ääni ja notkeat liikkeet.

Pääkaupungissa Indianapolissa on 75,000 asukasta ja 11 lämpöasteen (Celsius) keskilämpö. Siksi täällä, niinkuin yleensä Lännessä, näkeekin värittömän, karheen ihon ja valkeat hiukset sekä nuorilla, terveillä tytöillä että reippailla työväenluokkaan kuuluvilla vaimoilla.

Me tulimme kaupunkiin lämpöisen vuoden-ajan alkaessa ja tapasimme siellä tuiman ja kestäväen kuumuuden, jota riitti 2 viikkoa herkeämättä. Lämpömittari näytti aina 38 tai 40 pykälän lämmintä. Kuumat makuuhuoneet eivät ehtineet jäähtyä sen lyhyen viileämmän hetken aikana, joka auringonlaskua seurasi, ja nukkumisesta ei tullut mitään. Vaikka jo kl. 6 aikana aamulla otimme kylmän kylvyn, oli kuumuus jo kl. $\frac{1}{2}$ 8, jolloin aamiaiselle oli mentävä, hervasut kaikki voimat.

Ainoa päivän-aika, jolloin kelpasi elää, oli $\frac{1}{2}$ 9 ja 11 väli illalla. Silloin pyrki joka perhe portaalleen; siellä tapasit pienet ja suuret. Herrat istuivat paitahihassillaan portaiden ylimmällä astimella ja kastelivat ruohokenttää pitkästä vesijohdon-letkusta. Toisinaan lähettivät vallattoman

vesitervehdyksen naapurinsa puolelle ja saivat vastaukseksi naurua ja parahduksia naisilta, jotka tähän aikaan päivästä olivat valkeissa musliini- tai korusompeleisissa pikeekangaspuvuissa. Välin ohjattiin suihku huuhtomaan niiden lauhkeiden muulien päitä, jotka kadulla vetivät raitiovaunuja. Moni, jolla oli runsaat vesivarat, huuhteli jo 8 aikaan koko pihamaan, verannan, portaat ja talon ulkoseinän, erittäinkin jos se oli kivistä. Se viilensi ilman, niin että heti auringon laskettua voi oleskella ulkona.

Koko päivän kuului jokapaikassa katumelun lomasta juoksevan veden hiljaista lorinaa. Se lähti soodavesi-suihukaivoista, joita oli joka apteekissa. Ilman niitä Indianapolilaiset tuskin voisivat elääkkään. Vanhoja ja nuoria, likaisia työmiehiä, hienoja naisia, ajuria ja katupoikia puikahdelti yhtämittaa sisään, jokainen lasi lanttinsa pöydälle ja sai lasinsa täyteen kihisevää vettä, joko hedelmänmehulla tai jäähytelöllä lisättynä. „Moxie“ on myös lempijuomaa; se on hyvin vaahtoavaa ja mallasmakuista, mutta ei juovuta. Harvassa maassa on niin monenlaisia virvoitusjuomia kuin valtameren-takaisessa tasavallassa. Tulee päästään pyörälle, kun pitäisi valita joku juoma niistä monista, joiden nimet pitkissä listoissa riippuvat myymäpöydän yläpuolella.

Iltasin riennettiin joukoissa vesimyymlöihin. Sitten kuljeksittiin hämärässä pitkin katuja, jotka oikeimmin ovat vaahtera- ja katolpappuu-käytäviä. Jälkimmäisten kukista lähtee huumaava tuoksu. Heti kun hämärä tuli, valaisi kaupunkia vihtamainen mahtava liekki. Se oli n. s. luonnollista kaasua, jota hiljan oli keksitty kaupungin läheisyydessä suunnattomat määrät. Kaupungin valoliekki paloi askenperustetun Luonnollisen Kaasuyhtiön konttoorin edessä.

Kuumuus ei kuitenkaan ollut huomattavana häiritsevana kaupunkilaisten puuhille. Päivällis- eli lunchtunnin aikana

sydänpäivällä olivat kadut tosin uneliaat ja tyhjän näköiset, mutta muina aikoina vallitsi niillä sama hätäinen, toimekas liike kuin muuallakin siinä maassa. Kaupunki on varakas ja ylpeilee jo mahtavilla puotiloilla sekä ylhäisten kaupunginosalla, jossa neekeripalvelijoita, parihevosiä ja hopealla silattuja vaunuja pidetään jokapäiväisen leivän laskuun kuuluvina. Hienoissa huoneissa kestittävät siellä mukavat, komeapukuiset rouvat ystävättäriänsä. Siellä silkki sihisee, jalokivet kimaltelevat ja komeus ja loisto häikäisee silmiä. Yksinkertaisemmissa piireissä, yliopiston ja koulujen opettajien perheissä elellään luontevammin. Naapurit pistäytyvät toistensa luokse milloin tahansa, ajavat yhdessä ulos kaupungista pienissä kaksipyöräisissä, yhden hevosen vetämissä vaunuissa ja käyvät toistensa luona vieraisilla; leivokset ja virvoitusjuomat ovat tällaisissa kesteissä ainoat tarjottavat.

Indianapolilla on komeasti sisustettu kaupungin- ja raatihuone (state house) rakennettu vuonna 1882. Siellä on kauniita pilaria vaaleanpunaisesta graniitista, hienoja kattomaa-lauksia ja suuri kirjasto. Yhdessä huoneessa riippuvat kaikkien valtion kuvernöörin kuvat komeine kehyksineen. Jokaisella Yhdysvaltain valtiolla on tällainen hallitustalo pääkaupungissaan. Siinä pitää valtion senaatti istuntojansa, siellä yhtyvät Washingtonin yhteiseen kongressiin valitut edusmiehet neuvotteluihin. Tämä talo on tavallisesti valtion ylpeilemisen esine ja sen sisustamiseen tuhlataan suuria summia. Se on tietysti auki jokaiselle ja sen kirjasto on jokaisen käytettävänä. Sen saliloissa tapaa kansaa jos jonkinlaista: pieniä poikia paukkukaramellit käsissä, miehiä, jotka roiskahuttelevat tupakkisylykiä portaisiin, koulutyttöjä, matkailijoita, ylioppilaita ja silkkiin puettuja naisia.

Me oleskelimme kaupungissa vähää ennen republikkaanien vaalikokousta Chicagossa. Kun näiden molempien kau-

punkien välillä on hyvin lyhyt matka, ja Harrison, yksi silloisista etevimmistä ehdokkaista, asui Indianapolissa, oli kaupunki kuohuksissaan. Joka ilta pidettiin valtiollisia kokouksia ja mielenosotus-kulkuja, puotiloissa ja liikepaikkojen akkunoissa riippui kehotuksia ja muutokuvia. Yhtenä iltana oli kaupungin poikaklubilla juhlakulku ehdokkaansa hyväksi. Monen naisen rintaneulasta tuijotteli jonkun ehdokkaan kuva. Eräänä iltana tuli siihen perheeseen, jossa olimme vieraana, erään sanomalehden lähetysmies ja pyysi puhutella talon isäntää. Hänet oli muuan Chicagon lehti pannut hankkimaan meidän isännältä, joka oli kaupungin kirjallisen klubin sihteeri, tämän klubin pöytäkirjoja neljä vuotta takaperin pidetyistä kokouksista. Harrisonin vastustajat olivat kuulleet huhuttavan, että hän niihin aikoihin mainitussa klubissa muka oli pitänyt esitelmän kiinalaiskysymyksestä ja silloin selittänyt vastustavansa kaikkia siirtolaistulvan ehkäisemiseksi ehdotettuja pakkokeinoja. Tahdottiin saada asiasta varmoja todistuksia, jotta sitten saataisiin Harrison Kaliforniassa ja muissa kiinalaistulvasta kärsivissä valtioissa ehdokkaana kelpaamattomaksi. Chicagon lehden pahaksi onneksi oli isäntämme gentlemanni sanan oikeassa merkityksessä, ja kieltäysi klubin sääntöjä vastaan ilmaisemasta sen pöytäkirjoja.

Kaikki se huomio, jota vaalikiikhotus ei ollut ehtinyt niellä, uhrattiin muuten koulujen päättämisjuhlille, jotka olivat juuri näihin aikoihin. Nämä juhlat ovat kaikkialla oikeita kansanjuhlia. Me kävimme Indianapolissa kahden koulun päättäjätöissä. Koulun suureen juhlasaliin oli kokoontunut useampia satoja ihmisiä. Punaisella vaatteella peitettyllä, kukilla koristetulla lavalla, istuivat „the graduates“, eroavat oppilaat. Tyttöillä oli valkeat puvut, pojilla mustat vaatteet; toisilla oli frakit. Iältään he olivat kuudentoista ja kahdenkymmenen vaiheilla. Pojistakin oli usealla palmun-

lehti-viuhka, jolla löyhyttivät itselleen viileyttä, sillä kuumuus salissa oli tukahuttava. Koko toimituksen aikana kuului yleisön viuhkojen heikkoääninen ritinä. Ensimmäisinä istuivat lavalla kouluneuvoston jäsenet, koulunjohtaja ja valtion koulujen ylitarkastaja. Oikealla puolen näkyi flyygeli ja harmonio lehtikasvien keskeltä.

Koulun johtaja oli illan puheenjohtaja. Pienen alkajaispuheen pidettyään, kehotti hän sitä oppilasta, jonka nimi oli ensimmäisenä ohjelmassa, astumaan esille. Ohjelmassa oli kahdeksan „esitelmää“, eroavien oppilaiden pidettäviä, mutta jokaista varten oli vaan määrätty kymmenen tai viisitoista minuuttia; niiden välillä luvattiin lausuntoa ja pianonsoittoa.

Ohjelman pituudesta ja tukahuttavasta kuumuudesta huolimatta kävi koko komento rivakasti. Puheenjohtajan antaessa merkin astui joku poika tai tyttö lavan keskelle, kumarsi syvään yleisölle ja ryhtyi tehtäväänsä. Kaikkien äänet olivat hyvin harjoitetut ja kuuluivat selvästi huoneen joka soppeen. Tyttöjen olivat tosin vähän kimeämäiset, niinkuin Amerikan naisten ylipäänsä, vastakohtana englannittarille, joiden puheääni on pehmeä ja sointuva. Nuorten puhujien ulkonainen esiintyminen oli tietysti hyvin erinlainen; toisilta se onnistui mainiosti, toisilta huonommasti; saman tuomion voi sanoa esitelmien muodosta ja sisällyksestä. Muutamat puhujat olivat tulipunaisia kasvoiltaan, noikkasivat kulmikkaan kumarruksen tai niinata töpsähyttivät ja huutaa huristivat sitten esitelmänsä aika kyytiä. Muutamat käyttäytyivät miellyttävästi ja kainosti, vaikka reippaasti, ja puhuivat luontevasti. Muutamat pojista matkivat nähtävästi jotain kongressin tai kansankokousten lempipuhujaa. He kumarsivat arvokkaasti, seisivat käsi liivinpovessa, leikkivät napinlävessä olevalla ruusulla ja puhuivat vapaasti leuka vähän koholla.

Sukupuolten eroavaisuus näkyi aineiden valitsemisesakin. Poikien esitelmillä oli tavallisesti jotenkin näin kuuluvia nimiä: „George Washingtonin uskonnollinen kanta“, „Onko Ameriikka vapaa maa?“, „Republikaaniko vai demokraatti?“, „Tullivapaudesta“ j. n. e.

Tyttöjen aineet olivat enemmän kirjalliseen tai siveellis-filosofiseen suuntaan, niinkuin esimerkiksi „Thackerayn elämä“, „Longfellow suorasanaisena kirjailijana“, „Mikä on oleva naisen asema yhteiskunnassa?“, „Hyvä omatunto“, „Rikoksen ja rangaistuksen suhde“ j. n. e.

Ylipäänsä oli poikien ja tyttöjen esitelmillä hyvin vähän erotusta. Kenties olisi ankara arvostelija pitänyt poikien esitelmiä kuivina, mutta perinpohjaisempina, myöntänyt tyttöjen sanoneen paremmin sanottavansa, vaikka esitelmiä kenties vaivasikin pintapuolisuus. Mutta ei sekään arvostelu kelpaisi yleiseksi säännöksi.

Soittokappalten suoritus onnistui välttävästi, mutta muutammat puheista olivat erinomaisia niin nuorten ihmisten pitämiksi. Jos sen lisäksi muistamme, että nämä koulut sivistysmäärineen ovat maksutta ylhäisten ja alhaisten käytettävänä, että ne sanan oikeassa merkityksessä ovat *kansakouluja*, niin voimme kadehtia Ameriikkaa. Kun lapset ovat niin tarkasti tutustuneet äidinkieleensä, maansa kirjallisuuteen, historiaan ja yhteiskunnallisiin oloihin, kuin nämä oppilaat esitelmillensä todistivat olevansa, ovat he saaneet perustuksen, joista mainituille aineille kehkeää elävä harrastus.

Usiammat eroavista oppilaista olivat saaneet joko koulun, kaupungin, Indianan valtion, tai yksityisten antaman palkinnon. Sellaisen oppilaan nimeen oli ohjelmassa liitetty tähti. Kaikki esiintyvät saivat puolueettomia ja ystävällisiä kättentaputuksia palkaksi; eräs tytöistä sai kuitenkin mel-

kein ansaitsemattansa kukkavasun soitannosta. Juhla alkoi ja päättyi rukouksella.

Me olimme käyneet useassa koulujuhlissa muissa valtioissa ja kaikki olivat samansuuntaisia. Eräs Chicagon alkeiskouluista, jonka oppilaat olivat melkein yksinomaan työväenluokasta, oli pääasiallisesti yhtäläinen kuin muutkin koulut, joissa kävimme, eikä sen oppilaat suinkaan, mitä käytökseen ja olintapaan sekä mitä esitelmien arvoon tulee, olleet varakkaampia oppilaita huonommat. Samassa koulussa jaettiin useampia palkintoja, joista kolme oli rikkaan sanomalehti-yhtiön „The Chicago Daily Newsin“ antamaa parhaimmista esitelmistä isänmaanrakkaudesta. Hämmästyä täytyi kuullessaan kuinka oivalliset nuo 12—14 vuotiasten aineet olivat kokoonpanoltaan ja mitä taitoa ne edellyttivät isänmaanhistoriassa.

Lähellä Indianapolista on pieni Irvingtonin yliopisto. Se on oikeammin vaan kollege, eikä sillä sinäkään ole suurta arvoa. Se oli oikea Ameriikalle omituinen, maalainen Lännenkollege; muutamia sisäoppilaita siellä oli ja suuri joukko ulkooppilaita. Rakennus oli uusi, sen ympärillä kasvoi vanhoja, tuuheita puita. Ulkona käveli mies- ja nais-ylioppilaita, muuttamat valmistivat puheitaan, muuttamat juttelivat viuhkojaan löyhytellen. Eräs lady-professori valkeassa musliinipuvussa sinipunerva vyö koristuksena, otti meidät hyvin ystävällisesti vastaan, näytteli kaikki katseltavat paikat ja vei meidät lopuksi juhlasaliin. Hän oli suorittanut tutkintonsa Euroopassa ja kieltäysi hymyillen vastaanottamasta professorin nimeä, jolla seuraajamme ameriikkalaisen tavan mukaan häntä, niinkuin kollegen muitakin opettajia, puhutteli. — Meillä ameriikkalaisilla on se paha tapa — tunnusti hän herttaisen avomielisesti — että me puhuttelemmekin toisiamme ansaitsemattomilla arvonimillä. Euroopassa minä olisin vaan maisteri tai lehtori.

Koko kollege, opettajat, ylioppilaat, sisustus ja juhlapuuhat, kaikki olivat yksinkertaiset, maalaismaiset samoin kuin läsnäoleva yleisökin. Korkeammalla lavalla istuivat uhrin, 19 miespuolista- ja noin 9 tai 10 nais-ylioppilasta, parhaimpiin vaatteisiinsa pyntättyinä. Tyttöillä oli kukkia tukassa, herroilla nappilävessä. Juhlajärjestys oli sama kuin kouluissakin. Ainoa erotus oli se, että esitelmien sisältö oli kehittyneempi. Ylen vanhoja eivät nämäkään nuoret puhujat olleet; päinvastoin huomasi useampien kulkimista liikkeistä ja käheistä, epätasaisista äänistä, että harva heistä oli päättänyt toista kymmenestä ikävuosistaan. Ainoastaan yksi nais-ylioppilas esiintyi. Hän puhui Dickensin romaanien sielutieteellisestä merkityksestä ja esitelmä oli hyvänä todistuksena esittäjänsä kirjallisten tutkimusten tarkkuudesta. Herroista puhui moni ja moni oli valinnut vaikeasti sulavia aineita, joita nuorukaisen tyhjän-tarkkuudella selittivät.

Juhla kesti kolme tuntia, kerran vaan oli pieni väliaika esitelmien lomassa. Täällä niinkuin kouluissakin seurattiin tavallista juhla-järjestystä. Puheenjohtaja alkoi ja lopetti juhlallisuuden rukouksella ja puheella, yksi ylioppilaista kiitti puheenjohtajaa. Tätä tapaa seurataan tarkasti Englannissa ja Ameriikassa, pikkulasten raamattukokouksissakin, joissa joku täysikasvuinen kehottaa pienokaisia käsientaputuksella ja „cheeringillä“ (vastaa meidän hurraamista) ilmottamaan puheenjohtajalle kiitollisuuttaan. Samoin seurataan pienissä lukuklubeissa, lastenja ompeluyhdistyksissäkin ankarinta parlamentaarista järjestystä. Vieraasta se välistä tuntuu naurettavalta, mutta tämän varhaiseen järjestykseen tottumisen arvon ymmärtää, kun ajattelee niitä suuria töitä, joita näissä kummassakin maassa järjestetyn yhteistyön avulla on tehty.

Indianapolis on nopeasti kehittyvä kaupunki. Se yl-

peilee muun muassa kolmea vuotta vanhalla taideyhdistyksellä, joka jo on ostanut paljon kauniita tauluja, ja on sillä taideteollisuus-yhdistyskin, jossa oli näytteillä kauniita mattoja, verhoja ja varjoja. Kaupunki on varakas ja ihan nykyaikainen, vaikka nimi puhuu indiaaneista.

Vaalikokous Chicagossa.

Pullmanin komeiden makuuvaunujen eteen valjastettu höyryhepo kiiti hirnahdellen halki entisen ruohoaavikon, joka nyt on asuttu ja viljelty. Kun on jättänyt Indianan ja sen viljavan yksitoikkoisuuden ja päässyt naapurivaltion, Illinoisin, alueelle, odottaa turhaan näköalojen muuttuvan. Sama keltainen aavikkoruoho täälläkin aaltoilee, samanlaiset pienet, harmaat ja valkeat puutalot vihreine akkunaluukuineen vilahtelevat ohitsesi. Vasta kun tullaan Chicagoa lähemmäksi tulee muutos. Mutta se tuleekin äkkiä. Seuraavassa silmänräpäyksessä avautuu Michiganjärvi hurmaavana mahtavassa aamulevossaan eteesi ja junasi karkaa ihan sen äyrästä pitkin. Yhtä äkillinen on muutos ruoholakeuksien unuttavasta kuumuudesta, joka tuntuu viettelevän vetelehtimiseen, siihen tulisen kiihkeään katuelämään ja raitisten järvituulien viilentämään ilmaan, jossa jättiläislapsi Chicago kasvaa ja paisuu. Chicago on ameriikkalaisen kehityksen kukka. Chicago on levottoman, rivakasti eteenpäin ryntäävän, kohdistetun ja samalla pintapuolisen ameriikkalaisen nykyaikais-elämän perikuva.

Tänään siellä oli entisten lisäksi noin neljäs-osa miljoonaa ihmistä; se oli kiihkeä, ärtynyt, juhlaikulut, seppeleet ja liput lisäsivät sen kirjavuutta. Demokraattien puolueella

oli muutama viikko sitten ollut valmistava vaalikokous St Louisissa, jossa se riemulla oli valinnut Clevelandin presidentin-ehdokkaaksi. Republikaanien puolue piti nyt kokousta Chicagossa, johon kaikista valtioista oli kokoontunut lähestyviä. Kun ehdokkaita oli kokonainen kymmenluku ja mielipiteet tuntuivat hyvin eroavilta, odotettiin hyvin myrskyistä viikkoa.

Ohimennen mainittakoon tässä, että näillä nimillä *), niinkuin tunnettu on, Ameriikassa on ihan toinen, ahtaampi merkitys kuin muuten. Republikaanit harrastavat Unioonin yhteyttä ja puolustavat eri valtioiden valitseman yhteisen hallituksen ylivaltaa. Demokraatit vaativat eri valtioille suurempaa itsensä-hallitsemisoikeutta; he koettavat siis laajentaa valtioiden oikeuksia valtiollisen yhteyden kustannuksella. Tästä mielipiteiden eroavaisuudesta syntyi esimerkiksi veljes-sota pohjoisten- ja etelävaltioiden välillä v. 1861. Republikaanit (Pohja) tahtoivat poistaa orjuuden ja väittivät, että Unioonin yhteisellä eduskunnalla oli valta velvottaa yksityiset valtiot sitä lakkauttamaan. Demokraatit (Etelä) kielsivät Unioonilta tämän oikeuden — ja sota julistettiin. Jo v. 1776, kun tasavalta perustettiin olivat nämä puolueet olemassa, vaikka niiden eroavaisuus on toisinaan ollut vähemmän tuntuva. Nykyään on oikeimmin tullikysymys erimielisyyden polttopisteenä. Republikaanit ovat suojelustullien ystäviä ja demokraatit vapaakaupan harrastajia. Niin sanotaan julkisessa ohjelmassa — mutta todellisuudessa ei puolueiden välillä ole niinkään suurta eroa. Se on usein vaan kauris nimi vanhalle, Etelän ja Pohjan välillä kyteväälle vihalle.

Jo ensimmäinen kävely Chicagon pääkaduilla tänä heinäkuun päivänä 1888 teki mahtavan vaikutuksen. Kaikkiialla

*) Republikaani = tasavallan harrastaja, demokraatti = kansavallan harrastaja.

oli seppeleitä, lippuja ja neljän etevimmän kilpailijan: Walter Greshamin, John Shermanin, Benjamin Harrisonin ja William Algerin kuvia. Eräs suuri kauppapuoti, jonka omistaja luultavasti oli Indianasta kotosin, oli täyttänyt akkunansa Indianan ehdokkaiden, Greshamin ja Harrisonin, jättiläismäisillä kuvilla. Niiden alla seisoivat luettavana:

„We could be happy with either,
Were the other dear charmer away“.*)

Sherman Housen hotelliin tullessamme oli se täyteen sullottu, siellä oli lähetystöjä ja kokoukseen pyrkijöitä. Joka toisella ovella oli suuria paperilevyjä selityksineen: Marylandin lähetystö, Louisianan lähetystö j. n. e. Jos tirkistit sisään, näit muutamia paria herrain sääriä pöydällä sojottamassa, samalla kun niiden omistajat lepäsivät rentonaan armaassa keinutuolissa, nauttien pientä levonhetkeä paitahihasillaan ja tupakkaa pureskellen. Ameriikan suuren tasavallan pojat ovat tavallisesti naisten läsnäollessa oikeita siisteyden ihmeitä, mutta annas kun pääsevät yksikseen, niin nähdään makkaralla toinenkin pää. Sitä todistavat esimerkiksi portaisiin joka astimille asetetut sylkilaatikot sekä ne vaaleanruskeat pilkut, jotka Yhdysvalloissa rumentavat julkisten rakennusten komeita marmorilattioita; niin on laita kuvernöörin yksityisessä pyhätössä ja alhaisimman kirjurin ahtaassa työkömerossa. Sherman Housella oli se vähäpätöinen kunnia, että sinne olivat kaikki pienemmät puolueet asettuneet, nimittäin Etelävaltojen lähetystöt — (eteläläiset ovat, niinkuin ennen jo on mainittu, enimmäkseen demokraatteja eivätkä republikaaneja) — prohibitionsistit (raittiuden harastajat) ja nais-asian ystävät. Pacific Hotellissa vallitsi

*) Toinen voisi tehdä meidät onnellisiksi, jos toista hurmaa jaa vaan ei olisi olemassa.

Greshamin puolue Robert Ingersollin johtamana. Hänellä oli apunaan reipas, iloinen rouvansa ja kaksi viehättävää tytärtä sekä näiden vaarallinen naisellinen s. o. salainen vaikutus. Muillakin puolueilla oli jokaisella eri majatalonsa.

Naisten pääkortteerissa vallitsi hauska kiire. Naisia tuli ja meni, sanomalehtikirjoituksia luettiin ja korjaeltiin, kirjeitä, anomuksia ja kehotuksia toimeenpanevalle toimikunnalle valmisteltiin. Kaikki kävi ystävällisesti, hauskasti ja välinpitämättömyydeltä näyttävällä tyyneydellä, joka on ominainen Ameriikan naisen toiminnalle. Emäntinä olivat miss Susan B. Anthony, jonka harmaassa päässä asuu Yhdysvaltojen nais-asian johtava aate, sekä mrs Wallace, pieni, kaunis, surumielisesti katseleva, tummasilmäinen rouva, jonka kasvoista päättäen helposti olisi luullut ranskattareksi.

Vihdoin varustausimme lähtemään kokous-pääsylippujen hakuun. Niiden saanti ei ollutkaan helppo. Jokaista kokoussalin sisäänkäytävää vartioitsivat tarkkasilmäiset poliisit, joiden varma kohteliaisuus näytti uhkaavalta. Useimmilla meistä naisista oli ennaltaan ostetut pääsyliput, mutta muutamat olivat vasta äsken saapuneet ja niiden täytyi joko maksaa 12—25 dollariin lippujen hankkijoille tai järkyttää vallanpitäjien sydämiä imarruksilla ja liukkailla sanoilla. Tietysti koetettiin jälkimmäistä keinoa, sillä niinkauan kuin naisilla ei ole äänestys-oikeutta saavat he olla kavalia. Mutta apua ei siitäkään lähtenyt. Vihdoin tunkeusi meitä päin paksu, vaaleanverinen herrasmies, jonka vaaleat liivit vaativat mahtavan, pyöreän tilan.

— Ooh, tuolla tulee Bob, — huokasi miss Anthony.
— Nyt ei ole hätää. Hän kyllä päästää meidät sisälle.

Bob oli itse Robert Ingersoll. Hän talutti käsivarressaan suloista nuorta tyttöä ja nyökkäsi, viittoeli ja huusi jo kaukaa tungoksesta meille:

— Hauska nähdä teitä, miss Anthony. Mitenkäs tuumanne onnistuvat? Niin-niin, minä teen mitä voin asianne hyväksi. Vai ei teillä ole pääsylippuja? No, saadaan nähdä, saadaan nähdä.

Päästyään meidän luoksemme esitteli hän tyttärensä.

— Hyvää päivää, Bob. Miten voitte? — sanoi miss Anthony. — Hauskaa on nähdä teidän tyttäriänne.

Tytöt kumarsivat hymyillen.

— Lapset — sanoi isä, — tiedättekö, että nyt puhuttelette Susan B:tä?

— Ooh, „Susantäti“ — huudahtivat tytöt, sillä miss Anthony on nuorten suuri lemmikki, vaikka eivät olisi häntä koskaan nähneetkään. Ameriikan suuri vapaa-ajattelija, kaunopuhuja, kirjailija oli kovin palavissaan ja pyyhkieli tuon tuostakin rumia mutta rohkeita ja varmapiirteisiä kasvojaan.

— Kuinka suloista ja viileätä teillä mahtaa olla Suomessa! — sanoi hän. — Minun täytyy muuttaa sinne. Täällä on niin kurjaa, kaikki tyyni. Koko ihmiskunta on erehdys. Paras alkaa alusta. Palata häntään ja kokospähkinöihin.

Hän vilkutti hassun-aikaisesti silmiään, suuteli jäähyväisiksi rouvaansa, joka sillä aikaa oli tullut paikalle, tyttäriänsä ja paria kolmea tytärtensä nais-ystävää — sitä tapaansa hän ei milloinkaan laiminlyö — ja vakuutti: — miss Anthony, te pääsette sisään, sen minä takaan. Tiedättehän että olen nais-asian ystävä, miss Anthony. Sanoitteko, että teillä pitäisi olla sananvalta kokouksessa? Niin-niin, tietysti teillä pitäisi olla. Se on häpeä, että teillä ei ole. Mutta, niinkuin sanoin, koko ihmiskunnan olo on erehdys, tyhmä, kurja erehdys.

Hän vilkui meihin nauraen ja poistui. Heti sen jälkeen tuli luoksemme punaisella järjestysmiehen merkillä koristettu herra ja saattoi meidät sisään.

Ensi silmäyksellä huomasi vaan aaltoeleavan meren ihmispäitä, viuhkoja ja nenäliinoja. 8,000 ihmistä istui sulottuna tähän jättiläismäiseen huoneeseen, joka oikeimmin oli vastainen teatterisali, vaikka nyt vaan väliaikaisesti valmistettu. Keskellä oli kukkasilla kaunistettu puhujalava ja sillä seisoi jo kokouksen puheenjohtaja, mr Estee Californiasta. Hänen ympärillensä oli rivittäin sanomalehtimiesten pöytiä ja niiden välissä puikahteli sähkösanomaintantajia ja painopoikia. Sali oli koristettu eri valtioiden lipuilla ja vaakunoilla; melkein kaikilla kuulijoilla oli sen lisäksi pieniä „uniooni-lippuja“, joita pienimmästäkin syystä heiluteltiin.

Kokous alkoi, niinkuin kaikki kokoukset Ameriikassa, rukouksella. Kun veisattiin „Oi, Herra, sua lähemmäksi“, lausui naapurini sääliväisesti, näyttäen valtiollisen kiihkon tulistuttamia kasvoja ympärillämme: — raukat, he tarvitsevat todellakin tätä virttä. Kun he tulisivatkin Häntä lähemmäksi.

Valmistavat puheet eri ehdokkaiden hyväksi oli pidetty kolmena edellisenä päivänä. Nyt piti huudon tapahtua: valtioiden vaalitulokset oli ilmoitettavat. Sihteeri, jyrisevällä äänellä varustettu mies, huusi jokaisen valtion nimen ja äänien määrän. Valtion lähetystön puheenjohtaja karjasi takaisin, kuinka monta niistä oli tullut kunkin ehdokkaan osalle. Mutta tätä 8,000 ihmishengen suuruista joukkoa ei ollut helppo johtaa.

Se kihisi ja kuohui puoluekiihkosta. Heti, kun jonkun ehdokkaan nimi mainittiin, remahti hurrahuuto. Puheenjohtajan nuija kolahti tuon tuostakin pöytään. Tuon tuostakin hän yrmeästi vaati hiljaisuutta. Lähetystöjen rivistä alhaalla salissa huudettiin vähän väliä: — puheenjohtaja tyhjentäkää ylälehterit! Ulos väki sieltä! Me emme kuule mitään tässä melussa. — Tällaisiin kehotuksiin vastattiin lehteriltä:

— heittäkää se ulos! Eläköön Blaine! — Blaine oli ensi päivänä lehterien lemmikki. Kun kuultiin Kalifornian antaneen kaikki 16 ääntään hänelle, syntyi salissa ainakin 6 minuuttia kestävä pauhu. Puheenjohtaja varotti ankarasti yleisöä, uhaten paikalla raivauttaa lehterit tyhjiksi ja vähitellen joukot tyyntyivät. Mutta jos joku lähetystöjen jäsen oli niin varomaton, että huusi jonkun ehdokkaan nimen kovemmalla, huomiota herättävällä äänellä, kuin muiden, hui! sulku oli puhki ja entinen pauhu alkoi uudestaan.

Heeejjj! Hi-i-i-ih! Eläköön Blaine! Eläköön Kalifornia! Huhhu-uuh! Hi-i-i-i — vinguttiin ja ulvottiin ympärillämme. Miehillä, naisilla ja lapsillakin oli rinnallaan punaisessa, sinisessä tai sinipunervassa nauhassa eri ehdokasten kuva. Lippuja liehutettiin, nenäliinat ja viuhkat löyhyivät.

— Katsokaa, — sanoi miss Anthony, — noin me luomme Yhdysvalloille presidentin.

Kahteen kertaan luettiin vaalien tulokset. Turhaan. Ei yhdelläkään ehdokkaalla ollut määrättyä enemmistöä, 500 ääntä (noin kahdeksasta sadasta). Hikisenä ja nälkäisenä palasi kukin kotiinsa; lähetystöt pitääkseen sovittelukokouksia ja koettaakseen saada yksimielisyyttä toimeen. Hotellin nostokoneessa kysyi miss Anthony eräältä untuva-huuliselta edustajalta, Etelästä lähetetyltä neekeriltä: kenen luulette tulevanne valitsemaan?

— Blainen me tietysti valitsemme, — vastasi nuorukainen kopeasti. — Blaine on kansan mies ja Blainen on kansa valitsevakin.

Tuntui kummalliselta katsella miss Anthonya, etevää, nerokasta, hienosti sivistynyttä naista tuon taitamattoman ja rehvastelevan neekerin rinnalla. Edellisellä ei ollut äänestys-oikeutta, jälkimmäinen kopeana ylvästeli oikeudellaan. Ameriikassa on tuon tuostakin tilaisuus samanlaisiin vertauksiin. Täällä, jossa vapaus on ilmana, jossa joka mies

voi pyrkiä hallituksen ohjaajaksi, täällä tuntuu hullutukselta, että naiset ovat pakotetut mykiksi sekä yhteiskunnallisella että valtiollisella alalla.

Ei illan kokouksessakaan mihinkään päätökseen päästy. Shermanilla oli enin ääniä, Harrisonilla ja Greshamilla sen jälkeen enin. Muilla, Algeria lukuun ottamatta, oli vaan joitakuita ääniä. Sen sijaan olivat kuvernööri Mac Gilney ja Abraham Lincoln nuorempi, presidentin poika, alkaneet kohota. He olivat ehdokkaita, joita joka puolue olisi voinut valita. Usealla kuulijalla oli muistikirja mukanaan, vaalitulosten merkitsemistä varten. Yhtäläistä räyhä, hurrahuutoja, ahdinkoa, kuumuutta. Kun ei mitään päätöstä kuulunut, alkoi yleisö huutaa lemmikkejään: kuvernööri Forakeria ja „Bob“ia. Tuskaantuneena kysyi puheenjohtaja vihdoin: — mitä kokous tahtoo?

— Ingersoll! — ulvoivat joukot.

Ja Ingersoll tuli. Isona ja mahtavana hän seisoi muita ylempänä puhelavalla. Mahtavaa ja tyyntä oli alussa hänen kaunopuheisuutensakkin, joka lieventävän öljyn tavalla hiveli ärtyneitä mieliä tyyneemmiksi. Mutta hän oli itse liian innostunut vaalista, hänelläkin oli oma toiveensa vaalin tuloksista. Hän käyttäytyi varomattomasti. Kuvattuansa, millainen valtiollinen asema parast'aikaa oli, kuvasi hän millaista miestä valtion johdossa tarvittiin. Sitten hän vaikenä, ojensi käsivartensa, katsahti lehtereitä pitkin ja kysyi mahtipontisesti:

— Kuka on sellainen mies?

— Gres-ham! räyhäsivät lehterit. Ja nyt oli järki ja järjestys tiessään. 11 minuuttia koetti Ingersoll taas saada puheenvuoroa. Turhaan. Omalla varomattomuudellaan hänen oli menettänyt, eikä saanut sitä enää takaisin. Vihasta kalpeana, hammasta purren hän istui paikalleen. Tavallisia

hiljentämiskeinoja koetettiin, mutta muutamaan minuuttiin niistä ei ollut mitään apua. Kokous hajaantui vähitellen.

Lauvantai, viides kokouspäivä valkeni, mutta turhat olivat kummatkin istunnot. Puolueet puskeskelivät, mutta ei yhdenkään sarvet katkenneet, taistelua siis jatkettiin.

Sunnuntai kului ulkopuolisesti hiljaa, mutta sisällisten intohimojen riehuessa. Johtajat pitivät yksityisiä sovittelukokouksia.

Vihdoin päästiin maanantaihin. Useimmat olivat tuskaantuneet jupakasta, ja halusivat vaan kotiinpääsyä. Ensimmäisessä huudossa saatiin samat tulokset kuin lauantain-istunnossa, Gresham vaan oli Ingersollin puheen takia menettänyt kaikki toiveet ja Alger voittanut monta ääntä.

Heti ensimmäisen huudon jälkeen nousi Allison-puolueen johtaja, jonka ehdokas lauantaina oli voittanut useita ääniä ja ilmotti saaneensa käskyn jättää ekdokkaansa pois kilpailusta. Yleisö ilmaisi ystävällisellä ja kestäväällä ulvonnalla olevansa kiitollinen tästä ratkaisuvavasta. Ja nyt kohosi jännitys kestäväksi. Ken tulee presidentiksi? Algerko, jonka kaikki voisivat valita, jos vaan tahtoisivat? Shermanko, joka kieltämättä olisi ollut oikea mies virkaan, mutta jota muutamat valtiot erään veroriidan takia vastustivat? Harrisonko, tuo yleisesti suosittu, hyväluontoinen presbyterikö, samannimisen presidentin pojanpoika?

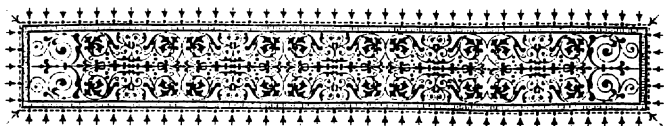
Toisessa huudossa Alger nousi, Sherman laski ja Harrison voitti. Kolmannessa huudossa jäi Alger alemmaksi, Sherman yhä laski ja Harrison pääsi ensimmäiseksi.

Nyt oli yleisö tullut niin ärtyneeksi ja kärsimättömäksi, että siitä kasvoi hirmuhaltias. Yhtenään kaikui huutoja: — hiljaa siellä! Hattu pois päästä! j. n. e. Ennen neljättä huutoa pyysivät muutamat valtiot miettimis-aikaa.

— Ei! — kirkuivat lehterit.

Viisi minuuttia saivat epäröivät vakaantumis-aikaa ja sitten alkoi neljäs hunto. Heti alussa näkyi, että Harrisonin vaaka oli käynyt raskaammaksi. Kalifornia ja Maine olivat tähän asti uskollisesti kannattaneet Blainea, vaikka hän muista valtioista vaan oli saanut hajaääniä. Nyt ne antoivat kaikki äänensä Harrisonille. Pensylvania 72 äänensä luopui Shermanista ja liittyi Harrisoniin. Sitten alkoivat pikku valtiot ja alueet 2 tai 4 äänineen tipahdella Harrisonin puolelle, ja yleisö ulvoi kiitollisuudesta jokaiselle lisälle. Vihdoin kl. 2 oli huuto päättynyt ja Harrisonin voitto varma. Yleisö nousi seisomaan kuin yksi mies. Voittajan kuvaa heilutettiin lavalla, liput, viuhkat, nenäliinat ja hatut olivat vimmatussa liikkeessä. Huone myrskysi suosion-osotuksista. Sama yleisö, joka kolmea päivää ennemmin oli ihastuksesta hihkunut, kun vaan Blainen nimikin mainittiin, riehui nyt Harrison-riemussa. Usea puhuja ylisteli hänen avujaan ja kiitteli kansan viisasta vaalia. Sähkösanoma-sade levitti ympäri maata tiedon päätöksestä. Kannonanlaukaukset kumisivat. Kaduilla kierteli juhlakulkueita.

Yhdysvaltojen republikaaninen presidentin ehdokas oli syntynyt.

„Kristillinen tiede“.

(The Christian Science.)

Eräässä edellisessä luvussa on jo mainittu, että ehdoton uskonnonvapaus Ameriikassa on synnyttänyt koko joukon uskonnonmuotoja. Vaikka vieraan täytyy kunnioittaa sitä elävää intoa, jolla ameriikkalaiset ryhtyvät uskonnollisiin kysymyksiin, näkee hän kuitenkin samalla Amerikan ajatuksenvapauden varjopuolenkin: kansa rakastaa niin kiihkeästi tätä vapauttansa, että se usein on valmis omistamaan uutta ja koettelematonta, sen sijaan että koettaisi säilyttää ja kehittää jo taattua totuutta.

Sama on laita tieteellisten kysymysten, emmekä mahdane liioitella, jos sanomme, että ameriikkalaiset ovat taipuvaisemmat pitämään otaksumaa perustotuutena, kuin ahkerasti tutkimaan tieteen hiljaisissa pajoissa. Siitä syystä Ameriikassa lentee tieteellisiä puolitotuuksia kuin kiiltäviä tulikärpäsiä, houkutellen useita mukanaan ja anastaen ansaitsematonta arvoa ja luottamusta. Niillä saattaa olla merkityksensä renkaina ihmiskunnan kehityksessä, mutta sitä korkeata tieteen sijaa, jolle ne ovat kimmonneet, ei niille pitäisi antaa.

Sellainen tieteenpukuun puettu puolitotuus on n. s. „kristillinen tiedekkin“ joka vähässä ajassa on voittanut

uskomattomasti paljon tunnustajia Ameriikassa. Kun se on omituinen ilmiö alallansa ja sillä jo on mahtava vaikutus, kerromme siitä tässä lyhykäisesti. Teemme sen tällä kohdalla, koska Chicago on yksi „kristillisen tieteen“ pääpeleistä ja me siellä tutustuimme sen tunnustajiin.

Tapahtui, että eräänä iltana valitimme väsymystä ja pahonvointia. Kummaksemme huomasimme, että nämä joka-päiväiset sanat herättivät hämmästyttä perheessä, jossa oleskelimme; tuntui siltä kuin kaikki olisivat olleet häpeillään siitä, että tunnustimme niin alentavaa asiaa. Kun myöhemmin asiata tiedustelimme, kerrottiin meille, että perhe kuului „kristillisen tieteen“ tunnustajiin.

— Mitä yhteyttä on sillä ja meidän pahonvoinnillamme?

— Se, että „kristillinen tiede“ opettaa, että *taudit ovat osa synnistä*, josta syystä meidän tulee niitä välttää.

Tämä selitys on kuitenkin vaillinainen, sillä se koskee vaan kristillisen tieteen yhtä puolta. Sen mukaan, mitä me olemme kirjoista tai keskusteluissa „christian scientistien“ kanssa saaneet tietää mainitusta „tieteestä“ on sen sisällös pääpiirteiltään seuraava*):

Kristillisellä tieteellä tarkotetaan Kristuksen tiedettä, eli sitä tietoa, joka Kristuksella oli. Se sisältää ikivanhoja totuuksia, jotka ovat olleet kunkin ihmisen sieluun kätkeytyt, niin kauvan kuin ihmiskunta on ollut olemassa. Se ei ole nykyaikainen keksintö, vaan se herättää eloon Kristuksen opettamia totuuksia, joita se kehittää ja selittää ihmiskunnan nykyisen kehitys- ja näkökannan mukaisiksi. Se, joka tahtoo tutkia kristillistä tiedettä, saa jättää kaikki en-

*) Science and health, with Key to the Scriptures, by Mrs M. B. Eddy. — Primitive Mind-Cure, by W. T. Evans. — Christian Science Healing, by Frances Lord.

tiset perus-aatteensa ja mielipiteensä. Hyljättävät ovat kaikki tieteelliset ja kirkolliset perus-aatteet, Darviin kehitysoppi-
neen, Herbert Spencer yhteiskunnallisine viisauksineen, Buddhan opit, valtiokirkot, sosialismit ja humanismit. Täytyy kokonaan antautua kristilliselle tieteelle; vastusteleva henki ei sille kelpaa. Myöhemmin voi palata entisten mielipiteittensä pariin ja tutkia niitä uuden tietonsa valossa. Kristillinen tiede opettaa jokaiselle perusteensa, jotka ovat niin yksinkertaiset, että kaiken tiedon ydin niissä piilee, mutta oppivan täytyy avoimin korvin ja mielin, ilman vastustelemiss halua kuunnella niitä.

Jumala on olemisen täydellisyys. Oppinut sanoo, että Jumala on perustelma, oppimaton sanoo Jumalaa persoonaksi. Molemmat väitteet ovat tosia, sillä Jumala on alkuperustelma, kaiken olemisen alkulähde. Jumala on siis itse oleminen ja jokainen olemisen lukemattomista muodoista on osa kokonaisuudesta. Jumala on. Joko häntä ei ole tai on hän koko luomispiiri, sillä luomispiiri on joko kaikki tai ei mitään. Joko on Jumala kaikki tai ei mitään. Me sanomme mieluummin, että hän on kaikki. Me emme väitä voivamme sitä *todistaa*, mutta me *uskomme*, että hän on kaikki. Hän on alkulähde, josta kaikki syntyy. Hänen täytyy siis olla täydellinen Hyvyys, joka antaa kaikille elämän ja ylläpitää kaikkia. Hän on henki, sillä hän vaikuttaa kaikkiin ja kaikissa näkymättömästi. Siis: Jumala on Kaikki, Jumala on Hyvä, Jumala on Henki. Kaikki on siis hyvää, kaikki on henkeä. Mikä ei ole henkeä, sitä ei ole olemassa ja sen mukaan sitä pitää kohdellakkin. Mikä ei ole hyvää, sitä ei ole olemassa ja sen mukaan sitä on kohdeltava. Se, mitä me sanomme pahaksi olisi olemassa, jos Jumala ei olisi kaikki, jos Hän ei olisi hyvä. Pahalla ei ole valtaa meihin, sillä sitä ei ole olemassa. Aineella ei ole valtaa meihin, sillä sitä ei ole olemassa. (Muutammat sanovat: sillä pahalla ja aineella

ei ole todellisuutta.) Jumala on hyvä ja Jumala on kaikki, Jumala on henki. Siis on kaikki henkeä ja kaikki on hyvää. Ainetta, pahaa ei ole olemassa. Synti on hairaus, s. o. väärät tiet, joilla me haemme itsellemme tyydytystä. Suru on ihmisten usko, että Jumalan rinnalla on toinenkin voima olemassa. Tauti riippuu ihmisten uskosta, että aine voi tuntea ja henki voi erehtyä ja kärsiä. Kuolema on aineen olemisen uskomista. Jos uskoisimme, että ruumiimme ovat vaan varjoja ja että kaikki on henkeä, emme kärsisi emmekä kuolisi. Muutos tulisi, mutta toisella tavalla. Synti, suru ja kuolema lähtevät aineen uskomisesta ja pahan uskomisesta. On olemassa ainoastaan yksi Yleishenki ja se on hyvä. Mutta sen jokaisella eri osalla on yksilöllinen elämä. Jokainen sielu on Jumalasta lähtenyt eri ajatus. Kuitenkin on se meidän suurin onnemme, että me niin hyvin kuin mahdollista tunnemme yhteytemme Kaiken, s. o. Jumalan kanssa, ja meidän suurin onnettomuutemme on tuntea olemamme erotetut Hänestä. Me olemme osa Kaikesta. Kaikki on Hyvä, kaikki on Henki. Siis olemme me henkeä, me olemme hyvää.

Ihmiset tekevät syntiä, ovat surullisia, sairastavat ja kuolevat, koska he uskovat pahan olemiseen ja pelkäävät sitä. Kristillinen tiede opettaa heille, että heidän, jos tahtovat tulla tyytyväisiksi ja onnellisiksi, täytyy taistella tätä pelkoansa vastaan; se opettaa myös millä tavalla heidän tulee taistella. Ihmiset luulevat, että heillä ei ole valtaa pahan ylitse ja se synnyttää heidän pelkonsa. Kristillinen tiede opettaa heille: 1) että heidän pelkonsa esine on hairaus ja 2) että heillä on valta karkottaa se pelko.

Mikä on tämä valta?

Hyvä on hiljainen peruste, ja sitä täytyy huutaa avuksi, että se voi vaikuttaa. Sitä avuksihuutaissamme, me loihdimme sen esiin. Me emme luo sitä, me vaan rukoilemme

sitä näyttäytymään ja vaikuttamaan. Kaikki ihmiset kaipaavat sisimmässä sielussaan 1) ruumiillista terveyttä, 2) mielenrauhaa, 3) totuuden tuntemista. Ne kaikki me voimme saavuttaa, jos vaan annamme hyvän = Jumalan vaikuttaa meissä. Hyvä voi ainoastaan silloin vaikuttaa, kun me sitä rukoilemme ja annamme sille tilaisuuden osottaa voimaansa.

Sana, ajateltu tai puhuttu, on välikappale, jolla me huudamme hyvän avuksemme. Kristillinen tiede opettaa meille sitä varten kaksi eri lausumismuotoa, eli lauselmaa, joista toinen on kieltävä, toinen vakuuttava. Kieltävä lauselma kuuluu: „Pahaa ei ole. Ainetta ei ole. Niillä ei ole valtaa minuun“. Vakuuttava lauselma kuuluu: „Jumala on kaikki, Jumala on hyvä ja Jumala on henki. Kaikki on hyvää, kaikki on henkeä. Jumala on rakkaus, elämä, oleminen, voima, tieto, ymmärrys, kaikkialla läsnäolevaisuus. Minä olen Jumalasta lähtenyt aate, Kaikki-hyvän erityinen ajatus. Hyvässä minä elän, liikun ja menestyn. Niinkuin Jumala ja Hyvä, olen minäkin henki, minussa on voima, pyhyys ja viisaus. Minä tottelen Jumalan lakeja, jotka antavat minulle rakkautta ja viisautta, niin että minä tiedän, mitä minun tulee tehdä ja olen onnellinen tietäissäni, että sen teen. Minä en ensinkään pelkää hairausta enkä sen seurauksia, sairautta ja kuolemaa. Minä olen henki. Henki ei pelkää. Jumala vaikuttaa minun kauttani, niin että minä tahdon hyvää ja tiedän, mitä minun tulee tehdä.“

Kristuksen tehtävä oli kansalaistuttaa totuutta, s. o. levittää sitä niin monelle kuin mahdollista on. Hänen oppinsa oli kaikkia, oppineita ja oppimattomia varten. Samoin on kristillinen tiede kaikkia varten. Kukaan ei ole niin oppimaton, ettei voisi sitä käsittää. Sillä jokainen, joka ei ole tylsämielinen, voi omistaa itsellensä nämä siunausta tuottavat totuudet: Jumala on Hyvä, Jumala on Kaikki,

Jumala on Henki, kaikki on hyvää, kaikki on henkeä, siis ei ole mitään paha, ainetta ei ole.

Sen, joka tahtoo hyväksensä käyttää kristillisen tieteen oppia, täytyy alkaa kasvattaa itseänsä mainitulla kahdella lauselmalla (kieltävällä ja vakuuttavalla).

Kieltävää tulee niiden käyttää, joille elämä hymyilee, joille kaikki menestyy, joita arvostellaan yli arvonsa, sekä kaikkein kovaluontoisten, suvaitsemattomien, ahdas-uskosten, kerskailevien, Jumalankieltäjien. Vakuuttavaa muotoa käyttäkööt kaikki heikot, kaikki epäilevät, arkatuntoiset, vastuunalaisuuden painamat, epävarmoissa oloissa tai alammaisen tilassa elävät, jalomieliset ja huikentelevaiset, kainot ja pelkäävät, onnen hylkimät, lapset ja nuoret. Kun tahtoo käyttää jompaa kumpaa näistä lauselmista, on paras alkaa illalla maata pantuaan, kun kaikki on hiljaista ympärillä. Jos pääsi on täynnä muita ajatuksia, jos olet tavallista kiihkeämpi, väsynyt tai pahoillasi, älä silloin niihin ryhdy. Älä pakota äläkä kiihota itseäsi, ole vaan tyyni ja luonnollinen. Koeta olla hetkinen mitään ajattelematta, tyhjennä sydämesi. Lue sitten hitaasti kumpikin lauselma, joko ääneen tai ajatukssissasi. Ei kukaan voi oppia tätä toiselta, jokaisen täytyy itse opetella se. Vähitellen voit kasvattaa ajatuksesi niin herkäksi, että se keskellä ihmisvilinääkin voi irtautua ympäröstään ja kertoa lauselmat. Mutta sitä varten ei saa kiusata itseänsä, pitää vaan koettaa pysyä tyynenä. Jos muutamaan kertaan luet kieltävän lauselman, tulee mielesi rauhallisemmaksi.

Nämä eri lauselmat karkottavat kaikenlaisia hairauksia n. k. sairauden ja surun esim., pitää vaan lisätä niihin, mitä tilaisuus vaatii. Jos sinulla esim. on nuhaa ja yskää, niin tulee sinun sanoa itsellesi: *) „Minä väitän, että minua ei

*) Christian Science Healing, by Frances Lord.

vaivaa mikään. Minä en pelkää mitään. Tuulesa istuminen ei voi synnyttää nuhaa. Pääni ei ole sairas, silmiäni ei kirvele, nenäni ei ole punainen, minä en ole raihnainen enkä äreä. Päätäni ei kivistä, kukaan ei ole minua suuttanut, työni eivät ole jääneet takapajulle, minä ennätän aivan hyvin toimittaa käsillä olevat työni. Nuhani ei tartu, minä en pelkää perheeni saavan sitä minulta. Minä väitän ett'ei se tarttunut muista minuun. Ei millään ole voimaa kylmetyttää minua ja saattaa minulle nuhaa. Nuhaa ei ole olemassa. Ainetta ei ole. Kaikki on henkeä. Minä olen osa Kaikesta, s. o. hengestä. Minä olen tyyne ja onnellinen. Minä olen osa Kaikki-hyvästä. Minä lepään Kaikki-hyvässä, s. o. Jumalassa. Kaikki-hyvä tulee minulle Hänestä. Minua ei vaivaa mikään.“

Pidä sitten nämä ajatukset mielessäsi, anna niiden usein päivän kuluessa valua sieluusi, mutta älä kiusaa itseäsi pitämään niistä koneentapaisesti kiini.

Jos olet köyhä ja puutteessa, niin lisää seuraavat sanat: „Jumala on elämäni. Muuta elämää ei ole. Jumala ei ole köyhä. Minä en voi tulla köyhäksi. Jumala on ymmärrykseni. Minä voin selvästi käsittää itseäni koskevat asiat. Jumala on viisauteni ja tahtoni: Minä tiedän mitä minun tulee tehdä, minä tahdon sen tehdä, ja minä teen vaan sen. Jumala on rakkaus. Minun tieni on riemullinen. Mikään teko ei ole tuottanut minulle köyhyyttä. Meidän teoillamme ei ole sellaista valtaa. Me olemme kaikki ainoastaan yhden ainoan lain alaiset ja se on Kaikki-hyvän laki.

Päivän kuluessa täytyy sinun yhtä mittaa ja jokapaikassa ajatella: Jumala on hyvä, Jumala on kaikki, Jumala on henki. Kaikki on hyvää, kaikki on henkeä. Kaikki mikä ei ole henkeä, eikä ole hyvää, ei ole olemassa. Sinä olet osa kaikesta, sinä olet henki. Lukemattomia kertoja päivässä täytyy sinun hiljaa itsekseksi lausua: „ei, se

ei ole totta“, ja aina siten kieltää synnin ja sairauden oleminen.

Ajatelkaamme esim., että joku äiti kertoo sinulle pitkän jutun pienokaisensa sairaudesta, joka sai alkunsa siitä, että maidonmyyjä erehdyksestä antoi sinulle toisen lehmän maitoa kuin ennen. (Sinä kiellät hiljaa itseksesi, että pienokaista ei mikään vaivaa sekä että sellainen asia, kun toisen lehmän maito, ei voi tehdä lasta sairaaksi.) Äiti kertoo vielä, että pienokainen oli kuolemaisillaan (sinä itseksesi kiellät, että kuoleamalla ei ole meihin valtaa), mutta että kotilääkärin lääkkeet pelastivat hänen (sinä väität itseksesi että ulkonaiset asiat, sellaiset kuin lääkkeet, eivät voi meihin vaikuttaa) j. n. e.

Kristillinen tiede on mullistanut monta käsitettä. Sen tunnustajat eivät esim. koskaan saa puhua sairaudesta, kuolemasta, suruista, puutteesta, tulipaloista, onnettomuuksista. Jos he kuulevat muiden niistä puhuvan, täytyy heidän koko ajan hiljaa väittää, että aineella ja pahalla ei ole valtaa. Mitä lastenkasvatukseen tulee, täytyy vanhempien heti ensi hetkestä asti sovittaa siihen kristillistä tiedettä. Jos lapsi on sairas, täytyy äidin koko ajan ajatella jo mainittuja lauselmia. Jos lapsi loukkaa itseänsä, täytyy hänen joko ääneen tai hiljaa lausua: „Lapseni, sinä et ole loukannut itseäsi. Ei millään ole valtaa sinua vahingoittaa, sillä kaikki on hyvää, ja sinä olet osa Kaikki-hyvästä.“ Jo varhain voivat lapset kotona olla sairauden ja onnettomuuksien tullessa apuna, sillä lapsen mieli käsittää hyvin helposti tämän yksinkertaisen opetuksen: — „pahaa ei ole olemassa, sillä Jumala vallitsee kaikkialla ja Jumala on rakkaus“. Kun isän päätä kivistää, anna Juhon, Maijun, Allin ja Pekan kanssasi parantaa sitä. Heille on mitä helpointa ajatella: „Isän päätä kivistää, koska hän on unohtanut, että hänellä ei voi olla päänkivistystä, sillä Jumala on rakkaus“. Heidän tulee istua

hiljaa kuin hiiret ympärilläsi ja auttaa sinua hyvää esille manaamaan. Jos lapset ovat tottelemattomia, kiukkuisia, nenäkkäitä, valehtelijoita, niin väitä, että he eivät ole sellaisia, sano, että he eivät voi olla muuta kuin hyviä, kun he ovat osa Kaikki-hyvästä; se auttaa sinua heitä ohjatesasi. Opeta lapsia varhain parantamaan itseänsä ja muita äreämielisyydestä, vioista, pahonvoinnista, ulkonaisista vammoista. Eräs pieni kymmenen vuotias poika paransi sivukumppaninsa, jolla oli tapana kiroilla, sillä tavalla, että hän, joka kerta kun toinen kirosi, väitti itsekseen, että toveri ei voinut jäädä sen pahan tavan valtaan. Eräs toinen pikku poika lankesi usein ja loukkasi itseänsä, mutta paransi itsensä vähitellen ylempänä mainitulla tavalla.

Me voimme suoraankin parantaa muita sairaudesta, sillä tavalla että istumme heidän rinnallensa ja joko ääneen tai (vielä mieluummin) itseksemme puhuttelemme heitä seuraavalla tavalla: „Rakas P. kuule minua!“ Vaikene sitten hetkeksi ja lausu vasta sen jälkeen samat sanat pari kertaa lempeästi, mutta varmasti. Jatka sitten: „rakas P., Jumala vaikuttaa minussa, niin että minä tiedän hyvän ja tahdon hyvää. Jumalassa meidän isässämme ja äidissämme, Kristuksen kautta, joka voitti hairauksen, vakuutan minä, että minulla on valta sanoa sinulle totuus. (Naisia on paras puhutella heidän ristimänimellään, miehiä heidän sukunimeltään, koska he ovat siihen enemmän tottuneet.) Rakas P., kuule minua, ei mikään synnin, surun, sairauden ja kuoleman pelko, jota kansallasi, vanhemmillasi, lähimmäisilläsi tahi itselläsi saattaa olla, voi panna sinua siihen tilaan, jota sinä sanot luunkolotukseksi (tai joksikuksi muuksi taudiksi). Minä väitän, että millään ei ole voimaa vahingoittaa sinua. Sinä olet osa Kaikki-hyvästä. Pahalla ei ole mitään valtaa sinuun, sillä sitä ei ole olemassa. Kaikki on hyvää. Sinä olet hyvä. Sinä et voi olla sairas, sillä sairaus on osa pahasta,

sitä ei siis ole. Sinun ei tarvitse peljätä kuolemaa. Minä väitän, että sillä ei ole valtaa sinun ylitseesi“, j. n. e.

Mutta meidän ei aina tarvitse olla läsnäkään parantaisamme muita. Me voimme esim., jos naapurimme on sairaana, öin, päivin, hänen hyväksensä lukea kumpaakin lauselmia. Me sanomme: Polly Jones, sinä et ole tehnyt mitään pahaa. Sinulle ei tapahdu mitään pahaa. Sinä tottelet Kaikki-hyvän lakeja. Kaikki-hyvä on Jumala ja Jumala on rakkaus. Sinä et ole sairas etkä puutteessa. Sinä olet hyvä ja onnellinen“.

Jos tahdomme johtaa poissaolevia lapsiamme, pitää meidän niiden kanssa suostua ajasta, jolloin he ajatuksissaan kuuntelevat meitä. Me istumme silloin ja sanomme: Heikki poikaseni, sinä et pelkää mitään. Jumalalta tulee kaikki voima. Sinä olet osa Hänestä. Sinä et ole huikentelevainen, etkä altis viettelyksille. Sinä et ole itsepäinen, valehteleva, kevytnielinen. Terveytesi on hyvä. Sinä olet hyvä. Sinä olet onnellinen. Jumala valvoo parastasi, Jumala on rakkaus. Sinä ja jumalallinen tahto olette yksi.“ Samoin voivat etäällä olevat sisarukset, ystävät ja sukulaiset pitää huolta rakkaistansa, vaikka ne olisivat kuinka kaukana tahansa. Jos eivät voi määrätä varmaa yhteistä aikaakaan, voi asia sittenkin käydä päinsä. Jos he ovat sairaita, niin sano heille: „jumalallinen puoli sinussa on kaikki, joka sinussa todellisesti on olemassa. Jumala on henki, siis olet sinäkin henki. Näytä itsesi sellaisena kuin olet, näytä, että olet kokonainen ja hyvä. Älä anna taudin saada valtaa ylitseesi, sillä tauti on osa pahasta, aineesta, ja pahaa ei ole, eikä ainetta“.*)

*) Muutamissa oppikirjoissa kielletään ankarasti parantavaa, „lääkäreitä“, sairasta koskettelemasta. Me olemme kuitenkin varmalta taholta saaneet kuulla, että kristillisen tieteen harrastajat käyttävät koskettamistakin parantaissaan sairaita ja viallisia. Muutamat tarttuvat vaan parannettavansa käteen. Toiset asettavat paljaan

Muista aina että *sairaus on hairaus*. Jos joku on sairas, niin on hän joutunut hairahduksen valtaan, s. o. pahan valtaan. Kohtele häntä aivan kuin taitamatonta, joka ei tiedä, että hän on henki ja siis ajasta ja paikasta riippumaton. Kiellä hiljaa itsekseksi, että hän ei ole taitamaton, manaa häneen voimaa, niin että hän uskoo olevansa henki ja täynnä jumalallista väkevyyttä.

Tästä lyhyestä otteesta voi ainoastaan saada vaillinaisen käsityksen kristillisen tieteen laadusta ja sisällyksestä. Kristillinen tiede pitää perustuksinaan muutamia raamatun kohtia; se tunnustaa täydellisesti raamatun jumalallisen alkuperän ja pitää sitä ehdottomana ojennusnuoranaan. Sen Uudesta Testamentista otetuista tukilauseista mainittakoon Mark. 11 l. 27 v. „Kaikki, mitä te rukoillen anotte, se uskokaat saavanne, niin se teille tapahtuu.“ Se on myös oppiinsa ottanut muutamia La-o-ze'en, Buddhan, mesmerismin ja spiritismin opinkappaleita. Sen lisäksi nojaututaan muutamiin vanhoihin puheenparsiin ja sanantapoihin, jotka muka todistavat, että kristillinen tiede aina „ihmisten tietämättä on ollut vaikuttamassa“. Sellaisia puheen parsia on esim.: „Laske kahteenkymmeneen kun suutut“ (joka todistaa, että uskotaan ihmisen voivan vallita paha), „Minä tunnen parantuvani heti kun tohtori tulee“ (Todistaa meidän valtaamme tautien yli), „Kun hänet vaan näkeekin, niin mieli virkistyy“ (Todistaa, että me voimme äänettöminäkin vaikuttaa toinen toisiimme) y. m.

Niinkuin ylempänä lausutusta näkyy, ovat kristillisen tieteen harrastajat tuntuvasti käyttäneet salaperäisyyttä. Eräs heistä kirjoittaakin: „Minun mielestäni on salaperäi-

selkensä sairaan selkää vasten, niin että heidän tahdonvoimansa (selkärangan ja hermojen kautta) jakaantuisi parannettavalle.

syys kaikista olevaisista aina ollut todellisin; salaperäisyysoppi on uskonto, joka aikojen halki on huomattava maailmassa: Tuntemattomasta Jumalasta Kristukseen asti, salaperäisyyden suureen edustajaan, joka liikkui täällä ihmishahmossa. Mutta ihmiset eivät tahdo tunnustaa salaperäisyys-oppia. Nykyään on „kristillinen tiede“ ihmiskunnalle sama, mitä salaperäisyysoppi on sille ennen ollut. Mutta aina ovat ainoastaan harvat käsittäneet salaperäisyyden oppia. Tosin seurasi Kristusta suuret kansanjoukot, mutta sen ne tekivät leivän ja kalojen takia. Samoin tulevat ihmiset nykyäänkin kristillisen tieteen tunnustajiksi siitä syystä, että se parantaa heidän tautinsa.“

Tämän uuden opin menestyminen riippuneekin siitä, että se koskettelee kahta ainetta, joilla aina on ollut helppointa houkutellessa ihmistä mukaansa, vaikka houkuttelijat olisivat olleetkin taitamattomia, itsensäkin pettäjiä tai suorastaan konnia. Ne aineet ovat uskonto ja tautien parantamisen taito. Ansaitsseeko „kristillinen tiede“ tieteen nimeä, sitä emme lähde arvostelemaan. Mutta kyllä meidän korvissa vaan kummalliselta kuuluu, kun kerrotaan arvossa pidettyjen „lääkärien“ ja kristillisen tieteen opettajien oppineen koko taitonsa *6 viikossa* tai *3 kuukaudessa*, niin että ovat heti sen jälkeen kyenneet toimittamaan arvokkaita aikakauskirjoja kristillisen tieteen alalla.

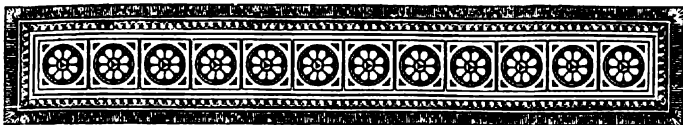
Moni väittää olleensa se, joka taas toi ihmisille Kristuksen tiedon. Enemmistö luovuttaa sen kunnian kuitenkin mrs Mary Eddylle, jota samalla pidetään erittäin taitavana opettajana. Hänen luonnottoman korkeat maksunsa (200—300 dollaria 6—12 tunnista) synnyttävät kuitenkin tyytymättömyyttä, samoin kuin hänen kiukkuiset hyökkäyksensä erilailla ajattelevien kimppuun ja historiallisten olojen halveksimisensa herättävät ajattelevissa ihmisissä epäluuloa.

On melkein mahdotonta keskustella kristillisen tieteen harrastajien kanssa heidän opistansa. He niin uutterasti itseksensä kieltävät kaikki vastapuhujan lauseet, jotka sotiivat heidän oppiansa vastaan, että he eivät ehdi tai eivät tahdo ääneen sanoa vastaväitteitään tai tuoda syitä ja todistuksia. Sen lisäksi on hyvin vaikeata harkita mitään asiaa ihmisen kanssa, joka myötänään sanoo: „minä en todista, minä uskon“. Se säälivä anteeksi antavaisuus, jolla he kohtelevat sairasta tai väsynyttä henkilöä, tuntuu lahkoon kuulumattomasta harmittavammalta kuin suora syytös teeskentelemisestä. Sekin usein harmittaa, että he niin epäilevän näköisesti ja hajamielisesti kuuntelevat, jos heille sattuu kertomaan onnettomuuksista tai taudin kohtauksista. Jos he itse ovat sairaina, kieltävät he sen innokkaasti. Me säälittelimme erästä rouvaa, jonka silmät tulehduksesta olivat veripunaiset ja ajettuneet. „Eivät ne ole ajettuneet“, vakuutti hän hymyillen, „eikä ne ole punaiset eikä sairaitakaan. Minä olen ihan terve.“ Vaikka niistä myötänään tippui suuria kyyneleitä, joita kirkkaan päivänvalon synnyttämä tuska niihin nosti, väitti hän yhä innokkaasti, että häneltä ei puuttunut mitään. Tapasimme myös erään hammaslääkäriä, joka oli luopunut entisestä ammattinsa harjoittamisesta ja nyt paransi „kristillisen tieteen“ avulla. Hän ontui pahasti, mutta kun huomautimme häntä tästä, väittivät hänen ystävänsä innokkaasti, että hän ei onnut.

Kaikkien tämän opin tunnustajien kasvoissa on omintuinen, yhteinen mielen-ilmaus, joka puhuu tukahutetusta tuskasta. Selvemmin se näkyy katseesta, joka tavallisesti on lempeä ja kirkas, mutta pohjalla piilee hiljainen suru. Moni heistä väittää, että kristillisen tieteen harrastajat eivät voi kuolla. Meidän tietemme — sanovat he — on niin uusi, eikä kukaan meistä vielä ole ehtinyt vanhaksi, eikä

kukaan ole kuollut. — „Minä aion elää monta sataa vuotta,“ sanoi eräs vanha rouva tyynesti. „Kuinka minä voin kuolla, kun olen henki ja henki on ikuinen? Muutos tulee minulle muulla tavalla.“

Kristillisen tieteen tunnustajia on kaikissa uskonlahkoissa, tai ainakin monessa. Usiammat niistä, jotka me tapasimme, olivat unitariaaneja (tunnustavat yhden Jumalan, kolminaisuuden kieltäen) ja kveekkareja. Vaikka tässä uudessa opissa on paljon arvotonta ja meille vastenmielistä salaperäisyyttä, on se kuitenkin vaikuttanut hyvää *yhdessä* piirissä: luulosairasten, heikkohermoisten, hysteeristen joukossa, joiden mielityönä on ollut tautiensa helliminen. Heissä on kristillinen tiede vaikuttanut kuin rautaside kierossa puussa, sillä heidän oppinsa kieltää heitä *ajattelemasta* tuskiansa ja vaatii heitä pitämään itseänsä terveinä. Ja kun se niin paljo on vaikuttanut, ei sen tehtävä ole ollut ihan turha, ja sen lisäksi tulee myöntää, että siinä piilee totuuksia, muutamia uudessa, muutamia vanhassa muodossa. Sen suurin erehdys on luullaksemme se, että se täydellisesti kieltää pahan olemisen, eikä myönnä parantavansa sairaita *tahdonvoimalla*. Me puolestamme arvelemme, että ihmisen *tahtomisvoima* on „kristillisen tieteen“ kulmakivi.

Kalliovuorten poikki.

Heinäkuun 5:nen päivän iltapuolella kiidimme höyryhevolla Chicagosta länteenpäin Kaliforniaa kohden. Junamme oli n. s. matkailijajuna ja matkustajia 130, kaikki Chicagon opettajayhdistyksen jäseniä ja matkalla San Fransiskon opettajakokoukseen. Useimmat olivat nuoria, elämänhaluisia ihmisiä ja alottivat siis uteliaan kärsimättömyydellä 14 vuorokautta kestävän matkansa Kalliovuorten poikki, ruohtaavojen halki Tyynen meren rannalle.

Kun oli heretty hyvästi heiluttamasta ystäville ja tuttaville, alkoi ruokavarojen ja matkalaukkujen asetteleminen. Kaksi matkustajaa sai yhdessä osakseen pienen vaunun-osaston sekä sen kaksi sohvaa, jotka voi muuttaa makuusijoiksi — toinen oli toisensa yläpuolella, — verhon, jonka sai laskea oviaukon peitteeksi, jos tahtoi olla poissa muiden näkyvistä, yhden akkunan, kaksi patjaa ja yhden kahdeksastoista osan yhteisestä neekeripalvelijasta. Meitä oli, näet, yksissä vaunuissa kahdeksantoista henkeä ja Samin piti palvella meitä kaikkia. Siitä virastaan hän jo matkan alussa kantoi jokaiselta palveltavaltaan tyytyväisesti virnistellen yhden dollarin.

Naiset riisuiivat heti hattunsa ja läninkinsä, herrat heittivät pois muotitakkinsa ja korkeat hattunsa, jokainen haki ylleen kevyestä kankaasta tehdyn, pölyä sietävän pu-

vun ja kiilalakin. Puhvelihärkiä, harmaita karhuja ja indiaaneja ei tarvinnut peljätä, sen me tiesimme, — ei, pahimmat viholliset tulisivat kuumuus ja pöly olemaan lännen aroilla.

Olimme Illinoisin aavikkovaltiossa. Viheriäistä, yhä vaan viheriäistä joka puolella, — tammistoja sinervien järvien rannoilla, lukemattomia viinitarhoja ja maissipeltoja, ja vähän väliä aina peninkulmittain aavikkoa ja sen pehmeästi aaltoelevaa heinää. Chicago on aavikon, prärioiden lapsi, sen kukka ja kuningatar. Ruohoaavikko sitä joka puolella ympäröi, ja kaupungin syrjäseuduilla nostaa aavikkoruoho päätään rautatien kiskojen välissä ja etäisimmillä kaduilla. Chicago on indiaanilainen sana ja merkitsee „ei kelpaa mihinkään“ (good for nothing). Muutamissa murteissa se merkitsee myös „mene tiehesi“. Indiaanit ennen, näet, halveksivat paikkaa sen otuspuutteen takia. Nyt se yhä enemmän kasvaa ei ainoastaan oman valtionsa, vaan koko Yhdysvaltojen kauppakeskustaksi.

Viileätä iltapäivämatkaa seurasi kuuma, tukala yö; aamulla viivyttiin kaksi tuntia Kansas Cityssä, mahtavan Missourijoen rannalla. Ketjuilla vedettävässä raitiovaunussa meidät kiskottiin kohtisuoralta näyttävää kalliota ylöspäin kaupunkiin, joka on aivan samanlainen kuin muutkin lännen isot kaupungit. Tomua, uusia taloja, kauniita huviloita ruohokentille siroteltuine kukkalavoineen, liike- ja kauppaosa harmaine puutaloineen, raitioteitä, komeita kirkkoja, kouluja, raatihuone ja teattereita. Boston, Philadelphia ja muut Idän kaupungit tuntuvat valmiiksi rakennetuilta. Ne ovat näöltään kuin näppärät rouvat, aina valmiina vieraita vastaan ottamaan, vaikka välistä vierasta puhuttaessaan istuvatkin omenia kuorien, silkkinen esivaate suojanaan. Lännen kaupungit taas ovat puuhaavia, työpuhuihin puettuja talon-emäntiä, jotka itse kirnuavat voita ja

käyvät peltotyössä, vieraan tullessa he tuskin ehtivät tuolta tomuja pyhkiämään tarjotakseen sitä istuttavaksi.

Rautatiematkaa kestää yli vuorokauden ajan Chicagosta, ennenkuin varsinainen, villi ruohoaavikko alkaa. 12 tuntia Kansas Citystä tuonemmaksi ehdittyäsi, näet jo yhä harvemmin asuntoja, peltoja ja puita. Juna syöksyy ruohoerämaahan.

Omituinen, tuikea heinän, pölyn ja karjan haju lemah-taa vastaan. Siihen sekoo miellyttäviäkin tuoksuja, aivan kuin kuivattujen mausteyrttien lemua. Koko tuolla ääret-tömällä ruohomerellä, pehmeine, aaltomaisine rajapiirteineen on yksitoikkoinen harmahtava värihohde; siellä heiluu harmaata puhveliruohoa, valkeankellahtavaa aavikkoheinää; valkeat ja kirjavat lehmäkarjat seisovat kuumasta liikkumatto-mina; siellä täällä vilahtelee ratsastavien, rohkeasilmäisten lehmipaimenten syvälle painetut valkeat huopahatut; kaukana toisistaan töröttelee valkeita aavikkotaloja vihreine, suljet-tuine akkunaluokkuineen, viinitarhoineen ja maissipeltoineen. Aurinko paistaa veripunaisena, säteettömänä, unisena, mutta samalla tulikuumana kirkkaan siniseltä taivaalta. Ei mi-kään sotke aavikon huikaisevan valkeata, väreilevää valoa, sen erämaan kaltaista hiljaisuutta ei mikään häiritse. Kaikki äänet tuntuvat ponnahtavan takaisin tuosta hiljaisesta, pehmeästä ruohomerestä, jonka piirissä selittämätön, saamaton surumielisyys vallitsee.

Vähitellen alkaa aurinko käydä yhä tuikeamman pu-naiseksi, sitten kultaa uhkuvaksi. Pieniä tuulenhenkäyk-siä löyhähtelee sinne tänne arolla ja ruohokunnaiden rin-teet saavat ruskeankellervän hohteen. Junan kiitäessä eteenpäin näyttää päivän punainen kehrä pyörivän kumpu-jen välissä aivan kuin aalloilla. Taivaan sini särkyy luke-mattomiksi, oikkuileviksi värisäteiksi, siellä tanssivat tum-mankeltaiset ja sinivihreät, ruusunpunaiset ja valkeanvihet-

tävät väreet kilpaa ja vuorotellen. Aurinko sukeltaa kunaan taa, näkyy taas, virkistävä viileys alkaa tuntua, lehmäkarjat käyvät liikkeelle. Yht'äkkiä katoa päivän pyörä, jättäen läntiselle taivaan rannalle tulisen hehkun. Melkein samalla hetkellä laskeutuu laajalle ruohoaavalle synkkä, viileä, tuoksuva hämäre. Ei ole mitään, jota voisi verrata niihin raittiisiin, suloiisiin tuoksuihin, jotka hyväilyjen tavalla nyt hivelevät matkustajaa; tähtien tuikkeessa hurmaa meitä taas uusi puoli aavikon villistä, surumielisestä runoudesta.

Koloradossa alkaa harmaassa näkyä ruskeita vivahduksia. Kolorado on jo niin alhaalla etelässä, että sen kannattaa kopeilla sadeajalla ja kuivalla vuoden-ajalla ja jälkimmäinen on juuri hiljan alkanut joka paikka näyttää ruskealta, kärvennetyltä ja kuivaneelta. Etäällä ilmanrannassa häämöttää synkkiä, raskaita pilviä. Siellä näemme ensi kerran mahtavien Kalliovuorten huiput. Lähestymme Uutta Meksikoa; valkeita aavikkotaloja emme enää näe, ohitsemme vilahtelee pieniä, harmaita meksikolaisia savimajoja. Välistä näyttää likaisenharmaita aaltoja vyöryvän päivän kärventämiä kumpujen rinteitä alas. Siellä kapuaa leveähäntäisiä, villavia lampaita raittiimpia ruokamaita hakemaan. Yhä vieläkin puhveliruohoa ja hoilaavia, aseilla varustettuja paimenia aasien seljässä; kansa alkaa käydä kauniimmaksi, vaaterääsyt yhä kirjavammaksi. Pilvet ovat selvinneet. Tuossa paikassa olemme niiden luona, ja voimme erottaa vuorten ruskeat pürteet. Tasanko alkaa hitaasti kohota, — ja me olemme Kalliovuorten juurella.

Ratonissa, eräässä vuorikaupungissa, pidimme kaksi tuntia päivällislomaa. Paljassääriset, ahavoittuneet, villinäköiset miehet, joiden koruompeleisista vöistä pilkisteli lukuisasti puukkojen päitä, tarjoelivat aaseja vuorimatkoja varten. Yhä ylemmäksi noustiin, vaikka vähä hitaammin

kuin ennen, kunnes päästiin tunneliin, joka erottaa Koloradon Uudesta Meksikosta. Sen toisella puolella alkaa La Junta, 4,000 jalkaa merenpinnan yläpuolella. Täällä vasta piti varsinaisen nousun alkaa Las Vegasiin, joka on 7,000 jalkaa korkealla (meren pinnan yläpuolella). Sillä matkalla on ennen tapahtunut ja tapahtuu vielä nytkin usein onnettomuuksia, tie kohoo, näet, niin jyrkästi ja yhdet kiskot välittävät vaan kulkua.

Tuntui kummalliselta. Rautatien palvelijat tekivät vakavannäköisinä, nopeasti ja huolellisesti valmistuksiaan. Vaunujono jaettiin kahteen osaan ja kumpikin sai oman veturinsa. Kaksi uutta konduktööriä tuli entisten sijaan ja eräs rautatien virkamies tarkasti vaunut. Me matkustajajkin saimme määräyksiä: akkunoista emme saaneet kurotella katsomaan, mutta sen sijaan saimme istua (emme seisoa) vaunujen välikäytävillä.

Konduktööri huusi tavallisen „all on board'insa“ („kaikki matkaan“) ja kukin kiipesi paikalleen. Kello oli 2. Veturi puuhkutti ylöspäin, tehden pitkiä ruuvimaisia kierroksia; ylt'ympärillä oli vaan vuorten huippuja mataline tammipensaineen ja ruskeaksi kuivuneine ruohoineen. Kulkukin oli hidasta; jokaisen ratavekselin kohdalla hiljennettiin vauhtia ja kimakka merkkivihellys vingahti autiolla seudulla; vuorelta sen sitten kaiku monenkertaisesti vastasi. Virstan matkan päässä meistä, kiskoi toinen veturi ohkuen vaunujonoaan, josta tervehdyksiä liehutettiin meille joka kerta, kun kierroksissa toisesta junasta näki toisen. Paikoin kulki tie ylängöillä, joilla ilma oli kevyt ja kirkas ja maata peitti kaktuspuut, valkea unikukka ja muuan kaunis, okainen, „pyhäksi orjantappuraksi“ nimitetty kasvi.

Enimmäkseen pysytteli rata kuitenkin vuorten rinteillä, luikerrellen niiden kupeita yhä vaan ylöspäin. Näköala oli vakava, melkein alakuloinen yksitoikkoisine ruskeine väri-

neen, jota ei mikään kirjavuus sotkenut. Kalliovuoret ovat täällä oikeimmin valtavan korkeita kumpuja, eivätkä vuoria, sillä huippuun asti niillä kasvaa ruohoa, pehkoa ja pensaita. Harvoin näkee alastoman, kolean kalliohuipun. Piirteet ovat mahtavat, pyöreät, pehmeästi aaltomaiset, — ruohoaavojen kummut jättimäisiksi suurennettuina. Ja näiden juhallisten, synkkien vuorien alapuolella siintää etäältä autio ruohoaavikko. Ainoastaan auringonlaskussa, kun punainen rusko kultaa vuoria, tulee seutu eloiseksi ja värikkääksi. Silloin näkee ratsastavien paimenten ajavan lammaslaumojaan niiden pienten savimökkien luo, jotka täällä ovat ainoat ihmis-asunnot.

Parast'aikaa matkalla ollessamme kävi taivas yht'äkkiä pilveen, ukkonen alkoi pauhata ja sen jylinä vyöryi vihaisena vuorten välissä. Jalkaimme juurella tempoelivat tuulenpuuskat pilviä; odotimme vaan rajuihin puhkeamista. Tunnin ajan katselimme ukkosta ja sadekuuroja, mutta sitten taivas selkeni ja junamme, joka oli jo pysähtynyt erään vekselin luo, pääsi jatkamaan matkaansa.

Kello 9 illalla tulimme Las Vegasiin, erääseen pieneen, vuorten helmassa olevaan terveyspaikkaan, jolla on komea ravintola, „Hotel Phoenix“, kuumia lähteitä, sinjivihreitä sypressejä ja pieniä takkuisia, meksikolaisia aaseja. Las Vegas-nimisen kaupungin perustivat espanjalaiset lähetysaarnaat aikoinaan. Se on pieni ja autio, vinoine katuihin ja savitaloihin. Rapiistuneessa katolisessa kirkossa loikoili hallistuneita paperikukka-seppeleitä pyhän Fransisuksen, Meksikon suojeluspyhän kuvan edessä. — Näköala Las Vegasilta on auringonnousta hurmaavan ihana. Mahtava alppimaisema on kirkastettuna, se näyttää elävän, huokuvan, vapisevan onnesta ja ihanuudesta päivänkoin sitä suudella. Uudistalolaisen rakennukselta kaikuu kirveen kalke, lammasten kellojen kilinä, aasin-ajajan iloiset hoilo-

tukset, — kaikki vuorielämän äänet taas heräävät ja ilmassa on aamun hurmaava raittius.

Juna jätti tässä Chicago—Alton-yhtiön alan; nyt oli siirryttävä „The Santa Fé Route“ radalle. Viimeksimainitun yhtiön paikalla asuva asiamies oli meitä vastaanottamassa Phoenix-ravintolassa ja siellä meille tarjottiin hieno, ranskalaisista ruoista kokoonpantu ja ameriikkalaisilla puheilla höystetty illallinen. Hännystakkeihin pyntätyt kohteliaat neekeripassarit, joita oli kielletty juomarahoja ottamasta, lauloivat kunniaksemme aterian aikana ja jokainen vieras sai ottaa mukaansa hienoilla kivipainokuvilla koristetun ruokalistansa. Ravintolan vieressä on useita puoteja, joissa saa ostaa karhun ja anttiloopin nahkoja, indiaanikoristuksia, mattoja, savi- ja luuastioita, meksikolaisia hopeakoristeita ja posliinitavaroita. Siellä näytellään myöskin auraa, jonka sanotaan olevan 300 vuotta vanha, sekä yhtä vanhoja, espanjalaisten munkkien käyttämiä vaunuja. Vaunujen koppa on kuverrettu puu ja auranteränä puunjuuri.

Vuorokauden vietimme Las Vegasissa leväten ja pieniä huvimatkoja tekemällä, sitten siirryimme kahdessatoista tunnissa, koko tien yhä vaan ylöspäin höyryten, Santa Féhen. Santa Fé on luultavasti azteekkien perustama; ennen Kolumbusta se ainakin jo on ollut olemassa ja on nyt Floridassa olevan Augustinen jälkeen Ameriikan vanhin kaupunki.

Tämä Uuden Meksikon helmi on pienen pikkarainen harmaa kaupunki, aivan kuin vilunpörröinen kananpoika se kykkii Kalliovuorten siipien alla. Niin kaukaa kuin silmä kantaa, näkyy vuoria, pelkkiä vuoria, — etäisimmät kuin lyijykynällä piirretyt ilmanrantaan. Sisällä kaupungissa on viljalta ruusuja, granaatinkukkia, pölyä ja vuohia. Multaisilla, ahtailla kaduilla kulkee säihkyväsilmaisii naisia, mustat harsohunnut pään ja hartioiden yli heitettyinä, miehiä

koruompeleiset hatut päässä, kerjääviä indiaaneja kirjavat rääsyt vaatteina, puu-, hedelmä- tai ruohokuormaa kantavia aaseja, texasilaisia metsästäjiä hurmaavine silmineen ja kannuksilla varustetut ratsassaappaat jalassa. Muunlaisia rakennuksia ei ole kuin adobe- (savi) taloja, jotka kaikki ovat niin sanoaksemme maurilaiseen tapaan rakennetut, niin että keskustana on nelikulmainen, joka puolelta suljettu pihamaa. Siellä leikkii teräväpiirteisiä, tummanverisiä, notkeasti liikkuvia lapsia, valkeita kiliä ja pieniä karvattomia meksikolaisia koiria sikojen, hanhien ja vuohien keskellä. Pihalla on tavallisesti savesta kyhätty leivin-uuni ja talon takana muutamia persikkapuita. Joka kadun kulmaan ovat harvinaisuuksien kauppiaat ripustaneet nimikilpiään ja Santa Féen kuuluisat kultasepät valmistavat koristuksiaan avonaisten akkunain ääressä, houkutellakseen siten ostajia.

Syötyämme päivällistä vanhassa, ravintolaksi muutetussa meksikolaisessa talossa, lähdimme kaupungin 300 vuoden vanhaan kirkkoon. Kuljimme piispan puutarhan halki, ruohottuneita käytäviä pitkin; persikka- ja aprikkapuiden hedelmistä notkuvat oksat riippuivat kattona päämme päällä ja molemmin puolin tietä rehotteli pitkissä riveissä viinimarjapensaita isoine punaisine ja mustine marjoiheen. Viereinen nunnaluostari näytti kuolleelta kuumassa iltapäivän paisteessa. Sen kappelissa rukoili liikkumaton nunna polvillaan, katse maata hakien. Luostarin kokoushuoneesta kaikui vuoron sävelharjotuksia, vuoron taas heleät tyttöjen äänet yhtyivät iloiseen lauluun. Kirkon seinät olivat täynnä vanhoja kummallisia tauluja, silkkiin kudottuja kuvia Meksikon historiasta ja jos jonkin muotoisia ja suuria pyhän Fransiskuksen kuvia. Santa Féessä on indiaaneilla eri kaupungin-osansa, ja „puna-ihoisia“ tapaa muutenkin alinomaa kaduilla hedelmiä, saviastioita, vuorikristalia, mala kiitin palasia ja agaattikiviä myymässä. Tavallisesti

he istuvat kantapäällään rivissä talojen seinämillä ja huopavaipat peitteiksi kiedottuina aivan kuin olisivat viluissaan. Muutamat ovat vartevia ja kauniita. Miehet, suorine sääriineen ja säännöllisine kasvoineen, liikkuvat hitaalla, verrattomalla arvokkaisuudella. Naiset ovat pieniä, mutta näppäriä, äänet sointuvia ja liikkeet nöyriä, ystävällisiä. Muutamat ovat inhottavan likaisia. Kaikilla on kankeat mustat hiukset, kiiltävät silmät; kaulassa on kaikilla näkinkenkiä, koralleja ja malakiitinpalasia, hartijoilla punakeltaiset huopavaipat.

Ostimme mustia saviastioita eräältä Sian Ton (= San Antonio) nimiseltä nuorelta indiaanilta. Hän oli komea, kaunis mies, kummallakin korvalla heilahteli tulipunaiset lankaniput ja jaloissa hänellä oli vaaleankeltaiset peuranahkasta valmistetut pieksut (mokasiinit). Kummallekin meille välttämätön, kauppaa välittävä viittomispuhe näytti hyvin huvittavan häntä ja tuon tuostakin hän iloisesti paljasti valkean hammasrivinsä. Pieni, pyöreäsäärinen indiaanitarkin varusti meitä muistoilla. Hänellä oli päällään kirjaeltu paita, vähä samannäköinen kuin venäläisten naistenkin, linnikko päässä ja korearaitainen hame huopavaipan alla. Näiden villien silmät olivat kauniit ja kiiltävän ruskeat, mutta ne olivat aivan kuin eläinten silmät: itsetietoisista, ihmismäistä katsetta niistä turhaan etsii.

Ikävöiden jätimme Santa Féen, levätyämme siellä yhden päivän. Eteenpäin mentäessä tavattiin joka pysäyspaikalla indiaaneja. Santa Féen läheistöllä asuu enimmäkseen Puni-indiaaneja, joiden arvellaan olevan entisten azteekkien jälkeläisiä; he ovatkin verrattain korkealla sivistyskannalla. Heidän siistien savitalojensa ympärillä on maissipeltoja ja oivallisia hedelmäpuutarhoja. Suurin osa heistä on jo muuttaman sukupolven ajan ollut kristittyinä, sillä espanjalaiset jesuiitit työskentelivät heidän keskuudessaan. Oikeimmin he, mitä sivistykseen tulee, eivät ole köyhintä meksikolaiskan-

saa huonommat. Muut indiaanit kuuluvat alhaisemmalla kannalla oleviin heimoihin, asuvat telteissä, ovat pakanoita ja eläimellisesti raakoja. 15—20 hengen suuruisissa joukoissa niitä syöksyi junan tullessa asemille, miehiä, vainoja ja lapsia, kerjäten, kiljuen ja englantilaisia kirouksia songertaen, jos mielestään saivat liian vähän rahoja.

Inhottava vanhan rasvan ja pintyneen lian haju heistä löyhkäsi. Miesten kasvot olivat hevosnaaman näköisiä; naiset nauraa räkättivät, juoksennellen edestakaisin viheriät mokasiinit jalassa ja musta paksu tukka tukevasti rasvatun näköisenä. Äidit kuljettivat kapalolapsiaan mukanaan, muuttamat pienokaisista olivat vasta parin kolmen päivän vanhoja. Ilkosten alasti nekin lepäsivät indiaanien pajunve-soista tehdyssä, kuomulla varustetussa kapalossa. Moni lapsiraukoista oli sekaverta. Kun kahtalaisen siveyden puolustajat eivät sääli valkeatakaan naista, vähätkö ne sitten huolivat indiaanittaren parhaasta, häntä kun ei suojele tapa eikä laki, eikä edes oma käsitys siveydestä ja kunniaista.

Kun Arizona, Uusi Meksiko ja Kalifornia liitettiin Yhdysvaltoihin, lakkasi katolisten lähetystyö näillä seuduilla. Philadelphiassa on suuri protestanttinen kasvatuslaitos indiaaneja varten sekä siihen kuuluva maatalo. Siellä käydessämme näytti se olevan oivallisella kannalla ja täynnä oppilaita. Tänne tulee enimmästi pohjoisvaltioiden indiaaneja ja erittäinkin Siouks-heimon jäseniä, sillä se heimo haluaa ensin sivistystä. Muuan suuri ja toimiva yhdistys, „Indiaani Lähetys“ ulottaa harrastuksensa yli koko maan. Mutta tällaiset yritykset ovat myöhäisimmiltä ajoilta. Yhdysvaltojen omallatunnolla on monta indiaaneja vastaan tehtyä rikosta. Se tapa, jolla näitä villejä on kohdeltu, on häpeäpilkku liittovaltojen historiassa, eikä tehtyjä julmuuksia voida mitenkään puolustaa vahvemman oikeuteen vetoamalla. Puna-ihoisia on ajettu takaa ja tapettu kuin metsän-

petoja, rahanhimoiset hallituksen-toimitusmiehet ovat pettäneet ja nylkeneet heitä, siitä välittämättä, olivatko uhri-raukat kavalia ja valheellisia tai vaan taitamattomia. Mutta kun Helen Hunt, sittemmin mrs Jackson, julkaisi „Ramona“-nimisen romaaninsa, jossa tällaista menettelyä mitä ankarammin moitittiin, alettiin hallituksen kantaa kiivaasti moitita. Monta parannusta pantiin heti toimeen ja nykyään lienee hyvin vähä moitteen sijaa. Mutta parannukset tulivat liian myöhään ja Ameriikka saa katkerasti katua entistä menettelytapaansa, sillä villiraukat, joilta vaadittiin kansalaisten lainkuuliaisuutta, kun heiltä ensin oli riistetty kaikki kansalaisen oikeudet, tuottavat alin-omaisilla kapinayrityksillään hallitukselle paljon huolta. Omituista muuten on, että kaksi naisten kirjoittamaa romaania — „Setä Tuomon tupa,“ ja „Ramona“ ovat niin paljon vaikuttaneet, toinen neekerien, toinen indiaanien asemaan. Ameriikkalaisilla onkin tapana leikkisästi sanoa, että hallitus odottaa „kiinalaisromaanin“, ryhtyäkseen kiinalaiskysymyksen lopulliseen ratkaisemiseen.

Arizonassa kävimme eräänä iltana muutamassa indiannileirissä. Yö oli tulossa, nuotioita paloi telttien ulkopuolella ja lapset juoksivat leikkien ja kirkuen niiden välissä. Miehet lepäsivät paljaalla maalla, muutamat vaan puhdistelivat pyssyjä ja hoitivat hevosia. Naiset leipoivat siten, että sekottivat ohra- ja maissijauhoja ja vettä hiukkasen koverretulle, litteähkölle kivelle ja panivat sen sitten tuliseen tuhkaan. Seos paistui pian ja otettiin veitsellä kiveltä, jolle taas uutta taikinaa sekotettiin. Leipä oli vähä suolatonta ja savustunutta, mutta muuten hyvänmakuista.

Santa Féestä lähtien laskeusimme alaspäin, jättäen jälkeemme Kalliovuorten viimeiset rinteet, joilla täällä kasvoi komeita mastopuita. Päivän matkan perästä tulimme Arizonan valtioon, jonka rikkaus, samoin kuin Kalifornian-

kin, on jalokivi- ja metallirikkaissa vuorissaan sekä maanlaadussa, joka tarvitsee vaan vettä hedelmälliseksi tullakseen. Luonnollisessa tilassaan tämä seutu taas on ihan erämaan kaltainen. Hiekkaa, pelkkää hiekkaa, tahi ainakin ainetta, joka on niin hiekan näköistä kuin toinen marja on toisensa näköinen. Niin on erittäin laita Mojaven (eli Mohaven) erämaassa, jonka halki kesti 2 vuorokautta matkustaa. Minne vaan katsoi — pelkkä keltaista hiekkaa. Siellä täällä törötteli päivän polttama ruohotupsu, mansannitapensaita punaisine runkoineen ja jykeine lehtineen, harmaita kaktuksia ja palmumaisia aloeekasvia.

Kuumuus oli tukehuttava, lämpömittari näytti 40 ° C. Yö ei ollut päivää viileämpi. Pöly, hieno valkea erämaan pöly tunkeusi silmiin, korviin ja sieramiin, suuhun, vaatteiden ja kynsien alle. Joka aamu täytyi ensin pyyhkiä tomu silmälaudoiltaan, ennenkuin voi silmiään avata. Puolikuolleina laahustimme viipymäpaikoilla ulos hakemaan hiekasta agaatteja, joita täällä on runsaasti. Välistä juna seisautui, jotta saimme katsella niitä kuiluja, joita Mojavessa tuon tuostakin ammotti allamme tien poikki. Ne ovat muinoisten tulipurkausten jätteitä ja maa niiden ympärillä on täynnä mustaa laavaa. Tuollaiset hirvittävät syvänteet, joita ihan odottamattansa tapaa keskellä keltaista erämaan hietaa, ovat aivan kuin helvetinkuiluja. Ne kuuluvat Arizonan ja Kalifornian omituisuuksiin ja runsaasti niitä on Sierra Nevadalla. Siihen vuoristoon me tulimme kaksi vuorokautta sen jälkeen, kun olimme Santa Féestä lähteneet. Taas alettiin nousta ylöspäin hitaasti ja ruuvimaisia kiertoja tekemällä, mutta tällä kertaa kuljettiin pöyristävien syvyyksien partaalla. Kauhukouristi sydänalaa junan tehdessä äkinäisiä käänteitään synkkien syvyyksien äyräillä kiitäen, kun silmä ei kuilun pohjaa tavannut. Janoisin, haljennein huulin ammotti maa kitaansa, meidät nielläkseen. Tuntui siltä,

kun olisi pieninkin matkustajan liikahdus riittänyt riistämään junalta tasapainon ja syössyt sen ruhjottuna vuorten nieluun. Mutta kaikkiin tässä maailmassa tottuu, ja mekin uskalsimme lopuksi ruveta lepuulle, vaikka tiesimme, että tiemme yhä vaan kiemurteli yhtä kamalien syvänteiden partailla, 11—14,000 jalkaa korkeiden (m. p.) vuortenhuippujen keskellä.

Miten iloisesti hämmästyimmekään, kun toisena aamuna heräsimme viheriäisessä kosteikossa; päästy oli erämaan hiekasta ja kuumuudesta. Olimme Riversidessä, pienessä paratiisissa, Sierra Nevadan länsirinteellä. Kaupunki on paljasta puutarhaa, täynnä taateli- ja viuhkapalmuja, viinitarhoja ja oranssilehtoja. Täällä näimme ensikerran Kalifornian elinpuun, Austraaliasta tuodun kauniin, sinivihreän eukalyptoksen sekä hennon, harsolehväisen „pippuripuun“; sen nimensä se on saanut hedelmistään, jotka ovat samannäköisiä kuin pippuripensaan marjat.

Kaupungin valtuusmiehet olivat meitä vastaan ottamassa ja veivät meidät vaunuilla kaupunkia katselemaan. Magnoliapensasten ja kukkivien aloekasvien välistä vilahteli hurmaavia näköaloja Sierra Nevadalta. Kaikki tämä ihannuus on kahdeksassatoista vuodessa luotu erämaankaltaisesta maan-alasta. Riversidellä on, niinkun kaikilla muillakin Kalifornian kaupungeilla, oivallinen vesijohto ja jokaista maapalstaa seuraa varman vesimäärän käyttämis-oikeus. Kasvullisuus on täällä taitavuuden tuote, se luodaan kastelemisella. Katselimme muutamissa oranssitarhoissa, joita parast'aikaa kasteltiin, kuinka vesi pieniä, säännöllisesti johdettuja puroja pitkin luikerteli puiden välissä. *Ilman vettä* on maa täällä ihan arvotonta. Veden *kanssa* on pienellä oranssilehdolla tuhansien dollarien arvo. Raittiusmiehille on Riverside luvattu maa, sillä viinin valmistus on täällä kielletty, ja rypäleet joko myydään tuoreina tai kuivataan ne rusinoiksi.

Nyt olimme Kaliforniassa, kullan ja oranssien maassa. Sen luonto on samalla niin yksitoikkoista ja omituista, että heti saa yleisvaikutuksen siitä.

Pieniä, puuhaavia, hedelmien viljelyksestä eläviä, kukoistavia kaupunkeja, valkeine ja vaaleanharmaine puutaloineen — maanjäristysten takia ei kivitaloja rakenneta — ja joka kaupungin ympärillä on leveä ala viinikenttiä, hedelmäpuutarhoja ja „alfalfa“-ruohoa kasvavia niittyjä. Kaliforniassa ei ole luonnon kasvattamia ruohokenttiä. Kasvullisuuden välissä näkyy vaan keltaista hiekkaa, mansanniita-, aloee- ja kaktuskasvia, yläpuolella kaartelea sininen taivas ja ilmanrannassa siintävät vuoret. Yksitoikkoista se on, mutta tämä yksitoikkoisuus ei väsytä, sillä vuorten ihaenus on aina uusi, aina vaihteleva, ja Kalifornian sinistä taivasta ei kukaan unohda, joka sen kerran on nähnyt.

Kuljimme muutamien autioksi jätettyjen kultan-huuhdomislaitosten ohi, jotka ulkoapäin olivat aivan samannäköiset kuin villakehruulaitokset kotona Suomessa. Ei mitään huomiota herättävää niissä ollut, eikä mitään ihmeellistäkään. Kullankaivajat ovat vetäytyneet ylämaihin, eikä niitä koskaan tapaa yleisten valtateiden varsilla. San Bernardinossa pakottivat vierasvaraiset asukkaat junan pysähtymään kymmeneksi minuutiksi ja sillä aikaa kulki herroja ja naisia vasut käsissä vaunujen läpi, jaellen hedelmiä ja kukkia. Passadenassa, eräässä toisessa pikkukaupungissa, kutsuttiin meidät koko päiväksi vieraiksi ja päivällisillä, soitolla, puheilla ja huvimatkoilla meitä kestitettiin. Asemahuoneen suuri odotussali oli muutettu virvotushuoneeksi. Pitkillä pöydillä siellä oli viljalta virvotusjuomia, aprikoita ja persikoita, niin suuria keltaisia ja tuoksuvia, kun ne ainoastaan Kaliforniassa ovat. Tämä huone oli auki koko päivän, eikä kukaan sitä vartioinnut. Oven päällä seiso: „Virvotuksia rakkaille vieraillemme, Chicagon opettajayhdistykselle“. Pas-

sadenassa näimme kameelikurki-kartanonkin, jonka omistaja on päässyt rikkaaksi mieheksi kameelikurkia kasvattamalla ja niiden sulkia myymällä.

Viimeinen yö junassa oli niin tukala, ett'ei kukaan meistä voinut nukkua, vaikka olimme surkeasti väsyneitä. Kuumuutta oli 44 $\frac{1}{2}$ pykälän määrä. Oli ihan tyynei, luonto tuntui kuumuudesta kuolleen vuorten ympäröimässä San Joaquin-laaksossa. Päivän noustessa aamulla puhalsi heikko tuuli, mutta päivemmällä paahtoi aurinko taas tuhatta tulisemmin. Sellaisissa oloissa tuntui 129 syntymäpäivä- ja muistokirjaan kirjoitus sangen raskaalta tehtävältä. Ameriikan nuorisolla on, näet, sellaisten asioiden alalla oma kiihkonsa, aivan kuin muidenkin maiden nuorisolla.

Mutta siihenkin vaivaan mukaantui mieliisti, kun siten sai palkita hyvää naapuruussopua. Se olikin ollut mitä miellyttävintä laatua. Tosin oli kukin alussa vähän kankeamainen, mutta kuumuus, yhtämittainen yhdessäolo, yhteiset seikkailut ja harrastukset tekivät pian kaikki tuttaviksi.

Useimmilla oli omat eväsvarat, joita kaupungissa uusittiin ja hauska perhe-elämä vallitsi vaunuissa. Minun rinnallani asui kaksi Chicagon tyttöä, joilla oli oma teekeittiönsä ja joka aamu he keittivät teetä väkiviina-valkealla. Muutamat järjestystä rakastavat vanhat naiset puuhasivat oikein onnekseen päivällisvalmistuksissa, he huuhtelivat astioita ja hääräelivät esivaatteet edessä ja hihat ylös kiverrettyinä vaunuissa; heillä oli mukanaan keittovehkeitä, paistetuista kaloja ja lintuja, ja tarjosivat vuorottain naapureilleen teetä. Innokasta vaihtokauppaa käytiin. Korppuja, juustoa ja säilytystavaroita vaihdettiin sitruuneihin, leivoksiin ja sokuroittuihin hedelmiin. Minua vastapäätä asui eräs saksalainen kielten-opettaja. Kun hänen voinsa ja teensä lopuivat, jätti hän varastonsa tähteet Chicagon tytöjen hal-

tuun ja rupesi itse heille täyshoitoon. Kuulin heidän sitten iltaisin neuvottelevan, teetä vai kahviako keittäisivät.

Ylipäänsä vallitsi junassa puhtaus ja järjestys. Joka vaunussa täytettiin tuon tuostakin suuri säiliö jäisellä vedellä. Ainoa ikävyys oli, että yhteisen pesoaseman edessä ei ollut ovea eikä verhoa ja tavallisesti sen edessä seisoi 17 käsiliinalla varustettua, vuoroansa odottavaa ihmistä, katselemassa kuinka naapuri pesi korviansa.

Aamuisin kulki Sam nauraa virnistellen suojasta suojaan vuoteita kooteen. Jokaisella oli mukanaan omat lakanat ja peite ja tyttöjen oli tapana torua Samia, kun hän toisinaan kuumuudesta tympeytyneenä sulloi lakanat ja peitteet sekamelskassa sohvankannen alle. Moitteet eivät häneen kuitenkaan pystyneet. Sam teki seuraavana aamuna taas oman mielensä mukaan. Muutamissa vaunuissa oli erään poikakoulun ylempien luokkien oppilaita siivoojina; pojat hankkivat sillä tavalla itselleen maksuttoman matkan koukseen.

Jokaisella viivähdyspaikalla kiiruhti kukin heti kullalleen ja junan liikkeelle lähdettyä verrattiin taas ostoksia ja kukin kertoi seikkailunsa. Sunnuntaisin lukivat tytöt raamattua, veisasivat virsiä ja kuulustelivat toisiltaan päivän sunnuntaikoulu-läksyt, samaan aikaan, jolloin muuten olisivat olleet kirkossa tai sunnuntaikoulussa. Sunnuntai-iltana sulloutuivat kaikki 130 pariin, kolmiin vaunuihin ja lauloivat Sankeyn lauluja kello 10 tai 11 asti. Toisinaan tulivat toisten vaunujen asukkaat meidän luoksemme tai menimme me heitä tervehtimään. Muutamat ajoivat makuuvaunuissa, muutamat matkailijavaunuissa. Luonteva yhdenvertaisuus, ystävällisyys ja avuliaisuus vallitsi kaikkien kesken, vaikka seurassa oli sekä yliopiston professo-

reja, koulujen tarkastajia ja johtajia että köyhiä tuntiopettajia ja kaikenlaisia mies- ja naispuolisia, alhaisempia opettajia.

Lämmintä kaipausta tuntien me hyvästiä heittäessämme kättelimme, kun juna puuhkasi San Fransiskon asemakartanon sisään ja matkamme Kalliovuorten poikki oli päätynyt.

Opettajakokous San Fransiskossa.

— Kalifornia on maailman vierashuone, ja San Fransisko sen kaariakkuna, — sanoi eräs kokouksen toimeenpanevaan toimikuntaan kuuluvista isännistämme; koko toimikurta oli, näet, lähetetty asemalle meitä vastaan-ottamaan.

Vaikka silloin oli kuiva vuoden-aika, teki kuitenkin mieli yhtyä hänen lausuntoonsa: „Kultaisen portin kaupunki“ (the City of the Golden Gate) on kerrassaan hurmaava. Kukkia joka paikassa, kukkia uhkumalla. Jokapaikassa tummanpunaisia verenpisaroita, notkeata muurivehreää, kauniita kuusamoita, kolmea kyynärää korkeita purppuran värisiä pelargoonioita, banaani-, viuhka- ja taatelipalmuja komeine lehtineen.

Alempana olevat kaupunginosat ovat rakennetut joko laivoille tai paaluperustukselle. Talojen ulkomuotoa ei voi juuri kauniiksi kehua muualla kuin muutamissa kaupunginosissa, joissa näkee kalliita ja komeita rakennuksia. Mutta sen sijaan näyttävät kaikki asumukset omituisilta, seinät ovat enimmästi vinot ja harmaat, mutta niitä peittää loistavakukkaiset köynnöskasvit. Ja tyytyyhän sitä mihin tahansa, kun saa katsella niin kauniita näköaloja kuin San Fransiskossa näkee joka suunnalla. Kaupunki on pelkkiä ylä- ja alamäkiä, joita myöten raitiovaunut väsymättä kis-

kovat väkeä. Joka kukkulalta katselee kulkija ihastuksella Kultaista Porttia, jonka aallot vuoron välkkyvät valkeine harjoineen, vuoron lepäävät väsähtyneinä sinisessä, vienväreisessä aamupuvussa, vilkutellen päivänpaisteelle. Toisinaan, kun auer tai sumu siinnättää vuorten piirteet, näyttävät kaupunkia ympäröivät alppiseudut lumoavan kauniilta. Silloin on Sierra Nevadan rinnoilla lepäävä San Fransisko ihana kuin unelma.

Sen vuoren harjanteen toisella puolella, joka erottaa San Fransiskonlahden merestä, on Kultaisen Portin puisto (Golden Gate Park) luullaksemme maailman kaunein puisto. Toisella puolellansa on sillä meri, toisella Sierra Nevada ja kasvillisuus on etelämaisesti uhkuva.

Tuntuu melkein naurettavalta, että puhuessaan Kaliforniasta, Bret Harten Kaliforniasta, kullankaivajineen ja kiinalaisineen, puhuu kasvatusta-opista ja sen edustajista, mutta San Fransiskossa et enään tapaakaan meksikolaista vetelyttä. Anglosaksinen aines on täällä vallitsevana, ja mihin se pääsee, siellä se rakentaa kirkkoja ja kouluja, järjestää, tekee työtä ja painaa joka paikkaan puuhan ja toimen leiman. Niin oli erittäinkin laita 17—20 p. Heinäkuuta 1880, jolloin Yhdysvaltojen Kasvatusta-opillinen Yhdistys piti vuosikokoustaan San Fransiskossa. Eri valtiot riitelevät joka vuosi siitä, kenen aluetta ensi kerralla on kokouksella kunnioitettava, ja pohjan ja idän valtiot olivat vasta ensimmäisen kerran suoneet tämän kunnian kaukaiselle Lännelle.

Kalifornia, ja San Fransisko erittäinkin, oli pannut parhaansa liikkeelle, näyttääkseen ansaitsevansa tämän luottamuksen. Kahdellekymmenelleyhdelle eri toimikunnalle oli jätetty valmistusvarustukset, jotka olivatkin mainiot. Rautatie-, höyrylaiva- ja ravintolayhtiöt myönsivät kokouksentulijoille tuntuja hinnan-alennuksia. Jokaisessa Kalifornian

kaupungissa oli heitä vastaanottamassa kaupungin valtuusmiehet, nais- ja opettajalähetystöjä, jotka pyysivät heitä viipymään suuruksella tai päivällisellä, veivät heidät mukaansa ajelemaan tai höyrylaivamatkoille. Puheita pidettiin, kukkia ja hedelmiä jaettiin. San Fransiskossa oli vieraanvaraisuus ylimmillään. Kaupungin naiset tarjosivat joka päivä kl. 1 sekä mies- että nais-opettajille maksutonta väliateriaa (lunch). Joka ilta ottivat kaupungin ja Kalifornian opettajistot, lastentarha-, raittius- ja moni muu yhdistys vieraita vastaan ja kohtelivat jokaista tulijaa mitä herttaisimmalla tavalla. Jäähyytelöä, hedelmiä, leivoksia ja virvotusjuomia tarjottiin, jokainen vieras sai kauniin ruusukimpun. Ilmainen, ystävällinen henki vallitsi kukilla koristeutuisissa huoneissa, joissa nuoret naiset, komeissa, kalleissa puvuissa, niin kuin kalifornialaiset ainakin, olivat emäntinä. San Fransiskossa yhtyy anglosaksien järjestämiskykyyn etelän avomielinen, vilkas vieraanvaraisuus. Luonnollista onkin että kultamaassa, jossa raha on helpolla saatavissa ja pienin kaupassa käypä raha on 5 centtiä *) (25 penniä), luonnollista on, sanon, että siellä muutaman vaivaisen tuhannen dollarin uhrausta kunnian kannattamiseksi pidetään pikku asiana.

Millainen oli kokouksen kasvatus-opillinen puoli? Kaikkien näiden sivuseikkojen sisällys ja päätarkotus?

Ameriikassa nykyään tapahtuva sivistystyö on niin suurenmoista laatua, että se ulottuu Yhdysvaltojen mahtavan rungon sormenpäihinkin. Se näkyi selvästi San Fransiskon kokouksessa, jossa opetuksen nykyisestä kannasta sai hyvän yleiskuvan. Koulujen näyttelyjä lukuunottamatta oli kokouksen ohjelmassa kuusi yleistä keskustelukokousta ja niissä yhteensä 24 esitelmää, sekä jotenkin yhtä monta kokousta eri osastojen keskusteluja varten. Näiden osastojen

*) Kaliforniassa ei tapaa 1 centin rahoja.

aineena oli: lastentarha-, alkeis-, jatko-, normaali- ja yliopisto-opetus, kurinpito ja ruumiillinen kasvatus.

Jos tarkastamme yleisiä keskustelukokouksia, niin huomaamme niiden osalla seuraavat aineet: 1) Kirjallisuus kouluissa. 2) Oppilasten valmistus yhteiskunnalliseen elämään. 3) Nykyisen koulujärjestelmän nykyinen arvostelu. 4) „Käytännöllinen“ kasvatus. 5) Tuleeko valtion hankkia koululle opetusvälikappaleet? 6) Ameriikkalainen käsitys työstä.

Ensimmäistä kysymystä keskusteltaessa näkyi, kuinka suuri merkitys äidinkielellä ja kirjallisuudella on Ameriikan kouluissa ja kuinka suuresti kirjallisuuden luullaan vaikuttavan oppilaan jokapäiväiseen elämään. Mielipiteissä huomasi kaksi eri suuntaa: toinen puolue vaati perinpohjaisempaa opetusta äidinkielessä, sekä että kielen omituisuuksille ja lukukappalten valmistamiselle uhrattaisiin enempi aikaa. Toinen puolue varotti turhantarkkuudesta ja tahtoi että runoteosten lukemiselle jätettäisiin enempi aikaa. Vähän äitelämäisessä, mutta hyvin ja runollisesti kirjoitetussa esitelmässään huomautti miss Beecher, kuinka välttämätön puhdas kirjallinen käsityskyky on naiselle, kodin luojalle. Kaikki puhujat yhtyivät seuraavaan loppulauseeseen: oppilaalle on annettava sellainen kirjallinen perustus, että ainoastaan hyvä ja raitis kirjallisuus häntä innostuttaa.

Tämän puhtaasti kasvatus-opillisen keskustelun jälkeen seurasi esitelmä, jonka nimikin jo teki uteliaaksi: „Tuleeko nuorten tyttöjen lukea jokapäiväisiä sanomalehtiä?“ Aine ja vielä enemmän puhuja, tohtori Harris Conordin filosofiisesta opistosta (Massachusettsista) oli houkutelut salin tungokseen asti täyteen väkeä. Tämä kysymys, jos mikään, oli omiansa innostamaan mieliä Ameriikassa, sanomalehtien luvatussa maassa. Yleisön kiihkeäksi iloksi vastasi esittelijä kysymykseen myöntävästi. „Tyttöjen“, sanoi hän

„samoin kuin nuorukaistenkin, tulee elämään astuessaan tuntea synti. Hyve, joka arasti kokoon käärittyine liepeineen, silmät ummessa tipsuttelee langenneiden veljiensä ja sisariensa ohi, ei ole paljon arvoinen. Me tarvitsemme nykyään valppaita kristillisiä kansalaisia, jotka tietävät, mikä on hyvää, mikä paha, eivätkä pelkää syntistä vaan syntiä. Tyttöjemme täytyy oppia tietämään, mitä elämä oikein on, ja jokapäiväinen sanomalehti on akkuna, jonka kautta he varmasti voivat sitä tutkia“. (Tyytyväinen käsientaputus sanomalehtimiesten pöydän luota).

Tohtori Harrista seurasi professori Powell (Washingtonista), joka pääasiassa oli samaa mieltä kuin edellinenkin puhuja. Hän huomautti kuitenkin, että jokapäiväisetkin lehdet ovat arvoltaan hyvin erilaisia sekä että yleisön välttämättä pitäisi vaatia sanomalehdiltä puhtaampaa siveellistä kantaa. Ja lisäsi vielä, että ärryttävä, epäterveellinen luku on yhtä vaarallista pojalle kuin tytöllekin (innokasta käsientaputusta); se erotus, joka tässä asiassa sukupuolten välillä tehdään, on juuri ensi ilmaus kahtalaisen siveellisyyden kannattamisesta.

2:nen kysymys koski pääasiassa koulukuria sen eri muodoissa. Kaksi asiaa luullaksemme erittäin miellyttää eurooppalaista *hyvissä* ameriikkalaisissa kouluissa: äidinkielen oivalinen opetus sekä oppilaan ja opettajien välillä huomattava kunnioittava suhde. Ameriikassa vallitsevat ihailtavat mielipiteet tästä kysymyksestä näkyivät selvästi keskustelun ajalla ja erittäinkin Kansasista olevan mr Duncan Brownin puheessa. Matthew Arnold sanoo kirjassaan Ameriikasta, että sukkeluuksien lausumishalu turmelee keskustelutavan Ameriikassa, ja saman arvostelun voisi lausua mainitsemastani puheestakin. Se oli kuitenkin muodon puolesta muuten niin hyvä ja siitä huokui niin lämmin rakkaus oppilaisiin, samalla kuin siitä loisti puhujan selvä käsitys koulun

kasvattavasta vaikutuksesta, että kuuliija antoi anteeksi tarpeettomat sukkeluudet. Puhuja vaati oikeudenmukaista, järkähtämätöntä kurinpitoa, joka vaatii oppilaalta ehdotonta tottelevaisuutta, mutta samalla ei siekaile hyvitystä antaessaan, jos oppilas on kärsinyt ansaitsemattoman rangaistuksen. Hän varotti kasvattamasta lapsia ilman kuria tai käyttämästä vaan näennäistä kurinpitoa. „Tasavallassa, jossa jokainen poika on tuleva kuningas ja joka tyttö tuleva kuningatar“ Tässä hän taukosi, vaikenä vähän aikaa ja oikasi sitten huvittavan arvokkaasti: — „pyydän anteeksi, unohdin, että tämä nykyään on ainoastaan meidän, raittiuspuoluelalaisten *) mielipide (nauria ja mieltymyksenosotuksia) — sellaisessa tasavallassa, sanon, täytyy sekä tytön että pojan enemmän kuin muualla tottua itsensähallitsemiseen ja se päämaali saavutetaan ainoastaan kurinpidolla“.

Neljättä kysymystä keskusteltaessa vastusti professori Cook Illinoisin normaalikoulusta arvokkaalla, suoralla tavalla ja perinpohjaisesti sitä syytöstä, että yleiset koulut eivät opeta siveellisyyttä, eivätkä kehitä lapsen uskonnollista tunnetta. „Jos pidämme luultavana“, — sanoi hän muun muassa, — „että suurin osa Ameriikan kodeista on hyviä, tai pyrkivät ainakin hyviksi — ja emmeköhän me jokainen toivo, että niin on laitakin? — miksi sitten lausumme sellaisia epäluuloja kouluistamme? Meidän kodeistahan meidän opettajat lähtevät, niistä me saamme koulujemme johtajat ja tarkastajat. Useimmat heistä koettavat voimainsa mukaan tehdä parastaan oppilaittensa ja koulun hyväksi. Opettaja koulun hengen määrää ja katkerimmankin vastustajamme täytynee myöntää, että meidän opettajisto edus-

*) Ameriikan raittiuspuolueen, prohibitsionistien, ohjelmassa on valtiollisen äänestys-oikeuden vaatimus naisille.

taa Ameriikan parhainta, siveellisintä ja valistuneinta väestöä.“

Seuraava puhuja, professori Meldon Massachusettsista lausui suoraan, että uskottomuuden ja epäsiiveellisyyden syytös lähti katolisista (myrskyäviä myöntymyksen-osituksia). „Kun sanotaan koulujen olevan epäsiiveellisiä, tarkotetaan sillä, että ne eivät ole katolisia.“

Moni puhuja kosketteli oppilasten valmistusta jokapäiväiseen elämään, tunnustaen, että koulu siinä kohden on laiminlyönyt tehtävänsä. Eräs puhuja mainitsi muun muassa, että häntä haluttaisi kulkea Yhdysvallat ristiin rastiin, hakeakseen ameriikkalaista poikaa, sillä hän ei tiennyt mihin poika on joutunut. Joka paikassa verstaissa, toimitoissa, virastoissa tapaa saksalaisia, kanadalaisia, irlantilaisia, skandinaaveja, mutta ei ameriikkalaista nuorukaista, jonka toverina koulussa on ollut. Muutamat puhujat huomauttivat, että syy tähän epäkohtaan oli siinä suuressa vallassa, joka ammattiyhdistyksillä on yksilöiden toimintaan. Ehtimiseen sattuu, että tämä syy estää kirjapainojen, laiva-veistämöjen ja verstaiden omistajia lähettämästä poikiensa omiin kirjapainoihinsa j. n. e. oppiin.

Viidettä kysymystä (valtion velvollisuudesta hankkia koululle opetusvälikappaleet) keskusteltaessa syntyi Ohion ja Massachusettsin valtioiden välillä oikein virkistävä sanasota. Jälkimäisessä valtiossa kustantaa, näet, valtio oppilaille koulutarpeet. Ohion valtio ei sitä tee. Ohion sukkela-suinen edustaja selitti, että tällainen järjestelmä kasvattaa Massachusettsin asukkaat lainaamaan muilta kaikkia, mitä heillä itsellä ei ole ja lainaamaan muille kaikki, mitä heillä on. Valtio kustantaa nykyään koulukirjat. Pian tulevat vanhemmat vaatimaan, että se hankkii lapsille vaatteet, sen jälkeen pikkusiskoille ja lopuksi heille itselleenkin. Vaatteiden jälkeen tulee pian ruoankin vuoro ja Massachusetts

kelpaa vastaisuudessa esimerkiksi äidillisestä valtiosta, joka elättää ja ravitsee alammaisiansa, aivan kuin lintumuori suu auki ammottavia poikiensa. Kaikki puhujat vastustivat tätä järjestelmää, jota he pitivät vapaalle yhteiskunnalle vaarallisena ja sopimattomana, se kun muka lähtee vanhentuneesta perus-aatteesta, jonka ytimenä on kaikesta huolenpitävä hallitus ja kuuliaiset, mutta haluttomat alammaiset. Yhdysvaltojen opettajat eivät kuitenkaan ole kaikki samaa mieltä tässä asiassa. Moni arvelee, että koulu on vaan nimeksi maksuton, jos ei se samalla anna lapsille koulutarpeitakin. Koulukirjat, joista useimmat maksavat yhden tai kaksi dollaria tai enemmänkin, vaativat pääomaa, jonka varaton töin tuskin saa kokoon. Useimmissa valtioissa väitellään nykyään tästä riitakysymyksestä. Jos valtion tulee kustantaa oppikirjat, täytyy sillä olla oikeus niiden valitsemiseenkin. Tuleeko valtion sitten tehdä sopimuksensa kirjankustantajien ja kirjakauppiasten kanssa? Tai itsekkö ruveta kustantajaksi? Onko kirjojen tekijöille julistettava yleinen kilpailu? Puhujat kokouksessa näyttivät pelkäävän, että enin asiaa ymmärtävät henkilöt, s. o. eri aineiden opettajat, kaikista vähimmin saisivat sananvaltaa. Muistettava on, että Yhdysvalloissa ei koulujen ylitarkastajien, eikä kouluneuvostojen ja johtokuntien jäsenten tarvitse olla kasvatus-opillisella alalla toimineita miehiä, ei edes sitä vaadita, että he harrastaisivat tai käsittäisivät kasvatus-opillisia asioita. Niinkuin muutkin yhteiskunnalliset virkamiehet, valitsee heidätkin suorastaan yhteinen kansa. Oivallisten kasvatustajien rinnalla tapaakin koulujen neuvostoissa ja muissa johtavissa viroissa sen vuoksi joukottain miehiä, jotka paremmin kykenevät arvostelemaan kauppa-asioita, hevosia ja karjaa kuin nykyaikaisen koulujärjestelmän avuja ja puutteita. Kouluneuvostojen vaaleilla on valtiollinen merkitys ja nuoret kunnianhimoiset miehet käyttävät usein näitä

paikkoja porras-asteinaan, kiivetessään korkeampiin virkoihin ja laveammille vaikutus-aloille. Siis on tällä järjestelmällä, niinkuin kaikilla muillakin, varjopuolensa, ja kokenut kasvattaja pelkää syystä kyllä koulukirjojen valitsemisen jättämistä moisen valiokunnan haltuun. Näillä kouluneuvostoilla on nimittäin kullakin valtiossaan hyvinkin rajaton valta ja Washingtonissa oleva „kasvatus-asiain ylipäällikkö“ on tilastollisia tietoja varten asetettu virkamies; hänen tehtävänänsä ei ole maan koulujen tarkasteleminen.

Viimeinen ilta alettiin esitelmällä „Ruumiillisesta kasvattuksesta Delsarten tavan mukaan“. Tässä ei ole tilaa mainitun järjestelmän selittämiseen. Sen tarkoitus on voimistelun ohessa kehittää oppilaissa liikkeiden suloutta ja kasvoissa näkyvää mielen-ilmaustapaa. Seitsemän nuorta, kreikkalaisiin pukuihin puettua tyttöä, — olikohan se pelkkä sattuma, että he kaikki olivat hurmaavia Hebe-ilmioitä? — valasi lyhyttä esitelmaa, suorittamalla sarjan kauniita liikkeitä satumaisesti valaistulla näyttämöllä, suloisen soiton kaikuessa. Kun katseli kaikkia niitä naisellisia suloja, jotka oli asetettu 3,000-henkisen yleisön nähtäviksi, tuli enemmän ajatelleeksi lihan- ja silmäinpyyntöä, kuin sitä sielutieteellisu-ruumiillis-suloliikkeistä perus-aatetta, jota varten nämä immet olivat näyttämöllä. Näytös kuului tanssin alalle, se oli hienoa, mieltä hivelevää tanssia, sen myönnämme, mutta muuta se ei ollutkaan. Pohjoismaalaisesta näyttää meidän rehellinen, reipas ruotsalainen voimistelu olevan vankempi pohja kuin Delsarte.

Illan pääaineena oli „ameriikkalainen käsitys työstä“, sekä sen vaikutus kouluun. Perus-ajatus kaikkien puhujien lausunnoista oli: kasvata poika etupäässä mieheksi, joka miehevästi ja itsekunnioituksella tekee työtänsä, oli se mitä laatua tahansa. — Tyttöä tuskin mainittiin. Hänestä suoriutettiin, niinkuin tavallista on, parilla kolmella korupuheella

kodista ja äidinrakkaudesta. Muutamissa asioissa asuu naiskysymys Ameriikan miehillä vaan nahassa, lihaan ja vereen ei se vielä ole päässyt. —

Jos eri osastojen keskusteluja tarkasteli, niin huomasi että lastentarha- ja yliopisto-osastoilla oli parhaat puhujat ja vilkkain osanotto. Sitä seikkaa voinee pitää nykyiselle Ameriikalle ominaisena tunnusmerkkinä. Ainakin tuntui meistä siellä siltä, että lasten alku- kollegeopetusta seurattiin ja harrastettiin paljoa suuremmalla innolla kuin niiden välillä olevia kouluja. Fröbelin kasvatustavan vastustajankin täytynee myöntää, että Ameriikan lastentarhat ovat oivallisella kannalla. Tosin eivät kaikki niistä ole maksuttomasti yleisön käytettävänä, mutta innokkaat yhdistykset perustavat sitkeästi uusia lastentarhoja, ja hyvinkin pian ne luultavasti kaikki muuttuvat valtion kouluiksi. Yhdistyksen etupäässä on taitavia, järjestelmää tutkineita miehiä ja naisia ja he pitävät tarkasti silmällä opettajia. Kunnian-asiana he valvovat, että opettajat kehittävät koulunsa niin korkealle kannalle kuin suinkin on mahdollista.

Mitä kollegeihin ja yliopistoihin tulee, tapaa tietysti tasavallassa, jossa tieto on valtaa, näissä oppilaitoksissa maan etevimmät miehet ja huolellisen opetuksen. Huomattava seikka oli, että yhteiskoulukysymystä ei näkynyt kokouksen ohjelmassa. Opettajistopiireissä kauvemmin liikkessa selvisi kummastelijalle syy tähän seikkaan: yhteiskoulukysymys on perus-aatteen kannalta jo selväksi pohdittu. Tosin on vielä olemassa suuri puolue, joka vaatii eri kouluja kummallekin sukupuolelle. Mutta ketkä kuuluvat siihen puolueeseen? Ylimysmieliset ihmiset. Samoin kuin katoliset syyttävät yleisiä kouluja epäsiiveillisyydestä, samoin lähtevät syytökset yhteiskouluja vastaan Ameriikan ylimyksistä, jotka ovat ainakin yhtä jäykkiä sukuylypeydessään kuin vanhan maailman aateliset, vaikka heillä ei olek-

kaan sukuvaakunoita. Missä komea seuralämä ja luokka-erotukset kukoistavat, siellä tapaa sukupuolilla eri koulutkin. Niin on Kaliforniassakin, jossa juopa rikkaan ja köyhän välillä on suurin, kaikista pienin luku yhteiskouluja, vaikka niiden tosin nykyään kehutaan olevan lisääntymässä. Niin on laita idän suurissa kaupungeissakin. Jos asiaa tutkii, huomaa hyvinkin helposti, missä vika piilee. Yhteiskasvatus jatkaa luonnon tervettä lakia, joka antaa samassa perheessä syntyä sekä poikia että tyttöjä. Yhteiskoulujen perustus on yksinkertainen, turmeltumaton ja raitis. Ylimystö, sääty-ylpeys ja suurten kaupunkien ulkokiiltainen elämä ovat tekoelämää. Teko elämä ja luonnollisuus eivät koskaan sovi yhteen. Inhottavalta näyttää meistä paperikukka raittiin, kastehelmisen ruusun rinnalla ja maalilla punatut kasvat lapsen rusoposkien vieressä.

Niissä kaupungeissa, joiden väkiluku on 80—100,000 pienempi, on yhteiskoulukysymys ratkaistu hyvin tyyneästi, eikä siitä enää kuulu melua pidettävän.

Koulujen näyttelyt ovat tavallisesti koulukokousten ominatuntoina. Näyttely useinkin paljastaa viat, jotka keskusteluissa peitellään. San Fransiskon näyttely oli hyvä, mutta ei erinomainen eikä kovin runsaskaan. Idän valtioista oli vaan harva lähettänyt näyttelyesineitä. Etevimät olivat St Louisin ja Kalifornian, — oikeimmin San Fransiskou — lastentarha-osastot somine, järjestelmän mukaan tehtyine savi- ja pahviteoksineen. Erittäinkin olivat saviteokset hämmästyttävän hyvät. Toivottava asia vaan on, että Ameriikassa ei tehdä sellaisia lastentarhasyntejä kuin Englannissa, jossa näimme n. s. lastentarhoissa 2—3 vuotisia lapsia luku- ja kirjoituspuuhissa. Oivallisia olivat myös nais-opettajien tekemät taulut, joista lapsi liikutettavien ja irtonaisten esineiden avulla sai tutustua eri käsityöläisten teollisuustuotteisiin; kenkäteollisuutta esittävä sarja al-

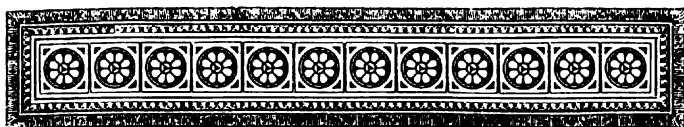
koi esim. härjällä, vuohella ja lampaalla ja päättyi pienen pikkaraisella kenkäparilla. Tämä osasto oli sekä soma että tarkka.

Lastentarhanäyttelyjen jälkeen oli paras Massachusettsin (Bostonin) normaalitaidekoulun näyttely, jonka valmistava-, perus- ja antiikkiosastot olivat lähettäneet mainioita esineitä. Koulua johtavat Ranskan Ihanien taidetten koulun (L' école des beaux arts) läpi käyneet miehet ja koulujärjestelmästä sen huomaa. Se on Yhdysvalloissa muuten yleisesti vallitsevaa taidekasitystä paljo korkeammalla. Erittäin oivallisia olivat kaavapiirustukset seinä- ja lasimaalauksia varten. Muoto-opilliseen kuvioon oli oppilas niissä liittännyt luonnon-esineitä, esim. köynnöksiä, eläinten päitä, marja- ja hedelmäterttuja. New-Yorkin naisten taideteollisuuskoulun kaavasovitelmat olivat myös erittäin kauniita. Pohjakoulujen kartat, kasviopilliset- ja kivennäiskokoelmat sekä muotooppi-vihkot olivat huomattavat. Erittäinkin kohopinta-aiset, profiili- j. n. s. tuotekartat, jotka olivat sekä somat että omituiset. Oppilas piirtää ensin esim. Yhdysvaltojen kartan valtioineen ja alueineen ja peittää sitten jokaisen eri seudun pinnan sillä tuotteella, jota sieltä kulmalta pääasiallisesti saadaan. Maissi, metsäntuotteet, rauta, pumpuli, karja y. m. olivat kekseliäästi edustetut maissijyvillä, päretikuilla, pikkuruisilla rautanauloilla y. m., jotka olivat liimatut kartan kankaaseen. Sanottiin tällaisen karttapiirustuksen hyvin huvittavan oppilaita. Kalifornian koulut olivat panneet näytteille täydellisiä kokoelmia täysmuotoisina säilytetyjä vesikasvia sekä hyviä kivennäiskokoelmia. Muotooppi-vihkot olivat melkein kaikki hyviä, vieläpä erinomaisiakin, ja todistivat silminnähtävästi, miten suuri arvo tällä oppiaineella on Ameriikan kouluissa. Oppilasten pahvista teke-mät muoto-opilliset luonnokset olivat samoin kiitettävät, mutta käsikirjotusnäytteet olivat huononpuoleisia ja ne pari

kolme koulua, jotka olivat lähettäneet käsitöitä näytteille, olisivat poissa pysymällä tehneet viisaammin. Työt olivat, lievimmin sanoen surkean näköisiä. Mutta käsityöt ja veisto ovat suuren tasavallan kouluissa syrjään työnnettyjä lapsipuolia. Vasta viime aikoina on alettu keskustella siitä, olisiko jokapäiväisellä koululla niistä hyötyä. Erityisillä teollisuus- ja veistokouluilla sitä vastaan oli oivallinen näyttelyosasto, erittäin oli S:t Louisin veistokoulu poikia varten huomattava. Siellä näki hyviä ja arvokkaita esineitä, yksinkertaisesti veistettyjä viivottimia, taiteellisesti sorvattuja pöydänjalkoja, konepiirustuksia ja rautateoksia j. n. e.

Kokonaisuudessaan tuntui näyttely hyvin pieneltä Yhdysvaltojen, sellaisen jättiläismaan näyttelyksi. Mutta matkat ovat siellä niin pitkät, ettei ole kummasteleminen, jos Mainen ja Floridan koulut, kahden viikon matkaa kammoen, eivät ole lähettäneet mitään näytteille.

Näyttelyn tekemä vaikutus oli, niinkuin jo mainitsimme, hyvä mutta ei mahtava. Ameriikan koulut ovat, luullaksemme, oikealla perustuksella, mutta ne tarvitsevat vielä kasvaa ja kehittyä. Ameriikan suurin vaara kasvatuksenalalla, niinkuin muissakin kysymyksissä, lähtee sen erinäisestä asemasta. Sillä ei ole vertaustilaisuutta ja itsetyytyväisyyden kiusaus on siten aina uhkaamassa. Toivottava on, että sen tietoja ja vapautta rakastava, ponteva kansa yhä jatkaa sivistystyötään, eikä seisahdu ihaillemaan tähänastisia tekojansa. Kun ajattelee, kuinka nuori maa on ja kuinka paljo vanhalla Euroopalla kuitenkin on siellä opittavaa, niin täytyy myöntää, että Ameriikka ei tosin syyttä ihailisi itseään.

Tyynten meren rannalla.

Ensikerran sen näimme varhaisen aamuauringon valossa, päivänpaisteessa, joka punasi San Diegon vaalean punertavat vuoret vielä punaisemmiksi ja antoi jokaiselle vaahtopäälle rantahyrskylle hohtavan hopeaseppeleen. Hymyilevänä lepäsi jättiläismeri jalkaimme juuressa ja samalla niin sinervänä kuin ainoastaan Kaliforniassa meri ja taivas voivat olla. Ei väräystäkään, ei pienintä vakoakaan näkynyt silkkisileällä pinnalla; kallioiden ympärillä vaan kuohui valtameren ainainen hyrsky.

San Diegon luona oleva Coronadolahti tungeksen syvälle Sierra Nevadan *) helmaan, joka puolustukseks on työntänyt mereen ruskean kalliorivin ja niin hankkinut itselleen luonnollisen aallon halkasijan. Lahden pohjaan on rakennettu loistavan komea kalifornialainen hotelli, jota tuuheat palmut ja ruusujen tuoksu ympäröi. Rannan keltaista hiekkaa vastaan läikkyy lakkaamatta Tyynten meren mahtava jättiläis-aalto, joka huokauksen tavalla kohottaa meren povea, vaikka sen pinta olisi peilityyni. Nuo suuret lasimaisesti kirkkaat aallot vyöryvät kumeasti ärjyen, vaahto-

*) Tämän, rannikkoa lähellä kulkevan vuoriston nimi on oikeimmin „the Coast Ranges“, mutta sitäkin sanotaan tavallisesti Sierra Nevadaksi.

päisinä rannan hiekkaan, imein sitä janoisin huulin. Joka aalto jättää jälkeensä näkinkenkiä ja meriheinää, rantatähtiä, äyriäisiä ja helmiä.

San Diegon kaupunki on korkealla vuoristossa, joka täällä, niinkuin melkein jokapaikassa Kaliforniassa, on huipuihinsa asti viljelyksille kelvollinen. Kaupunki on ihan uusi, ainoastaan muutaman vuoden vanha; tomua on kaduilla polveen asti, mutta raitiotiet risteilevät verkon tavalla joka paikassa, uusia rakennuksia ja oranssilehtoja kohoo lakkaamatta aivan kuin loihtimalla. San Diego on vanhan Meksikon rajalla; mutta muuta meksikolaista siellä ei tapaa kuin nimen; kaikkialla vallitsee amerikkalainen toimeliaisuus ja kiire.

Vajaan englannin penikulman päässä kaupungista on San Diego, espanjalaisten munkkien ja lähetyssaarnaajien San Diego, köyhäksi kyläksi kutistuneena. Siellä tapaavat pelkkää muinaisuutta, muistoja vaan. Hiljaisuutta, paahtavaa päivänpaistetta, autioita, rapistuneita savitaloja ja kuihtuneita ruusupensaita sortuneitten maurilaistalojen keskellä. Vanha, savesta kyhätty kirkko, ensimmäisten hartaitten lähetyssaarnaajien rakentama, on paikattu ja muutettu Yhdysvaltojen tullihuoneeksi. Ainoastaan pieni taloryhmä on asuttu. Siellä istuu granaattipuiden alla kauniita meksikolaisia naisia veltoina ja työttöminä. Pihalla on kissoja, meluuneja, kanoja, likaa ja höyheniä, siellä täällä loistaa kasa granaattikukkien varisseita lehtiä.

Jos täältä astut sitä kiemurtelevaa vuoripolkua pitkin, joka lukemattomia polvia tehden mutkittellee the Sierrasta alas, niin tulet hedelmällisyydestä kuuluisaan San Diegon laaksoon, eli the Mission Valleyhin *). Pettävän kirikkaassa vuori-ilmassa sen näkee jo hyvin kaukaa. Täällä tapaavat vanhimmat ja parhaiten säilyneet muistomerkit munkkien

*) Lähetyslaaksoon.

ajoilta. Seitsemän penikulmaa kaupungista on San Diegon lähetystalo, joka nyt on pelkinä raunioina, mutta munkkien puutarhasta ja heidän suurenmoisesta, penikulmien aloille ulettuvasta vesijohdostaan näkee vielä hyvin säilyneitä jäännöksiä. Raunioiden alapuolella kasvoi suuria istutettuja taatelipalmuja, joiden latvoissa rippui öljyltä kiiltäviä, ruskeita hedelmänippuja. Niiden takaa näkyi öljypuulehdon siniharmaa lehtiseinä. Rinteen alapuolella oli kaktus-aita, jonka munkit muinoin ovat istuttaneet kasvitarhansa suojaksi; nykyään se on villiytynyt syltä korkeammaksi läpipääsemättömäksi metsäksi. Sen päärynämäiset paksut lehdet olivat niin suuria, että pienin, jonka ahkerasti haettuamme löysimme, oli kolmea tuumaa pitkä, — pieni viallinen raukka, — kaikki muut olivat käsivarren pituisia. Lehdissä törötteli teräviä naskalimaisia, usean tuuman pituisia okaita, mutta niistä rippui kukkiakin, komeita ruskeankeltaisia, syväteräisiä kukkia. Puutarhasta ei ollut paljon säilynyt. Kaktusseinän lävitse näimme muutamia kirjavia kurjenpolvia.

Piispa, paljaskiireinen, kohtelias, pitkään kauhtanaan puettu espanjalainen, kutsui meidät asuntoonsa. Hän asui lähellä raunioita vähäpätöisessä, suuren banaanipalmun suojassa olevassa talossa. Katoliset papit, laakson entiset kaikkivaltiaat hallitsijat, ovat muuttuneet Yhdysvaltain hallituksen kuuliaisiksi alammaisiksi.

Piispan seurassa kävimme raunioita katselemassa. Siellä näimme jätteitä suuresta, ulkopuolelta keltaiseksi sivellystä savirakennuksesta, jonka itäistä puolta pilaririvi kannatti. Meille näytettiin kappelin, munkkien kokoushuoneen, makuusuojien ja sairashuoneiden paikat; sairashuoneissa oli ennen hoidettu köyhiä meksikolaisia ja indiaaneja. Umpeenmuuratun kaivon vielä näki pihassa, jonka itäisessä seinässä näkyi merkkiä siihen muuratusta ristiinnaulitun ku-

vasta. Tämä talo rakennettiin muinoin suuren uskon-innoston aikana. Vasta kristityiksi tulleet indiaanit kantivat kirkossa tarvittavat hirret olon päällään monta penikulmaa kaukana olevasta aarniometsästä. Sen seinien sisällä oli lakkaamatta kaikunut messuja ja kiitosvirsiä Pyhän Neitsen kunniaksi, pakanoita oli juhlallisesti kastettu ja tulisia rukouksia oli kohonnut taivaaseen manaten turmiota noille samoille ameriikkalaisille, jotka nyt olivat sekä kirkon että sen ympäristön herroja . . . —

Nyt ovat seinät tuhritut matkailijain mitättömillä nimi-kirjoituksilla ja päätyä koristava risti yksin enään puhui rakennuksen alkuperäisestä tarkotuksesta. Ei näkynyt enään merkkiäkään hedelmällisistä maissipelloista tai keltaisia jättimeluuneja kasvavista kentistä, joita indiaanit yhden munkin johdolla viljelivät. Entisyydestä ei ole muuta jäljellä kun öljypuulehto ja palmut.

Kun Kalifornia Meksikon sodan jälkeen joutui Yhdysvaltojen omaksi, vähennettiin sen katolisten pappien lukua, ja monta luostaria sekä n. s. lähetystaloa tyhjennettiin. Me emme tiedä, ovatko kaikki meksikolaisten nykyiset syytökset Yhdysvaltojen hallitusta vastaan oikeutettuja. Se vaan lienee varmana pidettävä asia, että se epäluulo, jolla ameriikkalaiset kohtelevat katolisia, on ollut syynä moneen munkelle tehtyyn vääryyteen. Ja munkkeja saa Kalifornia kuitenkin kiittää monesta asiasta. He toivat maahan öljypuut, palmut ja rypäleet, ja panivat käytäntöön yksinkertaisen, vaikka nykyaikana kelpaamattoman vesijohto-järjestelmän. He käänisivät kristinuskoon kokonaisia indiaaniheimoja, opettivat heitä maissia viljelemään, lukemaan ja kirjoittamaan, he hoitivat sairaita ja köyhiä ja olivat välittäjinä kansan ja etäisen Espanjan hallituksen asioissa.

Jyrkältä tuntui erotus, kun illalla jätimme lähetyslaakson hiljaiset surumieliset muistot ja palasimme San Diegoon

Kohteliaat kaupunkilaiset veivät meidät huvimatkalle merelle. Laivalla oli soittoa mukana, nykyaikaisia komeita pukuja vaan näki ja nykyaikaista puhetta kuuli rauhallisesti huokuvalla Tyynellä merellä.

San Diego on pelkkää nykyaikaa. Vähä väliä tuntuvat maanjäristykset synnyttivät näillä seuduilla pari, kolme vuotta takaperin suurta kauhua ja ihmiset myivät polkuhintaan talojaan ja tiluksiaan. Pelko kuitenkin pian haihtui ja elämä kaupungissa alkoi taas kuumeen tavalla edistyä. Meille näytettiin San Diegossa kahdessa vuodessa kasvaneita pitkiä katuja kivitaloineen, puoteineen, asianajaja- ja liikekonttooreineen. Täällä vallitsee toimeliaisuus, joka syrjäisestä näyttää käsittämättömältä. Nämät laihankaleat, päivänpaahtamat kalifornialaiset tyynine, lujatahtoisine sinisilmineen, jäntevine käsineen ja arkipuhissa nuhjaantuneine vaatteineen ehtivät jos jotain. Elämä on heille kilpajuoksu. Korvissasi surisee dollareja ja centtejä, maatiluksia hopeakaivoksia, kultamalmia ja malakiittia, oranssipuutarhoja, rotuhevosia ja viinimäkiä. Kouluja ja kirkkoja kasvaa yhtä satumaisesti, kuin erämaankaltaisesta maanalasta loihditaan ilmoille oransseja. Kaikkiällä vallitsee ystävällinen ja suurenmoinen vieraanvaraisuus, vähän kerskailevaa laatua se tosin toisinaan on, mutta aina sen pääpontena on teeskentelemätön hyväntahtoisuus. Tässä ihanassa ilman-alassa, jossa Tyynen meren raittiit tuulet viilentävät päivänpaahteen, jossa luonto näyttää kykenevän luomaan mitä tahansa, näyttää ihminen elävän aivan kuin huoleton lapsi äitinsä ravitsevilla rinnoilla. Harva voi vastustaa sitä hurmausta, joka tästä lähtee. Kaikki näyttää niin erittäin mainiolta, ett'ei maailma tunnukkaan murheen laaksolta, vaan hyvin-kin oltavalta paikalta, kun vaan osaa parastaan valvoa. Mennyt huoleton päivä jättää sammuessaan perinnöksi toisen yhtä huolettoman.

Tämän johdosta olisi helppo luulla, että kalifornialaiset elävät ainoastaan nykyhetkeä muistellen ja tykkänään unohtavat tulevan elämän. Mutta niin ei ole laita. He ovat tuoneet mukanaan rotunsa sitkeät uskonnolliset harrastukset ja rakkauden ajatuksenvapauteen. Pienimmissäkin ja uusimmissa kaupungeissa on tiheässä eri uskontunnustuksien kirkkoja, kappeleita ja kokoushuoneita. Joka seurakunnassa vallitsee täällä yhtä virkeä elämä kuin pohjoisvaltioissakin. Sitä kohtaloon luottavaa, alistuvaa uskonnollista mukaantumista, joka esim. Suomen kansassa vallitsee, et täällä kuitenkaan näe merkiksikään. Kalifornialainen näyttää arvelevan, että Jumala on pannut hänet elämään näihin näennäisesti hedelmättömiin seutuihin, antaakseen hänelle tilaisuuden keksimiskykynsä käyttämiseen. Ja hän tottelee viittausta, puuhaa väsymättä, kylvää, kastelee ja tekee kauppoja, on onnellinen ja tyytyväinen eikä voi kyllikseen kiittää Herraamme, joka on luonut sellaisen armaan paratiisin kuin Kalifornia on. Mukaantumista ja toimettomuutta hän kerrassaan ei ymmärrä. Siksi hän niin syvästi halveksiikin meksikolaisia, joiden omana tämä ihana maa on ollut niin monta sataa vuotta, eivätkä ne ihmisraukat kuitenkaan koko aikanaan ole saaneet sen arvoa nostetuksi edes neljänteen-osaan siitä, minkä se hänen käsissään on muutamassa vuodessa voittanut. Meksikolaiset taas, joissa sodanmuistot sen lisäksi polttavat kuin katkenneet nuolenkärjet haavassa, maksavat halveksimisen kaksin kerroin takaisin. Etelämaisessa velttoudessaan ja espanjalaisen ylpeydellä pitävät he noita „americanos'ia“ työtä kitkuttavina rahajuuttaina.

Vieraalle tuo hiljainen taistelu kahden, ulkonaisesti yhteen liitetyn rodun välillä on yksi Kalifornian omituisimmista omituisuuksista. Kaiho muuten valtaa mielen, nähdessään miten nopeasti vuosisatoja kestänyt espanjalainen vaikutus häviää. Sekin on yksi historian murhenäytelmistä.

Nykyään sitä sitkeä vastustus vielä pitää elossa. Tapahtuu toisinaan, että meksikolaisten vanhempain lapset jäykästi kieltäytyvät puhumasta muuta kieltä kuin espanjaa kouluissa, joiden opetuskieleksi määrättiin englannin kieli, kun maa liitettiin Yhdysvaltoihin. — — Jahka Kalifornia on muuttunut ihan anglosaksiseksi, on se samalla menettänyt sen omituisen, surumielisen värityksen, jonka kuolemaisilaan oleva kansallisuus nyt sille antaa.

Vielä kerran näimme vanhan lähetyslaakson San Diegon vuorilta, päivän laskiessa. Se oli täynnä vaaleata ja rusottavaa auerta. Harsomaiset, punervat sumupilvet leijailivat sinne tänne ja niiden lävitse näkyivät harmaat öljypuut ja palmujen suuret, kankeamuotoiset ryhmät. Kaikista kummallisimmilta näyttivät ympärillä olevat vuoret, joiden rinteet paikottain olivat tummansiniset, paikottain sinipunervat, melkein mustat. Kaukana ilmanrannassa välkkyi merestä kapea maidonvalkea vyöhyt.

Seuraavana iltana tulimme Las Angelos nimiseen, vanhaan, nykyään kuitenkin jo ihan uudenaikaiseen kaupunkiin. Sitä sanotaan „puutarhakaupungiksi“ ja sen ympäristö on todellakin pelkkänä hedelmäpuutarhana. Tällaiset rautatiematkat pitkin Tyynenmeren rantoja kuuluvat, nekin, Kalifornian omituisuuksiin. Siellä voit matkustaa viikon päivät, kenties enemmänkin, vuoron aarniometsissä, taivasta tavoittelevien sypressien ja seeteripuiden keskellä, pienten kuohuvien vuoripurojen yli, kuilujen partailla, — vuoron päivänmatkoja sellaisten seutujen halki, joilla viikuna-, aprikka-, oranssi-, sitroona-, öljy- ja persikkapuita yhtenä jona vilahtelee vaunun akkunoiden ohi. Siellä et näe muuta kuin hedelmiä ja ilma on täynnä imelää, lämmintä hyvää hajua. Näillä seuduilla viljellään myös suuria, keltaisia, meheviä mangoshedelmiä. Eurooppalaisen täytyy kuitenkin tottua niiden makuun, ennenkun voi niihin mieltä. Pump-

puja (vesimelunneja) ja meluuneja viljellään tavattoman runsaasti. Sierra Nevadan rinteillä niitä toisin paikoin kasvaa niin korkealla, että kestää pari tuntia ajaa ennenkun päästään pelloille. Hauska on katsella tuollaisen pellon sadonkorjuuta. Isot hedelmät pyörivät rinteitä alas aivan kuin kultakerät. Alhaalla seisoo miehiä, säkit varalla, niitä kokoomassa. Eräs sananlasku siellä kuuluu: — Kaliforniassa ei mies paljon maksa, vesimeluuna hänet voi kuoliaaksi lyödä. — Kalifornian joka vuosi pidettävässä maanviljelysnäyttelyssä näimme 130 naulaa painavan pumpun. Se oli vaunujen pyörän kokoinen ja ruskeankeltainen väriltään. Tomaatteja myös paljo viljellään, ja melkein joka ateria niitä nautitaan, sillä kalifornialainen arvelee vatsansa pysyvän kunnossa niiden avulla. Tomaatit ovat täällä tulipunaisia ja paljo mehevempiä kuin muualla; usein ne painavat monta naulaa kappale.

Las Angelossa olivat kukkatarhat mainiot. Kahta sylvä korkeita, punaisia ja valkeita oleanterikasvia, valkeita köynnösrunsuja, jotka toisin paikoin peittivät yksinkertaisen rakennuksen katonkin, jättimäisiä aloeita, joiden miekkamaiset lehdet huoneen korkuisina, sädetten tavalla sojottivat joka haaralle ja niiden keskellä hohteli väkevästi tuoksuva valkea kukkaterttu.

Las Angelos on sisämaakaupunki, mutta lähellä sitä on Santa Monica, kauniista ympäristöstään kuulu kylpypaikka, joka on saanut kirkko-isä Augustinuksen äidin, Monican, mukaan nimensä. Sillä on laaja, sininen ja päivänpaisteinen lahdelma; tummanruskeain kallioiden juurelle vyöryi jättiläis-aalto tyynenä ja lempeänä, harsomainen, valkea vaahto harjallansa. Kirjavana helmivyönä loistelivat päiväsessä lapsilaumat, jotka rannalla leikkivät tai juoksentelivat veteen uidakseen.

Muutaman tunnin matkan päässä Santa Monicasta oleva Santa Cruz, on kuuluisa meren uurtelimesta rannastaan. Valtameri karkaa täällä niin raivoisesti kallioiden haurasta punervaa kiviseinää vastaan, että se on uurtanut siihen rivittäin luonnollisia kaariholfia, joiden lävitse veden lasku-aikana näkee sinisen meren ja sen valkeat, vaahtopäät hyrskyt. Kylpypaikka on kaupungin toisenpuolisella laidalla. Se on useita peninkulmia pitkä, aukea ranta. Siellä kylpyvieraat ratsastavat, ajavat keveissä pienissä vaunuissa ponihevosiilla pitkin kosteata hiekkaa, katselevat merta kuumalla ja pakenevat leikkiä lyöden ja naureskellen aaltojen alta pois. Jokapaikassa Ameriikassa uivat naiset ja miehet yhdessä. Tyynen meren rannoilla emme kuitenkaan huomanneet missään vastenmielistä lemmekeikailemista, emmekä myöskään naisilla veikeilemishalua osottavia pukuja. Useimmilla oli yllään sininen villapusuri, polvihousut ja sukat ja päässä pieni keltainen, vahavaatteesta tehty lakki. Joka paikassa vallitsi teeskentelemätön ilo ja luontevuus. Sitä vastoin kuuluu Newportiin, New-Yorkin lähellä olevaan, Atlantinpuoleiseen kylpypaikkaan jo tunkeutuneen sitä turmeltunutta seurustelu-ilmaa, joka esim. Ranskan kylpypaikoissa vallitsee.

Santa Cruzin kaupunki on vähäpätöinen, mutta tunnettu hedelmärikkaudestaan. Eräs vieraanvarainen rouva vei meidät puintarhaansa ja siellä saimme omin silmin ja suin kokea, että kaupunki on maineensa arvoinen. Itse saimme puista poimia mitä mehevimpää untuvapintaisia persikoita, samettihienoja, keltaisia aprikoita ja aika sormustimen kokoisia mustia vattuja, joita kasvoi syltä korkeissa pensaissa. Ystävällinen emäntämme kehotteli kehoittelemistaan meitä syömään kalifornialaisten lempilauseella; „se on sydämmestä teille suotu“. — Hän oli reipas, ahavoitunut rouva, joka itse ohjasi parihevosiiaan ja kasvatti lap-

siparveansa, neljää tyttöä ja kahta poikaa. Kauluksessaan hänellä oli nyrkinkokoinen kultainen rintaneula. Siinä nähtiin kuvattuna Rebekka kaivolla, muutamien kummallisten esineiden keskellä. Myöhemmin saimme tietää, että se oli „Rebekka-sisarusten“, erään naisten kesken perustetun vapaamuurari-yhdistyksen tunnusmerkki.

Kuuluisin ja hienoin kylpypaikka Tyynen meren rannalla on Monterey, jota sanotaan „Lännen Newportiksi“. Siellä on komea hotelli monine satoine huoneineen; siellä saa yli koko Ameriikan kehuttuja päivällisiä; puutarha on ranskalaiseen malliin sievistetty; tekojärviä, miehenkorkuisia ruusupensaita, mahtavia palmuja saat siellä ihailla. San Fransiskon rikkaan maailman kermakerros täällä liikkuu pariisilaispuvuissa ja elämä on satumaisen kallista. Meidän tullessamme vilisi joka paikassa puutarhan ja puiston puunaisilla hiekkakäytävillä väkeä. Kirjavakaapuiset kiinalaiset kastelivat suihkuilla ruohokenttiä, hännystakkeihin puetut passarit liehuivat edes takaisin, poni- ja ratsuhevosia ja aaseja talutettiin pihaan tai pois sieltä.

Tuntui kummalliselta, kun tämän nykyaikaisen, ylellisen elämän keskeltä joutui muutaman kivenheiton matkan päässä olevaan vanhaan El Carmelo nimiseen lähetystaloon ja sen pienelle metsistyneelle hautausmaalle. Hiljainen, mustapukuinen pappi siellä rukoili kappelin alttarin edessä.

Siellä, Montereyn keuhutulla, 17 engl. peninkulmaa pitkällä rannikkotiellä saimme katsella Tyyntä merta myrskyävänä. Aallot ulvoivat alapuolellemme näyttäen hämärässä raivoavilta, valkeilta pedoilta, mutta nopeat mustangimme (meksikolaiset hevoset) juoksivat vilkasta laukkaa pitkin vuoritietä, joka ylös alas mutkitellen tuon tuostakin teki mitä kummallisimpia polvia. Hylkeitä ja merileijonia loikoeli kallionkielillä. Takanamme kohosi eräs Sierra Nevadan seeteriä kasvava rinne. Joka puun oli kesäisin, talvisin myllertävä

valtameren tuuli taivuttanut niin, että joka mahtava oksa maata myöten ojenteli samalle suunnalle, aivan kuin olisivat puut pyrkineet morta pakoon. Rannoilla oli yltäkyllin kohteita, suuria albalonasimpukoita koreine kuorineen, jonka sisus on kauniin sininen tai punainen. Likaisiin paitoihin ja päivänvarjo-hattuihin puettuja kiinalaisia seisoi joka paikassa tien varrella tarjoellen koralleja, meriheinää ja helmiä ohikulkeville. He elävät tällaisesta kaupasta ja asuvat kesät talvet telteissä, joiden sisäinen siivo on hirvittävä, samalla kuin mätänevät ainekset niiden ympärillä myrkyttävät ilmaa lemullaan. „Johnnyn“ tärkeinnä ravintona on, näet, albalonasimpukat, jotka hän kiskoo ulos niiden kuoresta ja ripustaa päivänpaisteeseen kuivamaan. Kuorista maksetaan välistä kaksikin dollaria, jos ovat hyvin tahkotuja ja kauniita.

Oleskeltuamme melkein kaksi viikkoa Tyynen meren rannalla, jätimme sen tässä, suunnaten matkaamme sisämaahan, hedelmällisyydestään kehuttuun Santa Claran laaksoon ja näimme valtameren taas vasta San Fransiskoon palatesamme.

Ameriikan Kiina.

Salapoliisi Bethell seisoi tsemälleen kello kahdeksan odottamassa, saattaakseen meitä San Fransiskon Ghettoon, kiinalais-kaupunginosaan. Häntä pidettiin parhaimpana oppaana tällä Ameriikan aasialaisella alueella. Mahtavan näköinen herrasmies hän oli, jaloissa välkkyi tarkasti kiilloitetut saappaat ja hänen pyöreistä, punakoista kasvoistaan vilkueli älykäs silmäpari. Vieraan ei ole menemistä yksin mainittuun kaupungin-osaan, erittäin on sielläolo vaarallinen iltasin ja juuri siihen aikaan kannattaa „kiinalaiskaupunki“ parhaiten katselemista. Kiinalaiset matelevat ulos loukeroistaan ja käyvät yön tullessa toimeliaiksi aivan kuin muutamat syöpäläiset ja itikat.

Kello löi kahdeksan Kearney Streetin vanhassa raatihuoneessa. Ilta oli pimeä ja sumuinen, tuima merituuli temmelsi kaduilla. Salapoliisi oli puettu arvokkaaksi porvariksi. Meillä naisilla oli tummat vaatteet.

— Ladies, *) — sanoi Bethell ja naputti nenäänsä paksulla etusormellaan, — ladies, voitte pel-

*) Lady = rouva, hienompi nainen, ladies = rouvat.

käämättä seurata minua. Teille ei ole tapahtuva mitään vahinkoa. Mitä hyvänsä tulettekin näkemään, — luottakaa vaan minuun. Mnun turvissani teillä ei ole hätää.

Ei kukaan meistä peljännyt rahtuakaan, eikä kukaan ollut edes puhunut pelosta mitään, mutta saattajamme näytti virkistävän itseään tällä synkällä alkajaispuheella.

Saimme astua viisi minuuttia, ennenkuin ehdimme Sacramentokadulle, jolla Kiina alkaa. Salaisen tulvan tavalla on kiinalaisvirta hiipinyt muuten valppaitten ameriikkalaisten niskaan. Se valloitti vähitellen talo talolta, kortteli korttelilta alaa, riisti ammatin toisensa perästä valkeilta, kunnes kaupunki hämmästyneenä yht'äkkiä huomasi helmassaan 40—50,000 kiinalaista. Nyt syntyi kongressianomuksia, kongressiriitoja, itä ja länsi olivat eri mieltä, väittelivät ja kirjoittivat pitkiä palstoja kiinalaiskysymyksestä. Mutta sill'aikaa jatkoi John Chinaman tai Johnny, joiksi kiinalaisia tavallisesti nimitellään, — tulvaansa Kaliforniaan yhä suuremmissa joukoissa. Hän pesi, silitti, leipoi, teurasti, oppi taitavaksi keittäjäksi, piiaksi, lapsenhoitajaksi, puutarhuriksi, rautatien-työmieheksi, kunnes ansaitsi miljoonia, jotka vähin erin lähetettiin Kiinaan. Hän voi ommella koneella 16 tuntia, nukkua makuuvaatteita pöydällä tai lattialla, elää teestä ja kuivatusta kalanpäistä, olla melkein vaatteita, kestää kovaa valittamatta ja tehdä joka työtä, mihin vaan pannaan, oli se hienoa nappiläpi-ompelusta tai ratakiskojen kiinnitystä. Hän voi asua likaisessa teltissä tulikumalla hiekkakummulla, keskellä löyhkääviä lika- ja tunkiokasoja. Hän voi pyytää simpukoita seisoen tuntimääriä vedessä, elää simpukan lihasta myytyään sen kuoren. Ilma, ravinto, vaatteet, uni näyttävät olevan hänelle sivuseikkoja. Onko sitten kum-

makaan, että valkea työmies ja erittäinkin naispuoliset työntekijät ovat epätoivoissaan kilpaillessaan hänen kanssaan.

Ensimmäiseksi kävimme katsomassa molemmin puolin pimeätä, ahdasta katua olevia ruokapuoteja. Mitä näissä oli? Pelkkiä Kiinasta tuotuja tavaroita, ei mitään Euroopan tai Ameriikan ravintoaineita. Öljyssä keitettyjä ja sen jälkeen kuivatuita ankoja, litteiksi puristettuina, aivan kuin kilpikonnaan kuoria; suolatuita simpukoita, ankojen sisälmyksiä ja sianmaksaa, silavaa ja suolatuita kananpojan reisiä. Kauppiaan nimi oli kiinankielellä kirjoitettu oven yläpuolelle. Myyjänä oli ikeniään irvistelevä kiinalainen, pitkät, ohuet palmikot pään ympäri kiedottuina ja kirjoituspensselillä sekä laskukuulilla varustettuna. Johnny ei luovu niistä ruoka-aineista, joihin on pienestä tottunut, vaan tuottaa tarvittavansa Kiinasta. Hän tekee työtä valkeille ja ottaa heiltä rahoja, mutta ei ryhdy kauppa-asioihin heidän kanssaan, eikä jätä rahojaan maahan. Ameriikka ei ole hänelle vähääkään rakas; hän ei huoli eikä halua sitä isänmaakseen. Se on hänelle vaan kultakaivos, ei muuta.

Ruokakaupoista menimme parturien tupihin, joissa hallustisten tukkia ajellaan ja korvia raaputetaan puhtaiksi 15 centistä. Korvien puhdistus, näet, kuuluu kiinalaisten parturien toimeen. Kumpikin temppu tehdään ilman saipuaa, haalealla vedellä ja kiinalaisten kapeilla, terävillä partaveitillä ja muilla koneilla.

— Tässä — sanoi saattajamme, kadulle taas tullesamme, — on satojen dollarien mies.

Tirkistimme akkunattomaan, pimeään, kosteaan, tavalisen ruokakaapin kokoiseen loukkoon. Siellä istui kiinalainen, ryppyinen ja kuiva kuin vanha nauriinkuori, keskellä kenkiä ja saappaita, joita rivittäin riippui seinillä.

Katosta killui lamppu, ja sen yläpuolella olevasta aukosta näkyivät ne likaiset rääsyt, jotka öisin, aukon yli tikapuille levitettyinä, olivat ukon makuuvaatteina.

Teaatteri oli siinä lähellä. Bethell naputti käskevästi pääsylippujen myyntiluukulle ja huusi: — Charlie! Pääsyliput rouville. Pian!

Käsi pistettiin ulos luukusta ja me saimme lippumme, punaisia paperinlappuja, salaperäiset koukerot kulmissa. Salapoliisi viittasi erälle tavallisessa herrasmiehen puvussa olevalle valkealle miehelle, joka poistui. Meidät johdettiin portaita myöten kellarikertaan, jossa taas tapasimme äskeisen miehen. Hän oli lähetetty tietä raivaamaan.

— Täällä asuvat näyttelijät ja heidän hm! . . . vaimonsa, — sanoi Bethell.

Sokkeloittain kapeita, maan alle vieviä portaita, kapeita käytäviä, vaatekomeroiden kokoisia huoneita! Akkunoita ei näkynyt, ilmaa ei tuntunut, jotain opiumihöyryillä täytettyä löyhkää tunkeusi sen sijaan keuhkoihin. Jokaisessa majassa oli pieni, opiumin-polttotarpeilla varustettu lava sekä nurkassa epäjumalankuva, kultapaperia ja uhrisavua. Muutamat suojat olivat suljetut; asuja oli niissä jo kotiutunut. Kapea, noin 9 tuumaa korkea ja 2 tuumaa leveä rakonen seinässä oli koko tämän ihmispesän ainoa ilmanvaihtolaitos.

Eräässä majassa istui nuori nainen lapsineen; toisessa viisi nuorta tyttöä virskuen ja laverrellen, samalla kuin heidän keltaiset, sirot sormensa pyörittivät paperosseja kokoon. Heidän vaatteuksensa oli koruton, mutta siisti, kiinalaisnaisten tavallinen arkipuku: tummansininen pusuri ja vaaleammat housut. Sen sijaan oli heillä yltäkyllin rannerenkaita, sormuksia ja kaulahelyjä. Useassa huoneessa näkyi eri huumaus-asteelle ehtineitä opiuminpolttajia, mutta joka paikassa vallitsi hiljaisuus. Syynä sii-

hen oli osaksi ystävämme, salapoliisin läsnäolo, mutta iltakin oli vasta alulla ja useimmat näyttelijöistä olivat vielä toimestaan.

Nousimme taas maanpinnalle ja menimme teatteriin. Likaisessa eteisessä myytiin pääsylippuja, keitettiin teetä, näyttelijät siellä maalasivat itseään, ovissa tunkeili kuokkavieraita. Rokon-arpinen kiinalainen, teatterin johtaja otti meidät komean kohteliaasti vastaan ja näytteli meille 10,000 dollarin arvoisen puku- ja asevarastonsa. Katselijoita oli monta sataa. Kaikki istuivat äänettöminä pitkäkössä, savuisessa salissa, miehet alhaalla parterilla, naiset lehtereillä. Näyttämöllä, jolta puuttui sekä sivuseinämät että muut näyttämökoristukset, lauloi parast'aikaa kaksi naista ja yksi mies. Naiset — kaksi naispukuista nuorukaista — keikailivat alaspäin katsellen ja käärmemmäisesti ruumistaan luikerrellen; arvattavasti piti naisellisen kainouden ja sulon siten heissä näkyä. Pukunaan heillä oli koreasti kirjaellut siniset ja viheriäiset silkkipusurit sekä laajat, taivaankaaren väriset silkkihousut. Sileäksi kammatussa tukassa, jonka selänpuoleinen laitos oli mielestämme enin majavanhännän näköinen, kiilteli helmiä ja jalokiviä. Kummpaisenkin korvan juuressa törötti punainen tai sininen kukkimppu.

Heidän herrallaan ja hallitsijallaan oli päässään Hermeen sivekkään kypärin näköinen, jalokivistä säihkyvä lakki. Hänen yönutun näköiseen, kirjavakuvalliseen silkkipukuunsa oli ommeltu sadottain pieniä ympyriäisiä peilinsirpaleita. Jokaisen kasvot olivat mainiosti maalatut, vaikka ei ihan eurooppalaiseen tapaan, silmälaudat ja sieramet olivat, näet, tulipunaisiksi sivellyt. Soittokunta istui laulajien takana seuraten mukasoitolla vuoron heidän puheitaan, vuoron heidän laulujaan. Sitä laulua ja soittoa ei ole helppo selittää. Oli siinä tahti ja oli sävelkin, mutta ei sointua,

ei värytystä eikä kaikua. Soittokoneita oli: viuluntapainen, jonka pohjaksi oli kiristetty kalkkalokäärmeen nahka, rumpuja ja huiluja monta eri lajia. Laulajien päävoimana tuntui olevan kurkkuäänien käyttäminen ja räikeät nenä-äänät. Mutta eri sävel-osien erottamistapa oli hyvä ja paasiäänien soitonmukainen puhelu oli toisinaan ihan mainio.

Teatterin johtaja seisoi koko ajan näyttelijöiden takana. Hänen vieressään oli tarjotin kuppineen ja suuri teekannu, josta soittajat ja laulajat tuon tuostakin ammensivat virkistystä. Vähän ajan kuluttua menivät näyttelijät ulos ja johtaja pani tuota hätää näyttämömuutoksen toimeen tai oikeimmin hän kyhäsi seinämäkoristuksen tapaista. Kolme tuolia asetettiin riviin, niiden yli ripustettiin verho ja koko laitos oli olevinaan vuode. Pöydälle pystytettiin puupalikka, muka lampuksi. Näyttelijät, jotka väliajalla olivat eteisessä virkistäneet itseään teellä, tulivat sisään ja uusi näytös alkoi.

Näitä kiinalaisia näytelmiä saa halullinen nähdä joka ilta kello 8—10 ja samaa kappaletta näytellään tavallisesti vuoden aika tai enemmänkin.

Me lähdimme teatterista ja kuljimme maan-alasta käytävää pitkin suureen ompelulaitokseen, jossa eräällä vanhalla kiinalaisella oli monta sataa kiinalaisnuorukaista liinavaatteiden teossa. Sieltä jouduimme kultaseppien ja posliinikauppiasten myymälöihin, joissa kulta-, hopea-, pronssi-, ambra- ja santelipuuteokset sekä kalliit posliiniasiat houkuttelivat kauppaa hieromaan. Ostimme muutamia pikkuesineitä ja kohtelias kauppias tarjosi meille teetä. Sillä oli väkevä, suloinen tuoksu ja kermatta ja sokeritta sitä juotiin pienistä, tuskin lasten lelukuppeja suuremmista maljoista.

Kadun toisella puolella oli hieno ravintola. Me kuljimme sen avaran keittiön ja ruokienjako-huoneen halki;

siellä valmistettiin vieraille vietäviksi kasviksia, kanoja, riisiä, silavaleivoksia ja riisiviiniä. Ruokasalissa loisteli pöydällä hienoja posliiniastioita ja sormustimen kokoisia viinilaseja; veisten ja kahvelien sijalla oli pari puikkoa. Joka huoneen seinillä riippui kalliita hopealla ja kullalla kirjaeltuja verhoja; kauniilla leikkauksilla koristetut ja kullatut varjostimet erottivat huoneista opiumilavat. Rakennuksen sisustus oli maksanut 60,000 dollaria.

Kello oli 11. Me poistuimme kiinalaisen kaupunginosan siistimmiltä kaduilta ja jouduimme kapeille, pahalta löyhkääville, pimeille kujille.

— Tulkaapas tänne hetkiseksi, — sanoi saattajamme lyhyesti, työnsi auki pienen, mustan oven ja astui sisään.

Se oli panttilaitos. Eteisessä loikoi opiumia polttavia kiinalaisia. Sisällä puodissa oli esineitä kaikenlaisia ja niiden vartijana omistaja, viattoman näköinen, mustahampainen mies. Bethell liikkui huoneessa paikkoja tutkien aivan kuin omassa puodissaan. Hän sormieli pusureja ja saappaita, pisti keppinsä hyllyjen alle ja näytti vilkasemalla keksivän joka sopen salaisuuden.

— Katsokaas tätä! — sanoi hän tarttuen eräseen jylseän puumiekan näköiseen esineeseen, joita lojui koko joukko eräällä hyllyllä. Se oli tuppena kahdelle terävälle ja leveälle veitselle tai lyhyelle miekalle, jotka olivat niin raskaat, että tuskin jaksoimme niitä nostaa.

— Annapas tänne se toinen leikkikalu! — sanoi salapoliisi miehelle. Tämä naurahti vähä hämillään ja ojensi meille hitaasti kiinni painetun, tummasta pronssimetallista somasti sorvatun viuhkan. Turhaan koetimme saada sitä leveelleen. Bethell painoi erästä kohtaa kädensijassa, joka

aukeni ja pisti esille terävän, jalkaa pitkän kapean veitsen varren.

Salapoliisi ojensi miekkoja ja veistä kiinalaista päin ja pudisti päätään.

— Niin, mukavastihan tämmöisen viattoman puumiekan saa kulkemaan laajan pusurin poimuissa ja tällaista so-maa viuhkaa kantaa keveästi kädessään! Aseettomia ollaan, tietysti, mutta jos pimeänä yönä sattuisi kadunkulmassa tapaamaan jonkun, niin ovat tarvittavat aseetkin saatavissa. Ooh, John Kiinalainen, kyllä minä sinun temppusi tunnen. Viattomalta sinä näytät, mutta piru puikkii kintereilläsi.

Menimme kadun yli erääseen suureen, pimeänä ammottavaan talosokkeloon.

— Täällä ovat suurimmat opiumikapakat, -- sanoi Bethell.

— Pojat eivät vielä ole kaikki koossa, te siis ette saa pahinta elämää nähdä. Seuratkaa minua!

Noin 8—10 neliöjalan kokoisessa huoneessa makasi nuori kiinalainen matalalla lavalla sytyttäen bamburuokopiippuansa. Hän nyökkäsi tyynesti salapoliisille, pisti mustaa, tahmeata nestettä puikon päässä liekkiin pehmenemään ja antoi sen valua piipunpesään, joksi ruokoon muodostunut, pahkamainen kasvannainen oli sorvaeltu. Sitten hän veteli muutamia savuja, sulki silmänsä ja laski päänsä tyy-nylle. Kolme, neljä eri huumaustilaan ehtinyttä polttajaa loikoi huoneessa, jonka seinillä oli leveitä hyllyjä ja lavoja; muutamissa yhtä suurissa huoneissa oli 18 henkeä yht'aikaa. Taas tuntui mielestämme ilma olevan kateissa ympäriltämme, se oli aivan kuin väistynyt pois opiumihöyryjen tieltä. Tämän talon koko kellarikerros oli opiuminpolttajien hallussa, niitä näkyikin lukuisasti puoli-

avonaisista ovista. Ihan vieressä oli opiumikauppa, josta tuon intohimon uhrin ostivat itselleen kerraksi 5—10 centin hinnalla mustaa, tahmeata huumaus-ainettaan.

— Tässä, — sanoi Bethell, astuessamme mutkikasta, pimeätä, väestä vilisevää kujaa, — tässä on Murhaajainkuja. Täällä on poliisilla enemmän työtä kuin koko muussa kaupungissa. Kymmenen viikkoa takaperin murhattiin täällä yhtenä yönä 3 kiinalaista. Tämä on „the Highbinderien“ lempiloukko. The Highbinderit, mitäkö ne ovat? Ne ovat varas- ja murhaajaseurue. Katsokaa nyt ympärillenne, arvoisat rouvat. Huomaatteko, kuinka he jokainen pitävät minua silmällä, ihan jokainen tällä kadulla kulkija? He tuntevat minut, se on tietty. Mutta huomatkaa samalla, kuinka viattomilta he näyttävät. Voimme olla varmat siitä, että joka miehellä, jonka täällä tapaamme, on rikos omalla tunnollaan. Mutta näyttävätkö ne siltä? Ei, Johnny on viattoman näköinen viime hetkeensä asti.

Huomautus oli aivan oikea eikä suinkaan liioiteltukaan. Noista liikkumattoman tyynistä, virnisteleivistä naamoista loisti vaan rauhallinen elämäntyytyväisyys, ei muuta. Keskellä rikoksellisten vilinää kulki pieni kiinalainen palvelustyttö, 6 vuotias lapsi, kantaen seljässään hihnalla häneen sidottua kapalolasta. Molemmiin käsin hän varovasti kantoi peitettyä maljaa ja laahusti väsyneesti pieniä, vaivantuneita jalkojaan eteenpäin. Kyyneleet tunkeusivat silmiimme, katsellessamme kurjaa lapsiraukkaa. Tarjouduimme saattamaan häntä kotiin, mutta hän vaan pudisteli päätään eikä ymmärtänyt kysymyksiämme. Meistä erottuaan näimme hänen astuvan alas erääseen kellarikertaan; kapalolapsi hänen seljässään käänteli valitellen päätään, saadakseen kaulassaan riippuvan kumipullon suuhunsa,

Olimme tulleet the Highbinderien klubbin luo.

— Oho, pojat eivät ole pistäneet oveansa säppiin, — huudahti Bethell kummastellen. — Heillä ei mahda nykyään olla mitään erinomaista tekeillä. Täällä, ladies, täällä suunnitellaan kiinalaiskorttelin kamalimmat ilkityöt. Jossuoneensa (kirkkonsa) heillä on yläkerrassa, mutta ei heillä siitä haittaa ole. He pistäyvät sinne Konfusiuksen kuvan eteen uhrisavua polttamaan ennenkun lähtevät „työhönsä“.

Suuressa, himmeäksi valaistussa salissa oli tusina kiinalaisia koolla. Muutamat heistä polttivat opiumia, muutamat keskustelivat matalalla äänellä. Kaikki näyttivät siisteiltä ja rauhallisilta.

— No, Joe, — sanoi Bethell, taputtaen erästä nuorta poikaa olalle. — Kuinka voit? Ei siitä ole pitkiä aikoja kulunut, kun me viimeksi tavattiin toisemme. Kauvanko olet ollut vapaana?

— Viikon, sir, — vastasi nuorukainen nauraa virnistellen.

Astelimme jyrkkiä portaita myöten kirkkoon, jona oli pitkä, kapea, alttarilla kahtia jaettu huone. Perällä näkyi Konfusiuksen pronssista valettu kuva, ja sen ympärillä törötteli muita, paksusorkkaisia, sarvipäitä, hännillä, kynsillä ja lohikäärmeen päillä kaunistettuja suuruuksia. Alttarilla kohosi hienoista vahalangoista uhrisavua; kulta- ja hopea-astioita siellä kiilteli. Katossa riippui kirjavia lamppuja luoden huoneeseen salaperäistä valoa. Alttarin takana loikoi muutamia kiinalaisia opiumia poltellen.

Kadulle päästyämme menimme Murhaajainkujalta eräälle toiselle kujalle, jossa poliisin luvalla murhataan siveyttä. Muutamaa jalkaa leveän, likaisen kadun kummallakin puolen oli tiheässä talo toisensa vieressä, pääty kadulle päin. Joka talossa oli iso ristikolla varustettu akkuna, jonka sisäpuolella istui maalattu ja koreaksi pyntätty nainen. Ka-

dulla vilisi miehiä, valkeitakin, laumottain niitä tungeskeli akkunoiden ulkopuolella. Eräässä talossa näytteli meille paikkoja muuan nuori, koreasti kirjaeltuun, vaaleansiniseen silkkitakkiin ja vaaleanviheriöihin, leveisiin silkkihousuihin puettu tyttö, jonka tukassa rasva ja helmet kilvan kiiltelivät. Huolettomasti hymyillen kuljetti hän meitä muutamissa ahdasmaisissa, mutta siisteissä huoneissa; yksi oli sisustettu eurooppalaiseen tapaan. Meidän läsnäollessammekin hän vastaeli ulkopuolella seisovien pilapuheisiin. Kun salapoliisi hyväntahtoisesti, mutta johdonmukaisuuden puutetaan huomaamatta, moittien sanoi hänelle, että hänen tulisi viettää parempaa elämää ja mennä naimisiin, näytti hän iloisesti virnistellen koko valkean hammasrivinsä.

— Ah Lo ei naimisiin. Ei kukaan huolia Ah Lota.

Hänen huoleton naurunsa vihloi korvia, — oikeudenmukaista ammattiahan hän harjoitti.

Ainoastaan rikkaimmat kiinalaiset kauppiat tuovat vaimonsa mukanaan. Muut kaupungin neljästäkymmenestä tuhannesta kiinalaisesta myyvät ja ostavat vaimoja aivan kuin muutakin kauppatavaraa. Kristillinen Amerikka katselee tätä jokavuotista lastentuontia *) aivan yhtä tyynesti kuin Eurooppa suvaitsee kahtalaista siveyttä ja laillista pahetta. Salapoliisi Bethell vastasi meille aivan samoilla sanoilla, joilla mainitsemamme järjestelmän puoltajat Euroopassa torjuvat syytöksiä: — jos emme suvaitsisi tätä, eivät meidän valkeat naiset saisi kulkea rauhassa kaduilla.

Kello oli 12 tulemassa. Elämä täällä pimeyden valtakunnassa alkoi käydä yhä vilkkaammaksi, mutta me olimme jo tarpeeksemme katselleet tätä Amerikan kehityksen mätähaavaa.

*) Enimmästi tuodaan maahan kaupittavaksi 6—12 vuoden välillä olevia tyttöjä

Seuraavana päivänä kävimme eräessä kiinalaislähetyskoulussa. Se näytti antavan kiinalaiselle vanhalle Aatamille vaan ulkopuolista silytystä. Tyttöjä ei kasvatettu varmoja ammatteja osaaviksi, vaan „kotia varten“, niinkuin sanat kuuluivat. Sillä tarkotettiin, että he saivat jotenkin niukalti tietoja, pääasiallisesti heille opetettiin käsityötä (virkkausta ja tavallista ompelusta) sekä raamatunlauseita ja virsiä. Heti kuudentoista, korkeintaan kahdeksantoista vuoden vanhoina heidät naitettiin ja miehiksi määrättiin kuka kiinalainen tahansa, joka vaan ensimmäiseksi ilmotti vaimoa haluavansa.

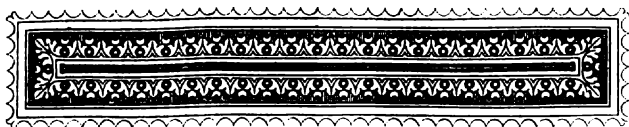
— Meidän tyttöjä naidaan kilvassa, — selitti laitoksen nais-opettaja tyytyväisenä.

— Mutta sanoittehan, että tytöt tavallisesti antavat kastaa itsensä täysikasvuina. Kuinka ne sitten menevät miehille, jotka palvelevat epäjumalia ja myyvät ja ostavat vaimoja, milloin tahtovat?

— Niin, onhan heillä hyvinkin vaikeat oltavat, ja moni on karannut tänne takaisin, kun mies on myynyt hänet, — vastasi opettaja kylmästi, — mutta tietysti heidän tulee mennä naimisiin. He uskovat vaan siten saavansa sielun ja tulevansa autuaiksi. Eihän niillä tyttöraukoilla ole muuta keinona. Kuka huolisi kiinalaistyttöä palvelukseensa? Onhan hän aivan turvaton. Eihän häntä uskaltaisi päästää ovesta ulos, sillä ensimmäiseksi vastaantuleva kiinalainen — ja valkoiset miehet ovat, Herra paratkoon, ihan yhtäläisiä — voi viedä hänet luokseen ja pitää häntä siellä niin kauvan kuin itse tahtoo, eikä rangaistuksesta ole edes pelkoakaan. Täällä laitoksessa on tapahtunut, että 8—9 vuotiaita tyttöjä on ryövätty pois keskellä päivää, kun ovat olleet portaita siivoamassa. Eikä parempaa voi toivoakaan, kun kaupungissa on 40,000 kiinalaista miestä. Jos poliisilaitos olisi moisissa asioissa ankara, eivät kau-

pungin köyhät, valkeat naiset voisi päiväsydännäkään kulkea rauhassa kaduilla.

Nuo salapoliisin ja lähetystalon johtajan sanat tuntuivat siis olevan meidän „kristillisten“ yhteiskuntien perusajatuksena. Joka paikassa uhrataan köyhä, raaka, tietämätön nainen parempiosaisten sisartensa suojelemiseksi. Tuskin missään ovat tämän mielipiteen seuraukset niin sydäntäsärkevässä muodossa huomattavina, kuin San Fransiskossa.

Sierra Nevadan runoilija.

— Ette saa lähteä Kaliforniasta Joaquin Milleriä tapaamatta, — sanoi „The San Francisco Chronicle“-nimisen sanomalehden tiedustelija lähtökumarruksia noikkaellessaan. — Bret Harte on Lontoossa, häntä ette saa nähdä, mutta Sierra Nevadan runoilija, „kallioinen, lahdelmainen, syvyksellinen runoilija“ Joaquin Miller on kotona.

Muutamia päiviä myöhemmin saimme ystävien toimesta tavata mainitun omituisen runoilijan, joka lienee jotenkin tuntematon Euroopassa, vaikka suurin osa hänen teoksistaan on painettu Englannissa. Hän on syntynyt Kentuckyssä, josta Ameriikassa puhutaan pienellä pilalla aivan kuin meillä Suomessa Sysmästä; — mutta tuli jo 15-vuotiaana Kaliforniaan, samaan aikaan kun kullanhakijat, meksikolaiset ja indiaanit siitä kiistelivät. Hän luki ensin lakitiedettä, oli lyhyen aikaa Oregonissa tuomarina, mutta ei viihtynyt virassaan. Ympärillä vallitseva kirjava seikkailurikas elämä näyttää liian viehättävästi houkutelleen hänen runoilijaluonettaan. Hän jätti lakimiehen toimen, rupesi kullankaivajaksi, taisteli Yhdysvaltain ja Meksikon välisessä sodassa indiaanien ja sellaisten valkeiden miesten rinnalla, jotka eivät olleet villiä paljoakaan korkeammalla kannalla. Monta kertaa hän haavoittui, eli, lievimminkin sanoen, kirjavaa elämää

vuoristossa metsästäjien ja indiaanien kanssa, matkusti sitten Eurooppaan, oleskeli 9 vuotta Englannissa, Itaaliassa, Saksanmaalla, Norjassa, Venäjällä ja joutui lopuksi Pyhälle maalle, jossa oleskeli pitkät ajat Natsareetissa, Jerusalemissa ja muutamissa muissa kaupungeissa. Koko ajan oli hän ahkerasti käyttänyt kynäänsä ja lahjoittanut kirjallisuudelle noin kuusitoista teosta, sekä runomittaisia että suorasanaisia, joissa kuvasi kotimaansa ihanaa, lumoavaa luontoa. Mutta hän ei ole koskaan ollut kansalaistensa lempikirjailijana. Siksi hän on liian hurja, liian intohimoinen, liian satumainen runoilussaan. Sen lisäksi tuli vielä, että muodollisuutta vihaavan runoilijan yksityis-elämä oli melkein säännötön. Vuoron hän oli naimisissa, vuoron naimaton. Välistä oli hänellä mukanaan ihmeen ihana, sekaverinen tyttötyttö, jota hän sanoi tyttäreksensä, välistä hän taas eli yöpö yksinään eikä asuinpaikastakaan ollut kellään varmaa tietoa.

Mutta aika kului ja Joaquin Millerin miehuuden-ikä alkoi lähestyä vanhuuden rajoja. Eräs hänen tyttäristään meni miehelään vasten hänen tahtoansa ja murti melkein isänsä sydämen. Kirjailija muutti silloin rakkaille vuorilleen, osti siellä maatilan, istutti hedelmäpuita, katseli merta ja runoili tähtien tuikkeessa.

Meitä oli neuvottu kirjoittamaan pyytääksemme lupaa luonakäymiseen. Vastaukseksi tapasimme eräänä päivänä maaseudulta palatessamme seuraavat, tavallisen käyntikortin takapuolelle kesyttömällä, jykevällä, epäselvällä käsialalla kirjoitetut sanat, joista melkein joka toisen alle oli vedetty viiva: — „Kävin teitä hakemassa, viedäkseni teidät *pieneen kotiini* vuoristoon. Olin *hyvin* pahoillani, kun en saanut teitä tavata. Jos teillä ei ole *mitään parempaa* ohjelmassanne, niin tulkaa *huomenna* — luo, sinne saavun teitä tapaamaan.“

T apasimme toisemme määrättyä päivänä Oaklandissa, eräässä pienessä San Fransiskon lähellä olevassa kaupungissa, kahden oivallisen sisaren luona, jotka siellä pitivät kasvatuslaitosta tytöille. Talon joka soppi oli täynnä heleätä päivänpaistetta ja lasten iloista äänensurinaa; luokkahuoneista kuului ahkera hyminä.

Vierashuoneessa istuva Joaquin Miller näytti tämän jokapäiväisen kodikkaisuuden jyrkältä vastakohdalta. Ryhdytön, kömpelö, ruma, huolettomassa puvussa, huoleton, välinpitämätön käytökseltään. Hän nousi seisoalleen, tähyellen meihin kummallisilla sinisillä silmillään, katse oli tulinen, mutta samalla sumea. Puristi hitaasti kättämme, kääntyi puoleksi hämillään, puoleksi hajamielisenä pois päin ja istahti tuolillensa kädet polvien väliin likistettyinä. Silmäin ansioksi on luettava, ettei hän tehnyt kerrassaan vastenmielistä vaikutusta. Kasvoistaan hän oli samaa näköä kuin Stuart Mill, joka, vaikka olikin suuri ajattelija, ei loistanut ruumiillisella kauneudellaan. Iho oli punakka, otsa kalju ja niskassa riippui vaalea, kankea hiustupsu. Mutta silmät olivat imeneet itseensä kaikki merkit, joista voi arvata miehessä asuvan runoilijaluonteen ja sen aina riehuvat intohimot, levottomuuden, kaipauksen ja surumielisyyden. Ne silmät olisivat toisissa kasvoissa olleet kauniit. Nyt ne olivat ainoastaan omituiset.

Ottamatta aluksi keskusteluun vähääkään osaa, katsahti hän äkkiä meihin ja kysyi vakavasti: — voitteko oikein hyvin? — Tämän kummallisen kysymyksen lausuttuaan, alkoi hän puhua katkonaisesti, mutta hyvin omituisesti. Hänen liikkeensä olivat kulumikkaat ja tottumattomat, aivan kuin iäkkään vanhanpojan, joka ei ole tottunut olemaan naisten seurassa tai yleensä ihmisten joukossa. Harvoin hän katsahti puhelutoveriinsa, mutta ajatukset näyttivät vä-

hitellen sulavan hänessä ja tulvasivat sitten omituisina, lyhyinä, sattuvina lauseina ilmoille.

— Minä asun korkealla Sierra Nevadan harjalla, — sanoi hän. — Niin korkealla, että kuulen kuinka tähdet raapivat maata, sen kiertyessä akselinsa ympäri. Plato sanoi, että me, yksinäisyyden rakastajat, olemme joko jumalia tai villipetoja. Minä olen peto. Minä olen villi — peto, — kertoi hän hitaasti, katseli käsiään ja väenteli niitä hermostuneen tavalla. — Minulla ei ole siellä muuta kuin meri, kuu, tähdet, vuoret ja viisituhatta hedelmäpuutani.

Hänen rumat kasvonsa kirkastuivat.

— Viisituhatta hedelmäpuutani! Voitteko aavistaakaan, kuinka paljon työtä ne vaativat? Ja minä olen itse työssä aamusta iltaan joka päivä. Katsokaa minun käsiäni! Näettekö, että niissä on kovan työn puremia merkkejä, kovia känsiä, arpia, merkkejä.

Hyväillen hän sively suurta, mutta siromuotoista kättään, joka oli runsaskarvainen, niinkuin kaikkien ameriikkalaisten kädet ovat.

— Minulla on kaikenlaisia hedelmäpuita. Minulla on öljypuitakin. Tiedätekö, että öljypuulla vedenpaisumuksen ajoista asti on kyyhkynen harmaat, silkkihienot untuvat lehtiensä alapuolella? Pidätekö öljypuusta? Se on pyhä puu. Minä olen itse niitä istuttanut . . . Te tulette pohjasta! Teillä ei ole öljypuita . . .

Tiedätekö, että Jumalalla on siniset silmät? Sen olen keksinyt. Pohjan kansat ovat voimakkaimmat maan päällä. Ne kestävät lunta, vilua, pimeyttä. Kaikilla niillä on siniset silmät. Jumala on voima ja hyvyys. Jumalalla täytyy olla siniset silmät.

Hän näytti riemuitsevalta, kohotti sitten etusormensa vasemmalle ohimolleen ja huokasi syvään.

— Tämän arven sain Meksikon sodassa. Tiedätekö, että me täällä Kaliforniassa edistymme kuolevien kansojen ruumiilla? Matkustelkaa Kaliforniassa ja Meksikossa, niin tapaatte joka askeleella kuolevia kansoja — indiaaneja ja meksikolaisia. — Indiaaneja ja meksikolaisia, — lausui hän taas uudestaan. Sitten kumartui hän eteenpäin ja sanoi puoli kuiskaamalla, salaperäisellä äänellä: — tiedätekö, että ne ovat kuolevia kansoja? — Kaliforniainä rakastan, — jatkoi hän yksitoikkoisesti, mutta se rakentaa kehityksensä kuolevan korven povellet. Minä rakastan sitä. Rakastan vuoriamme, rypäleitämme, mertämme? Rakastatteko te merta? Merikipeäkö? Olette merikipeä? Minä annan teille ehdottomasti parantavan apukeinon. Se on amuletti, pieni Pyhän Annan kuva, ja se suojelee meritaudista. Saatte sen minulta ja sitten keinutte aivan kuin enkelien siivillä kannettuna takaisin kotimaahanne.

Hänen puheessaan oli harvinaisella tavalla sekoitettuna satumaisia mielikuvitteluja, omituisuutta, arkuutta ja itse-tietoisuutta.

Päivälliskello keskeytti keskustelumme ja tyttöjä tulvi sisään. Miller vaikenä heti ja näytti etanan tavalla vetäytyvän kuoren alle piiloon, mutta muuttui vähä arveltuaan taas entiselleen. Nuorten verevät kasvot tuntuivat elähtävän häntä. Eräälle vaaleanveriselle, kultatukkaiselle tytölle hän sanoi hyvin vakavasti: Miss E., teidän täytyy kammata päivänpaiste pois tukastanne. Teillä on liian paljon päivää hiuksissanne.

Koko päivällis-ajan saneli hän herkeämättä omituisia huomautuksiaan. Pysyen järkähtämättömän vakavana, ei hän kertaakaan edes hymyillyt, vaikka muut pöydässä olevat tuon tuostakin purskahtivat nauramaan. Hänen silmänsä eivät näyttäneet tietävän suun sanelemista sukke-

luuksista mitään. Ne pysyivät koko ajan surumielisen, aran ja haaveksivan näköisinä.

Jälkeen puolisen ehdotti hän, että lähtisimme ajelamaan.

— Minä vien teidät erään ystäväni luo, — sanoi hän — erään ystäväni luo, joka asuu paratiisissa. Hänellä on suloinen, nuori vaimo ja te saatte syödä mitä mehevimpää päärynöitä.

Hevonen oli laiha, koleajäseninen villipeto, sekin. Ajoimme kevytlehväisten pippuripuiden alatse ja siniviheriöitä enkalyptoskuja myöten. Siellä täällä näkyi puiden välistä vilaus merestä tai Sierra Nevadan punervista kalliuhuipuista.

Miller oli parhaalla tuulellaan. Koko hänen runoilijaluonteensa oli kiintynyt ja rakastunut Kalifornian omituiseen kaunuteen ja hän ylisti sitä sointuvin, hehkuvin sanoin. Kalifornialaisten rahan-ahneus tuntui katkerasti harmittavan häntä.

— Ovathan ne kelpo ihmisiä, mutta halpaa lajia, hyvin halpaa. Dollarit ja centit vaan mielessä. Hän kiristi ohjaksia ja pysäytti hevosensa. Ilosta loistavin kasvoin hän näytti erään sumuisen vuorijonon korkeimmalla huipulla pilkottavaa, vaaleata täplää ja sanoi: — tuolla on minun kotini. Se on pieni ja mitätön, mutta minä saan sen työlläni vielä kerran suureksi.

Hän alotti pitkän haaveksivan luonnon-ylistyspuheen, vastauksia odottamatta. Kaikki, mikä ei suoraan luonnosta voimaansa ime, sortuu. Kalifornia, Ameriikka, tulee vielä kerran katkerasti katumaan rahanhimoansa, joka on houkuttellut sen halveksimaan luontoa ja kohtelevaan sitä aivan kuin palvelijaa. Useimmat Amerikan runoilijat on se vika turmellut ja viimeksi on Bret Harte astunut samoja jälkiä. „Gabriel Conroy“ on mahtava, mutta Bret Harten viimeiset

teokset todistavat, että kirjailijan taas pitäisi päästä lähemmäksi maa-emoa. Eikä Ameriikka ole yksin tämän kiusauksen uhrina. Euroopassakin se turmelee runoilijoita. Jos Tennyson olisi levännyt lähempänä luonnon puhdasta, äidillistä helmaa, ei hänen vaimoansa nyt sanottaisi *lady* Tennysoniksi.

Hevonen seisautui pienen talon eteen, jonka viheriäiset akkunaluukut olivat tiviisti suljetut, niinkuin kaikki Kalifornian talot kuuman vuoden aikana. Sen ympärillä kasvoi taatelipalmuja ja reheviä hedelmäpuita, joiden oksat notkuivat tuleentuneine hedelmineen. Japanilainen palvelija vei meidät talon emännän, pienen, mustatukkaisen kaunottaren luo, joka tarjosi meille teetä ja Millerin lupaamia, meheviä päärynöitä.

Miller oli äänetön, mutta katseli nuorta rouvaa suopein silmin. Koko Ameriikassa tiedetään, kuinka usein kauniit kasvot ovat häntä hurmanneet ja kuinka paljo onnettomuutta se taipumus on tuottanut hänelle itselleen ja muille.

Mutta nyt istui hän tyytyväisenä nojatuolissaan, maisteli teetänsä ja nautti. Kerran hän sanoi: — oletko oikein onnellinen, Daissy? Oikein onnellinen, — vakuutti rouva hymyillen.

Miller huokasi leikillisen hartaasti ja sanoi: — hän on onnellinen. Hänellä on mies, oikea mies puolisona.

Kerran hän näytti pientä valkeata kukkaa nappilävesään ja sanoi: — tiedätkö, minkätähden tätä kannan? Sentähden, että se kasvaa teiden varsilla. Me olemme molemmat olleet pölyssä — päätään nyökäten — pölyssä.

Vieraisaolomme päättyi hyvin äkkiä, sillä Billy näytti tulevan pelottavan kärsimättömäksi. Paluumatkalla ryhtyi Miller uudestaan äskeiseen puhelutapaansa ja jatkoi äänek-

käitä ajatuksiaan hämmäilemättä ja kuitenkin arostelevalla tavalla.

— Minä en paljon lue. Elämä opettaa paremmin kuin kirjat. Minulla ei nykyään ole juuri ollenkaan kirjoja. Vaan raamattu. Ihmisistä minä enin opin. Katsokaa ympärillenne! Ihmiset ovat hyviä. Ei ole ainoatakaan, joka ei ole hyvä tai koeta olla hyvä. Kun olin Pyhällä maalla tiedätkö, että olen ollut Natsareetissa? Niin olen. Ja nyt minä parast'aikaa kirjoitan Vapahtajan historiaa niiden suusanallisten kertomusten mukaan, joita siellä kokosin.

Niin hän jatkoi puhettaan siirtyen aineesta aineeseen, kunnes tulimme rautatien asemalle. Eräästä rautakaupasta lähetetty mies toi Millerille käärön laskuja ja vaikka äsken olikin puhunut halveksien dollareista ja centeistä, näytti Miller nyt olevan ankarasti huolissaan niiden takia. Me erosimme kiiruumman kaupassa toisistamme ja ennenkun juna oli vielä liikkeelle lähtenyt, näimme hänen jo astuvan rautakauppaan. Hyvästi jättäessään oli hän äkkiä tullut vakavaksi ja sanonut: — onko siellä teidän maassa hyvin kylmä? Tietysti siellä on. Kuinka kummallista!

Jos on vaan vähänkin aikaa Joaquin Millerin seurassa, huomaa heti hänen oikullisen, omituisen luonnonlaatunsa ja kirjailijalahjansa. Ei ole kummakaan, että kolme vaimoa on pitänyt yhdys-elämää hänen kanssaan mahdottomana. Toisen vaimonsa, lahjakkaan ja yleisesti arvossa pidetyn naisen, hän jätti, selittäen, ettei pystynyt kirjoittamaan, kun vaimo ja lapset pyörivät ympärillä. Kun hänen vanhin tyttärensä tuli täysikasvuiseksi, määräsi isä hänen joko menemään luostariin tai rupeamaan näyttelijäksi, „sillä hän ei voinut tytärtään elättää“.

Voisi täyttää kirjoja niillä, sekä tosilla että tehdyillä jutuilla, joita hänestä on liikkeellä. Epäilemättä on hänen yksityis-elämänsä vaikuttanut vahingollisesti yleisön mieli-

piteeseen hänen kirjoistaan. Millerin teoksilla on kuitenkin suuri kaunotaiteellinen arvonsa. Hän on paremmin kuin moni muu käsittänyt Kalifornian ja Lännen luonnon. Hän on tunkeutunut noiden mahtavien vuorten sydämeeseen, joiden rinteillä kasvaa hehkuvia rypäleitä ja terävillä huipuilla ikuinen lumi kimaltelee. Hänen kielensä on värikästä, mehevää, pontevaa, ja runollisen vienoa. Kauneimmat ovat kenties „Lauluja Sierra Nevadalta“-nimiset runokokoelmat, joita hän itse surumielisesti sanoo „kesäiseksi Toukokuukseen“. Ne ilmestyivät, näet, kun runoilija jo oli jättänyt nuoruuden iän taakseen. Hän kertoo runoissaan samaa, kuin Bret Harte suora sanaisesti, ja paljo on näillä kirjailijoilla yhteistä, vaikka ei suinkaan voi sanoa toisen toistaan matkivan. Kumpikin heistä tahtoo välttämättä pitää naista salaperäisenä, selittämättömänä „vaistiyhdistelmänä“, välistä he kuvaavat häntä polvillaan hartaan jumaloimisen esineenä, välistä katkerasti ivaten. Ameriikka odottaa suurta runoilijaansa. Sillävälin se luo huvikseen edelläkävijöitä, enimmäkseen sen omaa lujaa luonnetta vastaavaa, omituista lajia.

San Fransiskon suomalaisten luona.

Suomi on kaikkialla suuressa maailmassa niin tuntematon, että tavallisesti saa panna kaiken keksimiskykynsä liikkeelle, jos mieli ulkomailla vähänkin hankkia tietoja kansalaisistaan.

Vaikka tiesimme niitä kyllä olevan San Fransiskossa ja vaikka hyvinkin ahkerasti tutkimme osotekalenteria, emme kuitenkaan voineet löytää jälkeäkään heistä. „Fris-ko“ssa — kaupungin nimen ameriikkalainen lyhennys — on 250,000 asukasta, melkein kaikista maailman kansallisuuksista. Se on merikaupunki, jonka satamissa alinomaa kihisee merimiesjoukkoja; se on yksi pääpysäkeistä noilla yhä yleisemmiksi käyneillä reiteillä Australia—New-York ja Kiina—New-York. Täällä vilisee kaikenmoisia ihmisiä, eikä niiden joukosta juuri helposti saa meidän Mattia käsiinsä. Vihdoin meitä neuvottiin „the Mariners Church’iin“, pieneen, kaukana lastauspaikoilla päin olevaan merimieskirkkoon, siellä sanottiin suomalaisten pitävän jumalanpalvelustaan. Kello kahdeksan eräänä torstai-iltana lähdimme sinne. Kirkko, pieni kurjannäköinen rakennus oli Sacramentokadun päässä, keskellä merimiespuoteja, panttilaitoksia, pikku kappakoita ja ravintoloita. Ulkona oli jo pilkkosen pimeä ja me kopeloimme sisälle hämärään eteiseen. Itse kirkkoa

korjattiin, josta syystä jumalanpalvelusta pidettiin n. s. rukoushuoneessa. Me astuimme sinne sisälle. Suuressa, alatomassa ja niukasti valaistussa salissa oli koolla noin 30 miestä, enimmäkseen nuoria ja keski-ikäisiä; ei ainoatakaan naista. Pitkiä penkkiä seisoi rivissä toinen toisensa takana; perällä oli pöytä avonaisella paikalla. Pöydän takana seisoi pappi, nähtävästi rahvaan mies.

Meidän astuessamme sisään syntyi vähän liikettä seurakunnassa ja yksi miehistä, joka näytti toimittavan kirkonvartijan ja lukkarin virkaa, näytti meille paikat, kysyi epäröiden suomeksi, olimmeko suomalaisia, ja antoi meille laulukirjat. Papin meille lausuttua tervetuloa ja meitä siunattua, alkoi jumalanpalvelus. Laulettiin muutamia Sankeyn lauluja ja sitte seurasi saarna. Se oli samaa maata kuin hihhulien saarnat, mutta oli saanut lisiä Ameriikan metodismista, ehkäpä myöskin pelastusarmeijasta. Totutulla, kaavanmukaisella kaunopuheisuudella, ristissä käsin ja kyynelsilmin kehotti saarnaaja kuulijoihinsa iloitsemaan Herrassa ja heittämään pois kaiken syntikuorman. He olivat vapahdetut ja puhtaiksi pestyt synnistä, he olivat valitut taivaallisen autuuden perijöiksi. Maailman lapset surkoot, mutta Jumalan lasten on iloittava. Yhtä päätä kehoitettiin nyt heti kääntymään Herran luo, sekä nousemaan ja todistamaan Hänestä, kun Hän sitä kääntää. Sillävälin sateli tuli- ja tulikivituomioita muille lahkoille ja kirkkoille, niiden joukossa mainittiin mormoonitkin. Hyvin vähä tehtiin selkoa siitä, mitä kääntymisen oikeastaan on ja että uskon pitää tehdä työt hedelmiä tuottaviksi.

Saarnan aikana, joka kesti puolitoista tuntia, säesti seurakunta huokauksilla ja huudahtuksilla saarnaajan sanoja.

„Totisesti!“ „Oi Herra Jumala!“ „Totisesti, totisesti amen!“ „Tule, Herra Kriste!“

Useita henkilöitä oli saapunut lisäksi saarnan aikana, niiden joukossa muutamia naisia; useimmat olivat koreilevasti puettuina. Miehillä oli ylipäänsä rehelliset, synkkämieliset kasvot; he näyttivät olevan ruumiillisen työn tekijöitä ja olivat puetut tummiin, siistiin vaatteisiin.

Heti saarnan loputtua rupeesi pappi istumaan ja kehotti seurakuntaa nousemaan seisalleen ja todistamaan Herrasta, jos Hän heitä siihen kääntää. Heti nousikin se miehistä, joka oli toimittanut lukkarin ja kirkonpalvelijan virkaa, ja selitti monen huokauksen ohella, että hän oli Jesuksen oma ja että hän oli niin iloinen, „oikein sydämmellisesti iloinen“. Hän kiitti myöskin useita ystäviä, joiden nimet hän mainitsi ja jotka olivat olleet hänelle apuna hänen muinaisessa hengellisessä hädässään. Niiden joukossa oli myöskin „veli T.“ — pappi. Toinen toisensa perään seurasivat läsnäolevat hänen esimerkkiänsä ja todistivat, useimmat kuvasivat oikeastaan suurta iloansa Herrassa. (Minä olen niin iloinen, niin sieluni pohjasta iloinen, — tämä lausetapa on suora käännös Ameriikan metodisteilta, jotka sitä yhtämittaa käyttävät.)

Myöskin yksi naisista todisti erinomaisen vilkaskielisesti suurta iloansa ja kiittolisuuttansa siitä, että oli tullut pelastetuksi. Hän oli nuori tyttö, erittäin ajattelevan ja miellyttävän näköinen, päällänsä hänellä oli siisti musta olkihattu ja päällystakki. Muutamat todistajista eivät nousseet seisalleen, mutta rukoilivat ääneen; toiset ehdottivat uuden laulun toisensa perään, jotka laulettiinkin. Jokaisen todistuksen aikana säesti puhujaa muiden osanottavaiset hundahdukset: „Totisesti!“ „Niin, niin!“ „Amen Jesuksen nimessä!“ „Auta meitä, Herra!“

Pari kertaa tapahtui, että pappi keskeytti puhujan, varottavasti kohottaen etusormeansa. Puhuja istui silloin heti, sanoen nöyrästi „anteeksi“ tai „anteeksi Jumalan ni-

messä⁴. Mielestämme tapahtui tämä silloin, kun todistajat jollakin tavalla puhuivat lahkoon oppia vastaan tai menivät mieskohtaisuuksiin. Mieskohtaisuuksien koskettelemista huomasi kuitenkin koko jumalanpalveluksen ajan. Läsnaolevien, nimitettyjen henkilöiden puolesta rukoiltiin ääneen. Saarnassaan mainitsi pappi nimeltä useita kapakan-isäntiä, kapakoita ynnä muita huonoja paikkoja, joista hän varotti kuulihoitansa. Sen lisäksi lausui hän yksityisten seurakunnan jäsenten oloista viittauksia, joita ei sivullinen luonnollisesti voinut käsittää. Hänen puhetapansa ei mitenkään erinnyt muiden puhetavasta; päinvastoin olivat kaikki omistaneet itselleen samat lausetavat ja huudahdukset, samoin kuin he kaikki puhuivat samalla, liukkaasti vuotavalla kaunopuheisuudella, joka enimmästi tuntui vaan tyhjältä sanatulvalta ilman minkäänlaista ajatusta. Kaikissa näytti vallitsevan rehellinen uskonhartaus, mutta siihen sekosi tuntuvasti ajatusta kaipaavaa uskonlörpötystä.

Kun jumalanpalvelus lopetettiin, oli kello yli kymmenen. Kaikki kokoontuivat ystävällisinä ympärillemme, pudistivat kättämme ja sanoivat olevansa pahoillaan, kun eivät enemminkin saaneet meitä nähdä. Meille annettiin kukkia ja kysymyksiä sateli — huomattavasti kyllä — ei Suomesta, vaan siitä „kuinka Ameriikka meitä miellytti“. Sitte tarjottiin meille hyötymansikoita ja maitoa läheisessä ravintolassa.

Kaikki naiset olivat lähteneet pois, paitsi ylempänä mainittu nuori tyttö, joka todisti kirkossa. Hän kertoi jo monta vuotta olleensa San Fransiskossa, oikeastaan oli hän kotoisin Etelä-Pohjanmaalta, sekä tulleensa tänne lankonsa ja sisarensa luo ja oli nyt menossa naimisiin erään suomalaisen merimiehen kanssa. Hän oli omannut itselleen paljon ameriikkalaisnaisten itsenäisestä ja sievästä käytöksestä. Sitä vastoin olivat miehet, yhtä lukuun ottamatta, joka sanoi

itseään erään suomalais-ameriikkalaisen lehden „reportteriksi“, oikeita suomalaisia työmiehiä. Jos ei tullut vaatteita katselleeksi, olisi luullut heidän vasta tulleen Suomesta. Useimmat eivät puhuneet sanaakaan englanninkieltä tai solkkasivat he sitä hyvin huonosti ja f- ja d-kirjainten ääntämisessä kuului perin suomalainen kankeus. Kaikissa huomasi saman uskollisen, toisinaan hiukan juron tyyneyden, joka on meille suomalaisille omituinen.

Papilla oli kaikki uskon-innostelijan tunnusmerkit. Sen huomasi vielä selvemmin keskustelussa, kuin itse saarnasta. Hänessä huomasi hengellistä pöyhkeyttä ja kiivautta toisin ajattelevia kohtaan, ja hänen tavattoman suuren sivistyksenpuutteensa ohella vaikutti se vastenmielisesti. Hän oli kotoisin Itä-Suomesta, oli monta vuotta takaperin tullut Ameriikkaan ja kääntäytyään suorittanut pienen oppimäärän jossakin skandinaavilaisessa uskon-opillisessa collegessa. Koko hänen käytöksensä todisti kuitenkin hyvin alhaista sivistyskantaa.

Kun puhe johtui Suomeen ja Suomen oloihin, hämmästytti meitä se tyly ja välinpitämätön henki, joka näissä kansalaisissamme vallitsi kotimaataan kohtaan. Varsinkin lausui pappi moittivat mielipiteensä kotimaan oloista suoraan, paljastaen melkein intohimoisen tyytymättömyytensä ja sekottaen olevat ja olemattomat asiat toisiinsa tavalla, joka lienee omituinen hänen luonteisillensa henkilöille.

— Herrat vastustavat siirtolaisliikettä, sillä he pelkäävät, että heidän vielä itse lopuksi täytyy ruveta työtä tekemään, jos työmiehet lähtevät pois. Siksi ovat he sanomalehdissä ruvenneet saarnaamaan, että se, joka lähtee maasta, tekee rikoksen isänmaataan vastaan. Isänmaata? Mikä on meidän isänmaamme? Me olemme Suomen ameriikkalaisia ja Ameriikka on meidän isänmaamme, ei synnyn nojalla, mutta sielunheimolaisuuden nojalla. Se on ot-

tanut meidät vastaan, se auttaa meitä. Siellä kotona jää niihin oloihin, joissa on syntynyt, siellä on herroja ja huonompia ihmisiä. Ja huonommat ihmiset pysyvät elin-ikänsä huonompina ihmisinä. Täällä ovat kaikki yhtä hyviä ja kestä tahansa voi tulla piispa tahi presidentti. Jos miehessä vaan on vähänkin kuntoa, työnnäksen hän pian paraimmille sijoille. Mutta Suomi, mitä meillä on enään Suomen kanssa tekemistä? Parasta olisi, jos kaikki lähtisivät pois maasta, niin ei tarvitsisi enään kenenkään siellä pelloilla hikoilla, paitsi jos herroja haluttaa siihen ryhtyä. Miksi me suotta kansoittaisimme maata, jossa ei mitään kasva. Heidän pitäisi tulla tänne, jossa mies voi tulla rikkaaksi muutamassa vuodessa, tarvitsematta tehdä kymmenettä osaa-kaan siitä työstä, minkä hän kotona tekee. Ei, täällä meidän on hyvä olla, täällä me pysymme. Mutta vaikka me tunnemmekin ystävyyttä vanhaa Suomea kohtaan, niin olemme Suomesta lähteneitä ameriikkalaisia. Me tahdomme hankkia täällä itsellemme oman sivistyksen, oman kirkon ja omat koulumme. Mutta Suomi ei auta meitä. Meidän pitäisi saada oma haaraosasto kansanvalistusseurasta, kirjoituksia ja kirjoja, — mutta — me emme saa. Suomi halveksii meitä ja on meidät unohtanut. Herrat uskottelevat kansalle, että me olemme maanpetturiä. Me tahdomme sentähden tulla omin neuvoin aikoin ja tulemmekin Jumalan avulla. Emme me tarvitse teidän valtiokirkkoanne, joka vainoo toisin-uskovia, emmekä teidän pappejanne*), jotka ovat pöyhkeitä, vaan me perustamme oman vapaan kirkkomme täällä Uudessa maailmassa. Emme myöskään kaipa herroja, vaan täällä olemme kaikki yhdenarvoisia
j. n. e.

*) Tässä hän mainitsi useita pappeja ja heidän oppejaan, kuvaten heidän elintapojansa tuiman katkerasti.

Hän höysti runsaasti sanojansa siunauksilla, uskonnollisilla huudahduksilla ja raamatunlauseilla ja sai sanojensa toistajaksi usein „reportterin“, varsinkin kun tultiin maininneeksi tuo heidän lapsellisen yksinkertaisesti käsittäjänsä „yhdenvertaisuus“. Molemmat näyttivät unohtavan, että täällä, enemmän kuin missään muualla, riippuu miehen omasta kelvollisuudesta, innosta ja työkyvystä, voiko hän kestää sen taistelun leivästä, joka Ameriikassakin jo on alkanut, huolimatta maan suurista tuotantovoimista. Muut istuivat enimmäkseen äänettöminä tai lausuivat ajatuksensa varovaisemmin. Heidänkin lausuntonsa todistivat joko välinpitämättömyyttä tai tyytymättömyyttä, heti kun puhe kääntyi Suomeen.

Lopetettuamme keskustelumme yksimielisillä edistyksen toivomuksilla sekä „vanhalle Suomelle“ että Ameriikan suomalaisille, erosimme sydämmellisesti pudistaen toistemme käsiä.

Vaikka yllämainitut mielenpurkaukset tuskin lienevät yleisiä meidän siirtolaistemme kesken, — eivät ne ainakaan ilmaantune niin jyrkässä muodossa, — sanovat ne kuitenkin meille täällä Suomessa oleville „pitäkää varanne“. Irtolaiskysymys on lähimmässä yhteydessä siirtolaiskysymyksen kanssa. Siitä ei voi meitä tarpeeksi usein huomauttaa. Ennenkuin se on tyydyttävällä tavalla ratkaistu, on ihan tarpeetonta tuumia syitä siirtolaiskiihkoon. Siirtolaisuus on merkki siitä, että kansamme on alkanut herätä, että se pyrkii todelliseen riippumattomuuteen ja ett'ei se enää tahdottomana alistu kurjuuteen, josta *voidaan* päästä, tai jota ainakin voidaan huojentaa. Sen pitäisi siis olla meille kehotuksena, jotta tutkisimme olojamme ja katsoisimme, eikö niitä voida parantaa. Jos siirtolaiskysymys auttaa meitä siinä asiassa hereille, niin ei kokemus, jonka se meille antaa, ole vielä tullut liika kalliiksi, kun vaan herääminen tapahtuu pian. Muuten tulevat maat,

joissa vallitsee suurempi vapaus ja joilla on viljavampi maanlaatu, vähitellen ryöstämään meiltä kansamme sisimmän ytimen: ruumiillisen työn tekijät.

San Fransiskon suomalaiset elävät ihan erillään muista suomalaisista uutis-asukkaista ja ovat mitättömän vähä yhteydessä emämaan kanssa. Heidän lukumääränsä vaihtelee vuodenaikojen mukaan, sillä suuri osa heistä on merimiehiä. Meidän käyntimme aikaan (Elokuussa 1888) arveltiin heitä olevan lähemmä 1,000, mutta talvis-aikaan on heitä toisinaan kaksi sen vertaa. Vakinaisemmat asukkaat ovat enimmäkseen työmiehinä laivaveistämöissä, kaikenlaisia ammatia harjoittelevia käsityöläisiä, pikkukapakoitsijoita ja ravintolan-isäntiä. Sen lisäksi on kaupungissa aina merimiehiä, toisinaan enemmän, toisinaan vähemmän, sellaisia merimiehiä, jotka purjehtivat Tyynellä merellä ja käyvät harvoin tai ei koskaan kotimaataan tervehtimässä. Viime aikoina ovat suomalaiset siirtolaiset yhä lukuisammin tunkeutuneet muihinkin osiin Kaliforniata. Mendocinon kreivikunnassa oli siihen aikaan, kun me oleskelimme San Fransiskossa, noin 1,000 siirtolaista.

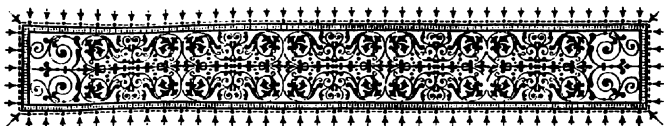
Ylipäänsä arvostelivat ameriikkalaiset ystävällisesti San Fransiskon suomalaisia. Kuulimme sitä useammaltakin taholta. Heitä pidettiin kuitenkin hyvin sivistymättöminä ja ainoastaan joihinkuihin karkeammanlaatuisiin töihin ja käsityöläis-ammatteihin kelpaavina. Heillä ei ole tarpeeksi työkykyä, eikä intoa kohotakseen korkeammalle. Sen lisäksi valitettiin yleensä, että he tekevät itse menestysensä vaikeaksi, kun eivät opettele maan kieltä — se valitus koskee muuten kaikkia Amerikan suomalaisia. Siihen yhtyivät muiden muassa myös „Merimieskirkon“ ameriikkalainen pappi ja lähetyssaarnaaja. He valittivat suomalaisten, etenkin papin, englanninkielen taitamattomuutta, joka on ylipääsemättömänä muurina kansalaistemme ja heidän

ameriikkalaisten uskonveljiensä välillä. He kiittivät papin uutтеруutta ja uskonnollista intoa, jonka avulla hän, niin kuin he sanoivat, „vaikuttaa yhtämittaa kääntymisiä seurakunnassaan“, joka ei kuitenkaan ollut suuri. He näyttivät kuitenkin epäilevän hänen kokemustansa ja pelkäävän, että hänellä ei ollut riittävää kykyä kootakseen ympärilleen ja pysyttääkseen seurakuntana niitä monia erinlaisia aineksia, joista San Fransiskon ja Kalifornian suomalaiset siirtolaiskunnat ovat kokoon liitetyt. He näyttivät pitävän sekä toivottavana että välttämättömänäkin, että pian ryhdyttäisiin toimenpiteisiin sielunhoidon parantamiseksi siellä, varsinkin niiden lukuisien merimiesten tähden, joita San Fransiskossa oleskelee.

„Alinomaa heitä tapaamme“, sanoivat he, „ja he ovat ainoat, joiden kanssa emme voi puhua, sillä ruotsalaisia, norjalaisia ja tanskalaisia varten on meillä erityinen skandinaavilainen apulainen. Noille „venäjän-suomalais“- (russian Finns) raukoille emme voi ojentaa auttavaa kättä. Viekkää terveisiä maamiehille ja sanokaa, että heidän pitää lähettää tänne joku meitä auttamaan.“

Astoriassa, Oregonissa, on myös jotenkin paljo suomalaisia. Ensi kerran saapuessamme New-Yorkiin, saimme eräältä tohtori Kinneyltä Astoriasta kirjeen, jossa hän pyysi saada tietoa, mistä suomalaista raittiuskirjallisuutta on saatavissa. Tämän kirjeen mukaan on Astoriassa noin 1,000 suomalaista. Hän kehui heitä hyvin kiittävällä tavalla, uskonnolliseksi ja työteliääksi kansaksi, jolla on oma raittiuslehtensäkin (se lienee nykyään lakannut ilmestymästä), mutta joka muuten on suuresti sivistyksen tarpeessa. He eivät osaa maan kieltä, eivätkä siis voi käyttää hyväkseen niitä sivistyskeinoja, joita on heidän saatavissaan. Ei heillä myöskään ollut pappia. Kuitenkin kuuluvat he sittemmin järjestetyn oikeaksi seurakunnaksi.

Yleensä vallitsee Tyynen meren rannalla asuvien suomalaisten kesken hyvin vähän yksimielisyyttä, vähä heillä on tietoja kotimaastaan ja vähä rakkautta siihen. Joka taholla ympäröi heitä erinlaiset uskontunnustukset ja vaikuttavat heihin hämmentävästi, heillä kun ei ole tarpeeksi taitoa kielessä, jolla kuulevat saarnattavan, eikä tietoja uskonnollisista kysymyksistä yleensä, voidakseen niistä muodostaa omaa varmaa mielipidettä. He näkevät vapautta ympärillensä, — vapautta uskonnollisissa, valtiollisissa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä, mutta eivät ole kasvatetut täällä kotona sellaiseen vapauteen. Siksi jääkin se heille yleensä vaan epäselväksi puheeksi ja useinkin ovat he siitä käsittäneet ainoastaan sen irvikuvan, itsevaltaisuuden.

Yosemite.

-- Tässä, — sanoi ajurimme, — on Innostuskukkula ja nyt voimme nähdä Yosemite-laakson. Nyt olemme Sierra Nevadan sydämissä, 4,000 jalkaa merenpinnan yläpuolella, ladyt ja gentlemannit. Vuoret ympärillämme ovat noin 4,000 jalkaa korkeita. Sanotaan Jumalan mestari-työksi. Maailman ihanin paikka. Alpit lasten leluja Yosemitein rinnalla.

Väsyneet hevoset seisahtuivat kuullessaan hänen pitkäveteisen, yksitoikkoisen opas-äänensä, joka kertoi samaa liioittelua 365 kertaa vuodessa. Hän työnsi niskaansa leveään, kirjaillun meksikolaisen hattunsa, pyyhkäisi hikeä otsaltaan ja jatkoi: — oikealla on El Capitan 7,000 jalkaa, Katsokaa honkaa tuolla vuoren-onkalossa! Se on 120 jalkaa pitkä ja näyttää pieneltä pensaalta . . . No sanokaas, eikö Kalifornia ole ihmemaa?

Hän näytti niin ylpeältä, kun olisi mainittu maa vast'ikään lähtenyt valmiina hänen omista käsistään. Kukin meistä koetti katsella, minkä vaan ehti, eikä kukaan vastannut. Yosemitelaakso, jokaisen kalifornialaisen ylpeyden esine, aukeni eteemme, loistellen päivänpaisteessa voittohymyllä vastaten katseeseemme. Puolen toista päivää olimme istuneet omnibusvaunuissa yhteen ahdattuina kuin pönttöön

pakatut sillit. Säälimättömät vuoritiet olivat ruhjoneet jok'ainoan luun ruumiissa, kasvot olivat maalatut hienolla pölyllä, poskia ja silmiä poltti kuin tulessa. Jokainen pikainen pelastuksen toivo olisi ollut vankeudessaamme tervehtullut. Mutta tällaista maallista paratiisia emme tienneet odottaakkaan. Tämä voitti vaateliaimmankin odotukset ja hurmaava todellisuus korvasi kärsimyksemme.

Yläpuolellamme kaarteli Kalifornian kirkaansininen taivas, jolla Heinäkuussa et näe pilviä etkä sumua. Alapuolellamme hymyili laakso sypressi- ja kuusipuineen, joiden siniviheriälle värille jättiläishonkien tuiman tumma vihanuus ja pahkuraiset, punaisenruskeat rungot olivat arvokkaana vastakohtana. Mercedjoki luikerteli vuoren rinteitä alas helmeillen, loristen ja lörpötellen, päivän säteiden tanssiessa sen iloisilla aaltoloilla. Aurinko paistoi tulisena päidemme päällä, sillä oli juuri sydänpäivä, mutta se loi samalla vuorten kukkuloille hurmaavan pehmeitä siniharmaita varjojaan. Oikealla kutoi Morsiushunnun vedenputous keveitä utu- ja vaahtoharsojaan graniittipaasiluille. Vasemalla, 1,500 jalkaa laakson pinnan yläpuolella kohisi Yosemiteputous.

— Tämä mahtaa olla maailman ihanin paikka, — huudahti ihastuksesta huoaten eräs matkakumppaneista, muuan Kansasista tullut viaton nais-opettaja, joka tähän asti ei ollut nähnyt mainitun valtion maissipeltoja kauniimpia näköaloja.

Ajuri hymyili tyytyväisenä, hevoset saivat kehotusmassahduksen ja äskeinen, ihana unikuva katosi silmistämme. Mutta se tuli uudestaan näkyviin. Laakson toisessa päässä olevaan hotelliin ajettaessa saa matkustaja nähdä yhä uusia näköaloja, joista toinen aina tuntuu toistaan ihanammalta. Luulee tulevansa niin lähelle vuoria, että niiden läheisyys alkaa ahdistaa, mutta kirkas ilma pettää ja matka

onkin kolme kertaa pitempi kuin se näyttää olevan. Laakso on 10 englannin penikulmaa pitkä ja pian saimme kokea, että monta, monta väsynyttä askelta oli tarpeen, ennenkun ehdimme noille vuorille, joita nyt luulimme ulottuvamme käsillä koskettamaan.

Jo kaksi tuntia tulomme jälkeen hajosi seurueemme, huvimatkoja tekemään, kuin akanat tuuleen. Tyynen meren rannalla olevien kylpypaikkojen jälkeen on Yosemite Kalifornian matkailijoiden suosituin päämaali. Nytkin olivat majatalot täysi ja joka paikassa näkyi ratsain tai jalkasin kulkevia matkailijoita. Kaikki olivat ahavoittuneita, iloisia ja kaikkia peitti oikea kalifornialainen pöly, jota ei voi sanoin kuvata, sen voi vaan tuntea nenässään, kielellään, ruumiillaan.

Koetimme saada itseämme niin puhtaiksi, kuin ulosmeno-innossamme ehdimme, ja lähdimme sitten liikkeelle, — kolme amatsoonia matkahatut päässä ja sauvat käsissä. Laaksossa lepäeli vieno sinervä auer, mutta korkeimmat tunturien huiput kimaltelivat hohtavan valkeina iltapäiväauringon paisteessa. Suuntasimme tiemme Puoli-Kirkkonimisen vuoren itäistä rinnettä pitkin Vernalin ja Nevadan putouksille. Yosemite (lue: Josemiti) on indiaanilainen sana ja merkitsee „iso harmaa karhu“. Tämä syrjäinen laakso jylhine, metsäisine vuoren-onkaloineen oli kauvan aikaa karhujen ja indiaanien lempipaikka. Jokaisen järven, joen ja vuorenhuipun nimi on alkuaan ollut indiaanien antama ja joka askeleella tapasimme täällä vanhoja muistoja ja taruja, mutta ne hukkuvat surkean nopeasti paikkaa vallitsevan nykyajan arkihyörinään.

Kansan suussa kulkevista taruista mainittakoon seuraavat: Morsiushunnun vedenputouksen vieressä poimi indiaanittö kukkia. Veden henki rakastui häneen, astui ulos vaahtovaltakunnastaan ja heitti immen yli helmistä välk-

kyvän vesivaippansa, valiten hänet siten morsiamekseen. Impi hukkui, ja lohduttomana huokailee henki suruaan, kutoen lemmittynsä morsiuhuntua. — Toinen on tämänlainen: — Laakson Jumalatar-nimiselle vuorelle astui eräänä päivänä enkeli taivaasta. Yosemiten hengen valtasi niin tulinen rakkaus, että hän laiminlöi valtakuntansa hallitsemisen. Mutta taivaallinen vieras kieltäytyi rupeamasta hänen omakseen ja katosi. Silloin luopui Yosemiten henki hallitsijaoikeudestaan, särki valtikkansa ja lähti ulos maailmaan, sen melskeessä unohtaakseen armaansa. Mutta jokaisen Yosemitea kaunistavan kukkasen, joka hopea-aalton, jokaisen humisevan puun hän loi, niillä soristaakseen laaksonsa taivaan tytärtä luokseen houkuttelemaan.

Monesta nimestäkin huomaa vielä, että indiaanit ne alkuaan ovat keksineet: „laakson päällikkö“, „indiaanilapsen kehdon varjostin“, „ilkeän tuulen henki“, y. m. s.

Me kiipesimme muulien jaloilla käytäväksi kelpaavaa vuoripolkua ylöspäin. Rinteillä kasvoi runsaasti villiä karvaismarjoja, joita pensasten pitkät oksat suojelivat meidän ahnaudeltamme. Tammet, sypressit ja pähkynäpehkot soivat meille paikka paikoin varjoa. Villiä kirsikoita, seljapuunmarjoja, mustia vattuja sekä vaaraimia tapasimme joka askeleella. Enkalyptus ja minttu levittivät väkevää, huumavaa tuoksuaan ympärilleen. Täällä tuli vastaamme sievillä, nyökkypäisillä aseilla ratsastavia, hymyileviä naisia. Tuolla livahti sisilisko kivistössä; tuolla raksutteli orava pähkynäpehossa. Tuonnempana meitä tervehti kohteliaasti pitkällä pyssyllä ja sääryksillä varustettu metsästäjä.

Ah! . . . Vernalinputous! 300 jalkaa korkean, ruosteentekarvaisen kallioseinän yli riippuva hopeaharso.

Putouksesta levisi taaja vihmasade, sen alla me kapusimme eteenpäin, jättäen aasien tien ja painuen ihmisiä varten raivalulle polulle. Se oli niin kapea, että toisinaan

saimme kulkea vuorenhalkeamaa pitkin. Ylöspäin äkki-jyrkkä, alapuolellamme ammotti huimaava kuilu. Tuskin uskalsimme puhua, jotta kieli ei kallistuisi kuilun puolelle ja riistäisi meiltä tasapainoa. Jopa pääsimme lepopaikalle: syvään vuorenvinkaloon, niin likelle putousta, että sen kuohut näyttivät syöksyvän päällitsemme. Luonnon muodostaman holvikaaren aukossa näimme aivan kuin puitteissa vaahtoiset, helmeilevät vesijoukot ja samalla neljä eri taivaankaarta niiden yläpuolella. Tikapuita myöten pääsimme noin 50 astinta kiipeämällä putouksen niskan tasalle ja sieltä näimme tuonnempana „Nevadan“ syöksyvän raivoten niitä kallioita alaspäin, jotka olivat „Pilvien leposija“-nimisen jättiläisvuoren juurena. Tunnin kävelyllä pääsimme sen partaalle. Saimme seurata Mercedjokea, joka tässä kirkkaina, kimaltelevina aaltoina ja pieninä koskina juoksee kovan graniittikentän yli. „Nevada“ on sisartaan, „Vernalia“, kahta kertaa korkeampi ja molemmat kilpailevat keskenään kauneudellaan. Kesäiseen aikaan ei kummassakaan ole ylen runsaasti vettä, mutta siksi paljon on molemmissa, että ihas-tuksella niitä katselee. Yksinäinen majatalo on ihan putouksen juurella. Mahtava Glacierpoint katselee toisella puolella vedenhenkien vihaista temmelystä; toisella puolen kohoavat „Vapaudenlakin“ ja „mr. Broderick“in jyrkkäpiirteiset huiput taivasta kohden.

Paluumatkalla, asteltuamme sekä ihmisten että aasien kuljettavaksi määrättyä polkua, liittyi meihin kaksi pitkä-sääristä ja ilosilmäistä meksikolaista nuorta herraa. He jättivät hevosensa oppaan, punakan, käheä-äänisen, kankeilla viiksillä koristetun ukon haltuun ja auttivat meitä alas kiipeämään. Yosemiteissa arvelevat kaikki matkailijat olevansa samaa perhettä ja satunnaisesti toisiaan tapaavat ihmiset ryhtyvät heti vilkkaaseen, avomieliseen keskusteluun, neuvoja saadaan ja annetaan hevosista, oppaista, majataloista

ja katsottavista paikoista, kerrotaan seikkailuja ja matkakaskuja. Niissä on tavallisesti „the honest John“ (rehellinen John) päähenkilönä. John on pieni, takkuinen, teko-pyhästi silmäilevä aasi, laajalle kuulu siitä kavalasta tavasta, jolla se heittää seljästään ratsastajansa.

Neljä tuntia kuljeskeltuamme, tulimme takaisin majataloon; liika väsymys ei estänyt meitä huomispäivää varten uusia matkasuunnitteluja luomasta. Olimme käyneet 8 englannin penikulmaa ja nousseet noin 1,500 jalkaa ylöspäin. Kaksi meistä, Missouriista kotoisin olevia tasamaan tyttöjä kumpikin, olivat mielestään tehneet jättiläistöitä; majatalon isännän hymyilevät onnitelut he ottivat iloisina ja tyytyväisinä vastaan.

Toisena aamuna olimme jo varhain matkalla „the Glacierpointille“, Yosemiteen kuuluisimmalle kohdalle. Taivas oli pilvetön ja niin olivat meidän kevytmieliset matkailijasydämmemme. Ainoa huolenhattara oli niissä pelko eväs-ateriamme kohtalosta. Muutamat ratsain kulkevat naiset olivat ottaneet sen mukaansa ja luvanneet jättää sen Glacierpointille, mutta sieluissamme asui synkkä epäluulo sekä heidän rehellisyyttään että muistoansa vastaan. Ja ruoka on, niinkuin tiedetään, tärkeä asia matkailijan elämässä. Oli miten oli, matka oli kuitenkin hurmaava. Aamuauringon säteet tanssielivät laaksossa; ympärillämme kohoeli, goottilaisten kirkontornien näköisinä, siroina, hento-pürteisinä, keveinä vuoret Vartija, Kirkonhuippu ja Kolme veljestä. Tyyninä, muita mahtavampina seisivat El Capitan laakson suulla ja Vartijakirkko etelässä. Joka askeleella aukesi eteemme uusia näköaloja, uutta, armasta ihanuutta ja kiitollinen ihastus kohotti rintaa kevyessä, väräjävässä aamu-ilmassa. Kirkkokallio oli niin hämmästyttävästi kirkon näköinen lukemattomine tornineen, että seisautui kummastelemaan, oliko se yksin luonnon tekoa.

Polku, hiekkainen tie, joka kapeimmilta kohdiltaan oli 1 jalkaa, leveimmiltä 2 kyynärää leveä, vei ylöspäin hui-
maavia, käärmemäisiä mutkia myöten, kiertäen vuorta aivan
kuin rihma sokuritoppua. Paikottain näimme kuusi kier-
rosta alapuolellamme. Oli niin kuuma, että olisi voinut
paistaa porsaita hiekassa. Puita ei ollut; polun vieressä
kasvoi vaan punarunkoista mansannitapensasta, joka ulottui
olkapäidemme tasalle. Aarniometsien jättiläisiä, joista Yose-
mite on kuulu, kasvoi kyllä rinteillä, mutta ei niin likellä
polkua, että olisimme niistä varjoa saaneet. Väsyneet jal-
kamme vaativat tuon tuostakin levähdystä ja jokaisen lori-
sevan lähteen luona joimme virkistystä vanhasta sardiini-
laatikosta — Yosemiten yleisimmästä juoma-astiasta. Ker-
ran heittäysimme ihan oikoseksemme keskelle tietä, meneh-
tymäisillämme kun olimme, mutta läheisimmästä käänteestä
kuuluva melu meidät kiskasi taas jalkeille. Hämmästynyt
aasiparka siellä tuijotteli meihin, kauhu lempeissä kasvois-
saan; ojennetuin kauloin kurkisteli ajajakin myttyjensä yli
meitä.

Viisi tuntia kuljettuamme, pääsimme Lumitalon majata-
loon, Glacierpointin huipulle, 7,200 jalkaa meren yläpuo-
lelle. Mikä korvaus kärsimyksillemme! Päivänpaisteessa
loistelivat vuortenhuiput ihanana sepeleenä; ikuinen lumi
niiden ohimoita vilvotteli. Ja kuinka monta hurmaavaa eri
vivaadusta noissa väreissä ympärillämme, tuolla kirikkaissa,
vaaleanruskeissa vuorivirroissa, hopeavaahtoisissa putouksissa,
tumman viheriöissä hongistoissa, vienosti vihertävissä he-
delmäpuissa! Yosemitella on oma ihanuutensa. Yksinäi-
nen, surumielinen ja satumainen, aivan kuin huokaus indi-
aanin autioista erämaista, keskellä sivistyksen puuhaavaa
arkielämää. Kaikki, mitä Kalifornialla vielä on aarniomet-
säinsä runoudesta tallella, sen tapaat Yosemitessa. Keskellä

raitaisiin vaatteisiin puettuja, nykyaikaisia matkailijoita, yli majatalon pehmeiden mattojen ja ranskalaisten ruokien, telefonin ja sähkölennättimen välillä puhaltelee vielä 'tuulahdus siitä ajasta, jolloin puna-ihoinen kiiluvin silmin ja hengitystään pidättäen, äänettömänä hiipi joen rantaa pitkin vihollistansa vaanimaan; jolloin harmaa karhu möristen haki suojapaikkaa vuorten vinkaloissa ja kotka oli lorisevien purojen ainoana kalastajana

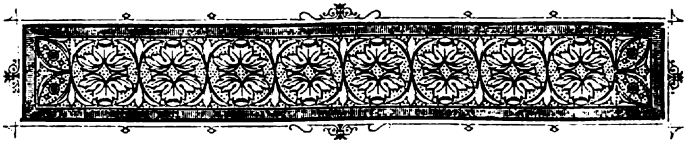
Todellisuus tempasi meidät kovakouraisesti uinailujen maasta. Eväästämme ei ollut säilynyt muuta kuin kaksi pölyistä voileipää ja särkynyt muna. Nälkäisin silmin katselimme ravintolaa, joka nukkitalon näköisenä pilkkotti syvällä jalkaimme juuressa olevassa laakossa.

Alasmeno kävi nopeasti kuin tanssi ja ravintolaan tulimme niin nälkäisinä, että saimme syödä koko ruokalistan ruoat lävitse tullaksemme ravituiksi.

Kolme päivää Yosemiteissa oleskeltuamme, lähdimme ikävöiden tästä paratiisista. Ensin kävimme kuitenkin katsomassa „Jättipuiden lehto“-nimistä metsänpalstaa, johon aarniometsä on jättänyt noin 600 edustajaansa, mahtavia, läpimitaten noin 28—33 jalkaa paksuja havupuita (n. s. kuusiseetereitä). Useimmilla niistä on oma nimensä: Lincoln, Grant, Andy Johnson, Uskollinen aviopari, Harmaa jättiläinen, Kolme sisarusta y. m. „Wawona“ on isoimman nimi; sen läpi kulkee omnibus aivan kuin mahtavasta portista. Vaikka aukko varta vasten on puuhun hakattu, elää puu yhtä virkeänä kuin muutkin. Meidän siellä ollessamme — kaikkiaan meitä oli noin 40 iloista matkailijaa — rakensii eräs nuori pari tuota hätää rauhantuomarin edessä avioliiton. Matkailijoista olivat eräs neiti ja herra todistajina. Morsian näytti 25 vuotiaalta, mutta oli ol-

lut (tällä tapaa) naituna jo neljä kertaa. Koko temppu tapahtui tyynesti ilman melua ja menoja jättiläispuiden varjossa.

Semmoinen on Kalifornia. Aarniometsää ja uusimman uutukaista tekokehitystä tapaat siellä toisiinsa liitettyinä joka paikassa.

Mormoonien luona.

Suuri Suolajärvi Utahissa lepäsi valkeana ja uinailevana kuutamossa Elokuun yönä, jolloin sitä lähestyimme. Korkeiden, mykkien, käsikädessä seisovien jättiläisten näköisinä vartioivat Kalliovuoret jalkainsa juuressa nukkuvaa kaupunkia.

„The Saltlake City“ (Suolajärven kaupunki), Utahinimisen Mormoonivaltion pääkaupunki, on avarassa laaksossa, joka ennen oli erämaana, mutta jonka „pyhät“ — niinkuin mormoonit itseään nimittävät — toimeliaisuudellaan ovat muuttaneet hedelmälliseksi viljelyskentäksi. Siellä näet yllinkyllin juoksevaa vettä, laiturilla käyvät lehmät seisovat polviaan myöten kylvetyssä ruohossa ja hedelmäpuiden oksat notkuvat satonsa painosta.

Kaupunki on tämän rehevän kasvillisuuden jatkona. Tuntuu siltä, kun olisi sitä kaavaeltaessa suotu joka talolle runsas saumanvara vihantaa alaa. Kadut ovat roskaiset ja pölyävät, mutta näköalat niiltä kauvaksi auerverhoisille aavikoille ovat hurmaavan kauniita; ilman rantaan näyttää jättiläis-aaltoja jähmettyneen kesken tulisinta myllerrystä. Jokainen katu on puistokäytävä; suorien pyramiidipoppelien, pähkinäpuiden ja lehmuksien joukossa kasvoi

hedelmäpuitakin kypsine hedelmineen. Täällä, niinkuin muuallakin Ameriikassa, eivät katupojat ryöstä hedelmiä. Vapaus kasvattaa velvollisuudentuntoa ja harvoissa maissa saanevat yleiset kävelypaikat olla niin rauhassa kuin Ameriikassa.

Seuraavana aamuna menimme kaupunkia katselemaan. Oppaamme oli sievä, herrasmiehen näköinen nuorukainen ja itseksemme me ihmettelimme, kuinkahan monta vaimoa hänellä mahtoi olla. Se kamala ajatus valahtaa ehdottomasti vieraan mieleen, nähdessään miehisen Utahin asukkaan.

Kaupunki 20,000 asukkaineen ei ollut ulkonäöltä tavallista kummallisempi. Talot olivat yhtäläisiä kuin muuallakin Lännessä, punaisia kivitaloja tai vaaleanharmaita ja valkeita puurakennuksia vihreine listeluukkuineen; pieniä ne olivat, mutta siistiä puutarhojensa keskellä. Toisinaan oli samalla talon-alalla kaksi, kolme tai useampiakin asuinrakennuksia. Ne ovat niiltä ajoilta, jolloin monivaimoisuus oli vielä sallittu; varakkaat mormoonit rakensivat silloin eri vaimoilleen eri asumukset. Sen jälkeen, kun laki monivaimoisuutta vastaan hyväksyttiin (Tammikuussa 1882) voivat mormoonit vaan salaa pitää useampia vaimoja. Lähellä Prospect Hillin vuoritasankoa, jolta kaupungin ja Suolajärven näkee ihanimpina, ovat Brigham Youngin ja kolmen hänen vaimonsa haudat; merkkinä niillä on vaan sileät kivet yksinkertaisine kirjoituksineen. „Leijonakartanossa“, eräässä kellahtavasta kivilajista rakennetussa talossa, ovat sekä hän että Joseph Smith, mormoonilahkon perustaja, asuneet mormoonivaltion ensi aikoina. Siinä talossa on vietetty lukemattomia niistä „uskonnollisista“, mellastusten kaltaisista menoista, joilla pyhien, ja erittäinkin profeettain häitä oli tapana viettää. Erään kaupungin etevimmän kadun varrella oli soma huvila puutarhan keskellä. Sen rakennutti Young lempipuolisolleen Amelia Folsomille, joka vieläkin

siinä asuu. Kaupungin ulkopuolella on Joseph Smithin istuttama „vapauden puisto“. Siellä oli profeetan tapana käydä aamukävelyllään ja juoda sen lähteestä rikkirikasta, jääkylmää vettä.

Oli sunnuntaipäivä ja me menimme tabernaakkeliin, suureen sirkuksen muotoiseen rakennukseen, johon mahtuu 10,000 henkeä. Äänenkaiku on tässä jättiläistempelissä niin mainio, että — jos ei satu olemaan jumalanpalveluksen aika, — opas ei koskaan laiminlyö heittää nuppineulaa lattialle alttarin eteen, samalla pyytäen matkailijaa vastapäiseltä parvelta kuuntelemaan putoamista. Temppu kuuluu tavallisesti onnistuvan.

Kun astuimme sisään temppeeliin, oli siellä seurakunta koossa. Alipuolella mahtavia, kultatorvisia, ruskeasta puusta rakennettuja urkuja istuivat köörit. Heti näiden alipuolella istui punaisella sametilla peitetyillä penkeillä kolme „profeetta“, jotka nykyään johtavat mormoonilaista kirkkoa. Profeettojen alipuolella istui valkoisella vaatteella peitetyn pöydän ympärillä 9 piispaa, joiden toimena oli ehtoollislevän murtaminen. Jumalanpalveluksen aikana kantoivat marsalkit, mustiin puetut nuoret miehet, sitä seurakunnalle. Samat jakoivat pienistä lasikannuista myös „viiniä“ s. o. vettä. Meistä „pakanoista“ — joiksi mormoonit nimittävät eri lailla ajattelevia — näyttivät nuo nuoret herrat hoitavan tointansa jotenkin kevytmielisesti, sillä heillä näytti olevan kyllin aikaa pieniin, hauskoihin veikestelemisiin nuorempien ja kauniimpien, toiseen sukupuoleen kuuluvien ehtoollisvieraiden kanssa.

Jumalanpalvelukseen kuului hyvää köörilaulua sekä kaksi saarnaa. Toisen piti eräs profeetta, toisen yksi piispoista. Ensimmäinen oli sisällykseltään unitaaripappien saarnojen kaltainen: ei siinä ollut paljon uskon-oppia tavallisessa merkityksessä, vaan tervettä ja ihmisystävällistä siveys-oppia.

Jälkimmäinen — jonka nuori, mustanhiveinen, lujannäköinen mies piti jotenkin haaveellisella kaunopuheliaisuudella — henki enemmän puhdasta mormoonilaisuutta. Tällä ei tarkoteta moniavioisuutta. Se on nimittäin ainoastaan yksi haara mormoonilaisuudesta, ja sittenkun asetus moniavioisuutta vastaan säädettiin, ei siitä luonnollisesti voi saarnatakaan julkisesti. Niissä lentokirjoissa, jotka sisältävät pääseikat mormoonien opinkappaleista, ei ole esim. ensinkään mainittu moniavioisuutta. Moni, joka vastustaa mormoonilaisuutta, pitääkin yllämainittua asetusta erehdyksenä. Nyt on usea etevimmistä mormooneista ollut vankeudessa „uskonsa tähden“ (s. o. he ovat pitäneet useampia vaimoja). Tämä on kiihottanut heidän uskoansa ja synnyttänyt salaisen, innokkaan opinlevityksen. He pitävät itseänsä marttyyreinä ja saavat tietämättömiä helposti puolellensa kertomalla kärsimisistänsä. Niin esim. on mormoonilaisuus aivan uskomattomasti levinnyt ympärikierteleviin indiaaniheimoihin, ja tunnettu on, että se on myöskin voittanut paljon alaa Skandinavian rahvaassa. Ameriikassa arvellaan yleensä, ett'ei Utah olisikaan niin vähässä ajassa voinut muuttua kukoistavaksi territooriumiksi, jollei suurin osa sen asujamista ennen olisi kuulunut työtätekevään luokkaan sellaisissa maissa, joissa on totuttu tekemään kovaa työtä karussa maassa.

Tutustuimme siellä erääseen, mormoonien historiaan ja oppiin hyvin perehtyneeseen naiseen, joka kauvan on asunut Suolajärven kaupungissa. Yhteydessä sen kanssa, mitä olemme harkinneet ameriikkalaisista lähteistä *), tuovat hänen kertomuksensa ilmi sekä salaperäisiä että kauheita seikkoja.

*) Esimerkiksi mainittakoon: „Life among the mormons“ ja „The mormon prophet and his harem“, kirj. E. V. Waite. Chicago 1882 y. m.

Pääkohdat alkuperäisessä mormoonilaisuudessa olivat lyhyesti sanottuina seuraavat: On olemassa monta jumalaa kumpaakin sukupuolta ja me tämän maapallon päällä tottellemme yhtä heistä. Hän on ijäinen ja kaikkivaltias ja me olemme hänen poikiansa ja tyttäriänsä. Meidän henkemme ovat syntyneet hänestä taivaallisessa valtakunnassa ja hän on meissä. Hän on henkistä ainetta. Hengen ja aineen välillä ei ole munta eroa kuin laadun-erotus. Henki on jalostunutta ainetta. Jumala on kaikkivaltias, mutta hän ei ole persoonallisesti läsnä meidän luonamme. Hän asuu luomisen keskustassa, likellä Kolob-planeettia. Se pyörähtää kerran tuhannessa vuodessa akselinsa ympäri ja se aika on kaikkivaltiaan vuorokausi. Jesus Kristus on Jumalan Poika; hänessä oli Jumalan henki ihmisruumiissa. Taivaaseen astuttuansa sai hän samanlaisen ruumiin kuin autuaina kuolleista nousseet ihmiset saavat. Ainoastaan iässä ja arvossa hän eroo isästä. Isä on vanhin ja edustaa heitä kumpaakin. Hän on meidän luonamme Pyhän Hengen kautta, joka on sähkön kaltaista ainetta ja tekee kaikki ihmetyöt. Ihmetyöt ovat ainoastaan korkeammanlaatuisten, meille nykyään tuntemattomien, luonnonlakien seurauksia. Käsien päällepanemisella jakavat profeetat ja vanhimmat meille Pyhän Hengen. Papistolla on yksin se lahja.

Kolme on taivasta: alimpaan, tähtien edustamaan, joutuvat ylösnousemisen jälkeen kaikki ne, jotka eivät ole hyljänneet eivätkä vastaan-ottaneet evankeliumia. Keskimmissä, „maallisessa“, kuun edustamassa taivaassa asuvat ne, jotka ovat vastaan-ottaneet, mutta kuitenkin pysyneet välinpitämättöminä. Ylimmäinen taivas, jota aurinko kuvaa, on määrätty niille, jotka ovat kastetut Jesuksessa Kristuksessa jonkun hänen lähettämänsä (= Joseph Smithin) kautta ja ovat eläneet pyhää elämää. Maa on aineesta luotu niinkuin mekin. Se huokuu niinkuin mekin, mutta ainoastaan

pyhät sen tuntevat *). Kerran se on tuleva jalostuneeksi aineeksi niinkuin mekin.

Kristuksen tullessa on tämä uusi maa oleva niiden asuntona, jotka pääsevät ylimpään taivaaseen. Jerusalemi on taas kohoova häviöstä ja Siioni eli Uusi Jerusalemi perustetaan Jacksonin kreivikuntaan Missouriissa, josta pyhät (mormoonit) karkoitettiin v. 1833. Ne, jotka ovat tehneet syntiä Pyhää Henkeä vastaan, s. o. jotka ovat Hengen vastaan otettuansa langenneet, tuomitaan ikuiseen rangaistukseen perkeleen ja hänen enkeleittensä luona. Evankeliumi, jota ihmisten täytyy uskoa tullakseen autuaiksi, vaatii, että sen tunnustaja:

1) Uskoo Jesukseen Kristukseen, Jumalan poikaan ja hänen lähettämiinsä profeettoihin Joseph Smithiin ja Brigham Youngiin. 2) Katuu syntejensä. 3) Kasteen kautta pois pesee sekä omat että uskottomina kuolleiden esivanhempainsa synnit. 4) Uskoo, että muutamia syntejä ei voi sovittaa muulla kuin verellä, joka pappien vuodattamana nousee kuin hyvänhajuinen suitsutus Jumalan luo ja sovitaa ihmisten synnit. 5) Uskoo, että Jumala antaa sille, joka on luja uskossa, yhtä monta vaimoa ja orjatarta kuin Taavetille ja Salomonille. 6) Uskoo, että, jos mies kuolee, hänen veljensä ottaa hänen vaimonsa ja herättää hänelle siemenen **).

Oppi moniavioisuudesta on erityiskohdissaan jotenkin seuraava:

*) Tämä lause „maa huokuu“ on mormooneilla lempilausemana ja ehtimiseen sitä käytetään. Sitä pidetään — voimme niin sanoa — pyhien tunnussanana. Minkätähden, sitä emme tunne, mutta kenties siitä syystä, että se kaikuu niin viehättävän salaperäiseltä. Kuulemassamme saarnassakin se lausuttiin monta kertaa.

***) „Life among the mormons“.

„Jumala on jälleen rakentanut papillisen valtakuntansa maan päällä Joseph Smithin, profeettansa kautta, joka johtaa ihmisiä välittömien Jumalan ilmoitusten kautta. Uudessa Siionissa on monta maailmaa ja jokaista niistä on hallitseva yksi Jumala. Joseph Smith ja muut pyhät (s. o. mormoonit) tulevat kukin saamaan maailman hallittavaksensa ja heidän jälkeläisensä tulevat kansoittamaan sen. Heidän vaimonsa tulevat jumalattariksi ja hallitsevat miehen ylijumaluuden alaisina kukin jälkeläisiensä. Jos vaimo rakastaa miestänsä, täytyy hänen toivoa saada nähdä miehensä jumalana jossakin uuden Siionin maailmassa. Mies ei voi tulla siksi, jos hän ei saa kyllin jälkeläisiä kansoittamaan uutta maailmaa. Jos nainen itsekkäästä rakkaudesta tai ilkeydestä ei suo miehensä useampia vaimoja, estää hän miehen saavuttamasta autuuden täyttä määrää ylimaailmallisessa kuningaskunnassa (the celestial Kingdom), — joksi mormoonit nimittävät uutta Siionia. Naimaton ei voi saavuttaa mitään kunniaa ijan-kaikkisuudessa. Ne, jotka eivät mene naimisiin täällä, eivät voi tulla naiduiksi jäljestäpäin, sen tähden rakennetaan kaikki avioliitot ijäisyyttä varten.“

Vaikka miehellä jo on useita „ijankaikkisia“ vaimoja, voi hänellä olla monta semmoista, jotka hän on nainut „ajaksi“. Näitä sanotaan valtuutetuiksi eli edustajavaimoiksi („proxywiwes“). Ne ovat usein joko leskiä tai kihloissa olleita. He ovat „ijäksi“ naimisissa kuolleiden miestensä tai sulhasiensä kanssa, mutta tässä elämässä yhdistetyt jonkun toisen miehen kanssa „ajaksi“. Täällä maanpäällä ovat he ja heidän lapsensa ajallisten puolisoitten omat, mutta ylimaailmallisessa kuningaskunnassa joutuvat sekä he että lapset niille, joiden kanssa he ovat naimisissa „ijäksi“. Brigham Youngilla oli 4 sellaista proxyvaimoa, jotka kaikki olivat olleet Smithin, ja joiden jälkeläisinsä piti joutuman tälle Uudessa Siionissa.

Erittäinkin tämä kohta mormoonien moniavioisuus-
aatteessa synnyttää hirveätä siveettömyyttä heidän joukos-
sansa. On, nimittäin, sangen tavallista, että sellaisillakin
naisilla, joiden miehet elävät, on toinen, eri luokkaan kuu-
luva aviomies. Siten on vaimo yht'aikaa kahden oma. Hän
on naimisissa toisen kanssa ajaksi ja yhdistetty toiseen
ijäksi. Jos hän alkaa rakastaa jotakuta toista miestä enem-
män kuin omaansa, ja tuo toinen vastaa hänen tunteisiinsa,
voi hän tulla yhdistetyksi hänen kanssansa avioliittoon,
samalla kun hän yhä elää yhteydessä ensimmäisen miehensä
kanssa. Sen lisäksi voi hän, jos on kiihkoileva, mennä
naimisiin ajaksi, vaikka jo on vihitty ijäisyyttä varten, si-
ten muka voidaksensa synnyttää lapsia jollekulle rakkaalle
kuolleelle sukulaiselle ja sillä tavalla lisätäkseen hänen kun-
niaansa ijankaikkisuudessa.

Kuinka paljon rettelöitä ja kurjuutta tuollaiset opit
synnyttävät on helppo arvata. Proxyvaimot viettävät taval-
lisesti kurjaa elämää. Ijankaikkiset vaimot kohtelevat heitä
ylenkatseella, voivatpa rangaista ja pidellä pahoin heidän
lapsiansakkain. Proxyvaimot saavat suorittaa talon ras-
kaimmat askareet; heidän ravintonsa on huono, vatteensa
kurjat, ja asunnokseen itselleen ja lapsilleen saavat he ah-
taan kamarin. Jos he valittavat miehelle, muistuttaa tämä
heille, että he ovat ainoastaan hänen ajallisia vaimojaan,
eivätkä siis voi vaatia itselleen samoja oikeuksia kuin ijan-
kaikkiset vaimot; sekä lohduttaa heitä sillä kunnialla ja
autuudella, jota he saavat nauttia ijankaikkisuudessa ijan-
kaikkisten puolisojensa kanssa. Kun joku mies kuolee,
määräävät tavallisesti vanhimmat, kenen kanssa lesken on
meneminen ajallisiin naimisiin voidakseen synnyttää lapsia
kuolleelle.

Kaikista sen varjopuolista huolimatta on hurskas usko
moniavioisuuteen sangen voimakas. Usein kehottaa vaimo

miestään, joka on elänyt yksi-avioisuudessa, ottamaan useampia vaimoja, osottaakseen siten miehelleen rakkauttaan. Jos puoliset rakastavat toisiansa, tuottaa se seikka, että miehen täytyy elää moniavioisuudessa, suurta surua molemmille. Kauvan murehdittuaan ja epäiltyään, valitsevat he yhdessä toisen vaimon ja seuraus on tavallisesti se, että hän työntää syrjään ensimmäisen vaimon, tai myöskin, että tämä ja mies yhdessä sortavat ja kiusaavat äskentullutta raukkaa ja hänen lapsiansa.

Ei rauha eikä sovinto, ei onni tavallisessa merkityksessä vallitse mormoonihaaremeissa, vaikka pyhät itse koettavat luulotella sitä muille. Ne, jotka jonkun aikaa ovat oleskelleet heidän parissaan, kertovat julmia seikkoja siitä. Ja sellaisetkin henkilöt, jotka muuten suosivat mormoonilaisuutta, tunnustavat, että ijankaikkisienkin vaimojen kesken vallitsee alituinen riita ja katkeruus. Emmeline Free oli kauvan aikaa Youngin lempivaimo. Muut vaimot olivat sentähden niin raivostuneet ja mustasukkaiset, että Youngin täytyi rakennuttaa katettu käytävä hänen talonsa ja omien yksityishuoneidensa välille, voidakseen muiden näkemättä käydä hänen luonaan. Aina kun mies ottaa uuden vaimon tai joku vaimoista synnyttää hänelle lapsen, vallitsee taudin tapainen suru hänen haaremissansa. Naiset kiroovat mormoonilaisuutta, vannovat palaavansa „pakanuuteen“ ja ilmottavansa kaikki mormoonilaisuuden salaisuudet; he itkevät, saavat puistutuksia, piiskaavat lapsiansa ja uhkaavat tappa miehen. Silloin pysyy tämä poissa, ja niskottelevien puolisojen luo lähetetään vanhoja kokeneita naisia, jotka jo ovat jättäneet takansa kaikki, paitsi kiihkoilevan uskon mormoonilaisuuteen. Nämät saarnaavat pahansisuisille vaimoille, kuvailevat heille taivaan autuutta ja heidän puolisonsa hyvyttä ja rakkautta, sekä muistuttavat heille ijankaikkista kadotusta, joka odottaa langenneita. Vähitellen

viihtyy haaremimyrsky, — siksi kunnes mies ostaa uudelle vaimolle teatteripiletin tai uuden puvun, jolloin se taasen puhkee.

Elämä ensimmäisissä mormoonihaaremeissa oli jotenkin samallaista kuin „hyyrykodeissa“ eli „pensiooneissa“. Jokaisella vaimolla oli omat eli oma erikoishuoneensa, sen mukaan, kuinka paljon tai vähän mies suosi häntä. Tässä asunnossa hän oleskeli lapsinensa, joita hän oli itse velvolinen hoitamaan. Joku vaimoista hoiti miehen määräyksen mukaan vuoron perään taloutta. Hänellä oli silloin avaimet, ja toisten täytyi totella häntä. Pöydässä istui lempivaimo lähinnä miestä; sen jälkeen muut siinä järjestyksessä, kuinka lukuisasti heillä oli lapsia; lapsettomat istuivat äärimmäisinä. Nämät viettävät ylipäänsä mormoonien seassa surkutteltavaa elämää. He eivät ole millään tavalla lisänneet miehensä ijankaikkista kunniaa, eikä heillä ole mitään merkitystä. Teatterissa (mormoonien lempihuvi on nimittäin teatteri) istui mies lempivaimonsa kanssa loosisa; muut istuivat huonommilla paikoilla, jonne mies tavallisesti pari kertaa illan kuluessa meni heitä katsomaan. Puutarha oli yhteinen, mutta jokaisella vaimolla oli eri kukkalava eli osuutensa. Tavallisesti palkkasi mies yhden tai useampia opettajia, jotka opettivat kaikkia lapsia. Kun vaimot jakoivat keskenänsä talon askareet, ei palvelijoita ollut melkein ollenkaan ja siten voivat varattomatkin miehet pitää useampia vaimoja. Eräällä ravintolan isännällä oli neljä toveria elämänsä tiellä: yksi hoiti lapsia, toinen kirjanpitoa kolmas keitti, neljäs ompeli.

Sittenkun moniavioisuus kiellettiin, harjotetaan vielä salaisuudessa samaa tapaa ja ylipäänsä on todellisuudessa hyvin vähän muutosta tapahtunut haaremielämässä. Miehellä on, — niin sanotaan, — vaimo, käly, kotiopettaja ja palvelija talossansa. Salaisuudessa ovat kaikki nämä naiset

hänen vaimojansa, mutta kun naiset itse uskonsa tähden hyväksyvät petoksen ja naapurit myös ovat mormooneja, voidaan viran-omaisten epäluulo helposti välttää. Jos kovin lukuisa lapsijoukko herättää huomiota, lähetetään vanhimmat lapset sinne, tänne, taikka hankitaan pienokaiset pitemmittä mutkitta pois päiviltä, heti maailmaan tultuaan. Pääasia on, että lapset ovat olleet olemassa, eikä että ne elävät kauvan. Heidän suurin merkityksensä tulee vasta uudessa Siionissa.

Näiden hornan-oppien kaikkia yksityiskohtia ei koskaan saarnata julkisesti „pakanoiden pahuuden tähden“. Lammas keritään tavallisesti vasta sitten, kun se on tarhassa, ja vasta sitten sille ilmoitetaan nämät salaopit, kun ollaan ihan vakuutetut siitä, että sen usko ja pelko tehdä syntiä pyhää Henkeä vastaan ovat kyllin vahvat.

Kun mormoonit alussa helyttömällä ankaruudella vainosivat kaikkia ja surmasivat kaikki, jotka epätoivossaan pakenivat Utahista, voivat he kauvan pitää salassa oppiensa julman ja siveettömän puolen. Sen lisäksi ovat ne pääkohdat, joita mormooniapostolit saarnaavat, sellaisia, että ainoastaan ne, joilla on taipumusta salaperäisyyteen tahi kiihkoilemiseen, voivat antaa kääntää itsensä. Ja semmoisia henkilöitä on aina helppo pitää vaikka missä uskossa, kun se vaan tarjoo kyllin ravintoa heidän mielikuvituksellensa. Että salaperäisyyteen taipumisella on tärkeä osa mormoonilaisuudessa, sitä todistaa sekin seikka, että ne, jotka ovat luopuneet siitä, tavallisesti rupeevat spiritisteiksi. Tämä on yleisesti tunnettu ja molempien puolueiden tunnustama asia.

Sen hurmauksen perusteella ainoastaan, jonka mystillisuus vaikuttaa muutamainkin luonteisiin, voidaan selittää, minkätähden niin lukuisa joukko hienosti sivistyneitä ihmisiä, etenkin naisia on liittynyt mormooneihin. Niin esim. jätti eräs bostonilainen nainen, mrs Augusta Cobb, sivistyneen ja ra-

kastettavan puolison sekä lapsensa, ruvetaakseen hänkin yhdeksi Youngin monista vaimoista. Saman miehen muutkin vaimot olivat sivistyneitä hienoja naisia, jotka vapaaehtoisesti antautuivat vaivojen ja sen raskaan työn alaisiksi, joka heitä mormoonivaimoina odotti, silloin melkein autiossa Utahissa.

Kiihkoilevina, hehkuen itsekidutuksen halusta, olivat he myös heti valmiit kehottamaan miestä moniavioisuuteen. Tapahtui niin, että äskennaidut vaimot neuvottelivat keskenänsä siitä seuraavalla tavalla:

— „Onko teillä jo joku uusi? — Ei, onko teillä? — Ei vielä, mutta minä olen sanonut miehelleni, että pian täytynee ottaa joku. — Onko teillä joku ehdolla? — On, me olemme aikoneet ottaa Elizan. Hän on ollut kauvan meillä, tuntee meidän tapamme ja on hyväluontoinen. Mieheni vastustaa, mutta (syvä huokaus) minä olen sanonut hänelle, ettei asia siitä parane. Minkä pitää tapahtuman, se tapahtuu“ *).

Moniavioisuus on kuitenkin ollut syynä usean luopumiseen lahkosta ja tuntuviin eripuraisuuksiin mormoonien keskuudessa. Moni heistä on sitä vastustanut, väittäen että alkuperäisen mormoonilaisuuden perustaja Joseph Smith ei ole maininnut sitä Jumalan hänelle ilmaisemien opinkappalten joukossa. Se tuntuu kuitenkin kummalliselta, tiedetäänhän että ensimmäiset mormoonit suosivat monivaimoisuutta sekä että Smithillä itsellään oli monta vaimoa.

Tämä mies, joka arvattavasti oli puoliksi petturi ja puoliksi kiihkoilija, syntyi 1805 Vermontissa. 15 ja 17 vuoden iällä oli hänellä ensimmäiset ilmestyksensä, jolloin Jumala ja Jesus Kristus astuivat alas hänen luokseen, antoivat hänelle kaikki synnit anteeksi ja valitsivat hänen

*) Life among the mormons.

uudestaan rakentamaan heidän valtakuntansa maan päällä. Samalla hän sai käskyn hakea kahta kultalautasta, joille Ameriikan vanhin historia oli muka piirretty. Hän löysi ne New-Yorkin valtiossa, Palmyra-nimisen kaupungin lähellä olevassa vuoren-onkalossa kivikirstun sisästä, mutta perkele esti hänen niitä saamasta, vaikka ne jo olivat hänen kädessään j. n. e.

Puhuteltuaan ilmestyksissä vielä monta kertaa enkeleitä, Moosesta, Eliasta ja Jumalaakin, alkoi hän saarnata, sai opillensa tunnustajoina ja perusti v. 1830 mormoonikirkon, jonka nimitti „Jesuksen Kristuksen kirkko pyhille“. Se oli pappishallitus, jota profeetat rautakädellä ohjasivat. Alussa piti jokaisen luovuttaa kymmenys kaikista maallisista varoistaan, naisetkin saivat suorittaa kymmenyksen kananpojista, munista, kukista ja kasviksista. Myöhemmin Youngin ajalla tehtiin omaisuus tavallansa yhteiseksi, siten että kirkko oikeimmin omisti pankit, kauppapuodit, asiakonttorit, maatilat j. n. e. ja maksoi vaan palkan niiden hoitajille. **Kaikki** vastatulleet pakotettiin ankaraan työhön ja kurinpito oli uskomattoman tarkka.

Sitten, kun heidät oli karkoitettu Missouriista, muuttivat mormoonit Utahiin, kestivät kovia aikoja indiaanien ja harmaiden karhujen keskellä kuivassa, kuumassa korvessa, mutta muuttivat ahkeran työn voimalla erämaansa piankin yrttitarhaksi. He rakensivat mahtavia vesijohtoja, joilla tekivät kentät hedelmällisiksi, istuttivat hedelmäpuita, rakensivat rautateitä, perustivat pankkeja ja kauppaliikkeitä. 1850 ilmestyi heidän ensimmäinen sanomalehtensä „Erämaan uutinen“, toimittaja W. Richards, „profeetta, ennustaja ja kätenpäällepanija“. 1851 rakennettiin tabernaakkeli ja kaksi vuotta myöhemmin temppeli. 1849 lähettivät mormoonit anomuksen kongressiin pyytäen, että Utah territooriona liitettäisiin Yhdysvaltoihin. Siihen suostuttiin ja Young nimi-

tettiin Utahiin kuvernööriksi sekä hallituksen edusmieheksi sikäläisille indiaaniheimolle.

Tämä herätti yleistä suuttumusta koko maassa ja kun mormoonit pian sen jälkeen taas olivat ilmikapinassa, lähetti hallitus 3,000 miestä Utahiin Syyskuussa 1857. Seuraavana vuonna ne siellä kuitenkin perinpohjin voitettiin ja tämä, muulle Ameriikalle nolo sota päättyi mormoonien hyväksi, siten että määrättiin sovinto-oikeus rettelöitä ratkasemaan. Hallitus pääsi määräävälle kannalle vasta kuudennen kymmenluvun päättyessä. Kun Garfield virkaanastumispuheessaan sanoi aikovansa raivata pois moniaviolisuuden, kerrotaan mormoonijohtajien sanoneen: — niin, jos emme me sinua sitä ennen raivaa pois. — Myöhemmin saatiin ilmi, että Guiteaulla, Garfieldin murhaajalla, oli monta vaimoa Utahissa ja Ameriikan sanomalehdistö koetti aikoinaan hyvin innokkaasti tutkia, miten paljo „pyhien“ johtajat olivat syylliset tähän murhaan.

Nykyään on erimielisyys heikontanut mormoonit. Ensimmäinen luopuri oli ollut eräs Gladden Bishop niminen mies, joka jo 1853 oli uskaltanut vastustaa Smithin Jumalalta saatuja oppeja. Hänen puoluelaisiansa sanottiin gladdenilaisiksi ja muut mormoonit vainosivat heitä mitä julmimmalla tavalla. 1860 syntyi taas uusi vastusliike, johtaja oli Joseph Morris, joka sanoi, että Jumala oli hänet lähettänyt puhdistamaan Youngin väärentämää mormoonien pyhää oppia. „Kirkon salainen veljeskunta“, jonka tehtävänä on valvoa järjestystä, rankasi ja vainosi verisesti sekä gladdenilaisia, että Morriksen lahkolaisia.

Brigham Youngin kuoltua ei ollut toista yhtä voimakasta miestä kirkon johtajaksi rupeamaan, eri lahkot saivatkin sen vuoksi nykyään olla paremmin rauhassa. Kuitenkin tapahtunee Utahissa vielä nytkin asioita, joiden vertaisia saisimme hakea inkvisitsioonin ajoilta, jos ne vaan

tulisivat yleisön tiedoksi. Youngin mieluisimman kerskumislauseen sanotaan olleen: — minä irroitan bowieveitseni ja työnnän sen luotani ummessa silmin. Kun minua sitten syytetään murhasta, kysyn minä: voitko sanoa *minun* tehneeni sen?

Mormoonit ovat tehneet kelpotavalla työtä Utahissa. Se muistuu ehdottomasti mieleen, kun katselee ympärilleen jumalanpalveluksen aikana tabernaakkelissa. „Pyhien“ muodossa huomaa enin karkeuden, kovuuden ja lujouden painamat vivahdukset. Rumia, usein eläimellisen raakoja, tylynnäköisiä kasvoja, ruskeita, känsäisiä käsiä, tanakoita vartaloita. Sangen vähän huomaa heissä sitä hienoutta, terävyyttä ja jäntevyyttä, joka muuten on omituista ameriikkalaisissa. Lyhyen, kaksipäiväisen siellä-olomme aikana muistui usein mieleemme Suomen hihhulit. Molemmilla näyttää olevan sama vilpiton usko ja sama ylpeä suvaitsemattomuus toisin ajattelevia kohtaan.

Kirkosta ulos mennessämme kuulumme joka askeleella ympärillämme Tanskan ja Ruotsin kieltä, emme sentään Suomen ruotsia. Eräs nainen katsoi meihin tiukasti ja sanoi ääneen naapurilleen: — kas, kuinka ne tuijottavat meihin! Niin kun emme me, mormoonit, olisi aivan samannäköisiä kuin muutkin ihmiset. — — —

Lopun päivää olimme Garfield Beachissa, eräässä suosituksessa kylpypaikassa Suolajärven rannalla. Paikallisjunat toivat, minkä ehtivät, kaupungista väkeä, lapsia ja täysikasvuisia, jotka meluten ja riemuiten riensivät järveen, siniset ja punaiset uimapuvut päällään.

Uiminen Suolajärvessä on, näet, niin naurattavaa, että synkkämielisimmänkin täytyy hymyillä sitä katsellessaan. Vesi järvessä lienee maailman raskainta vettä, siinä on 20 prosenttia erinlaisia suoloja. Uiminen siinä on mahdotonta, sillä ihminen kelluu pinnalla aivan kuin korkki pesumal-

jassa. Koetat miten kiivaasti tahansa, veden sisään vaan et pääse. Katselijain hartaasti nauraessa yrittelee aina joku hypätä tai sukeltaa syvyyteen — turhaan. Raskaat, tummat aallot vyöryvät yrittelijää vastaan ja kohottavat hänet keveästi kuin tomunhiuhkasen harjalleen, siellä saat keikutella niiden pehmeillä, joustavilla patjoilla ja katsella kirjavaa vilinää ympärilläsi, katsella kauvaksi, kauvaksi yli tuon merimäisen järvenpinnan. Sananlasku siellä sanoo: „lähetä elämäänsä kyllästynyt Suolajärvelle“. Ei olekkaan mitään sen hauskeempaa katseltavaa kuin kylpevä seurue siellä.

Mekin liityimme muihin, huomattuamme, että kylpevät mormoonit näyttivät niin hauskoilta ja rauhallisilta ihmisiltä, kuin suinkin vaatia voi. Kuitenkin ojensimme vähän kammoten kätemme eräälle miehelle „pyhälle“, joka pyysi saada auttaa meitä veteen. Vähää ennen olimme nähneet — tai luulleet näkevämme — kuinka hän levottoman kohteliaasti autteli kolmea rouvaa ja jotenkin lukuisaa tenavaliutaa ja tietysti me heti arvelimme, että siinä se hänen haareminsa oli sunnuntaihuvittelulla.

Kylvyn jälkeen on jokainen vedestä tulija näöltään aivan kuin Lothin vaimo, sillä järven suola on kuivunut ihoon ja tukkaan. Sen vuoksi onkin joka uimahuoneessa suihkulaitos, jossa uija ennen pukeutumista huuhdellaan suolattomalla vedellä puhtaaksi.

Suolajärvi tyynenä on auringonlaskussa ja kuutamolla ihmeen ihana. Silloin loistaa järven äänetön, synkkä pinta aivan kuin sula metalli, ja laajalla aavikolla sen ympärillä kimaltelevat lukemattomat pienet suolalähteet ja purot suolahärmeineen, aivan kuin jalokivet vaalean viheriässä kehystässä.

Päivän matkan päässä Utahista, kun tullaan Koloradoon, muuttuvat Kalliovuoret villin, aution näköisiksi. Kaksi runsasta vuorokautta kestää matkustaa paljasta, uhkamieliseltä näyttävää, jylhänkaunista seutua. Rio Grandjoki pujottelee hopearihman näköisenä syvällä, vuoria erottavien kuilujen pohjissa. Tällaisilla jokien uomilla eli soukilla laaksoilla on nimenä „canyons“ (johdettu espanjalaisesta sanasta canon) ja Koloradossa, Arizonassa ja Kaliforniassa niitä on runsaasti. Junalla on polkunsa virran oikealla rannalla ja nopean hyönteisen tavalla se mennä livahuttaa vuorijättien varpailla.

Pimeys, kosteus ja kylmyys vallitsevat näissä vinkaloissa, joita vuoret kesät, talvet, yöt päivät, varjostavat. Mutta kummallisia, satumaisia näköaloja saa matkustaja joka silmänräpäys ihailla. Hengitystään pidättäen, yhtämittaisen ihanuuden katselemisesta väsyneenä, tuijottaa hän eteensä. Luonto on raivoomisvimmassaan riistänyt itseltään kaiken kasvillisuuden. Kiveä, paljasta kiveä vaan. Kivi-erämaassa nyt olemme. Monta tuhatta jalkaa korkeat kallioseinät meitä piirittävät synkkinä ja pystysuorina; niiden satumaisiksi veistetyillä huipuilla tanssielee huolettomia, päivänpaisteisia hattaroita. Ilmanrannan rajottavat joka kulmalla kalliot, täällä mustina, kolkosti kiiltävinä ja kosteina. Tuolla loistaa tulipunaisella seinällä ruusunvärisiä ja vaaleita pilkkuja, hallava sammal kajastelee halkeamista. Täällä ovat kalliot tornien, vanhojen kirkkojen näköisiä, luulee näkevänsä niissä muurauslusikan ja moukarin jälkiä.

Kuuluisin paikka tällä tiellä on „the Black Canyon“, jossa vuoret, puut, joki näyttävät mustalla maalilla siveltyiltä, niin synkkä ja jylhä oli siellä hämärä. „The Royal Gorgeksi“ sanotaan erästä kohtaa, jossa juna näyttää syöksyvän kahden kallion sisään, niin kapea on niiden välinen aukko. Castle Gaten (Linnan portin) luona on aukon mo-

lemmilla puolilla omituisen näköisiä vuoria, joiden muodot jäljentelevät tarkasti vanhan ritarilinnan portin-osia.

Kivikuormasta päästyään, luo luonto helmastaan mah-tavia metsiä. Marshallin solan, erään insinööritieteen ihme-työn luona, saa matkustaja katsella metsän jättiläisten lat-voja. Rata kulkee siellä lukemattomia mutkia ja käänteitä tehden kekomaisen vuoren kylkeä ylöspäin hämmästyttävän korkealle.

Koko tie tästä Colorado Springsiin asti on yhtämit-taista ihmekulkua. Matkustaja melkein säikähtää Mani-touhun tullessaan, sillä siellä hänen taas tarvitsee koota kaikki ihailemisvoimansa. Manitou, jota sanotaan Lännän Saratogaksi, on terveysveden juontipaikka Pikes Peakin alapuolella Kalliovuorilla. Viheriät, pilviä tavoittelevat, lu-mihuippuiset kukkulat katselevat hymyillen majataloja, joita vuosien vieressä on ilmestynyt yhä korkeammalle niiden rinteille. Rikki- ja rautalähteitä, pieniä ojanteita ja vuori-puroja kimaltelee joka paikassa. Ilma on sinervä, riemu-is-san kevyt ja kirkas, luonto hymyilee mahtavan onnellista hymyä. Eräällä rinteellä lepää Helen Hunt, „Ramonan“ lämminsydäminen ja omituisen luontoinen kirjoittaja.

Lähellä Manitouta on „the Garden of the Gods“ (Juma-lien puutarha), joka hyvinkin voitaisiin lukea maailman ih-meiden joukkoon. Mehevästä, vaaleanviheriästä ruohoken-tästä kohoo mitä satumaisimpia, kaiken värisiä kallioita, toiset ovat lumivalkeita tai ruusunpunervia, toiset hiekan värisiä, tummanruskeita, oranssin tai harmaan vivahtavia j. n. e. Muutamat ovat pyramiidiin näköisiä, muutamat taas erilaisten pilarien, kellotapulien, linnoitusten muotoisia. Major Domo on puoli kalteva, useita satoja jalkoja kor-kea, kapea kallio, joka näyttää pitävän painolakia pilkka-naan. Monen tällaisen kiviryhmän pinnassa näkyy erivä-risiä, ikään kuin jättiläiskäden piirtämiä kuvioita. Peu-

ran-, lehmän- ja ihmisenpäitä, lastenkäsiä, hevosenjalkoja ja kameeleja erottaa etäämpää hämmästyttävän selvästi. Keskellä laaksoa seisoo vaalea, siromuotoinen, yksinäinen kallio, joka kuutamossa näyttää hunnutetulta naiselta ja jota sanotaan „puutarhan jumalattareksi“.

Kansalaisemme Ashtabulassa.

Ashtabula on pieni, uninen, hiekkainen kaupunki Ohiossa, lähellä Erie-järveä.

Ainakin teki se meihin sen vaikutuksen, kun eräänä kuumana Syyskuun päivänä saavuimme sinne Chicagosta. Me suuntasimme heti perille päästyämme tiemme pieneen ravintolaan lähellä asemahuonetta ja pyysimme osotekalenteria, päästäksemme sen avulla mr Edwardsin, „Yhdysvaltain Sanomain“ toimittajan jäljille. Osoteluettelo oli vanha ja meidät neuvottiin toiseen ravintolaan, jossa kuului olevan usuin sellainen. Siinä ilmoitettiin, että suomalainen kirjapaino oli „the Harborissa“, Erie-järven rannalla olevassa satamassa.

Odottaissamme raitiovaunuja, joissa piti pääsemämme sinne, kokoontui ravintolan palvelusväestö uteliaana ympärillemme. He pudistivat epäillen päätänsä, kun sanoimme olevamme suomalaisia ja tahtovamme tavata kansalaisiamme. Se silmäys, joka seurasi kummastunutta kysymystä: „oletteko te Suomesta?“ — ei juuri puhunut Ashtabulan suomalaisten eduksi. Muuan astianpesijä, jonka kehuttiin olevan suomalaisen, haettiin kyökistä, mutta hän havaittiinkin ruotsalaiseksi ja selitti harvinaisella innolla, ettei hänellä ole mitään tekemistä tytärmaan Suomen kanssa.

Maalaismaista raitiotietä pitkin vyöryimme „the Harboriin“. Se oli nokinen, meluisa lastauspaikka, jonka yläpuolella oli pieni kylä eli Ashtabulan esikaupunki. Osote oli väärä ja kirjapaino oli muutettu kaupunkiin. Meille sanottiin kuitenkin, että täällä asui paljo suomalaisia ja käskettiin kulkemaan edemmäksi katua pitkin, sieltä saisimme sitte tarkempia tietoja.

Me kuljimme neuvottuun suuntaan ja astuimme vihdoin sisään erääseen taloon tiedustelemaan. Heti kynnyksen yli päästyämme näimme olevamme kansalaistemme luona. Ei millään muulla kansalla maailmassa mahda olla samaa kykyä sulloa mitä erillisempia tavaroita paikkoihin, joissa niiden ei pitäisi olla. Sängyssä munavati, kaksi kukkaruukkua, muutamia sukkaparia ja kissa; joka tuolilla tyynyjä, hammeita, lautasia, vastaleivottua leipää; pöytä täynnä pesemättömiä astioita, ja yhdessä seurassa niiden kanssa virsikirjoja ja kahvimyly. Vaikka ikkunat olivat isot ja avattavat ja vaikka ulkona oli mitä ihanin kesäpäivä, oli sisällä tukahduttavan huono ilma. Lattia ja raput olivat likaiset, piisin luona oli tunkioläjä, akkunat ja seinät olivat tomusta harmaat. Siivottoman pöydän ääressä istui suurrehko poika ja keski-ikäinen mies syömässä. Siinä oli perunoita, kahvia ja leipää; pannu noessa, ruoka sikin sokin ladottuna pöydälle. Kampaamaton, paljasjalkainen nainen pahannäköinen villa-alushame ja likainen karttuuniröijy päällään juoksi edestakaisin, kädet täynnä vatia ja lautasia, läimäytti jalallaan oven lukkoon ja tiuski vaikenemaan lasta, joka maarusi ruokaa.

Me mainitsimme nimmemme ja sanoimme terveisiä Suomesta. Meidät otettiin välinpitämättömästi vastaan ja pyydettiin tuskin istumaan, sillä täällä, missä siirtolaisia tulee ja menee, eivät oman maan ihmiset ole mitään harvinaisia vieraita. Emme kuitenkaan luule tuon välinpitämättömyy-

den lähteneen mistään tyylydestä tai epävieraanvaraisuudesta, vaan tavallisesta kansallisesta hitaudesta.

Vihdoin pyysi mies meitä istumaan kamariin, jossa myöskin vallitsi ihmeteltävä epäjärjestys. Emme olisi tul-
lut sitä muuten niin huomanneeksikaan, ellei tässä kodissa
olisi vallinnut nähtävä varallisuus. Siellä oli useita sän-
kyjä, jotka olisi voinut täyttää hyvillä ja uusilla sänkyvaat-
teilla, jos ne olisi koottu monista eri kiiriimäpaikoistaan;
piironki peilineen, nojatuoli ja kiikkutuoli, virkattuja pöytä-
liinoja, väripainokuvia, albumi. Heillä oli ainoastaan kolme
lasta. Vanhin oli jo puotipalveluksessa ja ansaitsi täten
osan elatuksestaan. Vanhemmat olivat molemmat parhaassa
iässään. Mies, kotoisin Vaasan läänistä, työskenteli las-
tauspaikalla. Vaikka hänen vaatteensa olivat tiilikivijauhon
ja noen ryvettämät, näki heti, että hän ainoastaan nyt oli
likainen, niin kauvan kuin oli työnsä toimissa. Vaimo,
lapset ja itse koti sitävastoin olivat ihan kuin liassa liote-
tut. Vaimo jatkoi yhä hutiloimistaan sisältä ulos ja ulkoa
sisälle samalla päättömällä kiireellä, jota Suomessa saa kyl-
läkseen katsella monessa kodissa maaseudulla.

Luonnollisesti puhuimme Suomesta ja siirtolaisista.
Mies oli ymmärtäväisen ja miellyttävän näköinen ja hänen
muistutuksensa olivat tervejärkisiä. Hän oli muuttanut
tänne jo monta vuotta takaperin, mutta perhe oli asustanut
täällä ainoastaan kuusi vuotta. Hän tuumaili työmiehen
ehdottomasti helpommalla ansaitsevan täällä leipänsä kuin
kotimaassa, sillä palkat ovat täällä niin isot. Tässä huo-
mautti vaimo: — niin, mutta dollari Ameriikassa ei püsaa
yhtään pitemmälle kuin markka Suomessa, vaikka siinä
on viisikertaa enemmän rahaa. — Mies myönsi sen,
mutta lisäsi, että työmies sittenkin pääsee täällä hel-
pommin varoihin, kun hän vaan osaa tehdä työtä. Keh-
non on sitävastoin parempi pysyä kotona, sillä täällä

täytyy miehen osata käydä kaksin käsin työhön, jos ansaita tahtoo.

Kun erkanimme, kiertyi kyyneleet vaimon silmiin ja hän sanoi haluavansa takaisin Suomeen. Miestä ei näyttänyt puhe miellyttävän. Hän katseli alaspäin, kaiveli korrallaan lattiata ja arveli, että kyllähän sitä vielä tulevaisuudessakin joudutaan ajattelemaan kotimatkaa. Vielä oli kaksi lapsista pieniä, eivätkä he olleet vielä paljoa koonneet.

Ashtabulassa tapasimme herra Edwardsin. Hän oli kotoisin Haminasta ja monta vuotta takaperin asettunut Yhdysvaltoihin. Hänen painossaan työskenteli muutamia sivistännäköisiä suomalaisia latojia ja meille annettiin vasta painettu, kostea lehti „Yhdysvaltain Sanomia“, joka on noin „Folkvännens“in suuruinen.

Herra Edwardsin kanssa palasimme „the Harboriin“ ja ajelimme siellä ympäri, käyden useita suomalaisia perheitä tervehtimässä. Köyhemmät asuivat hyyryhuoneissa huonommin rakettujen katujen varsilla, kaupungin alaosassa. Varakkaammilla oli omat talonsa siinä osassa kaupunkia, joka sijaitsee kukkuloilla sataman yläpuolella. Miehet olivat melkein jokainen työssä lastauspaikalla. Ashtabulan kautta kulkee joka vuosi tuhansittain siirtolaisia, enimmäkseen irtonaisia nuoria miehiä, jotka työskentelevät tänään siellä, huomenna täällä, siksi kun kyllästyvät, tai heidät erotetaan, tai he tahtovat koettaa onneaan toisella taholla. Enemmän paikallaan pysyvien lukumäärä nousnee noin 500. Mitään pappia tai omaa kirkkoa ei heillä ole, mutta herra E:n oli tapana aina jonkun miehen avulla pitää jumalanpalveluksia ja raittiuskokouksia ruotsalaisessa kirkossa. On kyllä koetettu hankkia omaa pappia, mutta ne kokeet eivät ole onnistuneet.

Yleensä ovat tänne päin tulvivat siirtolaiset hyvin turmeltunutta joukkoa, ja juoppous, tappelukset ja laiskuus

heidän pääpapeitansa. Niinkuin kaikkialla muuallakin Ameriikassa, elävät Ashtabulankin suomalaiset ihan omaa elämäänsä. Miehet osaavat vähä huonoa englanninkieltä, mutta naiset eivät tavallisesti sanaakaan, eivätkä lapsetkaan ennen kouluun tuloansa. Tämä maan kielen osamattomuus on yleinen suomalaisissa. Me satuimme muutamassa Chicagon kuumesairaalassa tapaamaan erään Kalajoenmiehen, joka oli lähes vuoden oleskellut Ameriikassa eikä puhunut vielä sanaakaan englannin kieltä. Luonnollisesti työlästytti se hänen hoitoansa, ja sen hän itsekin tunnusti. Washingtonissa saimme tietää, että Missourin valtiossa oli jonkin kreivikunnan hulluinhuoneeseen suljettu muuan suomalainen, mutta että oli alettu epäillä häntä viisaaksi ja että hänet erehdyksestä oli tuotu sinne. Mutta kukaan ei osannut puhua hänen kanssansa ja kertoja kehotti innokkaasti meitä rupeamaan kirjevaihtoon hullujenhuoneen lääkärin kanssa. Ikävä kyllä, tulimme ihan odottamatta erotetuiksi tiedonantajastamme, joka ei ollut antanut meille laitoksen osotetta ja me emme siis voineet saada selkoa asiasta.

Suomalaiset pitävät ylipäänsä kiinni kotimaansa tavoista. Oleskellessamme Ashtabulassa tuntui meistä, että heihin ei tartu juuri mikään muu kuin joutava loisteliaisuus, jota he sitte hyvin sopimattomasti sovittelevat oman epäjärjestyksensä keskelle. Tosin kävimme kodeissa, jotka vähän erosivat muista ja joissa puhtaus oli välttävä. Mutta missään ei sittenkään huomannut jälkeäkään siitä järjestyksestä rakastavasta, soristavasta kädestä, joka näyttää hallitsevan ameriikkalaisissa kodeissa, köyhemmissäkin. Vaikka perheet asuivat omissa taloissaan suurine eteisineen ja moneine huoneineen sekä saivat hyvän hyrryn ylikerrastaan, saimme kuitenkin aina katsella samanlaisia kotioloja kuin köyhimmän loisen tuvassa Suomessa. Lapset repaleissa,

puolialastomia; vaimo pesemätön, veltto, kädet ristissä tai kantaen suurta lasta, joka jo osasi kävellä; ummehtunut, tuikea ja tukahduttava ilma, samoista aineksista yhdistetty kuin kotimaassakin: tupakista tomusta ja liasta. Ainoastaan yhdessä kodissa näimme vaimon tekevän käsityötä. Kaikkialla vallitsi sama tahdoton velttous, jota voi puolustaa Suomessa, jossa kylmä, hätä ja työnpuute hervastuttavat toimintakyvyn, mutta täällä, varakkuuden talossa vallitessa, näyttää se kerrassaan rangaistavalta. Miehet, joiden on pidettävä huoli perheestä, olivat työstä ja yhteydestään monenlaisten ihmisten kanssa, käyneet virkeämiksi. Naiset näyttivät vajonneen välinpitämättömään uneliaisuuteen. Useimmat olivat lihavia, kalpeita, pöhökasvoisia. Täälläkin tuntui vallitsevan sama välinpitämättömyys Suomea kohtaan kuin San Fransiskossa; ei edes kysytty kotimaan kuulumisia. Ainoa asia, josta he mielellään tahtoivat saada selvän, oli, olimmeko siirtolaisia ja aijoimmeko jäädä Ashtabulaan. Yhdessä ainoassa kodissa sanoi vaimo, nähtävästi enemmän kohteliaisuudesta kuin todella sitä tarkoittaen, että he kyllä aikoivat vielä kerran käydä Suomessa.

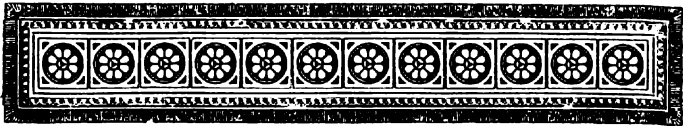
Luultavaa on, että nämä siirtolaiset, hädän pakottamina täällä kotona ja helpommin hankitun leivän viettelemänä Ameriikassa, kotimaastaan erotessaan kerrallaan katkaisevat kaikki siteet, jotka ovat heitä siihen kiinnittäneet. Heidän tahdottoman hitautensa pohjana on tuo kansallinen „se oli sallittu“-oppi ja he jatkavat elämäänsä Uudessa Maailmassa, uusissa oloissa, samalla synkkämielisellä tyytymyksellä kuin kotimaassakin. Maailma on ja pysyy maailmana, onhan tämä elämä vaan maallista elämää, olimmepa missä hyvänsä ja vasta tämän jälestä alkaa meidän oikea olemisemme. Mitä sitte kannattaa puuhata ja vaivata itseään kootakseen tavaroita, joita koi ja ruoste raiskaavat.

Ainoa ilahuttava muisto, jonka saimme Ashtabulan suomalaisilta, oli se, etteivät he osottaneet minkäänlaista alammaista nöyryyttä „herrasväelle“. Heissä ei ollut jälkeäkään siitä. Tosin olisi tuntunut hauskemmalta tulla hiukan *ystävällisemmin* vastaanotetuksi, mutta toiselta puolen oli parempi kohdata välinpitämättömyyttä kuin teeskenneltyä matelevaisuutta. He eivät ole kypsyneet siihen vapautteen, joka on kasvattanut ameriikkalaiset vissiin „noblesse oblige“-kohteliaisuuteen jokaista ihmistä kohtaan. Mutta tämä välinpitämättömyys oli sentään itsetunnon itu.

Arvaamattomat seikat estivät meitä käymästä Michiganin ja Minnesotan suomalaisia siirtokuntia tervehtimässä. Ne ovat Suomen siirtolaisuuden pesäpaikat ja niihin kerääntynee paras osa Ameriikkaan tulvivista kansalaisistamme. Ameriikkalaiset arvostelevat ystävällisesti maataljeleviä suomalaisia, mutta luulevat usein skandinaavilaisia suomalaisiksi. Me seurustelimme usein muutamien Minnesotalaisten kanssa, jotka ihan itsestään johtivat puheen näihin suomalaisiin uutisviljelijöihin, kiittivät heidän ahkeruuttaan, heidän rakkauttaan kotimaahan ja heidän tietojaan siitä. Mainitut ameriikkalaiset kerskuivat mielellään Runebergin, Topeliuksen „Välskärin kertomuksien“ ja „Vänrikki Stoolin tarinain“ tuntemisellaan; niistä he, näet, kuulivat suomalaisten naapuriensa niin paljon puhuvan.

Pohjoisemmaksi asettuneista siirtolaisista on moni varakas. Niinkuin ruotsalaiset, kuuluvat suomalaisetkin tavallisesti tasavaltaisten puolueeseen, jos heillä jonkinlaisia valtiollisia mielipiteitä on. Enimmäkseen ovat he kuitenkin tietämättömyytensä ja köyhyytensä tähden suljetut pois vaalitaisteluista tai ovat he eri puolueiden asiamiesten käsissä, jotka houkuttelevat heidät äänestämään milloin mitään ehdokastansa. Yleensä vallinnee suomalaisten kesken

hyvin paljon erimielisyyttä, lahko-suvaitsemattomuutta ja hajaannusta; onpa vielä ivakuva kotimaan kielitaistelustakin ehtinyt tänne asti. Sitä emme kuitenkaan sano omasta kokemuksestamme, vaan olemme sen puhutietä kuulleet, pääasiallisesti niissä valtioissa asuvilta ameriikkalaisilta, joissa suomalaisia siirtolaisia on viljemmältä.

Kodit ja tavat Uudessa maailmassa.*)

Ulkonainen järjestys on jotenkin samanlainen melkein joka kodissa, vaikka varallisuussuhteet tietysti ovat hyvin erilaiset. Aamiainen syödään varhain. Ameriikkalaiset ovat

*) Nämä muistiinpanot ovat tuloksena puolen vuoden ajalla tehdyistä havainnoista, kirjoittajan oleskellessa monella eri seudulla Yhdysvalloissa, nimittäin: Bostonin, New-Yorkin, Philadelphian, Chicagon, Indianapolin ja San Fransiskon kaupungeissa, sekä maaseuduilla Massachusettsin, Connecticutin, Rhode Islandin, Pennsylvanian, Illinoisin ja Kalifornian valtioissa. Kun emme voi erikseen luetella kaikkia niitä perheitä, joiden luona oleskelimme, mainitsemme esimerkin vuoksi, että kymmenestä perheen-emännästä yhdeksän oli naitua, kolme niistä oli leskenä, ja oli heillä sekä täysikasvuisia että ala-ikäisiä lapsia. Kudesta naimisissa olevasta oli kaksi lapsetonta; neljällä oli joko täysikasvuisia tai kouluikäisiä olevia lapsia. Naimattomalla oli kasvattitytär. Seitsemän oli saanut kollege-kasvatuksen, neljä heistä oli sen lisäksi yliopistossa suorittanut maisteritutkinnon. Kolme heistä oli kirjailijaa ja esitelmänpitäjää; yksi oli lääkäri; yksi koulunjohtajana; yhdellä oli kauppaliike; naimaton uhrasi koko aikansa nais-asialle, yksi leskistä hyväntekeväisyydelle; kahdella ei ollut kodin ulkopuolella mitään määrättyä tointa. Neljällä oli kaksi palvelijaa, neljällä oli yksi, ja kahdella ei ollut yhtäkään. Heidän miehistään oli kaksi liikemiestä, yksi oli kirjailija, yksi virkamies, yksi lyseonjohtaja, kaksi maatalanomistajaa. Nämä asiat olemme maininneet, jotta lukija jotenkin suunnilleen tietäisi, millaisiin kotioloihin nämä havainnot perustuvat.

hermostunutta, puuhaavaa kansaa. He panevat myöhään maata ja nousevat varhain ylös. Hienoimmista ravintoloissa aletaan aamiainen kl. 6. Kahdeksan on jo myöhäinen aika. Useimmat syövät $\frac{1}{2}7$ ja $\frac{1}{2}8$ välillä. Hienon maailman naiset nukkuvat myöhään aamupäivällä, mutta ainoastaan pohjoisimmissa kaupungeissa. Etelämpänä ovat hekin jo varhain ylhäällä kuumuuden takia.

Aamiainen ei ole leikin-asia. Huonoimmissakin hyyrypaikoissa tuodaan pöytään ohra- tai kaurajauhoppuroa, kahvia tai teetä, lämmin, lihasta, tai silavasta laitettu ruokalaji perunoineen ja tavallisesti myöskin lämmintä vastaleivottua leipää. Useimmissa keskisäädyn kodeissa tarjotaan sen lisäksi tattari-, maissi- tai riisijauho-kakkuja, joita syödään voin tai sokurivaahterasta valmistetun siirapin kanssa, sekä munia, hedelmiä ja marjoja. Kuumana vuoden-aikana alkavat varakkaammat aamiaisensa oransseilla tai persikoilla; vähempivaraiset tyytyvät mansikoihin, mustikoihin ja muihin marjoihin; muutamin paikoin syödään tuoreiden hedelmien sijasta keitetyitä rusinoita, omenia tai luumuja. Ameriikkalainen arvelee, että tämä tapa varjelee hänet monesta vatsataudista, — ja hänen mielipiteensä sen tässä mainitsemme. Etelävaltioissa näimme hienojen naisten syövän kaksi tai kolme suurta oranssia ja muita hedelmiä kl. 7 aamulla. — Uudessa Englannissa syödään vanhan tavan mukaan joka sunnuntai-aamu erilaisista jauhoista tehtyä, runsaasti ruskealla siirapilla maustettua leipää, ja ruskeita papuja. Tämän ruokalajin (Boston brown bread and beans) täytyy olla syötäessä tulikuumaa ja samana aamuna valmistettua, oli aamiainen sitte miten varhainen tahansa. Leikkiä laskien sanovat ameriikkalaiset, että uus-englantilainen ei osaisi viettää sabbattiansa jos ei saisi alkaa sitä lämpöisellä leivällä ja ruskeilla pavuilla.

Tietysti täytyy joko emännän tai palvelijan olla varhain liikkeellä saadakseen aamiaisen ajoissa valmiiksi. Muutamat tekevät taikinan jo edellisenä iltana ja leipovat leivät aamulla. Useimmat halveksivat kuitenkin tätä tapaa, sillä leipä pääsee helposti hapanemaan. He tekevät taikinsa heti noustuaan; suuta ja hiivapulveri, joita jokapaikassa käytetään, jouduttavat nousemista. Taikina vanutetaan pieniksi kakkusiksi, jotka kypsennetään pienessä hiilitai kaasu-uunissa; sellaiset kuumenevat hyvin äkkiä. (Ameriikassa annetaan taikinan ennen kypsennämistä nousta vaan yhden kerran.) Puuro valmistetaan ennen keitetyistä jauhoista eikä siis sekään tarvitse pitkällistä keittämistä; muutamissa kodeissa syödään toisinaan kylmää riisisuurimopuuroa kerman kanssa tai hienoksi survottua leipää, jota sekotetaan maitoon. Lihaa ja perunia ei keitetä tai paisteta niin hyväksi kuin meillä. Se on yleinen tapa, eikä huolimattomuuden seuraus, sillä hienoimmissakin ravintoloissa on perunilla ja lihalla sama, puoliraaka maku. Muuan nuori tyttö pyysi meitä eräänä iltana vanhempiensa luoksi vieraaksi. Heillä ei ollut palvelijaa ja matkalla, hänen kotiinsa mennessämme hän itse osti lihakappaleen. Hämmästyksellemme näimmä saman lihakappaleen puoli tuntia myöhemmin illallispyödyssä ja äiti kiitteli tyttärensä huomaavaisuutta.

Päivällinen eli väliateria (lunch) syödään joka paikassa kl. 1 ja on aamiaiseen verrattuna paljoa yksinkertaisempi; siihen kuuluu tavallisesti yksi lämmin ruokalaji tai kylmää lihaa, teetä ja toisinaan hedelmäleivos, joka enimmästi on jo edellisenä päivänä valmistettu. Eräässä kodissa tarjottiin vaan lautaselliinen liemiruokaa, rypäleitä ja kupillinen teetä. Kuumuus on luultavasti syynä siihen tapaan. Yhteen aikaan kävimme päivällisellä eräässä kahvilassa, jossa nais-opettajia, ompelijoita ja konttoristeja kävi ruoalla.

Useimmat heistä ottivat aina vaan lasin maitoa ja leivoksen tai kahvia voileipien kanssa. Kun kummastelimme sitä, sanottiin vaan: — hyvänen aika, kuka nyt sydänpäivällä olisi nälissään!

Varakkaissa taloissa syödään päivällistä 6 ja 8 välillä. Siihen kuuluu useita lämpimiä ruokalajia. Köyhemmät juovat kl. 6 teetä ja syövät samalla voileipiä ja leivoksia, tai marjoja; toisinaan tarjotaan lämmintä ruokaakin tai kylmää paistia, jos päivällinen on ollut kevyt. Mielestämme ei täällä eikä Englannissa pidetä ruokien vaihtelevaisuutta kovin tärkeänä. Samoja ruokalajeja laitettiin usein ja viikon perheessä oltuaan, tunti vieras jo talon ruokalistan. Mutta oivallisia kasviksia ja hedelmiä on runsaasti.

Leipominen ja vaatteiden pesu toimitetaan tavallisesti kotona sekä kaupungissa että maalla; New-York lienee ainoa poikkeus tästä säännöstä. Maanantai on pesupäivä ja onneton se emäntä, joka ei sitä tapaa seuraa. Olemme nähneet kokonaisen rautatievaunun matkustajiston nauraen ja ivaten rientävän akkunoihin katsomaan keskellä viikkoa kuivamaan levitettyjä pesuvaatteita. Terveysten kannalta on moinen tapa tietysti mainio, mutta tottumattomasta se tuntuu joka viikko uhkaavalta Damokleenmiekalta. Kaksi käytännöllistä etua siitä kuitenkin on: perheen-emännän ei tarvitse panna suuria summia liinavaatteisiin ja talon järjestystä ei se häiritse niin tuntuvasti kuin meidän pohjoismaalaisten isot pesut.

Perjantai on lakaisupäivä. — Silloin me tomutamme mattojamme joka paikassa Yhdysvalloissa, Mainesta Kaliforniaan asti, — sanoi meille hyvin varmasti eräs nais-asian pylväistä. — Muut, paitsi huonot emännät tietysti, — lisäsi hän halveksivasti.

Se englantilais-ameriikkalainen tapa, että lattiat peitetään ylikanteen matoilla, tekee jokapäiväisen lakaisemisen

tarpeettomaksi. Huiskalla tai mattojen-lakaisemiskoneella kävästään lattia kerran, korkeintaan kahdesti viikossa; talvella ei se tapahdu edes niinkään usein. Isoissa kaupungeissa, joissa on runsaasti tomua, nokea ja hiilensavua, sekä Kaliforniassa, jossa kuivaa vuoden-aikaa kestää kuusi kuukautta, täytyy emännän useimmin olla puhdistuspuihissa ja tomujen pyyhkiämistä ja kiilloitusta riittää yhtämittaa. Muualla pidetään talossa suurta puhdistuspuihaa vaan jouluksi, keväällä ja syksyllä. Kaikenlaiset pienet vanhasta posliinista, perlemosta tai luusta tehdyt pikku esineet, kiinalaiset ja japanilaiset viuhkat ja korukalut, joita näkee yksinkertaisissakin kodeissa kaunistuksina, tekevät tomuttamisen hyvin tukalaksi joka paikassa.

— Mutta me sanomme, — lausui mainitsemamme rouva, — että se nainen, joka ei itse pyyhi tomuja ja parsi miehensä sukkia on kehno emäntä. Meillä on pienet omituisuutemme, meilläkin, nähkääs.

Sen sijaan ei ameriikattarella ole paljon kupariastioita kiillotettavana. Kyökissä on enimmäkseen sekä lasittuja että lasiamattomia, malmisia ja läkipeltisiä keittoastioita, karaistuja posliinipatoja ja pannuja. Sen lisäksi on hänellä työn helpotukseksi ja ajan säästön eduksi monenlaisia suopia, ammoniakkiuivoksia, rautalangoista tehtyjä huuhtomasieneä astioiden pesua varten; patojen ja piisin puhdistuskoneita, höyrykeittokatiloita, eri töissä tarvittavia hakkelusrautoja, veitsiä, lihakirveitä, erimuotoisia kastekekattiloita; pesupulveria, hiivapulveria, putinki- ja liempulveria. Monessa talossa on helliarinan lisänä pieni kaasuuuni, varakkailla on kolme, neljäkin erilaista, kaasulla tai hiilillä lämmitettävää uunia. Tällaiset apuseikat sekä se tapa, että kasvikset, hedelmät, kalat, linnut ja liha tuodaan taloon valmiiksi puhdistettuina, suomustettuina tai nypittyinä j. n. e. säästävät paljon aikaa.

Enin auttaa kuitenkin järkähtämätön tesmällisyys ja tarkasti määrätty töiden järjestäminen aikaa säästämään. Sitä lukuunottamatta, että ruoka-ajoilla, ostoksilla ja eri töillä on määrätty tuntinsa, on itse työtavassakin selvästi huomattava järjestys. Kodin tuhansiin pikku puuhiin on valettu, niin sanoaksemme, älyä. Siitä lähtevä apu huomataan parhaimmin taloissa, joissa emännältä tai palkkolliselta — tai molemmilta — puuttuu omaa kykyä. Niissäkin pitää maantapaan kuuluva työjärjestys toimet ja talonhoidon paljota paremmalla kannalla kuin ne muuten talon omien tekijöiden ja älyn varaan jätettyinä olisivat.

Joka paikassa ovat sivistyneiden luokkien kodit, hyvin hoidettuina, jotenkin samanlaiset, mitä puhtauden ja järjestyksen vaatimuksiin tulee. Eri maiden välillä oleva erotus huomataan siitä, *kuinka laajalle nämä vaatimukset ulottuvat n. s. alhaisimpiin yhteiskunnan kerroksiin.* Juuri tässä kohden ovat Yhdysvallat muita kansoja paljota etevämmät. Syyksi siihen arvelemme etupäässä vapauden- ja yhtenvertaisuuden-perusaatetta, joka istuttaa itsekunnioitusta köyhimpäänkin ja tekee koulusta kaikille yhteisen opintien. Alkuopetus on kaikille kansanluokille sama ja jokaiselle se on maksutta tarjona. Työmiehen tytärkin saa verrattain perinpohjaiset ja laajat koulutiedot. Niiden avulla hänen ajatuskykynsä ja sielunvoimansa kehittyvät ja hän pystyy siten paremmin järjellisesti hoitamaan talon töitä ja rahasioita. Sen lisäksi valmistetaan häntä suorastaan emännäntoimiin talous- tai ruoanlaitoskouluissa, joita on joka paikassa, joko erikseen tai jokapäiväiseen kouluun yhdistettyinä. Niissä opetetaan tytöille leipomisen, ruoanlaitoksen ja posun yleiset säännöt ja taloustoissa annetaan heidän harjoitella niiden käyttämistä. Opettaja määrää joka päivä kolme tai neljä heistä järjestysmiehiksi eli emänniksi, jotka opettajan valvonnan alaisina johtavat keittämistä

astiaainpesua, lattiaainpuhdistusta, leipomista ja silitystä. Niissä luokissa, jotka me näimme, oli tyttöjä noin 12—20 asti, ijältään kaikki 11—15 välillä. Kaikilla oli valkeat lakit päässä, valkeat esivaatteet ja löysät hihat. Oppijakso on toisin paikoin 6 viikkoa kestävä, toisin paikoin se kestää koko vuodenkin. Oppilaat eivät ulospäästessään suinkaan ole täyskelpoisia emännöitsijöitä, mutta he ovat ainakin saaneet tiedollisia neuvoja talouden hoitamisesta, ruoanlaitoksesta sekä kaikenlaisista pikkuseikoista, jotka yhdistettyinä pitävät kodin koneiston kunnossa. Ja käytännöllistä kokemustakin ovat he jo hiukkasen ehtineet koota.

Etelässä on kuumuus veltostuttanut naisia ja orjuuden aikoina, jolloin neekeripalvelijoita vilisi heidän ympärillään, kasvoi heihin mukavuuden ja työttömyyden halu, mutta sielläkin herätti orjasota kauhuineen ja orjuuden poistamista seuraava köyhyys paremman, voimakkaamman hengen. Lännessä ovat naiset kovassa työssä ja turmelevat usein terveytensä raskailla taloudentoimilla, vaikka ovat sivistyneistä kodeista lähteneitä. Maalla ja Uuden Englannin pikkukaupungeissa eivät emännät mieliasti pidä palvelusväkeä. He antavat pesut ja ompelutyöt mieluummin vieraan tehtäväksi, ottavat karkeampia töitä tekemään apurin, ja hoitavat kotipuuhat itse. Mies tulee harvoin puolenpäivän aikaan kotiin ja lapsetkin vievät tavallisesti väliateriansa kouluun mukaansa ja se vähentää paljon perheen-emännän vaivoja.

Yleensä eivät ameriikattaret arostele, kun työhön on tartuttava. Tuntuu siltä, että ei tarvitse muuta kuin vähä riisua pois ylhäisen maailman helyä ja hienoinakin on valmis, mihin karkeaan työhön tahansa. Näimme erään nuoren, useampia satoja tuhansia dollaria omistavan tytön palvelijansa lupapäivänä itse tomuttavan mattoja ja lakasevan lattiata huoneessa, johon seuraavana päivänä odotti

erästä ystävänsä asumaan. Hän teki työtään aivan tyyneesti, eikä edes selittänyt syytä siihen, miksi hänet tapasimme lattiassa polvillaan luuta kädessä. Oleskelimme vähän aikaa talossa, jossa oli palvelijana eräs Oberlin-kollegessa opiskeleva mulattinainen. Hän oli varaton ja elätti loma-aikoina itseään tällä tavalla. Hänen paistetut kananpoikansa ja ostronilaitoksensa olisivat herauttaneet vedet herkkusuunkin kielelle. Wellesley-kollegessa toimittivat varattomat oppilaat ruokapöytien kattamisen ja pöytäpalveluksen. Erään rouvan molemmat palvelijat olivat jäseninä klubbissa, joka vietti vuosijuhlaansa koko päivän kestäväällä huvimatalla. Rouva nousi ylös tuntia aikaisemmin kuin tavallisesti, valmisti aamiaisen, kokosi vuoteet, huuhteli astiat, laitti väliaterian j. n. e. 38 pykälän (C.) kuumuuden vallitessa. Oleskelimme muutaman aikaa perheessä, johon kuului mies, vaimo ja vaimon äiti. Heillä ei ollut ollenkaan palvelijaa. Ennen konttooriin menoansa, kello 8 aamulla, toi mies sisään hiiliä ja vei ulos tunkiolootan, tunkiomiehen korjattavaksi. Vaimo ja äiti tekivät kaikki taloustyöt, ainoastaan pesu oli vieraan tehtävänä ja suurissa puhdistustöissä oli heillä apuri. Pienessä, somassa keittiössään oli heillä keinutuoli, johon astioita huuhtoesaan toivat vieraansa istumaan. Talous- ja kokkirjoja oli rivissä yhdellä hyllyllä, kirjavista ruohoista ja kukista oli kattoon laitettu koristuksia, tulisijan ympäryks oli kaunistettu näkinkengillä. Molemmat naiset olivat saaneet kollegekasvatuksen. Talouden töiltä jäi heille vielä aikaa lukemiseen, naisasian-harrastukseen, käsitöihin ja seurusteluun. — Mutta — sanoivat he — me jätämmekin pois kaikki tarpeettomat asiat, vaikka moni pitäisi menettelyämme perittyjen, kunnioitettavien taloudentapojen rikkomisena.

Mitä palvelijoihin tulee, emme voi tarkemmin arvostella synnynnäisiä ameriikattaria, sillä niitä näimme har-

voin. Kauvan aikaa on Irlanti, viime aikoina myöskin Saksa ja Skandinaavian maat lähettäneet Yhdysvaltoihin palvelusväkeä. Nämä siirtolaiset ovat tavallisesti taitamattomia, haluttomia ja siivottomia, mutta he tyytyvät Ameriikassa halpana pidettävään palkkaan ja täyttävät siten työpaikat. Siitä syystä meneekin vaan harva ameriikkalainen nainen palvelukseen. He ovat mielestään liian hyvät kilpailemaan noiden vierasten kanssa, jotka joka asiassa ovat heitä kehnommat. Viime aikoina on kunnollisen palvelusväen puute alkanut käydä yhä tuntuvammaksi, ja talouskouluja on perustettu niihin kaupunkeihin, johon siirtolaisia enin saapuu. Ameriikassa syntyneet palvelustytöt näyttivät hyvin sivistyneiltä ja taitavilta, mutta heillä on suunnattoman isot palkat ja luullaksemme hyvin suuri toimintavapaus. Kun he ovat niin kalliita, otetaan heitä vaan muutama taloon ja näiden huolena on sitten talon töiden suorittaminen. Heiltä vaaditaankin sekä taitoa että itsenäistä käsitystä toimissaan.

Yhdeksi tärkeäksi syyksi siihen, että ameriikkalaiset perheen-emännät ovat muita etevämmät, luulemme me sitä vapautta, joka hänellä on koti-oloissa. Mies ja vaimo ovat saaneet tietonsa samanlaisessa koulussa, usein käyneet sitä yhdessä. He ovat toistensa vertaiset ja liikkuvat kumpikin alallansa itsenäisenä yksilönä. Tavallisesti on mies työssä ja lähtee kodistansa kello 8 tai aikasemminkin aamulla, palaten vasta illalla, eikä suinkaan ennen kello kuutta. Moni liukemies on viikkoja ja kuukausiakin matkoilla. Se pakottaa vaimon itsenäisesti toimimaan. Vapaus kasvattaa hänessä arvon- ja edesvastauksen-tuntoa. Hän on toimeenpanevana valtana perheen piirissä ja nauttii sen mukaan kunnioitusta.

— Saksanmaalla, — sanoi eräs ameriikkalainen nainen meille, -- menevät pojat äitinsä luo ainoastaan silloin,

kun tarvitsevat ruokaa ja vaatteita, meillä pitää poika äitiänsä ihan yhtä älykkäänä (smart) kuin isäänsäkin.

Nauttimansa kunnioituksen ja vapauden takia pitää perheen-emäntä itse kotityötä arvossa ja vaatii muutkin sitä kunnioittamaan.

— Minusta on niin hauska hoitaa taloutta, — kuulimme usein eri sivistys-asteilla olevien naisten huudattavan.

Käsityöissä ovat Ameriikan, niinkuin Englanninkin naiset, Saksan ja Skandinaavian naisia huonommat. Puku- ja liinaompeluksessa he tosin pitävät puolensa, mutta villa-, kehru- ja kutomistöissä he ovat kehnommat. Erittäin ovat työtä tekevän luokan naiset näissä asioissa taitamattomat ja se on luonnollistakin täällä, tehtaiden kotimaassa. Käsityökouluja on tosin jo melkein joka paikassa, mutta niissä opetetaan ainoastaan puku- ja paitaompelusta, koru- ja villalankatöitä. Kotitarpeet ommellaan täällä, niinkuin muuallakin, talon varallisuuden ja emännän kykeneväisyyden mukaan joko kotona tai kylässä. Muutamat ompelevat liinavaatteensa ja lasten vaatteet kotona, mutta teettävät omat pukunsa vieraalla. Toiset ottavat ompelijan kotiinsa ja teettävät yhtäaikaa kaikki tarvittavat vaatteet; varakkaat ompeluttavat kaikki vaatteensa vieraalla. Ne, joilla oli varma toimi kodin ulkopuolella, pitivät erityistä paikkaus- ja parsimispäivää; tavallisesti oli lauantai määrätty niille puuhille, jotta vaatteet saatiin kuntoon maanantain pesua varten.

Taide ja tieteellinen käsitys ovat Yhdysvalloissa vielä kehittymättömässä tilassa, mutta kauneuden-aistia tapaa joka paikassa. Sen huomaa puvuistakin. Sivistyneet ja erittäinkin hienon maailman ihmiset pukeutuvat tietysti jotenkin yhtäläisesti kuin samat luokat muissakin maissa, mutta täällä on sivistyksen kanssa syvälle alempiinkin yh-

teiskunnan-luokkiin tunkeutunut soman ja siistin vaatetuksen tarve. Emme muista siellä koskaan työmiehen kodissa, köyhien kaupungin-osassa ja työpaikoilla nähneemme sellaisia risaisia ja likaisia vaatteita, joita Suomessa niin usein saa katsella. Maahan muuttaneet saksattaret ja skandinaavilaiset naiset pysyttelevät pukeutumisasiossa ameriikkattarien rinnalla, mutta Itaaliasta, Irlannista ja Böömistä tulleet naiset ovat silmännähtävästi kehnommat. New-Yorkissa ja muissa Idän suurissa kaupungeissa, joissa aina on viljalta siirtolaisia, huomaakin kansan ulkoasussa selvän erotuksen. Ameriikkalainen nainen pitää sekä itseään että perhettään niin suuressa arvossa, että hän aina liikkuu siististi puettuna. Lapsiansa ja erittäin kapalolapsiaan hoitaa hän puhtauden kannalta katsoen mainiosti. Toisinaan näimme matkustaissamme rautatienvaunuissa 8—12 pienenkaista, mutta harvoin näimme likaisesti puettua lasta. Yksinäisillä asemilla, kaukana Lännen vuorilla tai erämaankaltaisilla hiekka-aroilla oli työmiehen tai asemamiehen pienokaisella puhdas myssy päässä ja siisti mekko yllä ja hänen pieni nenänsä puhdistettiin lumivalkealla nenäliinalla. Kun köyhiä, koruttomasti puettuja naisia astui pikkulapsi käsi-varrella raitiovaunuihin, katseli syrjäinen oikein nautinnokseen lapsen siistiä vaatetusta, ja pitkillä rautatiematkoilla sai usein monta vuorokautta ihailta sitä huolellista hoitoa, jota lapset nauttivat.

Ameriikan naisen pukemistavassa on kuitenkin yksi huomattava *mutta* ja se *mutta* on kureliivit. Emme tahdo väittää, että kureliivien valta täällä olisi suurempi kuin Englannin, Saksan ja Ranskan naisten keskuudessa, mutta niin tuntuva se valta ainakin on, että siitä voi lähteä vaara naisten terveydelle. Kuromista ei Ameriikan naisessa huomaa niin kiusaavan selvästi, kuin luonnosta tanakan saksattaren vartalolla. Ameriikkattaret ovat tavallisesti hoik-

kia ja hentoja aivan kuin englannittaretkin, mutta eivät niin lujarakenteisia, kuin nämä. Kuromisesta lieneekin ameriikattarelle paljoka suurempi vaara, sillä hän voi kutistaa keuhkojansa aika tavalla, ennenkun vartalo näyttää luonnottoman kapealta. — Mutta naispukujen parantamispuuha on lähtenyt Ameriikasta ja voittaa siellä yhä enemmän innokkaita puolustajia. Melkein jokaisessa suuremmassa kaupungissa on terveyden mukaisten eli n. s. reformipukujen ompelijoita ja suuret yhdistykset, joilla on sadottain jäseniä, levittävät tietoa asiasta esitelmillä, kirjoituksilla ja kaavoja näyttelemällä. Liikkeen etupäässä on mrs Jeanness-Miller ja hänen mukaansa on uusi puku saanut nimensä (The Jeanness-Miller dress). Se ei ole yhtä kaunis kuin skandinaavilainen reformipuku, mutta se ei ole niin kankean näköinenkään kuin se, ja on käytännöllisempi. Monella on jo sellainen puku ja erittäin käyttää moni kirjoituspöydän ääressä tai seisovassa työssä oleva nainen kaksijakoisia alushameita ja terveyden mukaisia alusliiviä. Sen sijaan on lyhyt tukka Amerikan naisen päässä tuntematon koristus ja harvoin, tuskin milloinkaan siellä näkee poikamaiseksi kerittyjä hiuksia. Huolellisesti valitut värit, siroasti sopivat puvut ja tarkka puhtaus ovat yleensä sivistyneen ameriikattaren tnnnusmerkit.

Yleisesti vallitsevan somuuden ja siisteyden varjopuolena on ylellisyys, joka vallitsee joka paikassa. Luonnon tuhlaavaisuus tässä rikkaassa maassa, jonka tuotantovoimat ovat niin mahtavat, näyttää vaikuttavan ihmisiin. He eivät ole saitoja, mutta he jakelevat mieliisti rahojaan täysin kourin, he haluavat koristaa kotiaan, itseään, lapsiaan, puutarhojaan, tahtovat nähdä kauniita tauluja, jalokiviä, loistavia kukkia, kuulla silkin suihinää, ja kutkuttaa nenäänsä hyvillä hajuilla. Ameriikkalaisten jalokivien suosiminen on tullut sanantavaksi. Niitä näkeekin miesten paidan rinnuk-

sisä, kaulaliinoissa, sormissa, naisten käsissä, käsivarsissa, niskassa ja korvissa, pikkulasten mekoissa ja koulutyttöjen kauluksissa. Varojensa mukaan hankkii kukin joko oikeita tai mukailtuja. Kaikkialla vallitsee vieraanvaraisuus ja anteliaisuus. Heidän tuhlaavaisuutensa on usein lapsellisen hyväntahtoista, eikä se tunnu täällä niin ankarasti moitittavaltakaan kuin muualla, sillä avoimin käsin, rikkaasti ja runsaasti jakaa tämä rikas kansa huonompiosaisille veljilleen, ja täällä on tie rikastumiseen — ainakin muiden maiden oloihin verrattuna — avoinna köyhimmällekkin, jos hänellä vaan on itsellä kykyä sitä käymään. — Se minua teillä miellyttää, — sanoi Carlyle Emersonille, — että mies voi syödä täällä oikein kylläksen, jos vaan tekee kunnolla työtä.

Eräs englantilainen kirjailija on sanonut ameriikkalaisten lapsista, että ne ovat maapallon pahankurisimpia lapsia, mutta että niistä kasvaa maailman parhaita kansalaisia. Lieneekö lauseessa perää, sitä emme tiedä. Tosi on, että lapset kasvavat vapaammin ja että vitsaa harvoin käytetään; ei tahdota tukahuttaa yksilöllisiä taipumuksia heissä, vaan opettaa heille itsekunnioitusta. Eräessä raamattukouksessa lausui muuan kunnioitettu uskonnollinen naispuhja muutamia sanoja, jotka mielestämme kuvaavat ameriikkalaisten lastenkasvatusta.

— Minulla on kahdeksan lasta, — sano hän, — ja ihmisillä on tapana kysyä minulta, kuinka voin pitää heitä kaikkia kurissa. Hyvät ystävät, sanon minä, ei juolahtaisi mieleenikään pitää heitä kurissa. Koetan vaan opettaa heitä itse pitämään itseänsä kurissa. Sehän on heidän osansa tässä maailmassa.

Mielestämme näytti tällä kasvatustavalla olevan erittäin onnelliset tulokset, arvattavasti siitä syystä, että vapautteen liittyy ankara varmuus. Kodilla on omat lakinsa,

joita lasten tulee ehdottomasti totella, ja usein kuulee isän tai äidin tyynesti lausuvan: „tiedäthän, että sinun täytyy tehdä niin tai niin“. Hyvät kodit tekee lasten ja vanhempien välinen rakkaus ja luottamus kaikkialla yhdenarvoisiksi. Mutta Ameriikan kodeissa vallitseva vapauden ja laillisuuden, iloisen tuttavallisuuden ja kunnioituksen sekoitus antaa niille erityisen viehätyksen. Me luulemme kuitenkin, että eräs toinen, jotenkin pelottava vaara uhkaa Ameriikan lapsia. Kasvatuksella kiiruhdetaan heidän kehitystään, jonka ilman-ala jo tekee kyllin nopeaksi. He ovat tavallisesti hurmaavan näköisiä pienine, kaunismuotoisine päineen, kirkkaine, tummine silmineen ja hentoine jäsenineen. Heidän seurassaan on hauska olla, sillä he käyttäytyvät hyvin siivosti, ovat virkkuja ja luonnollisia; köyhätkin lapset katsovat kysyjää suoraan silmiin ja vastaavat reippaasti. Mutta ihan pientenkin lasten kasvoista loistaa täysi tiedollisuus. Jos vertaa kuudenviikkoista ameriikkalaista lasta yhtä vanhaan pienokaiseen meillä, niin huomaa hämmästyttävän erotuksen. Ameriikkalaisessa ei näy merkkiäkään Suomen kapalovauvan unisesta, kehittymättömästä ja puolivalmiista muodosta. Joka paikassa siellä näkeekin kapalolapsia; ne ovat mukana rämisevissä raitiovaunuissa, heiluvissa höyrylairoissa, kävelypuistoissa, pitkillä rautatiematkoilla, kirkoissa ja puotiloissa. Uskomattoman nopeasti on viime aikoina joka paikkaan perustettu lastentarhoja kaikkia kansaluokkia varten. Harvoin käyttävät vanhemmat ja opettajat vanhan ajan varottavaa puhe- tapaa ja sen yksinkertaisia sanoja ja lauseita, kun puhuttelevat lapsia. He moittivat heitä tosin hyvinkin ankarasti toisinaan, mutta he puhuvat aivan kuin täysikasvuisille. Nämä seikat yhdessä vaikuttavat, että pienet ameriikkalaiset ovat varmapiirteisiä pikku-ihmisiä jo semmoisella iällä,

jolloin täkäläiset lapset näyttävät olevan ainoastaan pieniä, syömis- ja nukkumispuuhissa viihtyviä eläimiä.

Vähemmin sivistyneissä tai muuten alhaisemmalla kannalla olevissa kodeissa saa nuorten vapaus toisinaan väärän suunnan. Täysikasvuisella tyttärellä on tuttavansa, pojilla ystävänsä, jotka menevät ja tulevat, pitävät pitoja, rekiretkiä ja tanssiaisia. Vanhukset elävät omaa elämäänsä, eikä heidän vaatimuksilleen anneta suurta arvoa. Hyvissä kodeissa sitä vastaan ei ole mitään kauniimpaa kuin vanhempien ja täysikasvuisten lasten välillä huomattava suhde. Näennäisen, hupaisen yhdenvertaisuuden alla piilee lasten puolella hellä kunnioitus.

Ameriikkalainen mies näyttää yleensä nopeatoimiselta, reippaalta ja päättävältä. Hienossa maailmassa on tietysti kyllääntyneitä seurasankareja, täällä niin kuin muuallakin, mutta tavallisessa mieheissä, työntekijäissä, liikemieheissä, opettajassa, papissa, insinööriissä ovat mainitsemamme ominaisuudet silminnähtävät. Paremmin kuin muualla on mies täällä oman onnensa seppä ja saa varhain ruveta ansiotyöhön. „To make money“ (rahan tekeminen), niin kuin Ameriikassa sanotaan, on ensi ehto hänelle, jos hän sitten aikoo kääntyä lukutielle, oppia liikemieheksi tai lähteä länteenpään ruvetakseen lehmipaimeneksi tai karjakauppiaksi, rautatie-osakkaaksi tai siltojenrakentajaksi. Ehtimiseen kuuluu sanottavan nuorista miehistä: — ja sitte hän ansaitsi niin tai niin paljon, niin ja niin pitkässä ajassa ja osti itselleen osan sen tai sen liikkeestä. — Tai: — Charlie aikoo matkustaa länteenpään, mutta hänen isänsä arvelee, että hänen on paras tehdä vielä työtä täällä ja ansaita vähä enemmän alkuun päästäkseen.

Yleisesti tunnettu asia on, että velkaantumisen mätähaava ei ole missään niin levinnyt kuin pohjoismaissa. Nuori ameriikkalainen tavallisesti sen vaaran välttää. Koti-

maa tarjoo hänelle kyllin hyväpalkkaista työtä ja hän työskenteleekin hiki hatussa, saadakseen sitten kääntyä sille alalle, jolta aikoo saada varsinaisen elatuksensa. Meille sa-
nottiin Ameriikassa: — skandinaavit ovat meidän parhaita siirtolaisia, mutta heillä on kummalliset tuumat kunniallisuudesta. He kietoutuvat kovasti velkoihin ja — uskotteko sitä? — sekä miehet että naiset menevät velkaisina naimisiin, eivätkä pidä sitä vääränä!

Tähän voi tosin vastata, että kunnia-käsitteet ovat erilaiset eri maissa. Meillä pidettäisiin monta Amerikan valtiollisessa- ja kauppamaailmassa hyväksytyä tapaa epärehellisyytenä. „Raha“ tulee helposti pojan tunnussanaksi. Hyvä, jos se ei ole: „rahaa, millä keinoin tahansa“. Jos niin on, seuraa sitä uhkayritykset, kauppakeinottelut ja lopuksi kenties tuollainen vararikko, jolle vaan Ameriikassa löytää vertaisen. Rahanhimoa ja keinotteluhalua seuraa rahavalta, joka on Yhdysvaltojen vaaniva vihollinen. Suuret yhtiöt, joiden tulot kasvavat säännöllisesti, kokoovat käsiinsä työt ja voitot ja työmies joutuu usein tappiolle. Valtiollisten vaalien aikana myyvät valitsijat joukottain ääniänsä tai lahjovat puolueiden asiamiehet heitä joko rahoilla tai työpaikan-lupauksilla antamaan äänensä jollekin määrätylle ehdokkaalle.

Ei kukaan valistunut ja puolueton ameriikkalainen väitä tätä valheeksi. Mutta Ameriikka on iso, meluava, nopeasti kasvava lapsi. Kaikki sen viat ovat käsin koskettavissa, sekä hyveet että paheet ovat yhtä selvästi kaikkien nähtävinä. Kaikkien parannustöiden täytyy tapahtua hitaasti, sillä kansa itse hallitsee. Ennen kun kansaan on tunkeutunut jonkun uudistuksen tarve, ei sitä voida panna toimeen. — Siksi meidän täytyykin, — sanoi eräs ameriikkalainen kasvattaja, — monta kertaa ajaa kumoon kuormimme, ennen kun kansa oppii hallitsemaan, ja Euroopan

lähettämät laiskurit ja pahantekijät eivät suinkaan helpota työtämme.

On vielä toinenkin, luonnollisempi syy, jonka takia nuori ameriikkalainen koettaa niin pian kuin mahdollista päästä omille jaloilleen. Hän tahtoo päästä riippumattomaksi, mennä naimisiin, saada oman kodin ja oman, varman aseman yhteiskunnassa. Joka paikassa tapaa perheen-isiä, jotka ovat olleet kirjeenkantajina, juoksupoikina tai renkeinä, mutta kohonneet ylemmäksi. Enimmästi ovat he ensi virassaan koonneet rahoja päästäkseen johonkin kollegeen tai muuhun korkeampaan oppilaitokseen tietojansa lisäämään ja ovat sitten niiden avulla hankkineet itselleen tuottavamman työalan. Lännessä, jossa rahoja on helpommalla saatavissa ja liike-elämä on levottomampaa, kiihkeämpää laatua, laiminlyö poika helposti oman sivistyksensä. Hän on niin innostunut ansaitsemiseen, että muut asiat jäävät sivuseikoiksi. Hänestä tulee sivistymätön, kerskaileva mies, joka kuvannollisesti ja todellisuudessa helistelee rahojaan, elää vaan tulojansa kartuttaakseen, ja antaa vaimonsa tuhata rahoja silkkipukuihin, jalokiviin ja kauniisiin huonekaluihin. Hän pitää kunnian-asiana, että hänellä on kaunein talo, hienoimmin puettu vaimo ja parhaimmin palkatut palvelijat koko seudulla. Ei hän mieliisti salli vaimonsa ja tyttärensä tarttuvan työhön, sillä sehän voisi näyttää siltä, että hänessä ei ole miestä niitä elättämään. Eikä ameriikkalainen halveksi mitään koko maailmassa niin syvästi kuin toimetonta ja epäkäytännöllistä miestä, joka ei osaa päästä omalle orrelleen.

Kotona on hänen asemansa tuntuvasti toisenlainen kuin Euroopan maissa tavallisesti. Jo koulussa opetetaan häntä naista kunnioittamaan. Voi tuskin käydä yhdessäkään oppilaitoksessa Yhdysvalloissa sitä huomaamatta. Wendell Phillips sanoi kerran: — oikea ritarillisuus on yksi miehen tärkeim-

mistä avuista. Mutta ritarillisuutta ei ole yksin se, että suomme naiselle oikeuden vertaisenamme, vaan sen pitää näkyä siinäkin, että säälimme häntä, sillä hän on ruumiillisesti heikompi. — Nämä sanat, jotka usein näkee koulujen seinillä Ameriikassa, ilmaisevat yhden niistä perus-aatteista, joiden mukaan poikaa kasvatetaan.

Yhteiskasvatus likentää eri sukupuolet toisiinsa ja asettaa heidät luonnolliselle, tyynelle ja toverilliselle kannalle. Lämpöisempi ilman-ala ja kansallinen taipumus ruumiinharjoituksiin pitää häntä paljon ulko-ilmassa; hän ratsastaa, soutaa, heittää palloa ja ottaa innolla osaa kaikenlaisiin voimisteluleikkeihin. 14—16 vuotiaasta oppii hän pitämään jännittävimpänä ajatuksenaan kysymystä: — miksi pitää rupeamani? Kuinka voin ansaita rahaa? — Se estää häntä liiaksi miettimästä ruumiillisessa kehityksessään siihen aikaan tapahtuvia muutoksia. Äidillä on suurempi valta ja vaikutus häneen kuin meillä. Naispalvelijain asema on hänen kodissaan toisenlainen kuin pohjoismaissa. Heillä on enemmän itsekunnioitusta ja ylpeyttä. Vaikka hän onkin heidän isäntänsä poika, ovat he naisia ja vaativat naisina häneltä kunnioitusta. Missään ei suvaita sitä sopimatonta tapaa, että palvelustyttö aamulla lähetetään nuorten herrojen huoneeseen vettä viemään tai harjattavia jalkineita noustamaan. Järjestettyjä haureuspesiä kun ei ole olemassa, ovat kodin ulkopuolella uhkaavat kiusaukset harvalukuisemmat ja kun joka paikassa on viljalta kaikenlaatuisia kouluja, ei pojan tarvitse liian nuorena lähteä kodin suojasta.

Nuoret seurustelevat keskenään luontevasti. Kun nuori mies ihastuu tyttöön pitävät sekä asian-omaiset itse että heidän vanhempansa asiaa hyvin jokapäiväisenä. Ihailijaa sanotaan tytön *beau*'ksi — hän on sulhasen, hyvän ystävän ja kosijan välimuoto -- he kävelevät, lukevat ja soittavat

yhdessä, ovat kirjevaihdossa keskenään ja ystävät ja sukulaiset kutsuvat heidät yhdessä luokseen vieraisiksi. Toisinaan syntyy tästä seurustelusta kihlaus, toisinaan ei. Tytöllä voi siten olla montakin nuorta miestä ympärillään, eikä heistä kukaan kuitenkaan näytä ylen epätoivoiselta, kun hän lopuksi valitsee yhden ja jakaa muille rukkaset.

Meikäläisen mielestä mahtaisi tuollaisen liuman hoivaiminen tuntua jotenkin tukalalta, mutta ameriikatar suoriutuu ihmeteltävän hyvin tästäkin pälkähästä. Harvoin hänessä näkee keikailijan, teeskentelemisen tai oikullisuuden vikaa; tavallisesti hän on ystävällinen, iloinen ja luonnollinen. Usein huomaa ameriikkalaisissa perheissä oleskellessaan, jo ensi tai toisena iltana talonväen joukossa nuoren miehen, joka laittaa virvotusjuomia, korjaa särkyneen lukon, piteleee lankavyhtiä kerittäessä, seuraa naisväkeä kirkkoon tai laulajaisiin ja toimii talossa ylipäänsä hyvin tuttavallisesti. Jos kysyt, kuka tuo mr B. tai mr C. on, vastataan sinulle tyynesti, että hän on miss Carolinen tai miss Maryn „beau“ ja muita selityksiä et saakaan. Jos tyttö on hemmoteltu tai oikkuileva, närkästytyy hän helposti beaullensa sekä luullotelluista että todellisista välinpitämättömyyden oireista. Silloin hän valvoo kl. yhteen yöllä, kirjoittelee kirjeitä, repii ne heti palaisiksi ja tulee aamiaiselle itkettynein silmin.

Tällaiset tapahtumat lienevät kuitenkin jotenkin harvinaisia, sillä ameriikkalaisia ei yleensä hentomielisyys vaivaa. Mielestämme on heissä rakkaus- ja avioliittokysymyksissä hyvin paljon talonpoikaiskansan suoraan asian ydintä tähtäävää tokinaisuutta.

Beau-järjestelmä on yhteinen kaikille yhteiskunnan luokille. Palvelus- ja puotitytöllä, ompelijalla, rikkaalla neidillä, jokaisella on beaunsa melkein yhtä varmasti kuin päivänvarjo ja nenäliina. Tietysti voi tämä tapa synnytt-

tää paljokin viattomanlaatuista ja moitittavaakin lemmeleikkiä. Mutta se näyttää kuitenkin soveltuvan ameriikkalaisten luonteisiin ja oloihin. Uusimpien ameriikkalaisten kirjailijain kuvausten mukaan ovat ameriikkalaiset verrattoman hermostuneita, tunne-elämässään ylenmäärin hienostuneita ihmisiä, ja niin kylläntyneitä, niin välittömyytensä menettäneitä, että uuden, odottamattomasti voimakkaan mielialan valtaan joutuessaan, nautinnokseen purkavat ja jäsen-televät tunnettaan sen mahdollisiin alkujuuriin asti. Arvattavasti tuo kuvaus on todenmukainen, jos sillä tarkotetaan vaan New-Yorkin ja Washingtonin hienonhienoja piirejä sillä jälkimmäisessä kaupungissa on jo jonkinlainen hovi-elämäkin huomattavissa. Mutta jos puhutaan *kaikista* ameriikkalaisista, on se seikka luullaksemme varma, että he eivät tee sellaista vaikutusta eurooppalaiseen. Pikemmin on mielestämme laita niin, että Ameriikan miehillä on laimeammat intohimot ja naisilla vähemmän tunnekuohua kuin vanhan maailman asukkailla. Ainakaan ei siellä huomaa merkkiäkään siitä raskaasta, syvästä, hitaasta ja samalla kuitenkin vaarallisen kiinteästä tunne-elämästä, joka on yhteinen pohjoismaiden kansoille. Ameriikkalaisen tunteet näyttävät paremmin soveltuvan tasaiseen, tyynesti hehkuvaan avioliitonlämpöön, kuin äkkiä leimahtavaan intohimon liekkiin, joka kaikki nielasten kuluttaa oman elinvoimansa.

Kun nuoret sekä koulussa että seuraelämässä kulkevat rinnan, tietävät he naimisiin mennessään jotakuinkin tarkasti, mitä toisiltaan voivat vaatia ja samoin he jotakuinkin tarkasti tuntevat toistensa viat ja vajavaisuudet. Senvuoksi lieneekin aviovaimoilla siellä — samoin kuin talonpoikaisvaimoilla meillä — vähemmän pettyneitä toiveita. Naiset käsittävät paremmin miehiänsä, sillä he eivät ole itkusuista ja hempeätä laatua vaan käytännöllisiä luonnol-

taan. Aviopuolisoilla on kumpaisellakin samat harrastukset, sama päämaali. Molemmat he toivovat itselleen hauskaa kotia, jossa voivat olla ystävilleen vierasvaraisia, arvokasta asemaa, hyviä tuloja ja jotain tehtävää uskonnollisella, valtiollisella, kirjallisella tai hyväntekeväisyyden alalla. Luullaksemme ei heissä ole paljon sitä ylen-ihanteellista käsitystä rakkaudesta, joka pohjoismaissa vallitsee *mielipiteenä*. Mutta sen toteuttamisessa ovat ameriikkalaiset meitä etevämmät. Eräs englantilainen naiskirjailija sanoo: — ameriikkalainen ei rakasta vaimoaan lämpimämmin kuin englantilainen, mutta hän näyttää rakkauttansa paremmin. — Sen vieras heti huomaakin, käydessään ameriikkalaisissa kodeissa sekä ylhäisissä että yksinkertaisissa. Se ystävällinen, luonnollinen huomaavaisuus, jolla ameriikkalainen mies aina kohtelee naista, näyttää kestävän avioliiton kiirastulessakin. Yhtä hommaava, virallinen ja puuhaava kuin ameriikkalainen on työssään, yhtä hellä ja huomaava hän on kodissaan. Ja yhtä käytännöllinen hän on täälläkin. Ihan oikealla ajalla hän ottaa syliinsä kehtolapsen, nostaa paikalleen raskaan kannettavan, laskee alas akkunaverhot tai siirtää tuolin istuttavaksi. Vihellellän hän kantaa keittiöön hiiliä ja puita sormuksilla koristetuilla käsillään, menee korkeasta hatustaan huolimatta vastapäätä olevaan teurastajan puotiin ja tuo lihaa kotiin eikä näytä ollenkaan siltä, kuin tekisi hän, valtijas, sen vaan armosta.

Tietysti arvostellaan tätä seikkaa hyvin erilailla, aina sen mukaan, mikä mielipide arvostelijalla on miehen asemasta perheen-isänä. Muuan saksalainen professori kirjoittaa: — Ameriikka ei ole kristitty maa, sillä siellä ei opeteta vaimoja pitämään miehiään tarpeenmukaisessa kunniaassa. Kuulin erään vaimon pyytävän miestään, oppinutta tiedemiestä, menemään *noutamaan hänen sormustintaansa ylikerrasta*, ja surkeinta oli se, — *että mies meni!*

— Ameriikka on vaimojen paratiisi, — sanoi meille kostein silmin eräs vanha rouva, joka usein oli käynyt Euroopassa. — Ei kukaan osaa olla niin hellä ja hienotuntoisesti huomaava kuin ameriikkalainen aviomies, ei kukaan ole niin lemmeikkäästi säälivä. Hän *tahtoo* tehdä vaimonsa onnelliseksi.

Eräässä pienessä kaupungissa Illinoisin aavikoilla oli muuan kaupungin-osa, jota sanottiin „the sweedtown’iksi“ (ruotsalaisakaupungiksi); siellä asui ruotsalaisia tai ruotsalaisten jälkeläisiä. Meille kerrottiin, että kun he ensin tulivat Ruotsista, olivat miehet tavallisesti juoppoja, löivät vaimojaan, eivät pitäneet mitään huolta tulevaisuudestaan ja lukuisat lapsilaumat saivat puolialasti ja taitamattomina olla miten tahtoivat. Vaimot olivat tympeitä, välinpitämättömiä, ilman toimi- ja yritys-intoa. Mutta jo toisessa polvessa voi huomata selvän muutoksen. Nuoret halusivat jo päästä parempiin varoihin, saada siivoutta ja järjestystä kotioloihinsa ja naapureiltaan kunnioitusta; he panivat lapsensa kouluun ja tekivät säästöjä vanhuuden päivien varalle. — Ja suurin erotus — lisäsi kertoja — huomattiin naisten asemassa. He olivat töisevämpiä, vapaampia ja iloisempia kuin heidän äitinsä olivat olleet ja miehet olivat kunnioittavammat ja hellemmät kuin isät olivat olleet.

Lännessä matkustellessamme olimme neljä vuorokautta samoissa rautatienvaunuissa kuin eräs nuori, työväenluokkaan kuuluva pariskuntakin. Vaimo oli hyvin nuori, kalpea ja näytti sairaalta. Heillä oli kaksi lasta; toinen oli kolmen vuotias, toinen 6 viikon vanha. Päivisin oli vanhempi aina isän hoidettavana, ellei tämä ollut polttovau-
nussa; vaimo hoiti pienokaista, jota imetti. Öisin hoiti isä kumpaakin lasta kello kahteen, jolloin äiti otti pienemmän haltuunsa.

Kun juna ensi päivänä tuli päivällis-asemalle, antoi mies rahakukkaronsa vaimolle, sanoen: — sinä tarvitset voimakasta ruokaa lasta imettäessäsi. Mene sinä syömään päivällistä ravintolaan, minä kyllä syön eväsvakasta. — Vaimo vastusteli, mutta mies otti lapsen hänen sylistään ja sanoi nauraen muille vaunussa olijoille; — hän ei uskalla jättää tätä käärröä käsistään, mutta minä en olekkaan mikään huono lapsenpiika, minä. — Joka päivä söi vaimo ravintolassa, mies eväsvakasta. Kun kerroimme tapahtuman eräässä seurassa, sanoi muuan läsnäolevista, eräs pappi, hyvin kummastuneena: — minkätähden tuota oikeastaan kerrotte? Olihan se ihan luonnollinen asia, että vaimon tuli saada voimakasta ruokaa, kun oli hiljan ollut sairaana ja tarvitsi ravintoa kahdelle.

Toinen huomattava ominaisuus ameriikkalaisessa on hänen taipumuksensa oleskella vaimonsa seurassa. Sen huomaa jo Atlantin poikki kulkevilla höyrylaivoilla; 8—10 päivää kestävä matka paljastaa jo monta pientä eroavaisuutta kansojen luonteissa. Saksattaret kokoontuivat pieniin ryhmiin ompelemaan ja lavertelemaan; heidän miehensä istuivat tupakkahuoneessa korttia lyöden tai kävelivät he kannella. Ameriikkalaiset olivat aina vaimoinsa seurassa. Aviopuolisot kävelivät, lukivat, löivät korttia yhdessä, he keskustelivat, tai luki mies ääneen vaimon ommellessa.

Joka tasavallassa hyvin tai vähän huomattava yhdenvertaisuus on vaikuttanut perhe-elämäänkin Yhdysvalloissa. Ameriikassa ei usein tapaa pashamaisia aviomiehiä. Ylisummaan on aviomies siellä hommaava, vähä karkeapintainen mies, joka ihailee vaimoansa, nauttii jokaisesta hänen parissaan vietetystä lomahetkestä, pitää kotiaan maailman parhainna paikkana ja sanoo tyytyväisesti käsiään hykerellen: — vaimoni sanoo, että olen oivallinen aviomies.

Sitä seikkaa en tunne. Tiedän vaan, että teen parastani ja että vaimoni on parhain vaimoista.

Kun kansan luonne on käytännöllinen, tapahtuu harvoin, että vaimo pitää itseään miestänsä parempana vaikka olisikin saanut — niin kun usein onkin — perinpohjaisemman tietokasvatuksen kuin mies. Vaimo ihailee puolisonsa asioimiskykyä tai valtiollisia, kauppa- tai muita käytännöllisiä avuja ja jos mieheltä puuttuu tietoja tai harrastusta hänen aloillaan, sanoo hän tyynesti: — miehelläni on niin paljon toimia, että hän ei ehdi kirjallisia asioita tutkimaan. — Mielestämme ei vaimoilla yleensä ollut järjettömiä vaatimuksia avioliitossa, ja se vapaus, jota he nauttivat, sai heidät pahoittelematta mukaantumaan, kun näkivät, että miehen paras sitä vaati.

Lopuksi emme voi olla mainitsematta erästä omituisuutta Yhdysvalloissa. Tarkotamme sitä kunnioitusta, joka jokaisella on uskontoon; jokainen riippuu hartaasti omista uskonnollisissa mielipiteissään samalla suoden toisin ajatteleville täyden vapauden. Eikä tämä ominaisuus ole erityisen lahkoon tai suunnan tunnusmerkki, se on yhteinen kaikille, episkopaaleille, luterilaisille, metodisteille, kveekareille, unitaareille ja universalisteille. Ne, jotka eivät ole voineet liittyä mihinkään nykyisistä kristillisistä tunnustuksista, ovat muodostaneet hengellisiä seurakuntayhteyksiä yleiselle uskonnolliselle tai siveelliselle pohjalle ja kokoontuvat esitelmiä kuulemaan, laulamaan ja keskustelemaan. Jokaisella kirkolla ja seurakuntayhteydellä on omat sunnuntaikoulunsa, raamattuluokkansa, äitien- ja nuorukaisten yhdistykset, ompelu-, luku-, laulu- ja hyväntekeväisyysseuransa. Nuoret ja vanhat, miehet ja naiset, sivistyneet ja sivistymättömät puhuvat ystävällisesti ja innokkaasti „meidän pastoristamme“, „meidän kirkostamme“, „meidän sunnuntaikoulustamme“. Tämän seikan luumme kirkon ja pap-

pien ansioksi. He ovat riisuneet päältään opinkappalten ja oikeaoppisuuden kankean varustuksen eivätkä kulje enää keskiajan ritarien tavalla silmikko kasvojen peitteenä. He eivät elä erillään seurakunnastaan, vaan sen keskuudessa; jokainen sitä koskeva asia koskee heitäkin ja he koettavat seurata ajan rientoja. Kirkko on heittänyt marmoripatsaana olemisen ja muuttunut eläväksi, lämpimäksi, armahtavaksi todellisuudeksi. Seuraus siitä on, että moni on löytänyt rauhan ja levon sen helmassa.

Kaikissa näyttää olevan jonkinlainen uskonnon tarve, kaikki kaipaavat jotakin yhteyttä Korkeimman Olennon kanssa. Kun seurakunnat tavallisesti ovat pieniä, vallitsee niiden jäsenten kesken tuttavallinen seurustelutapa. Jos pappi on mieleinen, suosii seurakunta häntä jos jollakin tavalla. Jos hän heidän mielestensä näyttää rasiintuneelta, kootaan tuota hätää rahasumma ja lähetetään hän muutamiksi kuukausiksi Eurooppaan, kenties aina Pyhälle maalle asti. Kotiin palatessaan näkee hän kirkkoon hankitun uuden alttaritaulun tai uuden lasimaalauksen, pappilan veranta on rakennettu toisenlaiseksi, tai on kirkon käytettäväksi hankittu johonkin sairashuoneeseen vuode, tai on seurakunta hänen poissaollessaan hankkinut hänelle jollain muulla tavalla ilonaihetta. Kerran kuukaudessa, määrättynä päivänä, on hänellä vastaanottopäivänsä. Silloin kokoontuvat kaikki hänen luokseen, juodaan teetä, puhutaan perheoloista, kirkosta, armeliaisuudentöistä, päivänkysymyksistä, uskon-asioista; nuoret neuvottelevat lauluseuransa, Shakespeare- tai Emersonklubbinsa asioista. Eräässä perheessä, jossa oleskelimme, oli tytär usein alakuloinen, vaikka koetti sitä peitellä. Lopuksi sanoi äiti meille: — Minä en käsitä, mikä häntä vaivaa. En tiedä muuta neuvoa, pitää poikkeamani pappilaan tänä iltana. — Perhe kuului erääseen unitaariseurakuntaan, jonka pappi, miss K. oli hoitanut virkaansa siinä jo 11

vuotta. Seuraavan päivän iltapuolla, kun odottamatta astuimme sisään vierashuoneeseen, näimme harmaatukkaisen, mustapukuisen naisen istumassa nojatuolissa ja polvillaan hänen edessään, pää hänen rinnoillaan oli talon tytär, itkien katkerasti. Muutamia päiviä myöhemmin sanoi äiti iloisena: — oletteko huomannut, että tyttöni taas on entisellään? Kyllä minä sen arvasin, että miss K. hänet saisi talttumaan.

Monessa paikassa oli meillä tilaisuus päästä mukaan kokouksiin, joita nuoriso, päätettyään päivätyönsä puotiloissa, konttooreissa tai kotona, kerääntyi pitämään, päättääkseen tulevan vuoden toimista kirkkonsa sunnuntaikoulussa tai raamattuluokilla. Nämä kokoukset alkoivat kello 9 tai 10 illalla ja kaikilla osan-ottajilla, sekä miehillä että naisilla, oli takanaan hyvinkin raskas työpäivä.

Kirkon ja papin rakastaminen ei tosin sinänsä merkitse mitään, sillä kirkko ja pappi eivät ole kristin-uskon ydin. Mutta kun se, niin kuin täällä, on luonnollinen ilmaus sielun pyrinnöstä Korkeimman Olennon yhteyteen, on sillä suuri merkitys.

Kun joka paikassa Yhdysvalloissa tapaa tämän rakkauden mitä suurimman ajatuksenvapauden rinnalla, tulee ehdottomasti muistaneeksi, että muinoiset puritaanit tämän yhteiskunnan ovat perustaneet. He olivat aikanaan emämaansa, Englannin parhain, vapaamielisin ja valistunein osa. He olivat aikanaan sen mahtavan, valistusta ja vapautta etsivän liikkeen tuote, jonka inhimillisyys ja uskonpuhdistus Uuden ajan koittaessa herättivät Euroopassa. He rakastivat omantunnon-vapautta niin lämpimästi, että mieluumin antautuivat valtameren myrskyjen käsiin ja oudon, raivaamattoman maan vaaroille alttiiksi kuin alistuivat omantunnon-sorron alaisiksi. Miettijä alkaa huomata, että hei-

dän laskemansa perustus on ollut niin syvä, lakea ja tukeva, että se on kestänyt järkähtämättä vuosisatojen halki, sekä että heidän voimakkaat käsivartensa vielä näkymättöminä tukevat kansaa, jonka historia todistaa siinä asuvaa niin paljon siveellistä voimaa, että se itse ilman ulkonaista pakkoa, ryhtyy karsimaan itsestään vikojaan.

G. W. Edlund'in kustantamia

ja löytyy kaikissa kirjakaupoissa:

- Suomalaisesta tutkimusretkestä** Sodankylään ja Kultalaan vuosina 1882—83 ja 1884 ynnä kuvaelmia Lapista matkueen jäsenten kirjoittamat. Yhdellä värikuvalle ja yhdeksällä alkuperäisten valokuvain mukaan tehdyillä valopainokuvilla. 3: 50 p.
- Vähäsen Amerikasta** eli kertoelmia matkoilta suuressa lännessä vuosina 1883—1885. 1: 50 p.
- Matkakertomuksia I. Hampurista St Thomassaarelle** sekä paluumatka New-Yorkin kautta Kyöpenhaminaan. Suom. 1 mrkk.
- Maalta ja mereltä** eli kokous matkakertomuksia kaikkien aikojen kuuluisimmista Löytöretkeiliöistä Marco Polosta meidän aikoihin asti. Suom. 40 p.
- Paul B. du Chaillon Matkustusretket Keski-Afrikassa** Suom. 41 kuvalla. 7 mrkk.
- Porvariväkeä matkoilla** eli Buchholz, herrasväen matkakertomukset. Toimitti Julius Stinde. Suom. 2: 50 p.
- Matkustus maan keskipisteeseen.** Kertonut Jules Verne. Suom. Varustettu 30:llä kuvalla. 4 mrkk.
- Kuvauksia Metsäelämästä** sivistyksen äärimäisillä rajoilla eli Natty Bumpon elämänvaiheet pohjoisamerikan indianien parissa. Kertonut James Fenimore Cooper. Suom. 2: 50 p.
- Matkustuksia Luonnon valtakunnassa** ynnä lisäys nimeltä Terveytämme. Kirj. Professori W. Huizinga. Suom. Lukuisilla kuvilla varustettu. 2: 50 p.

